מראה הפנים על תלמוד ירושלמי שבת

רבי משה מרגלית

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

מראה הפנים על תלמוד ירושלמי שבת

רבי משה מרגלית

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/מראה-הפנים-על-תלמוד-ירושלמי-שבת/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה 38-202611161024v של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
פרק ב 43
פרק ג 59
פרק ד 79
פרק ה 84
פרק ו 88
פרק ז 97
פרק ח 113
פרק ט 118
פרק י 121
פרק יא 126
פרק יב 132
פרק יג 134
פרק יד 138
פרק טו 140
פרק טז 143
פרק יז 145
פרק יח 149
פרק יט 153
פרק כ 156
פרק כא 158
פרק כב 159
פרק כג 159
פרק כד 160

פרק א

הלכה א

פשט העני את ידו לפנים. כתב הר"ב ובתוכה קופה או הסל וכו'. האי מילתא ליתא כלל לפי המסקנא בגמרא דהא אתקיף עלה ר' אבהו מי קתני טרסקל שבידו והא ידו קתני. והתי"ט העיר בכאן בענין מ"ש במצוה הבאה בעבירה ולא העיר כלום בענין הקופה והסל וכן במ"ש הרב או שנטל מתוכה והוציא החפץ והניח בר"ה לזה ראה בדברי רש"י ז"ל במתני' כן ועל רש"י לק"מ שכן דרכו ברוב המקומות לפרש במתני' שלא לפי המסקנא אבל הרב שתופס פירושו לפי המסקנא וכמ"ש בעצמו ואע"ג דבעינן וכו' אמרינן בש"ס דידו של אדם חשובה כד' על ד' א"כ לא היה לו לכתוב והניח בר"ה אלא כדפרישית בפנים וכ"כ הרמב"ם בהדיא בפי"ג מהל' שבת בהלכה ב' ידו של אדם חשובה לו וכו' ואע"פ שלא הניח החפץ במקום שהוא עומד בו הואיל והוא בידו הרי הוא כמונח בארץ. ובענין מה שהביא הה"מ שם בשם הרשב"א ז"ל שלמד מהירושלמי שאין חיוב בב"ה אלא בשידו של עני תוך עשרה לר"ה. עיין לקמן ד"ה והוא שתהא ידו של עני בתוך עשרה לקרקע מה שיתבאר בענין זה ובהיוצא ממני בס"ד:

מהו שתים שהן ארבע וכו'. התוס' בפ"ק דשבועות דף ה' אחר שהביאו בד"ה שתים שהן ד' בפנים לפירש"י דכאן שתים הוצאה והכנסה דחיוב וכו' ולפי' הריב"א שתים הוצאה דחיוב והוצאה דפטור וכו' כתבו ובירושלמי בעיא אי איכא לפרושי מתני' כפירש"י או בריב"א. והנה לפניך הביאור בפנים דפירושא קמא הוא פירש"י ופירושא בתרא הוא פי' הריב"א וכבר כתבתי בריש פ"ק דשבועות דאפשר לפרש והא דקאמר או ארבע לחיוב כהאי שכתבו התוס' שם ועוד יש לפרש דשתים שהן ד' בפנים היינו חיוב שמביא קרבן עליהם בפנים בעזרה והיינו ב' הוצאות וב' הכנסות ושתים שהן ד' בחוץ היינו פטור ולפירוש הזה מתיישב ביותר פשיטות ארבע לחיוב ממש וארבע לפטור ממש אלא דממאי דפשיט הש"ס נראה דשפיר טפי מתפרשא להא כפירושי בפנים ומסיק הש"ס לפרש כפי' הריב"א וכן בהא דלקמן דקאמר לא אתינן מיתני אלא פטור שהוא כנגד חיוב שמביאין התוס' בריש מכלתין דף ג' ע"א גבי פטורי דאתי לידי חיוב חטאת להכריח מכאן בפי' הריב"א. גם בענין זה דמשמע דה"פ דפשיטות יד לרשות אחרת הוא דקחשיב דהא כנגד חיוב קאמר והיינו כמו הענין דנקט בחיובא דרישא. והיה אפשר לפרש גם לפי הענין פירושא דרש"י דעקירות הוא דקחשיב והיינו כנגד חיוב שיכול לכא לצד חיוב. אלא שכבר הכריחו התוס' בלאו הכי מכמה הוכחות כפי' הריב"א וע"ש ואין להאריך בזה:

עני ועשיר אחד הן ומנאו אותן חכמים שנים. הרשב"א ז"ל בחידושיו הביא בשם ר"ת ז"ל שכתב לראי' מכאן לדברי הר"מ שהבאתי לעיל בדבור הא דכתב מסברא דנפשיה שאין שני מקראות להוצאות דעני ודעשיר דהיינו דאמר ר' יוסי הכא עני ועשיר אחד הך דהוצאת שניהם ממקרא אחד נפקא ואפ"ה מנאו אותן בשנים לפי שהן הוצאות משתנות עכ"ל. ולמאי דבארתי לזה בפנים יותר בפשיטות מתפרשא ואתיא שפיר להאי שיטתא דתרי קראי כתיבי בהוצאה ואין מכאן ראיה מוכרחת למימר שאין שני מקראות להוצאה. אבל כבר ביארתי לעיל דהראי' מוכרחת אליבא דרב אשי היא למאי דקאמר איהו גופיה בספ"ק דעירובין מי כתיב אל יוציא אל יצא כתיב וכדפירש"י ז"ל שם ואישתמיט להו לכל גדולי המפרשים להא דרב אשי בעירובין. ומזה נלמד דרב אשי ס"ל כמ"ד הכא לקמן דהכנסה נמי ש"מ מהאי קרא דשמעינן הוצאה מיניה דלדידיה על כרחך לומר דהוצאה מהוצאה ילפינן ולא כשיטת התוס' וה"ה דהכנסה מהכנסה ילפינן דבקרא דמשמע מיניה נמי הכנסה לפי האי מ"ד דכשם שנמנעו מלהוציא מבתיהן וליתן לגזברין כך נמנעו הגזברים מלקבל מידם ולהכניסן ללישכה לא שמענו אלא הכנסה דעני שהרי הגזברין במחנה לויה שהוא ר"ה היו עומדין. וזהו כעין שרצו התוס' למימר לשטתם גבי ההיא דהם העלו הקרשים וכו' אלא דאנן אליבא דרב אשי ואליבא דהאי מ"ד דגם הכנסה נפקא מהאי קרא הוא דאמרינן. והכנסה דעני הוא דמשמע מהאי קרא וילפינן הכנסה דב"ה מהכנסה דעני דמאי שנא. ושפיר קרינן נמי להכנסה אב וכפי שנתבאר הכל לעיל. ובענין קריית אב גם להכנסה הביא הרשב"א בשם הרמב"ן ז"ל בענין שדקדק על הא דקאמר רב אשי לתרץ לדרב פפא תנא הכנסה נמי הוצאה קרי לה ממאי מדתנן המוציא מרשות לרשות וכו' דאם איתא דאף המוציא מרה"י לרה"י קאמר אמאי תני לה במתני' הא לא תני התם אלא אבות אבל תולדות לא תני התם כלל והכנסה תולדות היא כדאמרינן בריש הזורק. וכתב הרמב"ן לתרץ לזה דרב פפא לית ליה דהכנסה תולדה אלא הכנסה כיציאה גמורה ושניהם אב אחת ומלאכה אחת ולפיכך מני לה התם ולא מני לה אלא כחדא וא"ת הכנסה דאיקרי אב מנלן י"ל דנפקא ליה מההיא דאמרינן בפ' במה טומנין הם העלו הקרשים וכו' עכ"ל וטפי ניחא לן למאי שנתבאר דלרב אשי גופיה שמעינן בהדיא דלית ליה אלא חדא קרא דויכלא העם מהביא ותרתי ש"מ דהוצאה והכנסה בכלל ההבאה הן וכהאי מ"ד דהכא וכן מבואר הוא מדקדוק לשונו של הרמב"ם ז"ל כמבואר לעיל ויתבאר עוד לקמן בד"ה אפילו הכנסה את ש"מ ובענין הא דקאמר הש"ס יציאות השבת אין הכנסה בכלל וכו' פירשתי בריש שבועות קצת בענין אחר ולפי' גי' דהתם ועוד מן הדא דמר ר' יסא וכו'. אבל גי' דהכא עיקרית נשמעינה מן הדא וכו' וכמבואר בפנים:

הכניס חצי גרוגרות וכו'. עיין לקמן ד"ה מה דאמר ר' יוחנן דלא כר' יוסי:
אפילו הכנסה את שמע מינה. טעמא דהך פלוגתא דהני מ"ד בענין ילפיתא דקרא אי גמרינן מיניה הוצאה לחוד כהאי דקאמר ר' שמואל בשם ר' יוחנן או כהאי דר' חזקיה דאפי' הכנסה את שמע מינה ביארתי בפ"ק דהוריות בהלכה ג' בד"ה ואתיא כמ"ד הוצאה והכנסה אחת היא דהאי מ"ד קמא ס"ל דהציווי לא היה אלא על הוצאה מבתיהן וכשנמנעו העם מלהביא ממילא לא היו הגזברין מכניסין וא"כ לא מצי למילף הכנסה מהאי קרא ור' חזקיה ס"ל דאף הכנסה בכלל הצווי היתה וכלומר שאף אם יביאו העם ימנעו הגזברים מלקבל מידם ולהכניסן ועוד דאף דתימר דאכתי לא שמעינן בהדיא להכנסה מהאי קרא דאיכא למימר כסברת ר' שמואל בשם ר' יוחנן דממניעת הגזברים מלקבל לא ילפינן מידי לפי שמאחר שנזהרים העם מלהביא מה יהיו מקבלין אכתי שמעינן לה מהאי קרא דירמיה שאי אתה מוצא בהכתוב שם אלא מענין מלאכת משא ואייתר ליה האי וכל מלאכה לא תעשו אלא לרבות הכנסה. והיינו דמסיק ר' חזקיה ויליף הדר בשם ר' אחא מקרא דירמיה כדקאמר שמע כולהון מן הדין קריא. כלומר דאף את"ל דמקרא דויכלא העם מהביא ליכא למשמע כל כך להכנסה א"כ נדרוש לכלהו להוצאה ולהכנסה כדר' אחא מקרא דירמיה. וממילא נימא נמי דקרא דירמיה גלי לן דהא דכתיב בתורה איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה דעל תרוייהו היתה ההזהרה על הוצאה ועל הכנסה. איך שיהיה הא מיהת שפיר שמעינן דלר' חזקיה אף הכנסה מפורשת בכתוב כמו הוצאה והוי דבר שהצדוקין מודין בו וכדאמרינן בהוריות שם דלהאי מ"ד אם הורו ב"ד לומר דהוצאה אסורה והכנסה מותרת דלאו הוראה היא להתחייב קרבן עליה. וכמו שביארתי מזה לעיל דלרב אש ולרבינא דאית להו דטעמא דהתנא קרי להכנסה הוצאה משום דאף לדידהו כהאי דר' חזקיה דהכא סבירא להו דאף הכנסה מפורשת בתורה ותנא דמתני' אקרא הוא דסמיך ולפיכך שונה נמי להכנסה בכלל הוצאה. ולהני מ"ד קרינן להכנסה אב כמו להוצאה ופליגי אהא דריש פ' הזורק דכולא סוגיא דהתם אליבא דר' יוחנן דהתם אזלא כמו שביארתי הכל לעיל בדבור הא' והנ"מ לדינא דאיכא בינייהו. ואוסיף עוד לומר כאן דלמאי שהבאתי לעיל לפירושא דבעל המאור בהא דקאמר רבא רשויות קתני שכתב לא אתחזי ליה לרבא דיוקיה דרב אשי לדרבינא. ועיקר מה שהביאו לי לומר כן משום דלרבא לישנא דיציאות קשיא ליה אמאי לא תני הוצאות וכו' כדלעיל וכתבתי דלפ"ז רבא כר' יוחנן דריש הזורק ס"ל כמשמעות דבריו של בעל המאור ורב אשי ורבינא פליגי דס"ל כר' חזקיה דהכא והכנסה אב כמו הוצאה וכמבואר. ומיהו אכתי איכא למידק דאם הכל כפי פירושו של בעל המאור דלרבא הכנסה תולדה היא

וא"כ ע"כ דצריכין לסברת התו' אליבא דרבא כמו לר' יוחנן דהזורק. וזה דהוצאה קרינן לה אב משום דכתיבא והוה במשכן והכנסה דקרינן תולדה אע"ג דהוה נמי במשכן משום דלא כתיבא הוא ואנן להני תרתי צריכי דכתיבא ודהוה במשכן מפני שמלאכה גרועה היא והא דאיצטריך לסברא גבי הכנסה הרי לגבה בהא דהוה במשכן לחוד סגי ולמיקרי לה תולדה היינו משום דהכנסה במשכן לא הוה אלא הכנסה דעני והכנסה מהכנסה לא ילפינן אי לאו דאיכא סברא וראיה לזה מדאיצטריך תרי קראי להוצאה כמבואר. ומוכרח לכל זה מדברי התו' דריש מכלתין. והשתא הוה קשיא לן על העיקר דיוקא דפירושא דבעל המאור דמכיון שכן הוא דרבא כר' יוחנן ס"ל דהכנסה תולדה היא מנא ליה לרבא למידק להאי פירושא דרשויות קתני דאי מלישנא דיציאות דילמא תנא לישנא דקרא נקט דכתיב אל יצא ודריש להוצאה מיניה דהא להאי שיטתא על כרחך דאתינן דתרי קראי כתיבי וכדכתבו התוס' באמת כן לתרץ להאי לישנא דיציאות מהאי טעמא ואתי שפיר לפי שיטתם. והשתא אם קאמר דפירושא דרבא והכרח דיוקיה נמי כהאי סוגיא דהזורק. וכהאי שיטתא אזלא וכדעתו של בעל המאור א"כ נפל עיקר היסוד של הבנין בדבריו לפרש אליבא דרבא כן ודלא ס"ל לכל הני דיוקיה דרב אשי ודרבינא והא על רבא גופיה קשיא מנא ליה למידק מלישנא דיציאות דתנא רשויות קתני דילמא משום דאשכחן דתרי קראי כתיבי ותנא לישנא דקרא נקט. אשר על כן נראה לי דלא כן הדבר דרבא פליגי אהא דרב אשי ורבינא אלא בכולא מילתא כוותיהו ס"ל דלמאי שביארנו דודאי לרב אשי גופיה על כרחך דלית ליה אלא דרשת חד קרא בהוצאה. וכן ס"ל נמי דהכנסה אב כמו שביארנו אליבא דרב אשי ורבינא דכר' חזקיה דהכא ס"ל כן נמי נימא אליבא דרבא דפליג נמי אהאי סוגיא דריש הזורק דלא אזלא אלא אליבא דר' יוחנן בלחוד. ורבא לא אתי אלא לשנויי לישנא דיציאות משום דלשיטת רב אשי ורבינא דלית להו אלא דרשת קרא דויכלא העם מהביא קשיא לישנא דיציאות. וטפי הוה שייך למתני הוצאות ונכלל נמי הכנסה דהרי ת"ק רב אשי דהכנסה הוצאה קרי לה ולא יציאה והלכך מפרש לה רשויות קתני. ושתים שהן ד' נפרש אליבא דרבא כדפי' התוס' וכן רצה בעל המאור להסכים לפי' התוס' בענין פי' דשתים שהן ד' אליבא דרבא. והנה מבואר לפניך דגם רבא ס"ל כרב אשי ורבינא בענין דין דהכנסה וקריית שמה וזה דלא כבעל המאור. ומעתה נתחזקו דברי הרמב"ם וכוונתו בהא דנקט בלשונו דהכנסה אב כמו הוצאה דהשתא האי מילתא אזלא כרב אשי וכרבינא וכרבא. וסידור דברי רבא אחר דברי רב אשי ורבינא אע"פ שהיה קודם זה ודאי לק"מ דע"כ דאתינן בהא למאי שכתבו התוס' בריש שבועות דהש"ס קבעה כאן ורבא לישנא דיציאות מתרץ. וזה פשוט

לכ"ע אלא דאנן קחזינן לן למימר דמה שהכריחו לרבא כך משום דדעתו היה בעיקרא דמילתא כהאי דרב אשי דקרא דאל יצא לא דרשינן להוצאה וכמבואר הכל בס"ד:

מה דאמר ר' יוחנן דלא כר' יוסי דתני וכו'. האי תוספתא הובאה בבבלי מכלתין דף פ' ע"א וקאמר רבה עלה והוא שיש חיוב חטאת ביניהם אבל כרמלית לא אביי אמר אפי' כרמלית אבל פיסלא לא ורבא אמר אפי' פיסלא. ופסק הרמב"ם בפי"ח מה"ש בהל' כ"ד כר' יוסי וכתב הה"מ משום דהנך אמוראי מפרשי אליביה ופסק כרבה שכתב אם יש רשות שחייבין עליה אז הוי כשתי רשויות משום דאביי ורבא תלמידיו הוו. וזהו כדעת הרי"ף והרמב"ם בכל מקום דהלכה כבתראי מאביי ורבא ואילך אבל אין הלכה כוותייהו נגד רבותייהו וזה דלא כהרא"ש בפ' שנים אוחזין בשמעתתא דמצא שט"ת דר"ל אף נגד רבותייהו וזכרתי מזה שם ובכמה מקומות שזה נגד דברי הרא"ש בעצמו בפ' עושין פסין ע"ש. ושמעינן מיהת מהכא דהאי דר' יוחנן לאו אליבא דהלכתא היא:

שאם הוציא כגרוגרת בפתח זה וכו'. מפשיטות דברי הש"ס בזה משמע דס"ל כהאי דר"א בכריתות פ"ג דף ט"ו ע"א דאמר התם אליביה קצר כגרוגרת וחזר וקצר כגרוגרת בהעלם אחד חייב שתים. אבל לא קיי"ל הכי דכל בהעלם אחד ומלאכה אחת או מעין מלאכה אחת אינו חייב אלא אחת. ובלאו הכי נראה דהאי דהכא דלאו כהלכתא היא דהא מהאי טעמא מדחי להא דר' אילא וקאמר אף רבי יוסי מודה בפתוחין לפלטיא אחת וכו' ומשמע דאם לשתי פלטיות הוו שתי רשויות ור' יוסי אפי' באין הפסק רה"י ביניהן. וכבר הכריעו כרבה בבבלי כמוזכר בדבור דלעיל. ואפשר לומר דשתי פלטיות דקאמר לאו שהן כגאם אלא אחת מרוח זה ואחת מרוח זה שכנגדו. וא"כ הרי הרה"י ביניהן וזהו ממש כרבה:

רבי זעירא בעי עד שיטול על מנת להניח וכו'. ובבבלי פרקין דף ה' גריס בפשיטות אמר ר' יוחנן המעביר חפץ מזוית לזוית ונמלך עליהן והוציאן פטור שלא היתה עקירה משעה ראשונה לכך והכי קי"ל ועיין בדבור דלקמן:

דתני הוציא חצי גרוגרות והניחה וכו'. בתוספתא ל"ג לר' יוסי כלל אלא ה"ג שם הוציא חצי גרוגרות ונתנו בתוך ד' אמות וחזר והוציא כחצי גרוגרת ונתנו בתוך ד' אמות אחרות. אם העבירן דרך עליו חייב ואם לאו פטור. וזהו כגי' דהכא אליבא דר' יוסי דהא משמע למאי דמסיק אליבא דר' יוסי דאם נתנו בתוך ד' אמות לראשונה לעולם חייב. ואם חוץ לד' אמות אם העבירו דרך עליה חייב. וא"כ האי סתמא דתוספתא כגי' דהכא אליבא דר' יוסי ובבבלי פ' המוציא דף פ' ע"א גרסינן אמר רבא הוציא חצי גרוגרת והניחה וחזר והוציא חצי גרוגרת והעבירה דרך עליה חייב ואמאי והא לא נח כגון שהעבירה תוך

שלשה והאמר רבא תוך ג' לרבנן צריך הנחה ע"ג משהו ל"ק כאן בזורק כאן במעביר. הנה רבא דקאמר האי שמעתא משמיה דנפשיה ולכאורה היה נראה לומר דטעמיה משום דאף דתנינן בתוספתא במעביר דרך עליה חייב ההיא כר' יוסי דהך ברייתא דהכא היא דלדידיה גם בתוך ד' אמות הראשונה מחייב כמבואר הכא. ובהא לא פסק רבא כוותיה אלא דאכתי קשיא הא להת"ק דברייתא מיהת מחייב בתוך ד' אמות של הראשונה ורבא לא הצריך אלא בלמטה מג' של הראשונה. והשתא רבא דפסק כמאן ועל כרחך דצריכין אנו לומר דלא סמך רבא כלל על האי ברייתא וטעמיה דהא חזינן דרבה פסק כהך דר' יוסי באידך ברייתא שהובאה לעיל וכן התם לקמן דר' יוסי לא מיחייב עד שיהא לרשות אחת ומיהו לרשות אחת מחייב לעולם אפי' לא העביר דרך עליה וכסברא זו כתבו התוס' ד"ה והעבירה דרך עליה וכו' ע"ש. וא"כ לא סמכינן כלל אהאי אידך ברייתא דהא ע"כ פליגי ותרי תנאי ואליבא דר' יוסי. והשתא נימא דהא דרבא מחייב בהעבירה דרך עליה האי ודאי מסברא דנפשיה הוא וכדמסיק בהעבירה תוך ג' ומטעמא דהא לא נח. והא דר' יוסי בהך ברייתא מחייב בהעביר דרך עליה מטעמא דס"ל המהלך כעומד ונח דמי כדמדייק הש"ס אליביה והא כבן עזאי הוא וכדקאמר הכא בהדיא לקמן דר' יוסי בשיטת בן עזאי קאמר וא"כ ליתי הלכתא כוותיה דהא אנן קי"ל דלאו כעומד דמי ועד שיניח וכדר' יוחנן לעיל דס"ל דלא קיי"ל כר' יוסי בהא. וממילא שמעת מינה ומהאי טעמא גופה לא פסק רבא כהת"ק דברייתא דהכא דהא בעינן עד שיניח בזורק אפי' גבי משהו ובמעביר מיהת למטה מג' דרך עליה של הראשונה לענין צירוף לכשיעור. וכדמוכח לכל זה מהסוגיא דהמוציא ומהסוגיא דפ"ק לרבנן בדף ח'. וא"כ ש"מ דתנינה בתוך ד' אמות של הראשונה לא מהני מידי לענין צירוף לכשיעור זהו טעמיה דרבא דהלכתא כוותיה וכדפסק הרמב"ם בפ' י"ח מהל' שבת בהל' כ"ג ולמטה מג' של הראשונה כמבואר בדבריו שם. ונקטינן מיהת מכל זה דע"כ תרי תנאי ואליבא דר' יוסי וכדאמרן ובהכי ניחא לן עוד מילתא חדא מה דקשיא בעלמא לר' יוסי ובענין דמבואר מהכא אליבי' שפיר אתיא וכהאי דלקמן דעל כרחך דבעינן נמי למימר דגם בהאי ענינא תרי תנאי ואליבא ר' יוסי ויתבאר מזה לקמן בד"ה מני אמר לו:

אם היתה שבת והוציאו. הכא לא גריס בפיו וכך הוא הגי' נמי בהאי דמייתי לה האי תלמודא להאי מתני' בפ"ג דב"ק בהלכה ד' (וע"ש במה שביארתי בענין דקאמר וזה מחייב משום מניח) וכן בנוסחת המשנה בגמ' דכריתות דף יג ע"ב לא גריס והוציאו בפיו אלא דבבבלי פ"ג דיבמות דף לד גריס והוציאו בפיו והכי גריס נמי בבבלי מכלתין בסוף פ' הזורק. וכבר תירצו התוס' שם להא דקשיא מדתנינן בפ' המצניע המוציא

בפיו פטור דאין דרך הוצאה בכך שאני הכא דבליעתו זו הנחתו כדאמרינן גבי הכותב שתי אותיות דאם כתבן כשהוא מהלך חייב דכתיבתן זו הנחתן. והיינו כשהוא מתכוין מתחלה לכך כדאמרינן בסוף פרק הזורק דמחשבתו משויא ליה מקום וכדפירש"י ז"ל מחשבתו שצריך לאוכלה בהליכתו ואחשבה להוצאה זו בפיו. וכך הם דברי הרמב"ם בפ' י"ג מהל שבת בהל' י"ג בדק הזורק מתחלת ד' לסוף ד' וקודם שיניח קלטו אחר בידו או קלטו כלב או נשרף פטור מפני שאין זו הנחה שנתכוין לה לפיכך אם נתכוין בשעת זריקה לכך חייב. וא"כ הה"ד כשהוציא בפיו ואכלו כשהוא יוצא מחייב דחדא דינא וחדא טעמא אית להו וכדמדמי לה בבבלי בסוף פ' הזורק וכ"כ בהדיא בפ' הנזכר בהלכה ג' היה אוכל ויוצא מרשות לרשות וחישב להוציא האוכל שבפיו מרשות לרשות חייב וכו'. ולגי' האי תלמודא דלא גריס בפיו אפשר לומר דלא ס"ל הכי אלא כל שהוציא בפיו לאו דרך הוצאה בכך. וכך היה נראה מהא דלקמן תפתר שהיה מוטל על האסקופה ופיו לחוץ וכו' וכדפרישית שם דמהרי לא הילך דקאמר משמע דחיוביה דשבת משום שאכלו כשהוא מוטל על האסקופה וה"ז כמניח ואלו חיובי דאינך אפי' עמד ואכלו כשהוא מהלך מתחייב משא"כ לענין שבת אם עמד והוציא בפיו ואכלו כשהוא מהלך לא מתחייב דלעולם אין דרך הוצאה בכך. כך הוא נראה לכאורה ממשמעות לישנא דהש"ס ומהגי' דלא גריס בפיו. והיותר נראה לומר דלא פליג האי ש"ס אש"ס דהבבלי בענין זה אלא כל היכא שנתכוין לכך מתחייב הוא אפי' אכלו כשהוא מהלך ומשום דמחשבתו משוי ליה מקום וא"כ זהו הנחתו וזהו מחייב משום מניח דקאמר דמשום דמיהת בעינן שיהא מתכוין לכך וא"כ היינו מניח מה שאין כן בכל הני חיובי דקחשיב במתני' דכריתות דלא בעינן שתהא מחשבתו לכך אלא לעולם מתחייב הוא באוכלו אף כשהוא מהלך. ולפ"ז שפיר נמי מיתפרשא הך אוקימתא דתיפתר כשהוא מוטל על האסקופה וכו' וכדפרישית בפנים דהא עכ"פ לענין חיובא דשבת בעינן עד שיהא נקרא שהוא מניח. וכלומר שתהא מחשבתו מתחלה לכך. ולאפוקי אם לא נתכוין מתחלה לכך ואכלו כשהוא מהלך דפטור משום שבת. ולפי האי פירושא שוו הני תרי תלמודי לדינא בענין הוצאה להאוכל בפיו בשבת. ועיין בפ"ח דתרומות בהלכה ג' ד"ה אף בשבת כן מה שביארתי בענין חיוב הוצאה בזה בס"ד:

מני אמר לו ר' יוסי. משמע מהכא דמאן ת"ק דמתני' דכריתות ר' יוסי היא וא"כ ס"ל לר' יוסי איסור מוסיף ואיסור כולל דהא בענין אחר לא משכחת לה חיובי דהרישא במתני' אבל בבבלי כריתות שם לא מוקי לה כר' יוסי והכי נמי אמר בבבלי בהדיא בפ"ג דיבמות דף לד ע"א דמאן תנא דאית ליה איסור מוסיף ואיסור כולל ואיסור בת אחת

ר"מ היא דתנן יש אוכל אכילה אחת וכו'. א"כ הת"ק ור"מ כולהו מודו באיסור מוסיף ואיסור כולל ואיסור בת אחת ולא פליגי לדינא אלא בענין חשבון החטאות דלהת"ק לא חשבינן לחיובא בשבת משום דעיקרה לאו משום אכילה היא אלא משום הוצאה וזה בין לפירש"י שם ובין לפירוש דהאי תלמודא שזה חייב משום מהלך וזה משום מניח דהיינו הך וכדפרישית בדבור דלעיל. ולא מוקי לה כר' יוסי וטעמא משום דלעיל ביבמות שם בדף לב ולג משמע ליה אליבא דר' יוסי דכ"ע מודים דבאיסור מוסיף אית ליה לר' יוסי אבל איסור כולל לית ליה והדר ביה הש"ס התם מהאי לישנא דקאמר מעיקרא במאי קמיפלגי ר' חייא ובר קפרא באיסור כולל ואליבא דר' יוסי ר' חייא סבר באיסור כולל מחייב ר' יוסי תרתי. ובר קפרא סבר לא מחייב ר' יוסי אלא חדא וכו'. וכדאיתא התם דלכ"ע ס"ל דר' יוסי לית ליה איסור כולל. וא"כ לא מתוקמא להאי אמרו לו דמתני' דכריתות כר' יוסי אלא דבין הת"ק ובין ר"מ דהתם דכ"ע ס"ל איסור כולל כמו איסור מוסיף ואיסור בת אחת. והשתא לשיטתא דהאי תלמודא צ"ל דס"ל כהאי לישנא דמעיקרא דהתם דקמיפלגי באיסור כולל ואליבא דר' יוסי ותרי תנאי ואליבא דר' יוסי והך תנא דאמרו לו בכריתות ס"ל כר' חייא אליבא דר' יוסי דאית ליה נמי איסור כולל. ובהכי ניחא לי לתרץ קושית התוס' דסוף נדרים שכתבו על הא דתנינן שם במשנה אחרונה חזרו לומר שלא תהא אשה נותנת עיניה באחר ומקלקלת על בעלה וכו' ונטולה אני מן היהודים יפר לחלקו ותהא משמשתו ותהא נטולה מן היהודים לכשתתגרש. ובתוס' שם וז"ל ואין לתמוה היאך חל נדרה על תשמיש יהודים אחרים בעודה אשת איש והא אין איסור חל על איסור די"ל דהוי איסור כולל מיגו דאיתחל בתשמיש בעל שהוא היתר חל נמי על אחרים וצ"ע למ"ד לעיל כולה פרקין כר' יוסי והא ר' יוסי לית ליה איסור כולל באשת איש ונעשית חמותו דאמר נדון בזיקה ראשונה הבאה עליו עכ"ל. ולמאי שנתבאר ניחא דהאי מ"ד דאמר התם כולה פרקין כר' יוסי ס"ל כהאי לישנא דמעיקרא דהתם דפליגי אליבא דר' יוסי באיסור כולל וס"ל כר' חייא אליבא דר' יוסי וכשיטתא דהאי תלמודא דמני אמרו לו ר' יוסי וא"כ ס"ל לר' יוסי איסור כולל ובהך דאשת איש ונעשית חמותו צ"ל כדכתבו התוס' שם ביבמות דף ל"ב ד"ה איסור כולל היא דלהאי לישנא צ"ל דלא חשיב ליה לר' יוסי איסור כולל בכה"ג ואע"ג דאיתסר בשאר קריבות כיון שאין שם אחד כי היכי דלא תיקשי דר' יוסי אדר' יוסי וע"ש. ולפי שיטתא דהאי תלמודא קשיא דלא מיתרצא בהכי דהרי קאמר התם בכריתות טהור מעיקרא לא אסור אלא בחלב הוה ליה טמא מיגו דאסור בחתיכות טהורות איתוסף נמי איסורא עילוי חלב והאי איסור כולל היא ואין כאן שם אחד דהאי איסור טומאה והאי איסור חלב ועל כרחך

צ"ל דלענין הך דר' יוסי האי תלמודא לשיטתיה אזיל דכמו דס"ל אליבא דר' יוסי בענין איסור מוסיף דתרתי בעי שיהא מוסיף ושיהא איסור חמור וכדמשמע מהאי בעיא דבעי אליבא דר' יוסי בפ' הנשרפין בהל' ו' ה"נ אית ליה באיסור כולל דבעינן נמי איסור חמור וכמו שביארתי שם בענין זה וע"ש. ובזה יש ליישב נמי להך דסנהדרין ולהך דכריתות ואין להאריך יותר:

תיפתר שהיה מוטל על האיסקופה וכו' והרי לא הילך. כדפרישית ומה שיש לפלפל בזה כבר ביארתי לעיל בד"ה אם היתה שבת והוציא ע"ש ותמצא דרך הנכון בס"ד ומוסכם לדינא:

אמר ר' ינאי בלע חצי זית והקיאו וכו'. הכי נמי אמר ר' יוחנן בבבלי סוף פ' גיד הנשה דף ק"ג דאפי' באותו חצי זית עצמו חייב שהרי נהנה גרונו בכזית וכן פסק הרמב"ם בפי"ד מהל' מ"א בהל' ג' וכדמשמע משמעתתא דהתם דהבליעה אינו עושה עיכול ודע דמה שכתב הרמב"ם שם כזית שאמרו חוץ משל בין שיניים אבל מה של בין החניכיים מצטרף למה שבלע שהרי נהנה בגרונו בכזית וכתב בכ"מ על זה בסוף פ' גיד הנשה פלוגתא דר"י ור"ל והלכתא כר"י דאמר הכי ופשוט דט"ס הוא דהא ר"ל הוא דקאמר התם הכי אלא דהרמב"ם פסק כדקאמר רב פפא התם בשל בין שיניים דכ"ע לא פליגי כלומר דאינו מצטרף וכדפירש ז"ל דהא אין נהנה לא גרונו ולא מעיו כי פליגי בין החניכיים מר סבר הרי נהנה גרונו בכזית ומר סבר אכילה במעים בעינן והלכתא כר' יוחנן:

המוציא מרשות היחיד לר"ה דרך כרמלית חייב. כרבנן דברייתא דלקמן והובאה בבבלי דף ה ע"ב ואמר ר' יותנן התם ומודה בן עזאי בזורק תניא נמי הכי וכו' וזהו כרב הונא אמר רב דהכא דהכל מודים בזורק משום דלא נח בכרמלית כי פליגי במוציא ומתני' דהמצניע כרבנן וכדאוקי נמי בבבלי פ' המצניע דף צא ע"ב דהאי מתני' דלא כבן עזאי. והרב אלפסי ז"ל הביא להברייתא דפלוגתא דבן עזאי ורבנן ולדברי ר' יוחנן דמודה בן עזאי בזורק ותמהו עליו כל גדולי מאחרונים ז"ל דמדהביא דברי ר' יוחנן משמע דרצה לפסוק כבן עזאי וכדמפרש ר' יוחנן אליביה והא ר' יוחנן גופיה פליג עליה דאמר המפנה חפצים מזוית לזוית ונמלך עליהן והוציאן פטור ואלו לבן עזאי בכה"ג חיובי מחייב וכו' וכדכתבו הר"ר יונה והרא"ש ז"ל וכ"כ הרשב"א והר"ן ז"ל דודאי הלכתא כרבנן וכ"פ הרמב"ם ז"ל בפ' י"ד מהל' שבת עכ"ל. ואני נפלאתי על גודל דעתם מאלו גדולי המפרשים ז"ל היאך עלה על דעתם דהרי"ף פוסק כבן עזאי והלא הוא ז"ל מביא בעצמו בפ' המצניע המתני' כצורת' המוציא אוכלין ונתנן על האיסקופה בין שחזר והוציאן בין שהוציאן אחר פטור שלא עשה מלאכתו בבת אחת. והא ודאי לכ"ע לא מיתוקמא האי

מתני' אלא כרבנן וכדדייק הש"ס התם והכא דעל כרחך באיסקופה כרמלית עסקינן דאל"כ קשיא רישא או אסיפא וטעמא דלא עשה מלאכתו בבת אחת ונח בכרמלית הא לא נח ככרמלית מחייב מתני' דלא כבן עזאי וכו'. ומעתה היאך נאמר דהרי"ף פסק כהאי מתני' וכאן פסק כבן עזאי טפי הוה להו למירמי דידיה אדידיה ממה שפסק בפ' המצניע כהמתני' דהתם לכך נראה דפשוט היא לדעת הרי"ף שפסק כרבנן והא דהביא כאן לדברי בן עזאי ולדברי ר' יוחנן דפרושי קא מפרש ליה טעמא אחרינא איכא בגוה דקמ"ל בהא דינא אחרינא בענין פלוגתא דר"א בן יעקב ורבנן ולא דדעתו היה לפסוק בפלוגתא דהכא כבן עזאי וכמו שיתבאר לקמן. והנה עתה ראיתי בהגהה של חידושי הרשב"א שכתוב שם נ"ל שכתבה להודיענו דפלוגתייהו דרבנן ובן עזאי במהלך שלא תאמר במהלך כ"ע ל"פ דכעומד דמי ובזורק הוא דפליגי וטעמיה דבן עזאי משום דקלוטה כמי שהונחה דמיא הלכך הביא דברי ר' יוחנן דבזורק אפי' בן עזאי מודה דחייב דלאו כקלוטה דמיא וע"כ במהלך פליגי דס"ל לבן עזאי דכעומד דמי ומינה לרבנן דס"ל לאו כעומד דמי והלכתא כרבנן עכ"ל ההגה"ה וחתום עליה שמואל הלוי. ואומר אני הלוי לא היה לכהן בדבר הזה ורצה לנבאות ולא נבא. דהכא ודאי איכא פלוגתא דאמוראי בהא דחד ס"ל דבמוציא פליגי וחד ס"ל דבזורק פליגי כדאיתא בהסוגיא אשר לפניך אבל היאך יעלה על הדעת ולומר דבגי' הברייתא שהובאה התם דבזורק הוא דפליגי הא בהדיא תני המוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו וכו' ואין ראוי להאריך בזה. ואני כתבתי בחבורי באר מים חיים והוא מחידושי הלכות על שיטות שבת ועירובין ועל פסקי דינים היוצאים מהן. ושם הארכתי בפלפול כל הלכה זו ובפירושיה וכאן לא אביא אלא תוכן הדבר ובדרך קצרה. וזה דלדברי התוס' בד"ה מידי דהוה אצידי ר"ה שכתבו וא"ת מה פשוט לן יותר דרך צידי ר"ה מדרך סטיו וי"ל דדרך בית שיש לפניו צידין וכן היה מסתמא במשכן. וכתבתי שם דצ"ל לפירש"י נמי כן בד"ה היכא אשכחן וכו' כלומר היכא אשכחן במשכן כה"ג ודילמא לא חייב רחמנא בהכי דהא אנן מהאי דהוה במשכן הוא דגמרינן (ועיין בתוס' ד"ה בשלמא וכו' דלפירושם בזה רצו לתרץ הא דאיצטריך לטעמא דמהלך כעומד דמי וכו' אבל באמת דרך כרמלית לא הוה במשכן לכ"ע ומה שהביאו בשם הירושלמי וכתבו ומשני משכחת לה בקופץ ובספרים אשר לפנינו ליתא כלל להאי שנויא ועיין בדבור דלקמן). ומיהו בעיקר פי' התוס' שכתבו בדבור מידי דהוה בצידי ר"ה איכא למידק דמשמע דלכ"ע דרך צדי ר"ה היה במשכן וכמה שכתבו ג"כ בד"ה המושיט והזורק חייב וכו' ע"ש הרי זריקה וכן הושטה כה"ג לא מצינו לכאורה במשכן כדאמרי' בפרק הזורק. וא"כ לכאורה קשה האיך כתבו לזה בפשיטות דיליף זורק

ומושיט דרך סטיו מזורק ומושיט דרך צידי ובדרך צידי גופיה לית לן לא מכח סברא וכן לא הוה במשכן בזורק ומושיט. ואין לפרש דבריהם דרצו לומר דלבן עזאי ילפינן זורק ומושיט דרך צידי מהוצאה מרה"י לר"ה להדיא מכח סברא דמה לי וכו' דמכיון דבזורק ומושיט לא נח כלל בדרך צידי או בסטיו הוה כמרה"י לר"ה בהדיא. והא דקאמרי אבל מושיט וזורק יליף וכו' לאו מזורק ומושיט דרך צדי שהיה במשכן קאמרי אלא ה"ק דכמו בזורק ומושיט דרך צדי חייב משום דילפינן מכח סברא מהוצאה דמה לי מוציא מרה"י לר"ה דרך צדי להדיא מה לי ע"י זריקה והושטה דרך צדי מכיון דלא נח בצידי והדר יליף דרך סטיו מדרך צידי דאם כך כוונת דבריהם למה להם לומר דיליף בזורק ומושיט דרך סטיו מזורק ומושיט דרך צדי דהא מכיון דאתינן להאי סברא א"כ היינו דרך סטיו והיינו דרך צדי דמכיון דלא נח שם. והכי ה"ל למימר דילפינן ממוציא מרה"י להדיא דרך צדי מכח סברא דמה לי וכו' וכן במדרך סטיו. לכך נראה לומר דע"כ מדבריהם דכאן שמעינן דאף לפי המסקנא דקאמר התם דלא הוה במשכן היינו לענין זריקה ד' אמות בר"ה הוא דקאמר והכי משמע מדשקיל וטרי התם הכל על הא דתנן הזורק ד' אמות בכותל וכו' וא"כ איכא למימר דזריקה מרה"י לר"ה אותה היתה במשכן וכן רצה המהרש"א לומר בריש הזורק דזריקה דקתני במתני' מרה"י לר"ה חייב משום שהיתה במשכן. אבל לא ביאר דהיא גופה מנ"ל לומר לדבריהן כן ומדבריהם דכאן הוא מוכרח ומה שכתב המהרש"א שם דהא דכתבו התוס' הא בסמוך משמע גבי זריקה דאם היתה במשכן הוה אתי ליה שפיר וע"ז תירצו דבזריקה נמי איכא סברא היינו על זריקת ד' אמות בר"ה דלכאורה הוא מגומגם דמה שייכא זריקה זו להוצאה ומדברי בעל המאור יש להשוותם וכו' וע"ש ואני כתבתי בחידושים שלי דיש להקשות על זה דאי מדין קנין ד' אמות ילפת לה הא מסקינן בפ"ק דב"מ דף י' דלא תקינו ליה רבנן ד' אמות בר"ה אלא בסימטא ובצדי ר"ה וכך היא מסקנת הפוסקים ודין זה נוהג בכל הדינים במציאה ומתנה ובמקח ובממכר ובקדושין ובגיטין כדכתב שם הרא"ש ז"ל ואם באת לחלק בין כל אלו הדינים לבין איסור שבת ומטעמא דמדינא מותר לטלטל בפחות מד' אמות בר"ה מ"מ לא שייך לומר דזה הוי כרשותו לענין שנחשוב להזורק או להמעביר מחחלת ד' לסוף ד' דהוי כזורק מרשות לרשות וזהו דוחק גדול. ואומר אני דודאי אם אנחנו מפרשים להאי סברא שכתבו דעל זריקת ד' אמות בר"ה כוונתם היא פשיטא שמגומגם ומגומגם הוא אבל יותר נוח יש לנו לפרש לכוונת דבריהם דריש הזורק דכך הוא דבזריקה נמי איכא סברא מה לי ע"י הוצאה וכו' וכלומר דהא ודאי האי סברא איכא בזריקה דמרה"י לר"ה. ובהיות כן מכיון דאיכא סברא בחדא גוונא דזריקה ילפינן שפיר מזריקה לזריקה למיחשבינהו

לכולהו תולדה דהוצאה מכיון דכולהו גווני דזריקה נינהו. וזהו ממש כעין שכתבו בריש מכלתין דמתחלה הקשו כיון דהכנסה היתה במשכן מה צריך לסברא דהא הזורק ד' אמות בר"ה משמע דאי הוה משכחת לה במשכן הוה ניחא ליה אע"ג דהתם ליכא סברא. וכוונתם דלזריקה דכה"ג ליכא סברא לדמותה להוצאה. ועל זה תירצו דאיצטריך סברא להכנסה דבעה"ב וכו' וכלומר דמכיון דאשכחן סברא להכנסה וחדא הכנסה הוה במשכן למדין אנו הכנסה מהכנסה לחיוב וכמו כן נימא השתא בזריקה דבחדא גוונא והיינו במרה"י לר"ה אשכחן דאיכא סברא לדמותה להוצאה וא"כ אי הוה אשכחן דזריקה ד' אמות במשכן הוה ניחא לן למילף מזריקה דמרה"י לר"ה דכמו דהכנסה דלא הוה במשכן ילפינן מהאי הכנסה דהוה במשכן מכח הסברא דאיכא גוונא חדא בהכנסות דדמיא להדדי. והיינו דאיכא סברא בתרוייהו ה"נ בזריקות לפי הס"ד דזריקה ד' אמות בר"ה נמי היה במשכן א"כ דמיא נמי להדדי בחדא גוונא דתרוייהו הוו במשכן. ואע"ג דבסברא לא דמיין מ"מ הא איכא גוונא חדא דדמיין להדדי. ושפיר הוה ילפינן מזריקה לזריקה לפי הס"ד כמו דבאמת ילפינן מהכנסה להכנסה. זהו כוונת דברי התוס' דריש הזורק על נכון. ובזה שוין דבריהם דריש מכלתין עם דבריהם דריש הזורק ומתיישב דבריהם שפיר בלתי גמגום בס"ד ע"כ מדבריו בחיבור הנזכר בענין זה. וכתבתי לזה כאן להראות פי' דברי התוס' על נכון ואגב שהערנו בענין זה ואם דכל זה אינו מן הצורך למה שאנו עוסקים בו והשתא דבריהם דכאן בפשיטות מתפרשא דאחר שהכריחו דגם לבן עזאי צ"ל דדרך צידי היה במשכן כמבואר מדבריהם וזה מוכרח מכח קושייתם א"כ יליף בן עזאי זורק ומושיט מדרך צידי דאותה זריקה מרה"י לר"ה הוה במשכן ודרך צידי היתה. נקטינן מיהת דלפ"ז מוכרח הוא דבן עזאי כרבנן דר"א בן יעקב ס"ל דצידי ר"ה לאו כר"ה דמיא דאל"כ מנא ליה למילף זורק ומושיט דרך סטיו דהא ודאי כה"ג לא הוה במשכן. ולראב"י לא אשכחן במשכן כ"א במוציא מרה"י לר"ה להדיא דהא הצידין של הבתים לדידיה כר"ה דמיא. ואין לומר כדמחלק רב אחא בריה דרב איקא דהיכא דאיכא חיפופי מודה ראב"י דלאו כר"ה דמיא חדא דסתמא דסוגית הש"ס דפ' כל גגות כרב פפא אזלא דלא מחלק בין איכא חיפופי או לא וכדכתבו התוס' בד"ה היכא וכו' בתירוץ השני וכך החליטו דבריהם בפ' כל גגות ועוד דאפי' תימא דמודה ראב"י היכא דאיכא חיפופי הא במשכן מסתמא לא הוה חיפופי דהא רש"י פי' חיפופי שנועצין יחידות קטנות לפני הכותל שיחופו שם עגלות וקרנות ולא יחופו בכותל ויפילוה וא"כ באותו הזמן שלא היה שם מעבר לרבים בעגלות וקרנות מסתמא לא היו צריכין חיפופי אלא דצידי האהלים והבתים על זה הוא דכתבו התוס' דמסתמא כן היה במשכן והשתא אי נימא דבן עזאי

ס"ל דצידי ר"ה כר"ה דמיא מנא ליה לחיובי בזורק ומושיט דרך סטיו ולמילף מדרך צידי הא דרך צידי גופיה לא היה במשכן שהרי הצדדי' כר"ה מיחשבא ולא הוה אלא מוציא או זורק ומושיט מרה"י לר"ה להדיא אלא ודאי דבן עזאי כרבנן דראב"י ס"ל ואפי' לרב אחא בריה דרב איקא ומכ"ש לרכ פפא דלא מחלק בפלוגתייהו מידי והשתא ניחא הא דמפרש ר' יוחנן לדברי בן עזאי וקאמר ומודה בן עזאי וכו' ואע"ג דר' יוחנן גופיה לא ס"ל לעיקר מילתיה דבן עזאי דמהלך כעומד דמי כדמוכח מההיא דהמפנה חפצים מזוית לזוית וכו' וכקושית גדולי המפרשים דלעיל אלא דר' יוחנן אשמעינן בהא מילתא אחריתא וזה דמדחזינן דמודה בן עזאי בזורק ע"כ דפליג עליה דראב"י וכרבנן דידיה הוא דס"ל א"כ לית הלכתא כוותיה דראב"י בהאי דינא דצידי ר"ה דאע"ג דבעלמא קיי"ל כראב"י דאמרינן משנת ראב"י קב ונקי חדא דהיינו דווקא במשנה ואע"ג דבמשנה דפ' כל גגות לא גריס אלא ר"א ולא ראב"י מ"מ סד"א מכיון דהיינו הך פלוגתא גופיה דראב"י ורבנן דהכא בברייתא ואיכא למימר דהלכתא כוותיה קמ"ל דלא ועוד דאף למאי דכתב הרשב"ם בפ' יש נוחלין דף קלח ע"א דכל מקום דאמרינן משנתינו משמע מתני' אבל היכא דאמרינן משנה היינו נמי ברייתא כדאמרינן בעלמא משנת ראב"י קב ונקי ומש"ה קיי"ל כוותיה בין במשנה ובין בברייתא עכ"ל שאני הכא דחזינן דאף בן עזאי פליג עליה בהא לא קיי"ל כוותיה דלא איתמר אלא נגד בר פלוגתא דידיה במשנה או בברייתא לדעת הרשב"ם ועוד דלמאי דכתב הרא"ש בריש פ"ד דעירובין גבי האי דרב פפא פירות שיצאו חוץ לתחום וכו' דאע"ג דקיי"ל משנת ראב"י קב ונקי בהא לית הלכתא כוותיה כיון דרב פפא סבר כרבנן דשרו במקומן במזיד ושמא זאת אינה מן המנין ק"ב כי כתב ר"ח ז"ל מפי הקבלה דבק"ב דברים הלכה כמותו ותו לא עכ"ל. וא"כ הכא נמי נימא כן ואיך שיהיה הרי כבר נתבאר דמדברי ר' יוחנן גופיה שמעינן דלא קאמר ומודה בן עזאי בזורק מה שאין דעת ר' יוחנן גופיה בעיקר מלתא דבן עזאי אלא להשמיענו דאף דבעלמא קי"ל כראב"י הכא לא דמדמודה בן עזאי בזורק ע"כ דאיהו נמי פליג עליה דראב"י וזכינו מזה לומר דמה שהביא הרב אלפסי ז"ל למילתא דבן עזאי ולמילתיה דר' יוחנן לא בא אלא ללמדנו דנשמע מזה דאין הלכה כראב"י בדין צידי ר"ה כמוכרח מכל זה מדחזינן דמודה בן עזאי בזורק כדברי ר' יוחנן ותניא נמי הכי בהדיא אבל בעיקר פלוגתא דבן עזאי ורבנן ודאי לית הלכתא כוותיה אלא כרבנן דמהלך לאו כעומד דמי וזה מבואר ומוכרח לדעת הרי"ף ז"ל מדהביא בפ' המצניע לסתמא דהמתני' וא"כ קבעה להלכה וההיא דלא כבן עזאי כמבואר לעיל:

על דעתיה דבן עזאי אין אדם מתחייב בתוך ד' אמות לעולם וכו'. התוס' בדף ה' ע"ב ד"ה בשלמא לבן עזאי הביאו לזה וכתבו ומשני משכחת לה בקופץ וכן הביאו עוד בפ' ואלו נערות דף ל"א ע"ב. וגי' אחרת היתה להם דבספרים אשר לפנינו לא הוזכר מתירוץ הזה ולא מתירוץ אחר וכך היתה הנוסחא שלפני הרשב"א ז"ל שכתב וא"ת א"כ מעביר ד' אמות בר"ה היכי משכחת ליה דחייב לבן עזאי וי"ל דד' אמות בר"ה הלכתא גמירי לה ובירושלמי מקשו לה ולא אסיקו פירוקא דגריס התם רב חסדא שאל לרב הונא וכו' ויהא פטור. ותו לא גריס מידי ואני לא תמה על זה דמהתוס' שאנץ אין להביא ראיה מה שתמצא שלפעמים כותבים איזה דבר בשם הירושלמי ולא נמצא ולא היה הדבר הזה מעולם בירושלמי. וכך תמצא בפסחים דף ל"ד ד"ה טהרו מלטמא וכו' שכתבו שם ונראה דזרים דהתם היינו נכרים וכן משמע בירושלמי עכ"ל וחלילה לומר שכר משמע בירושלמי דזה לא תמצא בכל הש"ס הזה. וכבר זכרתי מזה במקומו בבכורים ומי יודע מי הוא אשר כתב כן:

רבי יוחנן בעי היה עומד בר"ה וכו' וקידם וקלטה מהו. היינו בעיא דר' יוחנן בבבלי דף ה' ע"א זרק חפץ ונעקר הוא ממקומו וקיבלה וכו' וכדפרישית בפנים ומסיק הכא בענין הבעיא דאפי' זרק בימין וקנט בשמאל קא מיבעיא ליה וכרבנן דקסרין והכי נמי משמע מסתימת לישנא דהש"ס דהתם וא"כ בכל גוונא פטור דהא סלקא בתיקו הכא והתם:

היה עומד בר"ה וקלט גשמים וכו'. הכא מוקי לה דאתיא כרבי דעביד אויר מחיצות כממשה וא"כ הוי דלא כהלכתא דהא מילתיה דרבי מיתוקמא כשיטת בן עזאי ור"ע וכדקאמר הש"ס בהדיא לקמן דכולהו בחדא שיטתא קיימי דהאויר כממשה וכמונח דמי ולא קיי"ל כהאי שיטה אבל התם מוקי למילתיה דר' יוחנן שקלט מעל גבי כותל משופע דהוה כמונח:

היה עומד בפנים וידו מלאה פירות פשוטה לחוץ וכו'. הכא דגריס בהדיא וקידש עליו היום לא מצי לשנויי כהאי דבעי לשנויי התם בדף ג' ע"ב דכאן מבעוד יום כאן משחשיכה ומחמת קנסא דרבנן להאי גיסא או לאידך גיסא כדקאמר הש"ס התם הלכך לא מייתי אלא כדהוון בעיי מימר דכאן בשיש שם רחב ד' וכאן באין רחב ד' במקום שהושיט ידו מלאה פירות וכדפרישית בפנים לענין אויר ר"ה. ויש לפרש ג"כ לענין כרמלית ומקום פטור אלא דא"כ היה צריך להחליף דמ"ד אסור בשיש שם רחב ד' דהויא כרמלית כעין רחב ד' ואינה גביה עשרה ומ"ד מותר בשאין שם רחב ד' דהוי מקום פטור ואין נראה מלישנא דהש"ס כן ומדדחי לה וקאמר בין זה ובין זה כמ"ד אסור להשתמש באויר עשרה וא"כ לא מיתוקמא כלל במקום פטור לשום מ"ד. ולמאי דמסיק הכא דכאן למטה

מי' וכאן למעלה מי' וזה כמו דבעי למימר התם מעיקרא ולמידחי למאי דבעי לאוקמי פלוגתייהו אם ידו של אדם ככרמלית דמי או לא אבל הכא אי אפשר לפרש לכאורה כן דהא בשיש שם רחב ד' ובשאין שם קאמר ואפשר לומר דלמאי דדחי ר' יוסי בר בון להוון בעיי מימר דחי לכולא מילתא דידהו ולאו בשיש שם ד' או בשאין שם מיתוקמא מילתייהו אלא דכ"ע ס"ל דידו של אדם ככרמלית דמי כדקאמר התם והיינו הך דקאמר הכא דכ"ע אסור להשתמש באויר עשרה ומוקי למילתייהו כאן למטה מי' וכאן למעלה מי' וכעין שנוייא קמא דהתם ודעת הרמב"ם בזה לפסוק כאוקמתא בתרייתא דאידי ואידי בשוגג מיירי וכשנויא בתרא דכ"ע לא קנסינן שוגג אטו מזיד ול"ק כאן לאותה חצר כאן לחצר אחרת כמ"ש בפ' י"ג משבת בהלכה כ' שכח ופשט ידו והיא מלאה פירות וכו' ומה שהביא הה"מ שם בשם הרמב"ן והרשב"א ז"ל שדקדקו מהסוגיא דדוקא כשהוציא במזיד מבעוד יום וכו' כיון שההוצאה נעשית מע"ש אבל הוציא במזיד משחשיכה התירו לו להחזיר לאותה חצר שאם יקנסוהו להיות ידו תלויה שמא ישליך הפירות בארץ ויבא לידו חיוב גמור עכ"ל ור"ל בזה דא"כ אף להגוונא דמיירי הרמב"ם שהוציא ביום השבת שהרי כתב במזיד דקנסו אותו שתהא ידו תלויה עד שתחשך. ולפי סברתם של הרמב"ן והרשב"א ליתלן למיקנסיה בכה"ג ויש כאן מקום עיון דלמאי שכתב הה"מ לעיל בפ"ט בהל' ה' על מ"ש הרמב"ם שכח והדביק פת בתנור בשבת ונזכר מותר לו לרדותה קודם שתחשך ויבא לידי מלאכה וכתב שם על זה בשם המפרשים ז"ל שפירשו להאי מימרא הדביק פת בתנור וכו' קודם שיבא לידי איסור סקילה דלאו דוקא הדביק במזיד אלא אפי' בשוגג וסיים שם ולזה כתב רבינו שכח וכ"ש הדביק במזיד עכ"ל ואם כך הוא דעת רבינו ה"ל למימר' דידיה אדידיה דהא כאן כתב דקנסו אותו להחזירה לאותה חצר אע"פ דאיכא למיחש שיכול לבא לידי חיוב סקילה דאף שיש לדחוק ולומר דשאני גבי פת דע"כ יבא לידי חיוב שהיא נאפית מעצמה משא"כ גבי פירות דאם לא יחזור או לא ישליך לא יבא לידי חיוב מ"מ אילו היה דעת הרמב"ם כן מפני מה שינה לשון הש"ס דמסיק דהאי במזיד הוא. סוף דבר לא נאריך בזה דהמעיין בהסוגיא ובכל דברי הרמב"ם האמורים בכעין ענין זה יראה דבהאי פירושא שפירשו בההיא דהדביק פת בתנור לא הסכים הרמב"ם לפירושם אלא כך הוא האמת לפי דעת הרמב"ם דדעתו כדעת הריב"א בתוס' שכתבו בענין הבעיא ד"ה קודם שיבא לידי איסור סקילה וא"ת מאי בעיא היא זו אם התירו לרדותה פשיטא שלא ישמע לנו אם נאסור לו ותירץ ריב"א דאם לא התירו לא מיחייב סקילה כיון שמניח מלרדות ע"י מה שאנו אוסרין וכדאמר בפסחים ערל והזאה ואיזמל העמידו דבריהם במקום כרת אלמא לא מיחייבא כרת הואיל ורבנן הוא דאסרי

ליה למיעבד פסח עכ"ל והשתא תדע דזהו דעת הרמב"ם ממש ולפיכך כאן בדין הוציא פירות במזיד בשבת קנסו אותו מלהחזירה לאותה חצר שאעפ"י שאם לא ישמע לנו ויחזירה או שישליך מידו לר"ה אין בכך כלום שהרי לא יבא לידי חיוב מיתה וכסברת ריב"א יכהאי דמוכחא מההיא דפסחים והשתא מה שכתב בהדביק פת בתנור בשבת בדוקא כתב ששכח ולפיכך התירו לו לרדותה קודם שיבא לידי מלאכה שהרי שוגג הוא ולית לן למקנסיה אבל אם הדביק במזיד לא התירו לו משום קנס ולידי חיוב מיתה לא יבא מטעם סברא הנזכרת וכהאי מימרא דרב ביבי המוזכרת בסוף הסוגיא ג"כ לא פירש כדעת המפרשים דלמימרא מחלטת איתמר אלא דה"ק מתני לה בהדיא דהבעיא בענין מזיד היא ולא גריס אמר רב ביבי אלא כאותו ספרים שהביאו התוס' דגרסי מתני לה בהדיא בעי רב ביבי וכו' ומכיון דבעיא דלא איפשיטא היא בלאו הכי אין כאן חיוב סקילה כדפסק בכל הלכות שבת בבעיא דלא איפשיטא אלא שכבר נתבאר מטעם סברא הנלמדת מפסח דכך הוא דעתו ז"ל לטעם עיקר הדבר בכעין זה וזה ברור הוא לדעת הרמב"ם ז"ל ובש"ע סי' רנ"ד כתב בדין אם הפת בתנור בשבת אפילו במזיד מותר לו לרדותה ונמשך בזה אחר דברי הרא"ש והטור ואין כן דעת הרמב"ם דאלו היה דעתו כך לא הוה שתיק מלבאר בהדיא דבמזיד נמי דינא הכי אלא ודאי כמו שכתבתי וכך הוא האמת לדעת הרמב"ם וכל המעיין היטב בדבריו יודה לזה:

יציאות השבת. פירשתי בפנים הוצאות שמרשות לרשות וכו' ולהך פירושא וכו'. רצוני לומר בזה דהאי לא אתיא אלא לפירש"י שפי' במתני' כן ודעתו ז"ל לפרש דהא דקאמר רב אשי לתרץ קושית הש"ס והא יציאות קתני (וזהו אף למאי שכתבו התוס' שם דלא פריך אלא אמתני' דשבועות דהוו כולהו לחיובא וכו' ע"ש) וקאמר תנא הכנסה נמי הוצאה קרי לה ממאי מדתנן המוציא מרשות לרשות וכו'. ורבינא קאמר מתני' נמי דיקא מדקמפרש הכנסה לאלתר ש"מ וכל מר דהא קמ"ל דהכנסה נמי הוצאה קרינן לה ונראה שזהו מוסכם לכ"ע ואף לרבא שפירש ליציאות דמתני' רשויות קתני וכ"כ התוס' בהדיא בפ"ק דשבועות (דף ה' ע"ב) ד"ה רבא אמר יש שמוחקים רב אשי בתירוצא דלעיל וכו' תדע דאי בא לתרץ מי דוחקו לומר כן הא ע"כ תנא הכנסה הוצאה קרי לה מההיא דהמוציא מרשות לרשות עכ"ד שם. א"כ החליטו דלכ"ע ע"כ לומר דתנא להכנסה נמי הוצאה קרי לה. אבל אין דעת בעל המאור ז"ל לפרש כן שכתב על דברי רבא וז"ל פי' אע"ג דדיקא מתני' כפירושיה דרב אשי לא איתחזי ליה לרבא הכי מדקתני יציאות ולא קתני הוצאות משום הכי איתחזי ליה לרבא דהא דקתני יציאות כמאן דאמר רשויות הוא ולעולם אין הכנסה בכלל הוצאה דהוצאה דהוה במשכן דכתיב ויצו משה ויעבירו וכו' חשיבא ליה

וקרי לה אב אבל הכנסה דלא אשכחן במשכן לא חשיבא וקרי לה תולדה. והכי אמרינן בפ' הזורק ולדיוקיה דרב אשי דאמר מי לא עסקינן דקא מעייל עיולי וקרי ליה הוצאה לא משמע ליה לרבא אלא לישנא קייטא הוא כמאן דאמר מרה"י לרשות הרבים תדע דהא קחשיב ליה באבות מלאכות והכנסה ליתא אלא תולדה ואף דיוקיה דרבינא נמי דדייק ממתני' דקמפרש הכנסה לאלתר לא איתחזי ליה לרבא דהכין היא סידורא דמתני' יציאות השבת שתים שהן ארבע בפנים מכיון שתחלת המלאכה היא העקירה ועיקר חיובא ועקירת ההוצאה ברשות היחיד לפיכך הקדים הד' בפנים ואח"כ הד' בחוץ שהיא ר"ה וכיון דסליק מר"ה פתח ואמר העני עומד בחוץ ואח"כ אמר וב"ה בפנים ומפרש ברישא חיובא דההוא דפתח ביה ואמטו להכי אצריך למיתני ברישא פשט העני וכו' והכין סליק סידרא דמתני' שפיר ולא דייקינן מינה כלום אלא מדקתני יציאות ולא קתני הוצאות משמע ליה לרבא דרשויות קתני כי כל רשות נקרא יציאה מפני שהיא מוצאת מכלל חברתה וה"ק רשויות שבח שתים שהן רה"י ור"ה שהן ד' חיובין הוצאה דעני והוצאה דבעה"ב והכנסה דעני והכנסה דבעל הבית הכי מפרשינן לה למתני' דשבועות דקתני דומיא דמראות נגעים דכולהו לחיוב אבל מתני' דהכא דקתני שתים שהן ד' בפנים ושתים שהן ד' בחוץ ודאי חיובי ופטורי קתני משום דעיקר שבת הוא והכי מפרשינן לה אליבא דרבא רשויות שבת שתים שהן רה"י ור"ה שבהן ד' דינים לאותו העומד בפנים והוא בעה"ב שנים הם לחיוב ושנים הם לפטור הוצאה והכנסה לחיוב והוצאה והכנסה לפטור וכן עתה מפרש לאותו העומד בחוץ והוא העני שתים רשויות בד' דינים שנים מהן לחיוב ושנים מהן לפטור עכ"ל בעל המאור ז"ל. הנה מה שכתוב דהכנסה לא אשכחן דהוה במשכן ר"ל דהיינו הכנסה דבעה"ב כדכתבו התוס' בזה בריש מכלתין ד"ה פשט ב"ה וכו' דהא דקאמר בפ' במה טומנין הם העלו הקרשים מקרקע לעגלה אף אתם אל תכניסו מר"ה לרה"י היינו הכנסה דעני דמסתמא בקרקע היו עומדין שהוא ר"ה אבל הכנסה דבע"ה אותה לא היה במשכן ולהא היא דאיצטריך סברא דקאמר בפרק הזורק דמה לי אפיקי מה לי עיולי. ובחיבורי הנקרא באר מים חיים והוא על שיטות שבת ועירובין בגפ"ת ובפוסקים הארכתי בחידושים שם מענין זה ותוכן הדבר דלדעת התוס' דהוצאה מהוצאה לא גמרינן הואיל ומלאכה גרועה היא ולהכי נמי איצטריך תרי קראי בהוצאה ויכלא העם מהביא וקרא דאל יצא כדמשמע בספ"ק דעירובין דדריש מיניה להוצאה וחד לעני וחד לעשיר. וא"כ הה"ד נמי להכנסה דהואיל ומלאכה גרועה היא לא הוה ילפינן הכנסה מהכנסה וההפרש ביניהם הוא זה דהוצאה אע"ג דהוה במשכן איצטריך נמי לקרא דכתיבא ביה מהאי טעמא כדפירשו בריש הזורק והואיל וכתיבא

והוה במשכן הלכך קרי ליה אב והכנסה נמי דהוה במשכן וקרי לה תולדה משום דלא כתיבא בהדיא ומיהת איצטריך לסברא משום הכנסה דב"ה דהכנסה מהכנסה לא הוה ילפינן אי לאו דאיכא סברא ומה דסיימו התוס' כאן בדבריהם וא"ת כיון דאיכא סברא אמאי איצטריך במה טומנין למימר דהכנסה היתה במשכן וכו' כתבתי שם בחידושים שלי לפרש שיעור דבריהם ועולין הן בדרך אחד עם מה שכתבו בריש פ' הזורק ואין כאן מקומו ומיהו כל זה דוקא אליבא דשיטת הש"ס בריש הזורק דקאמר בהדיא מיהו הוצאה אב הכנסה תולדה וכך הוא דעת בעל המאור לפי פירושו אליבא דרבא. והשתא נאמר דכל זה הוא אליבא דר' יוחנן בריש הזורק דאיהו מרא דשמעתתא דהתם. וכן אליבא דרבא לפי פירושו של בעל המאור דאיהו הוא דלא חשיב להכנסה דאב משום דאין הכנסה בכלל הוצאה לא בקרא ולא במתני' דכלל גדול המוציא מרשות לרשות אלא מצד הסברא בעלמא הוא דילפינן להכנסה והלכך לא קרי לה אלא תולדה אבל אליבא דרב אשי דשמעתין וכן לרב אשי גופיה דספ"ק דעירובין דקאמר מי כתיב אל יוציא אל יצא כתיב וכדפירש"י ז"ל דאין כאן לשון הוצאת משוי (ומ"ש התוס' שם לשיטתייהו הוא דאזלי דס"ל דתרי קראי איצטריך חד לעני וחד לעשיר דלא גמרינן חד מאידך). א"כ הרי לפניך דלרב אשי לא מצינו אלא דרשה דחד קרא על הוצאה ויכלא העם מהביא. וממילא ש"מ דגם הכנסה בכללא דהאי קרא גופיה וכדאשכחן בהאי תלמודא בהדיא דקאמר לקמן בהלכה ר' חזקיה בשם ר' אילא אפי' הכנסה את שמע מינה כשם שנמנעו העם מלהוציא מבתיהן וליתן לגזברין כך נמנעו הגזברין מלקבל מידן ולהכניס ללשכה (ועיין לקמן ד"ה אפי' הכנסה וכו' מה שכתבתי בזה) וזכרנו מזה לידע ולהבין דברי רב אשי דשמעתין דקאמר תנא הכנסה נמי הוצאה קרי לה וכלומר דתנא אקרא הוא דסמיך דכמו דילפינן חדא הוצאה מהוצאה דאידך דהרי אליבא דרב אשי לית לן אלא חדא קרא בהוצאה וכדאמרן וילפינן הוצאה דעני מהוצאה דבעל הבית דמאי שנא ה"ה נמי לענין הכנסה דבכלל הוצאה היא במשמעות הכתוב וכדעת דהאי ש"ס להכי התנא קרי לה נמי הוצאה כדתנן המוציא מרשות לרשות מי לא עסקינן וכו' וכן הוא דעת רבינא והוסיף בדיוקא דמתני' דידן דנמי דיקא כוותיה דרב אשי וכטעמיה דהואיל דלית לן אלא חדא קרא בהוצאה ועל כרחך דגמרינן חדא הוצאה מאידך ואע"ג דמלאכה גרועה היא מ"מ הואיל דגלי רחמנא גלי א"כ ה"ה להכנסה דגמרינן נמי ממשמעות הכתוב וכדאמרן. וראיתי להרשב"א ז"ל שכתב בחידושיו בשם הר"מ ז"ל שהיה אומר שאין שני מקראות לעני ולעשיר כו' וכתב בשם הרמב"ן ז"ל דלדעת זו קרא דאל יצא לרבנן דאמרי אין תחומין מדאורייתא י"ל דלאזהרת יוצא במן היא דאתא עכ"ל ויש להפליא דאין שום

אחד מגדולי המפרשים מביא להא דרב אשי בעירובין דמבואר בהדיא דלדידיה ליכא אלא חד קרא באופן שזכינו מזה דדעת רב אשי ורבינא כדעתא דהאי ש"ס דאפי' הכנסה את ש"מ מקרא גופה דויכלא העם מהביא ומהאי גופיה שמעינן ממילא דלדעת האי ש"ס וכן לדעת רב אשי ורבינא דשמעתתא דבבלי קרינן להכנסה ג"כ אב כמו להוצאה דהא מהאי קרא גופיה לתרווייהו הוא דשמעינן וא"כ תרווייהו כתיבי וכן נמי תרווייהו במשכן הוא דהוו ואף למאי שכתבו התוס' דהכנסה דב"ה לא הוה במשכן מ"מ ילפינן הכנסה מהכנסה כמו דעל כרחך ילפינן הוצאה מהוצאה דהא אליבא דרב אשי לית לן אלא האי קרא חדא. ואחר שביררנו לזה תדע דאף דלכאורה לא מצינו נ"מ לדינא בין דעת ר' יוחנן דריש הזורק וכן לדעת רבא לפי פירושו של בעל המאור ובין דעת רב אשי ורבינא דשמעתין דלכ"ע חיובי מחייב על הוצאה ועל הכנסה אלא דמר קרי להכנסה בשם תולדה ומר קרי לה בשם אב למאי דאמרן ואין כאן אלא שינוי לשון מ"מ כי דייקינן טובא אשכחן נ"מ רבתי לדינא הוא דאיכא בינייהו כדבעינן למימר לקמן וזכינו ג"כ מזה להבין ולידע דעת הקדושה של הרמב"ם ז"ל מה שמלמדנו בלשונו הזך והטהור דבפ' י"ב מהלכות שבת בה"ח כתב וז"ל הוצאה והכנסה מרשות לרשות מאבות מלאכות הוא ואע"פ שדבר זה עם כל גופי תורה מפי משה בסיני נאמרו הרי הוא אומר בתורה איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקדש ויכלא העם מהביא הא למדת שההבאה מלאכה קורא אותה. ולכאורה יש לתמוה על לשונו דהא בסוגיא דריש הזורק אמר בהדיא הוצאה אב והכנסה תולדה. והלח"מ כתב על זה דמדאין ביניהן אלא שינוי השם בלבד לא הקפיד בזה לקרותה להכנסה לאב עכ"ל וזהו כטעם בריר חלמות דאם אין לנו נ"מ לדינא מ"ט שינה הוא ז"ל מלישנא דהש"ס ולא כן הדברים שנאמרו למשה כ"א שני דברים שמענו מלשון של זהורית של לשונו ז"ל. חדא הא דאמרן בפירושא דשמעתתא דילן שזכינו להבין דדעת רב אשי ורבינא לא כדעת ר' יוחנן וכהאי סוגיא דריש הזורק דאליביה אזלא כל הסוגיא דמדייק הש"ס הוצאה גופה היכא כתיבא א"ר יוחנן דאמר קרא ויצו משה ויעבירו קול במחנה וכו' אשכחן הוצאה הכנסה מנא לן סברא היא וכו' ולפי פירושו של בעל המאור דעת רבא כדעת ר' יוחנן כאשר נתבאר והשתא ממילא רווח לן לישנא דהרמב"ם דנקט בלשונו כדעת רב אשי ורבינא דאינהו בתראי נגד ר' יוחנן ורבא ולרב אשי ורבינא קרינן להכנסה אב כמו להוצאה כמבואר. ואידך דשמעינן דנ"מ גדולה לדינא איכא אי אמרינן דהכנסה ג"כ נלמדת ממשמעות הכתוב או לא ובתחלה אומר אני מה שרציתי לבאר בחיבורי הנזכר מחידושי שבת ועירובין שלי דנ"מ לענין התראה אי קרינן להכנסה אב או תולדה דמבואר הוא במאי דמפלפלין התוס' בפ' כלל

גדול דף עג ע"ב ד"ה משום זורע שכתבו אין להוכיח מכאן דצריך להתרות אתולדה משום אב דהא לא קאמר שצריך להתרותו משום זורע אלא דאם התרה בו משום זורע חייב אבל בריש פ' חולין משמע קצת דצריך להתרות אתולדה משום אב דקאמר משמר משום מאי מתרינן ביה וכו' וגם זה יש לדחות דהכי פירושו משום מאי מתרינן ביה שיהא חייב רבה אמר משום בורר אבל אם התרו בו משום מרקד פטור כיון דמתרהו משום דבר שאינו דומה לו הוא סבר שהוא מלעיג בו ופטור אבל אם התרה בו סתם אל תשמר חייב וכו' ע"ש ותראה דמה שדחו שם להאי דלכאורה משמע מריש ב"ק דא"צ להתרות להתולדה משום אב מיהו מדבריהם בריש פ' הזורק משמע שתפסו סברא זו לאמת שכתבו בד"ה ולר"א הוי מצי למימר דנ"מ לענין התראה וכו' וכך נראה מתירוצים הב' בריש ב"ק ועוד י"ל שזהו שמתרץ הך דהוה במשכן קרי ליה אב וצריך להתרות התולדה בשמה ועוד דנוטע ומבשל וכו' ולא נאריך בזה דהרי דאף למאי שהחליטו בהזורק ובריש ב"ק לסברא זו איכא למימר דכל זה אליבא דר"א היא דוקא והואיל ולא קיי"ל כוותיה בעיקרא דמילתא דמחייב אתולדה במקום אב לא קיי"ל נמי בהא כוותיה לענין התראה להתולדה בשם האב דווקא מיהו האי מילתא נקטינן מדבריהם דריש ב"ק דאותן מלאכות שנקראו אבות אלא שלא נמנו במשנה משום דבכלל אבות אחרים הדומין ממש להם הן כגון נוטע ומבשל והמבריך ומרכיב וכן הזומר לדעת הרמב"ם בריש פ"ח ודאי באלו לית דין ולית דיין שאם התרו בו משום המלאכה בעצמה שהוא חייב וזה פשוט. ובעמדי לידע דעת הרמב"ם בענין אם צריך להתרו' על התולד' בשם האב או אף אם התרה בו משום המלאכה עצמה ג"כ חייב. והנה ראיתי דלכאורה הדבר שקול הוא לידע כוונת דעתו ז"ל בענין זה דבהדיא לא מצינו זה בדבריו ז"ל אלא דמדבריו בדין המשמר בפ"ח בהל' י"א. וכן בפכ"א בהלכה י"ז שכתב על המשמר שזה הוא תולדת בורר או תולדת מרקד כי הוא ז"ל תפס לדברי רב' ולדברי ר"ז דפ' תולין לשניהם לאמת ומשום דכמו דמסתברא מילתא דמר מסתברא נמי מילתא דאידך כדקאמרי התם טעמא דידי מסתבר וכו' ומרהטת לשונו היה נראה דדעתו דצריך להתרות על התולדה בשם האב דלכוונה זו כתב דתולדת שתיהן היא ואם התרו בו משום זה או משום זה חייב אך דיש לדחות דלא כתב כן אלא דתולדת שתיהן היא ונ"מ דאם עשה מלאכת בורר ומלאכת משמר או מרקד ומשמר בהעלם אחד אינו חייב אלא חטאת אחת כדין אב ותולדה דידיה בהעלם אחד א"נ שאם התרו בו משום זה או משום זה חייב וכעין שכתבו התוס' גבי משום זורע כדלעיל אבל לא היה דעתו דצריך להתרות אתולדה בשם האב בדוקא דאם היתה כוונתו לכך בענין ההתראה לא הוה שחק מלבאר בפירוש לדעתו. ועוד דנראה מדבריו בפ"ז

בהל' ז' בהיפך מזה שכתב שם אחד העושה אב מאבות מלאכות או תולדה מן התולדות במזיד חייב כרת וכו' א"כ מה הפרש יש בין האבות והתולדות אין ביניהן הפרש אלא לענין הקרבן בלבד שהעושה בשוגג אם עשה אבות הרבה בהעלם א' חייב חטאת אחת על כל אב ואב ואם עשה אב ותולדותיו בהעלם א' אינו חייב אלא חטאת אחת. ואם כך הוא דדעתו ז"ל דצריך להתרות על התולדה בשם האב א"כ מצינו נ"מ אף במזיד לענין התראה. ואף דלזה ג"כ יש לדחות דאפשר דלענין חיוב מיתה קאמר דאין הפרש ביניהן דחייב מיתה על התולדה כמו על האב ולענין הקרבן יש חילוק חטאות ביניהן מ"מ הרי כבר אמרנו דאם היה דעתו בענין התראה כמשמעות דברי התוס' בפרק הזורק ודריש ב"ק היה מבאר דבריו להדיא. וכל זה כתבתי בחיבורי שס דרך אגב דאם היה דעת הרמב"ם כדעת התוס' הנזכר היה אפשר לומר דהאי נ"מ איכא דאי קרינן להכנסה אב א"כ אף דנימא דבעלמא צריך להתרות אתולדה משום האב בהכנסה מיהת דדמיא ממש להוצאה אם התרו בו משום הכנסה והוא אב כעין הוצאה חייב דהוי כעין נוטע ומבשל והדומין שהן בכלל האבות השייכין להם. וכמותן דנמנו בהמשנה דבאלו ודאי אם התרו בו משום עצמן חייב כדסיימו התוס' בריש ב"ק ואם דאינה נקראת אלא תולדה א"כ דינה כשאר תולדות האבות דצריך להתרות עליהן בשם אביהן. אמנם כל זה הוא דרך פלפול בעלמא ולא נאריך בזה דודאי אין דעת הרמב"ם אלא כדעת התוס' דפ' כלל גדול דא"צ להתרות על שום תולדה בשם האב וכן דעת ר"ח ז"ל כדכתבו שם. ואי אשכחן נ"מ לדינא אם הכנסה תולדה היא בהאי סוגיא דריש פ' הזורק וכר' יוחנן או דאב קרינן לה כדעת ר' חזקיה דהכא וכדעת רב אשי ורבינא דשמעתין למאי שנתבאר האי נ"מ הוא דאיכא לענין הוראות ב"ד דמבואר הוא במתני' בפ"ק דהוריות דאין חייבין אא"כ הורו בדבר שאין מפורש בתורה ואין צדוקין מודים בו. ואמרינן בגמרא שם דף ד' דגריס הוצאה הא כתיבה לא תוציאו משא מבתיכם ביום השבת דאמרי' הוצאה היא דאסור הכנסה מותר ואכ"א דאמרי הוצאה והכנסה הוא דאסורא מושיט וזורק שריא. וביארתי בחבורי במראה הפנים שם בהלכה ג' דהני שנויי פליגי בפלוגתא דאמוראי דהכא בהסוגיא דלחד מ"ד לא שמענו מקרא דמשה אלא הוצאה לחודה והכנסה סברא הוא כדאמרינן בהזורק שם ולר' חזקיה בשם ר' אילא דהכא אף הכנסה ש"מ מהאי קרא כמבואר לקמן בהסוגיא במאי הוא דפליגי והרי לך נ"מ גדולה דאם הכנסה נלמדת מהכתוב כמו הוצאה א"כ ע"כ דאינם חייבים על הוראתה בטעות אלא דוקא אם טעו במושיט וזורק דלא כתיבי וכשנוייא בתרא דהוריות. ולשנוייא קמא אמרינן דס"ל כהאי מ"ד דריש הזורק דהכנסה לא כתיבא כמו מושיט וזורק וזכינו לביאור דבר זה. והא דמייתי התם בהוריות קרא

דירמיה כבר ביארתי שם וכן בענין שכתבו התוס' בריש הזורק ראיה מהך תלמודא לגי' ר"ח דלא גריס וממאי דבשבת הוה וכו' כחבתי בחיבורי בריש מס' שבועות דאין להכריח לזה מהכא דמסקנא הש"ס דהכא דאף הכנסה מהכתוב היא כמו הוצאה. והתם הא קאמר הכנסה מנלן וכו' וע"ש. ואין לכפול בדברי' וגם מה שביארתי שם לדעת הרמב"ם בריש פי"ד מהל' שגגות בענין זה. וכתבתי דדבריו הולכין כעין האי סוגיא דריש הזורק אמנם עיקר הדבר כך הוא דעתו ז"ל דהחליט כרב אשי וכשיטת הש"ס דהכא שהרי כתב וסתם אבל אם טעו והורו ואמרו המוציא מרשות לרשות הוא שחייב וכו' וא"כ כוונתו לכלול דגם על טעות הכנסה נמי אינה הורייה להתחייב בה וכהאי שנוייא בתרא דהתם דאזלא להאי מ"ד דתרווייהו כתיבי ונכללו ובקרא דירמיה יותר מפורש לשתיהן וכהאי דר' חזקיה בשם ר' אחא בהסוגיא. ואין לפלפל בענין שהביא הרמב"ם שם קרא דאל יצא. וכבר ביארנו דדעתו לפסוק כרב אשי דספ"ק דעירובין דלית ליה להאי דרשא דזה ודאי פלפול של חנם הוא שהרי לא הביא זה אלא לענין אם טעו ב"ד ואמרו כך דהואיל דלא נמצא אלא ציווי דהוצאה והכנסה בהאי קרא א"כ מושיט וזורק מותר. וכלו' דמתוך כך באה טעות ההוראה להם וזה אין צריך לפנים. והרי כבר מבואר מדבריו בפ' י"ב מהל' שבת שהבאתי לעיל דלא הביא אלא קרא דויכלא העם מהביא וסיים הא למדת שההבאה מלאכה קורא אותה ובלשון ההבאה כולל לשתיהן להוצאה ולהכנסה כמבואר מריש דבריו ודי בזה ואין להאריך יותר במקום אחד ועיין לקמן בד"ה אפילו הכנסה מה שנתבאר עוד מענין דרבא ורב אשי בשמעתין בס"ד:

והוא שתהא ידו של עני בתוך עשר' לקרקע. הרשב"א ז"ל כתב בהסוגיא דשקל וטרי הש"ס בדף ה' ובעי לאוקמא להמתני' בשקבל בטרסקל ופריך התם ניחא וכו' אלא טרסקל בר"ה רה"י הוא לימא מתני' דלא כר' יוסי בר' יהודה וכו' קשיא והא מתני' על כרחך בלמטה מעשרה מיירי וכו' (וכעין זה כתבו התוס' שם) ואיכא מרבוותא דכתבו דמתני' אפי' למעלה מעשר' הוא ואע"ג דמקו' פטור הוא כיון דקי"ל המוציא משוי למעל' מעשרה חייב וכן המעביר בר"ה למעלה מי' חייב הכא נמי אעפ"י שידו של עני למעלה מעשרה הנותן לתוכו כאלו נותן בר"ה וסייעו להא משמעתין דהכא דאקשינן טרסקל בר"ה רה"י הוא וכו' ע"ש שהאריך לסתור דבריהם ולבסוף כתב ועוד דגרסינן בירושלמי העני חייב אמר רב יהודה בשם שמואל והוא שתהיה ידו של עני בתוך עשרה לקרקע וההיא קושיא מהאי דטרסקל מעיקרא ליתא וכו' ע"ש ויש לתמוה דאם הוא ז"ל רצה לסמוך על האי דשמואל דהכא א"כ יש לנו לסמוך גם על האי דרבי זעירא דמוקי לה ברחוק מן הכותל ארבעה דוקא וכן להההיא דר"א בשם ר"ש כרסנא דדוקא כשהיה פניו

הפוכות לפלטיא וכו' ולא מצינו לאחד מגדולי הפוסקים והמפרשים שדברו בזה אלא ודאי דסוגיא דהכא אזלא לפי הס"ד דאכתי לא ידעינן דידו של אדם נחשבת כד' על ד' ולהכי דחקי לאוקמי בכל הני אוקמתא והאי דשמואל דהכא כמאן דס"ל דבתוך עשרה כמונח בקרקע דמי ולית הלכתא הכי. וכן כל האי דשקיל וטרי התם אליבא דהס"ד היא ובאמת לית לן להביא ראיה כלל מהאי דטרסקל דכן דחק הש"ס למישקל ולמיטרי לפי הס"ד עד דאתי להמסקנא תדע דמדייק לימא דלא כר' יוסי בר"י והא האי דר' יוסי בר"י אידחיא מהלכתא בפ' הזורק דף ק"א דמייתי עלה להאי דתני עלה וחכמים פוטרין וכדמסיק התם לטעמא דלא אמרינן בכה"ג גיד אחית מחיצתא דהוי לה מחיצה שהגדיים בוקעין בה אלא דכך דרך הש"ס דקאמר לימא לדידך דממתני' דידן איכא נמי למקשי אדר' יוסי בר"י ודחי לה דאיכא למימר אפ"ת ר"י בר' יהודה דהתם למעלה מי' והכא למטה מי' וכלומר דאפשר דבמתני' איירי בלמטה מי' ואיכא לאוקמי אפי' כר"י בר"י והדר אקשי עלה ר' אבהו וכו' עד דאתי להמסקנא וכדרבא. ועוד דמהאי גופא דאמרן לית לן להביא סייעתא כלל מהאי דשמואל דהכא דכולה סוגיא דהכא אזלא כהאי דר' יוסי ב"י דהא בהדיא מסיק ר' מנא לקמן לא סוף דבר מנורה אלא אפי' קנה בר"ה גבוה עשרה וטבלא נתונה בראשו המשתמש וכו' חייב והאי ממש כר' יוסי בר' יהודה היא וא"כ האי אוקימתא דשמואל כלמטה מי' נמי אליבא דהך דר' יוסי בר"י הוא והיינו דהש"ס דהכא מפרש המתני' דלאו בידו ממש מיתפרשא משום דקשיא ליה כדמקשה התם והא בעינן עקירה והנחה ממקום ד' על ד' דהך מילתא ברירא היא כדפי' התוס' שם דמסתמא כך היתה במשכן ועוד דאל יצא איש ממקומו ממקום חשוב משמע וכו' וא"כ מסתמא דביד העני איזה כלי מיירי והלכך מייתי להא דשמואל דידו של עני מלמטה מג' מיירי כי היכי דלא תיקשי להא דלקמן דאתיא כר' יוסי בר"י היא ובכל הסוגיא דהכא לא תמצא להאי מסקנא דהתם דטעמא דידו של אדם כד' על ד' היא והשתא למאי דמסקינן התם להאי טעמא ודאי מסתברא כאיכא מרבוותא שהביא הוא ז"ל דאפי' למעלה מי' מיתוקמא המתני' ולא מטעמייהו מהאי דטרסקל אלא משום דכי אתינן להא דידו של אדם נחשבת כד' על ד' הוי כמוציא משאוי על כתפו למעלה מי' וכו' וזהו הטעם כעיקר וכהני איכא מרבוותא וכך הוא דעת הרמב"ם בפ' י"ג שסתם וכתב בהל' ב' ידו של אדם חשובה לו כד' על ד' לפיכך אם עקר החפץ מיד האדם וכו' ולא חילק בין למעלה מי' או למטה מי' ומטעם הנזכר ולא דמי האי דינא לדין דפשט ידו מליאה פירות לחוץ הנזכר בדבור דלעיל דהתם ודאי כיון שזה עומד בפנים לא מהני פשיטת ידו המלאה למקום פטור דלאו מידי עביד דאין כאן לא מוציא ולא מעביר בר"ה. והלכך כתב הרמב"ם שם

והרי ידו תלויה באויר ר"ה כלומר דדוקא בלמטה מי' אייריי וזהו מוסכם לכ"ע. אבל הכא ודאי אין חילוק בין מלמעלה או למטה מי' וכמבואר דאין להביא ראיה כלל מהאי דהכא מטעמא דאמרן:

לא סוף דבר מנורה אלא אפי' קנה בר"ה **וכו'**. כבר נתבאר בדבור דלעיל דהאי כר' יוסי בר"י הוא דאתיא ולאו דהלכתא היא:

ניחא כמ"ד באמת בת ששה ברם כמ"ד באמת חמשה כו'. הכא משמע דלר' יהודה דס"ל באמת בת חמשה יליף לה מעגלות דלמעלה מי' רשות אחרת היא ולהכי מייתי עלה להא דר' יעקב בר אחא וכו'. כלומר דמר כר"מ ס"ל ומר כר' יהודה ס"ל והכי גריס לכולה סוגיא בפ"ק דסוכה בהלכה א'. ובבבלי סוכה דף ה' ע"ב קאמר דלר' יהודה הלכתא גמירא לה דפחות מעשרה לא הוי מחיצה ונראה דטעמא דהש"ס בבלי לא יליף אליבא דר' יהודה מהעגלות כדמשמע במתני' דריש הזורק דגבוהות עשרה הוו משום דאינו מפורש בהדיא בכתוב והכא נמי מפלפל בכך מנין לעגלות שהן גבוהות עשרה ואכתי בעינן למימר דהכי גמירי לה דגבוהות עשרה הוו:

רב שאל לר' נתן לו אחר חבילה על כתיפו וכו'. היינו בעיא דרב מרבי בבבלי דף ג' ע"א הטעינו חבירו אוכלין ומשקין וכו' וכמהדורא בתרא דקאמר הכא שהשיב לו חייב וכו' וכדמפרש לה דסבר רבי כיון שעקר את רגליו וכו' וכדפרישית מטעמא דידו בתר גופא גרור וזהו כגי' הר"י בתוס' והיא גי' הגאונים וכן דעת בעל המאור. ובחידושים שלי הארכתי הרבה בזה ולהוכיח דדעת הרמב"ם נמי כן ובארתי לכל הפירושים ולכל השיטות ולכל הסוגיות הנוגעים בדין הזה ובכל הדינים היוצאים ממנו. וכמבואר היטב לדברי הרמב"ם בפ' י"ג משבת בהל' ה' כבר אמרנו וכו'. בד"א כשהיה ידו למעלה מג' שזה מוכרת מהסוגיא דפ' המצניע ומהסוגיא דהכא במה דהשיב רבי לרב וכפי גי' הגאונים ז"ל ומפני שדבר הזה צריך ביאור הרבה וכמה וכמה סוגיות תלוין בו ולא יכילנו הגליון כאן אמרתי שלא להאריך בזה במה שכבר נתבאר בחיבורי במקום אחר:

כרמלית תני ר"ח כרמל רך מלא וכו'. נראה דלאו לפרושי מלת כרמלית בלחוד היא דאתא כדמשמע מדברי התוס' בדף ו' שהביאו לזה אלא דאתי לפרוקי נמי לכעין דפריך לה בבבלי דף ז' על דקחשיב בהך ברייתא לכרמלית באפי נפשה אטו כולהו נמי לאו כרמלית נינהו ומפרק לה ר' יוחנן לא נצרכה אלא לקרן זוית הסמוכה לר"ה וכו' וה"ה להא דקחשיב התם לקמן וה"נ כך הוא דאתא נמי לשנויי להא דקחשיב לכרמלית בתר דקתני להני ים ובקעה וכו' וקאמר דמלת כרמלית אתא לאתויי כמשמעה מקום שאינו לא ר"ה ולא רה"י ואיזו היא כרמלית דקאמרת וקאמר ר' יוחנן כגון חנותיה דבר יוסטיני

דכך היתה וכן להא דקחשיב לקמן סימטיות וכו' וכל המעכב דרסה וכו'. וההיא דרבנן דקסרין וכו' כאביי ורבא אתיא דהיזמי והיגי אע"ג דלא גבוהי ג' אלא דהת' משמע דלענין שהוא מקו' פטור בעלמא קאמרו:

איסקופה שלפני הפתח אחרים אומרים וכו'. הכא מוקי לה באסקופת הבית וחצייה מקורה וכו' וניחא לפירש"י ז"ל שפי' בהא דמוקי רב התם בדף ט' ע"א באיסקופת מבוי עסקינן וכו' דלהכי לא אוקמה באסקופת בית דסתם בית פתח שלו יש לו משקוף מלמעלה ונמצא עובי הפתח כולה מקורה וכו' ושפיר הוא למיהב טעמא להא דדחיק לאוקמי באיסקופת מבוי אבל משום הכי לא נדחה האי אוקימתא דהכא דמיהת איכא למימר דמיירי בגוונא שאין כל המשקוף שלמעלה מכסה לכולה האסקופה וכדפרישית בפנים. ואלו לדעת התוס' ופירושם שכתבו בזה דטעמא דאוקי באיסקופת מבוי דמכיון שהיא ראויה להתיר את המבוי וכו' אבל איסקופת חצר ובית כיון שהקורה אינה ראויה להתיר שם אפי' פתח פתוח כלחוץ וכו' הוי קשה מאוקימתא דהכא. ומפני שדברי התוס' בהלכה דאסקופה בלאו הכי קשה. וצריכין ביאור ביותר וכן לדבריהם בדבור דלעיל תוך הפתח וכו'. ובביאורי בחידושי שיטות שבת ועירובין הרחבתי בזה הרבה וביארתי לדבריהם היטב ולמאי דכתב המהרש"א בדבור הזה לא ידענא מאי קושיא וכו' והניח בקושיא על דבריהם וכן ביארתי לכל השיטות ולכל הנוגע בהלכה א' ממס' עירובין ולטעם שהשמיט הרמב"ם לבאר להדיא דין האסקופה בענין המדבר בהל' זו אבל אין כאן מקומו ולכפול בדברים עמוקים כאלו ואפס קצהו אבאר במקומות מפוזרי' בהגיעי למס' עירובין ברחמי ובסייעתא דשמיא:

הלכה ב

לא ישב אדם לפני הספר וכו'. שני הטעמים שכתבתי בפנים שנשנית משנה זו כאן הן מדבר הרמב"ם בפי' המשנה והוספתי לבאר על שהקדים התנא משנה זו ללמדינו וכו'. ומיהו זה דוקא לפי סוגית הש"ס דהכא כמבואר מריש הסוגיא וא"כ סמוך למנחה קטנה קאמר דשייכא שפיר למימר דהיינו סמוך לחשיכה דברייתא וכן הא דלקמן דבעי לחלק בין ע"ה לחברים. ולרבנן דקסרין הא ר' יהודה הא רבנן וזה הכל דוקא בסמוך למנחה קטנה הוא דשייכא. אבל לפי סוגית הש"ס דילן דלכ"ע סמוך למנחה גדולה מיתפרשא ולסתמא דהש"ס מוקי לה בתספורת בן אלעשא וכו'. ולרב אחא בר יעקב והסכימו רוב גדולי הפוסקים להלכה כוותיה דאפי' בתספורת דידי וכו' כדפרישית לזה בפנים לא שייכא הך טעמא להא דהקדים. והרב כתב בזה דאיידי דזוטר מילייהו פסיק ותני להו ברישא וכו' רצה ללמוד לזה מהא דאמרינן בריש שבועות גבי ידיעות הטומאה וכו' ומ"מ

לא דמיא דהתם קתני למילי דמסכתא ברישא אלא דהתנא מפרש להן לידיעת הטומאה ברישא שייך שפיר לומר איידי דזוטר מילייהו קא פסיק ומפרש לה ברישא. משא"כ הכא דקתני לעיקר דינייהו ברישא ולא שייכי לענין שבת דוקא. ולפי מ"ש הרמב"ם שם שאלו מן ההלכות שאמרו ר"ל מן הלכות שהסכימו עמהם ולא נפל בהם שום מחלוקת וזה מספרם יציאות השבת וכו' והט' לא ישב אדם לפני הספר והי' ולא למרחץ כו' ע"ש ניחא טפי שקבע התנא בסדר שנשנו בבה"מ והסכימו כולם לאלו ועיין במנין ההלכות ובמנין הי"ח דבר שגזרו לקמן בהלכה ד' מה שיתבאר מזה בס"ד:

ולא יכנס לא למרחץ וכו'. כתבתי בפנים להתחלת המרחץ משיפשוט הבגד הסמוך לבשרו. וזה מדברי הרמב"ם בפירושו ובחיבורו בפ"ו מתפלה בהל' ו' ונראה הא דהכריע לפי' הזה להא דאמרי בש"ס דילן משיערה מעפרתו הימנו טעמיה משום דכך נראה מסוגיא דהכא גבי הא דמייתי לעובדא דריב"ל לסייעתא דהתחלה הויא משיפשיט את בידיו וכר"א בר' יוסי דאמר שליח מנוי הוה ועלה הוא דשאל ליה ר"ת בר אבא ולא כן אלפין רבי אם התחילו אין מפסיקין משמע דשליח מנוי הוא דהויא התחלה ואם שיש לדחות ולומר דלא נזכר ריב"ל עד שהפשיט את כל בגדיו. ובאמת אלו נזכר מקודם ורצה לצאת היה שואלו ג"כ כך מ"מ ידקדק הש"ס אחר זה וקאמר מה הוה וכו' ומשמע כדי ללמוד מהמעשה הזה מאימת התחלת המרחץ וכהאי דר"א בר' יוסי:

ולא לאכול. מסקנת רוב גדולי הפוסקים דאפי' סעודה קטנה סמוך למנחה גדולה אסור לכתחלה. והטור בסי' רל"ב כתב ונ"ל דאף לר"ת שאוסר סעודה קטנה סמוך למנחה קטנה דוקא כשקובע עצמו לסעוד אבל אם אוכל כביצה כדרך שאדם אוכל מעט בלא קבע מותר כמו אכילת פירות. ולמד הב"י מזה וקבע בש"ע כן דנראה דכ"ש הוא לדידן דקיי"ל כהני פוסקים דסעודה קטנה אפי' סמוך למנחה גדולה אסור ולפיכך כתב אבל לטעום דהיינו אכילת פירות מותר. וה"ה לאכול פת כביצה וכו'. אבל אין דעת הרמב"ם כן שהרי כתב בהלכות תפלה שם בהל' ה' כיון שהגיע זמן מנחה גדולה וכו' והיינו סמוך למנחה כדפי' שם בכ"מ בעצמו וע"כ לומר כן וסיים שם ולא לאכול אפי' אכילת עראי וכו' והדבר ידוע שאכילת פת כביצה נקרא אכילת עראי כדקיי"ל לענין אכילת עראי חוץ לסוכה. ולכל הפחות היה לו להביא דעת הרמב"ם כאן ולא להחליט להקל דמבואר הוא לדעתו ז"ל דלא אמרו לא קיי"ל כריב"ל אלא לענין טעימה וכגון אכילת פירות וכיוצא. אבל פת מכיון דלעולם שייך בו שמא ימשך באכילה לא:

יכיל אנא פתר לה כר"ג. בסוף פ"ב דברכות בארתי לזה. וכן בהסוגיא דלקמן במה שיש הפרש בין ר' יוחנן דהכא ובין ר' יוחנן דהש"ס הבבלי ובכל היוצא מזה ומה שיש לפלפל בה תמצא מבואר הכל בפ"ק דברכות בהל' ב' ואין לכפול בדברים וע"ש:

הלכה ג

לא יצא החייט במחטו. כתב הרב אפי' תחובה לו בבגדו וכו'. ואין זה לפי המסקנא לדינא לדעת כל הפוסקים הראשונים וכן גדולי האחרונים דקיי"ל כרבא בהסוגי' דבבלי דף יא ע"ב דאמאי דמותיב ליה אביי מההיא ברייתא דקתני בהדיא לא יצא החייט במחטו התחובה לו בבגדו בע"ש עם חשיכה שני ליה רבא הא מני ר' יהודה היא דאמר אומן דרך אומנתו חייב וכו' וכלומר ואנא לא ס"ל כר' יהודה אלא כר"מ ורבנן דפ' במה אשה דף ס"ב לא תצא אשה במחט הנקובה וכו' וחכמים פוטרין בכובלת ובצלוחית של פלייטון. ומשמע דאלו במחט הנקובה וכל הני דרישא מודו חכמים לר"מ דחייבת וכדדייק הכא בהסוגיא והתם גריס עלה אמר עולא וחילופיהן באיש וכו' וכך מסיק לה הכא בהסוגיא תמן דרך היצאה בנשים. ונמצינו למדין מכל זה דדברי הרמב"ם מכוונין בכל מה שכתב בדיני מחט בפ' י"ט מהני שבת דבהל' ה' כתב אשה שיצאת במחט הנקובה חייבת והאיש פטור וזהו כדעילא דהתם ואמחט נקובה נמי קאי ולא כדפירש"י שם (ובענין מה שדקדק הרא"ש שם על הרי"ף יתבאר במקומו) ומסתייע ליה נמי מהא דהכא דדוקא בנשים הוא דאמרו דדרך הוצאה היא במחט הנקובה. ותידק מינה דאלו באיש לעולם אין דרך הוצאה בכך בתחובה בבגדו דבהכי נמי מיירי חיובא דנשים ואפי' באומן דרך אומנותו פטור אבל אסור והלכך פסק שם בהל' כ"א לא יצא החייט בשבת במחט התחובה לו בבגדו וכו' ואם יצא פטור אעפ"י שיצא דרך אומנותו מפני שלא הוציא כדרך המוציאין. וזהו כר"מ וכרבנן דפ' במה אשה דדוקא באשה הוא דאמרו חייבת והשתא נדע נמי טעמא דרבא גופיה בהא דלא פסק כר' יהודה דברייתא משום דרבי סתם במתני' דבמה אשה ושנה לבר פלוגתיה דר"מ בלשון חכמים דלא חייבו אלא באשה דווקא אבל לא באיש ואפי' באומן דרך אומנותו והשתא דקיימא פיסקיה דרבא בהא ממילא נמי קיימא פיסקיה בפלוגתא דהסוגיא דהכא כסוגית הבבלי דלא גזרינן גזירה לגזרה בהוצאה ודלא כאביי. ומתני' במחטו שבידו מיתפרשא. והלכך פסק שם הרמב"ם בהל' כ"ו לא יצא החייט במחטו בידו ולא הלבלר בקולמסו ע"ש עם חשיכה שמא ישכח ויצא דאלו בתחובה בבגדו בע"ש עם חשיכה לא גזרינן מידי דגזירה לגזירה היא והא דכתב שם גבי תפלין מותר לצאת בתפלין ע"ש עם חשיכה הואיל וחייב אדם למשמש בתפליו בכל עת אינו שוכחן לא תקשי דתיפוק ליה דגזירה לגזירה היא דהא לא

אסרו לצאת בשבת בתפלין אלא לכתחלה ואם יצא פטור כדאמרי' בפ' במה אשה דף ס"א וללישנא בתרא דרב ספרא התם אפי' למ"ד שבת לאו זמן תפלין וכדקיי"ל הכי כדפסק הרמב"ם בפ"ד מהל' תפלין בהל' י' אפ"ה פטור משום דדרך מלבוש עבידא וכ"פ הרמב"ם בזה בפ' הנזכר בהל' י"ד דהיוצא בתפלין פטור. וא"כ לכאורה איכא למידק דלמה לי טעמא דחייב אדם למשמש תיפוק ליה דהא אליבא דרבא לא גזרינן גזירה לגזירה אבל הא ליתא דהא מיהת מודית דכי אית לן טעמא אחרינא דניחא לכ"ע ואפי' למאן דס"ל דגזרינן גזירה לגזירה בהוצאה ודאי טפי עדיפא. ועוד דהואיל ואשכחי בהאי ברייתא דתני ר' ישמעאל (ולגי' הרי"ף תנא דבי שמואל) דקאמר האי טעמא בדף י"ב יוצא אדם בתפלין ע"ש וכו' דחייב אדם למשמש וכו' נקט הרמב"ם נמי האי טעמא כלישנא דהש"ס. ועוד דהאי טעמא ניחא טפי דהרי כשקידש עליו היום צריך הוא לחלוץ תפיליו. ומש"ה נמי קאמר דמכיון שחייב אדם למשמש תפיליו בכל עת אינו שוכחן ובודאי יחלוץ אותן קודם לחשיכה והכי קאמר בהדיא בהאי תלמודא להאי טעמא דגריס לקמן פ' במה אשה בהל' ב' יוצאין בתפלין ע"ש עם חשיכה ואין יוצאין בסנדל המסומר ע"ש עם חשיכה מה בין זה לזה זה דרכו לחלוץ וזה אין דרכו לחלוץ והיינו כדאמרן מפני שחייב אדם למשמש בהן לא חיישינן למידי מפני שצריך לזוכרן כדי לחלצן. והיינו נמי דמסיים שם הרמב"ם שכח ויצא בהן לר"ה ונזכר שיש לו תפלין בראשו מכסה את ראשו וכו' כדאמרינן סוף פ"ק דביצה וא"כ עיקר טעם הדבר דמותר לצאת בהן אפי' לכתחלה משום דמסתמא אינו שוכחן לפי שצריך לחלצן כשקידש עליו היום והאי מילתא גופה הוא דקמ"ל בדבריו ולפיכך כתב לטעם דחייב למשמש. ובחידושי הרשב"א ראיתי שתירץ ג"כ לקושיא זו. וכתב דאיצטריך להאי טעמא דחייב למשמש בתפלין אפי' אליבא דרבא משום שקרוב הוא לבא לידי פשיעה לפי שהתפלין דרך מלבוש הוא ואין דרך לפושטן כשיוצא לחוץ. והלכך אי לאו דמצוה למשמש בהן בכל שעה הוה אסרי לצאת בהן בע"ש והביא ראיה לסברא זו מהא דאמר רב בפ' במה אשה דף ס"ד כל שאסרו חכמים לצאת בו לר"ה אסור לצאת בו לחצר אלמא אפי' בדברים שאם יצא לר"ה בהן פטור שאינו אלא מדרבנן אעפ"י כן גזרו גם בחצר ומפני שהדבר קרוב לבא לידי פשיעה לפי שאין האשה עשויה לפשט תכשיטיה כשיוצאת לחוץ וכן האיש להניח כליו שרגיל בהן וא"כ היינו נמי טעמא גבי תפלין דאיצטריך לטעמא דחייב למשמש עכ"ד וסברא נכונה היא אלא דלהטעם דהאי תלמודא שביארנו עדיפא היא גבי תפלין דאמרינן מתוך שממשמש בהן יזכור עצמו שצריך לחלצן קודם השבת. ומכל הלין שנתבאר תדע ותבין דכל מה שכתב הב"י בזה בסי' רנ"ב לדעת הרמב"ם ללא צורך הוא דמה שרצה לתרץ להאי קושיא דתיפוק ליה

דהוי גזירה לגזירה ולא גזרינן. וכתב דהרמב"ם מיירי במוציאן בידו זה ודאי לא יעלה על הדעת לפרש דברי הרמב"ם כן. וכן מה שכתב הט"ז בזה דמשום דאיכא למיחש שמא אתי לאפנויי ואתא לאתויי בידו ד"א בר"ה וא"כ לא הוי אלא חדא גזירה ועיין בדבריו שדחק עצמו לומר דטעמא דלא הוי אלא חדא גזירה משום שודאי הוא שהוא דרך כל האדם וכו' הודאי הזה דקאמר אין בו לא טעם ולא ריח. וכי בודאי הוא שבכל עת יצטרך להפנות ואין להאריך כלל וכלל בזה והעיקר הוא לדעת הרמב"ם כפי שנתבאר ובמילתא בטעמא כדמוכחא מהאי תלמודא או כתירוץ הרשב"א ז"ל. ובמה שכתב שם הט"ז לדעת הרי"ף וכן בענין שכתב על דברי הר"ר ירוחם שהביאו הב"י שכתב דבפ' המוצא תפלין בההיא דלא יעמוד אדם ברה"י וישתה בר"ה נראה דפסק הרי"ף כרבא וכו' ועל זה כתב הוא וז"ל לא ידענא רמז או רמיזה שם בריף ואולי ט"ס יש בדבריו וכו' ע"ש ויש להפליא על זה הרבה והרבה דאם אנחנו לא ידענו דרך הרי"ף ומה שהביא סתם קבע להלכה ומה שלא הביא לא היה נראה לו להלכה. א"כ היאך נפלפל כלל בדבריו ומוטב היה לו להט"ז להניח דברי הרי"ף בקושיא ולא לפרש כך ולומר דדעתו לפסוק כאביי ומכח האי קושיא חלושה תיפוק ליה דהוה גזרה לגזרה ומהראי' מוכרחת שלו מכח הבעיא על המתני' דפ' המוצא תפלין ולא על המתני'. ולקמן יתבאר דלאו ראיה היא כלל וכלל ולית אנן חששין לראיה זו דלק"מ. ובתחלה אומר אני דודאי זה פשוט הוא לכל המעמיק בדברי הראשונים ובדברי גדולי האחרונים דיסוד מוסד הוא לדעת הרי"ף בחבורו שכל מה שהביא להמתני' כפשטה וכמשמעה שקבעה להלכה כך ולא חש כלל להא דאיתמר בגמרא בענין פלוגתא דאמוראי ובשקלא וטריא אלא אם משמעות לשון המשנה מורה כהאי תנא או אמורא דמסיק בהש"ס להלכתא כוותיה או דנדע זה מהני כללי דכייל בהש"ס כמו ר"ל ור"י הלכה כר"י בר מהני תלת ואביי ורבא הלכתא כרבא בר מיע"ל קג"ם וכל כיוצא בזה ולשון המתני' דיקא כהאי דהלכתא כוותיה בזה ובכיוצא בזה לא תמצא לעולם בכל חיבור הרי"ף שהביא מדברי האמוראים או מהשקלא והטריא כ"א הביא המשנה כפשטה דדייקא כהלכתא אם לא דהשמיענו איזה דבר לדין אחד וכיוצא בזה אז תמצא שהביא מדברי האמוראים ומחד בר פלוגתא ואע"ג דאין הלכה כמותו וכהאי דאשכחן בפרקין שהביא דברי בן עזאי בדין המוציא מחנות לפלטיא וכו' ולדברי ר' יוחנן וכמה וכמה נתחבטו על זה ועיין לעיל בהלכה א' בד"ה המוציא מרה"י לר"ה דרך כרמלית מה שכתבתי ליישב לזה. והתם מוכחא נמי דלא פסק אלא כרבנן מדהביא להמתני' דפרק המצניע במקומה בפשטה וכמשמעה וכן תמצא עוד בכמה מקומות ובמסכתות אחרות בדבריו ז"ל והדרינן להא דהכא שהרי כתב הרי"ף ז"ל בפ'

המוצא תפלין והביא המתני' כפשטה וכמשמעה לא יעמוד אדם ברה"י וישתה בר"ה בר"ה וישתה ברה"י וכו' וא"כ דוקא בר"ה וברה"י היא דגזרו אבל לא בכרמלית וכן פי' שם הרר"י לדבריו וכדמסקינן דלא גזרינן גזירה לגזרה. ואם היה דעת הרי"ף לפסוק כאביי לא הוה שתיק מלבאר ולומר דהאי וכן בגת אכרמלית קאי כפי' אביי. וא"כ אין לך רמז גדול מזה דהרי"ף פסק כרבא וסמיך אהא דמסקינן בפרקין וכן בפרק המוצא תפלין דהאי וכן בגת לענין מעשר קתני וכרבא וכן רב ששת קאי כוותיה. ומה יענה הט"ז בזה דהיאך נאמר דהרי"ף פסק כאביי נגד רבא ונגד רב ששת והא דלא העתיק הרי"ף פירושא דרבא ורב ששת הטעם ידוע הוא שלא הביא בחבורו אלא מהדברים הנוהגים בכל זמן ובכל מקום. וכ"כ הר"ן ז"ל בפרקין להכריח מהאי דרב יוסף דהתם כסתמא דמתני' דדוקא ברה"י וברה"ה אמרו אבל לא בכרמלית וכן הסכימו כל הפוסקים כרבא. וכן הוא בהגהת אשר"י בשם מהרי"ח. ומעתה היאך נאמר דהרי"ף יחידאה הוא לפסוק כאביי. ובענין הקושיא שהביא הרי"ף להך ברייתא ולהאי טעמא דחייב אדם למשמש בתפליו כבר ישבנו זה לדעת הרמב"ם וכך נאמר לדעת הרי"ף. וטפי ניחא לן לדעתו ז"ל דהא דהביא כאן להאי ברייתא ולהאי טעמא משום דאגב בא להשמיענו דין דחייב אדם למשמש בתפליו כל שעה. ומפני שלא ביאר לזה בהלכות תפלין הביא לכולה ברייתא ולטעמא דידה הכא. ומה שרצה הט"ז להביא ראיה מוכרחת שלו מדאיבעיא לן כרמלית מהו דוקא על האי מתני' דעירובין ולא מיבעיא להו על מתני' דידן לא יצא החייט במחטו או בידו או בבגדו וכו'. האי ראיה לא חזינא ביה שום ממשא דמידי דכך הוא סוגית הש"ס למיבעי על המתני' אי בדוקא קתני או לא וזה לא שייך כ"א על האי מתני' דעירובין דקתני רה"י ור"ה בהדיא. ואיבעיא לן כרמלית מהו. אבל היאך שייך למיבעי על מתני' דידן דלא קתני בהדיא מידי אלא מחטו סתמא. ואיכא לפרושי להאי גיסא ולהאי גיסא וכהאי דשקיל וטרי בתר הכי מאי לאו דתחובה לו בבגדו לא דנקיט לה בידיה. ואי הוה נקט הבעיא כדברי הט"ז הי' צריך להאריך בלישני' אי בידיה דוקא דלא גזרינן גזירה לגזרה או אפי' בבגדו וגזרינן. ועוד דלישנא דהבעיא גופה כמו שרצה הט"ז לומר היא ג"כ כלישנא יתרא טפי מהאי דנקט בעל הבעיא בלישניה כרמלית מהו ותו לא מידי. כלל העולה דמה שכתב כאן הט"ז כולא מילתא דפריכא הוא והס כי לא להזכיר דמחמת הקושיא החלשה והראיה זו דמנפחין לה בידא לומר דדעת הרי"ף לפסוק כאביי ולא עוד אלא שסיים כנ"ל ודעת הרי"ף נכון ואיננו נכון כלל וכלל אלא דדעת הרי"ף כדעת כל הפוסקים וכרבא והכי קיי"ל. ומובטחני שאני כוונתי לדעת הרי"ף ולא יצא החייט

במחטו דקתני אורחא דמילתא קתני וכך צ"ל גם לדעת הרמב"ם ולדעת כל הפוסקים שפסקו כרבא:

מחלפא שיטתי' דר"מ וכו'. התוס' בד"ה ואם יצא פטור אבל אסור הקשו לקושיא דהאי ש"ס ותירצו מעצמן דהתם לגמרי דרך הוצאה בכך ותירוצא דהאי ש"ס דייקא טפי דדרך הוצאה בנשים הוא בכך אבל באנשים אין זה אלא דרך טפילין. ומכאן ראיה גדולה להא דפי' הרמב"ם להא דעולא דאמחט הנקובה נמי קאי וכמו שנתבאר בריש דבור דלעיל. והא דמדייק הש"ס בתחלה הא שאר כל האדם יוצאין בכך ולבתר פריך דר"מ אדר"מ בלאו הכי מצי למירמי דר"מ אדר"מ אלא משום הא דלקמן ולהגדיל הקושיא היא כדפרישית בפנים:

תיפתר באשה גדלת. האי שנוייא למאי דבעי לאוקמי דחכמים דמתני' דפ' במה אשה הוא ר' יהודה דהברייתא וכבר ביארתי לעיל בד"ה לא יצא החייט דחכמים דהתם כר"מ דברייתא ס"ל דאפי' אומן דרך אומנתו פטור אבל אסור והתם באשה דוקא הוא דקאמרי חייבת ואפשר לומר דהא דמוקי באשה גדלת היינו נמי משום דדרך האשה לגדל ולחלק שערה במחט הנקובה וא"כ היינו הך כמה שנתבאר דמש"ה דוקא באשה היא דאמרו כך:

אפילו בחול אסור וכו'. מהכא משמע דדעת האי ש"ס לפרש מטעמא שמא יהרוג. וכדמוכחא מהסוגיא דלקמן דמפרש להטעם דאע"ג דהיא בריה שאין לה גידין ועצמות מ"מ הואיל ולפעמים נשתנית לבריה אחרת כבריה חשובה וקצת מענין זה מוכח בבבלי בבא קמא פ"ק דף י"ו אבל לא נזכר שם מענין כינה כלום. וכן בשאר הבריות דקחשיב הכא נשתנה שם הנוסחא במקצת. ומסקנת הש"ס דילן דתרווייהו לא יפלה ולא יקרא אלאור הנר קאי:

רב ירמיה סלק לגבי רב אסי וכו' שרי מסתכל ביה וכו'. ובבבלי בדף י"ב הגי' קם שמעיה קא בדיק לנהורא דשרגא. וזו היא גי' הרמב"ם בפ"ה מהל' שבת דמכאן ראיה דשמש קבוע מותר לבדוק כוסות וקערות לאור הנר ואין להאריך כמבואר:

אילין בעיי דיטפי בוצינא וכו'. ולהאי טעמא אף שלא בפני רבן מיתפרשא. והתם קאמר הואיל ואימת רבן עליהן לא אתו לאצלויי. וא"כ דווקא לפני רבן וכך דקדק הרמב"ם וכתב שם בהל' ט"ו התינוקות קורין לפני רבן וכו' ובמה שלא הביא האי מימרא דרבא אם אדם חשוב הוא מותר. והרי"ף הביאה וקבעה להלכה נראה דטעמיה דהרמב"ם מדמותיב עלה סתמא דהש"ס מהאי עובדא דר' ישמעאל בן אלישע ואף דשני לה ר' אבא שאני ישמעאל בן אלישע הואיל ומשום עצמו על דברי תורה כהדיוט לא סמיך האי שנויא ועוד דגם לפי האי שנויא צריכין אנו לחלק בין המשים עצמו כהדיוט כר' ישמעאל בן

אלישע ובין אדם חשוב אחר ומכיון שכן לא קמה מימרא דרבא כפשטה והשתא הואיל ורבה לעיל קאמר ואפי' גבוה וכו' ואפילו עשרה בתים וכו' ולא מחלק במידי אף אנן לא נחלוק בין אדם לאדם וידוע דהלכה כרבה לגבי רבא תלמידו כדפסק הרמב"ם בכל מקום כן:

תני ב"ש אומרים לא יאכל זב פרוש וכו'. לגי' התוספתא וכמו שהובאה כאן ניחא הא דלא הביא הרמב"ם כלום מדין דזב פרוש עם זב ע"ה שלא כתב לא בפ' י"א מאיסורי ביאה ולא בפ' ט"ז מטומאת אוכלין אלא כלשון המשנה לא יאכל הזב עם הזבה. ולכאורה הא מביא הש"ס הבבלי לזה וכדמפרש רבא שמא יהא רגיל אצלו ויאכילנו דברים טמאים בימי טהרתו. ולמאי דגריס הכא דלב"ש הוא דאמרו הכי וב"ה מתירין לק"מ ורבא פירושא דברייתא קאמר אבל אינה הלכה דב"ה לא חששו לכך. ובהאי ברייתא דר' פנחס בן יאיר נוסחא אחרת במקצת היא ממה דנשנה בסוף סוטה נקיות מביא לידי טהרה וטהרה מביא לידי פרישות ופרישות מביא לידי קדושה וכו'. והרמב"ם בטומאת אוכלין שם העתיק כפי נוסחא דהכא שהפרישות מביא לידי טהרת הגוף וטהרת הגוף מביא לידי קדושת הנפש וכו' וטעמיה דהכא יליף מקרא לסמך לזה:

הלכה ד

אלו מן ההלכות וכו'. ובבבלי דף י"ג מסיק ואלו תנן ופירש"י והתוס' דאלא יפלה ולא יקרא לאור הנר קאי דהני תרתי מי"ח דבר הן ונוסחת האי תלמודא כפי שיטתיה בהסוגיא דגמרא ועיין לקמן בד"ה תני י"ח דבר גזרו:

בו ביום גדשי את הסאה וכו'. מה דפרישית בפנים הוא כפי' רש"י ז"ל בדף קנ"ג בזה. והתוס' פירשו שם בדרך אחר דאף דברי ר' יהושע הן לשבח וע"ש דנראה כקצת דוחק ומה שכתבו שם דלא משמע כפירש"י ומן הירושלמי למאי דפרישית בפנים ניחא ויש מאיזה הגהה בתוס' שכתוב דאדרבה נראה מן הירושלמי דלא כפי' ר"י בתוס' דגבי מים לא שייך לפרש לאחר שהסירו המים שוב אין מפזרין את השמן כמו דפי' גבי אגוזים ורימונים וכלומר דבנתינת המים כבר פיזרו את השמן ואינו מועיל ההסרה כלום ואלו באגוזים ורמונים יכול הוא אח"כ להחזירן ובלא"ה נראה כפירש"י דר"א הוא מתלמידי ב"ש דורש הוא לשבח. ור' יהושע שהוא מתלמידי ב"ה לא רצה לדרוש לשבח שהרי הן לא בקשו להסכים לאותן גזירות עד שכפו אותן תלמידי ב"ש ורבו עליהן:

תני שמונה עשר דבר גזרו ובשמונה עשר רבו ובשמונה עשר נחלקו. לפי גי' הברייתא מה שנחלקו הן הן מה דתנינן לקמן אין שורין וכו' וכדקחשיב להו הרמב"ם בפי' המשנה דיו א' סממני' ב' וכו' וכן מנה שם מה שהושוו ולא נפל בהם שום מחלוקת וזה מספרם

יציאות השבת וכו' וי"ח לא יאכל הזב עם הזבה. ומה שגזרו מנה שם ח' דפוסלי תרומה ט' המניח כלים תחת הצינור י' כל המטלטלין וכו' וע"ש וזה דלא כמו שאמרו בבבלי דף ט"ו י"ח גזרו ובי"ח נחלקו והתניא הושוו בו ביום נחלקו ולמחר הושוו א"כ מה שהושוו באלו שגזרו בעצמן הן וכן הא דקאמר נחלקו ולא כדפי' הוא ז"ל וכן לא אתיא פירושו כשיטתא לפי גי' דהכא דאם נפרש הא דקאמר ובי"ח נחלקו דאהני מתני' דלקמן קאי שעמדו במחלקותם. וכפי פירושו מ"מ הא דפי' במה שגזרו ובמה שרבו זהו דלא כדמשמע מדהתם ולא כדמשמע מהכא. וראיתי בחידושי הרשב"א ז"ל שכתב בזה על הגי' דהתם הא דאמרינן י"ח דבר גזרו ובי"ח נחלקו מדברי רש"י ז"ל נראה שבאותן שגזרו בהן הוא שנחלקו תחלה אלא שרבו ב"ש על ב"ה וגזרו בהם ולמחר חזרו בהן ב"ה והושוו להן והודו למנינן. ויש מפרשים שבי"ח גזרו והי"ח אחרות נחלקו בו ביום ולמחר הושוו. ולפי דבריהם לא גרסינן אלא הכי י"ח גזרו ובי"ח נחלקו ובי"ח הושוו ובי"ח שגזרו הם שמפורשים והולכים בשמועתנו וי"ח שהושוו הן שמונה יציאות והכנסות ט' ספרים י' מרחץ וכו' י"ח לא יאכל הזב וי"ח שנחלקו אלו הן שבסוף המשנה והם דיו וסממנים וכו' עכ"ל פי' זה קרוב הוא לפי' הרמב"ם במשנה אלא שלפי חשבונו בהי"ח שגזרו הוא כעין דרך אחרת. ולפי גי' דהאי תלמודא הי"ח שנחלקו ודאי על הני מתני' דלקמן קאי ומה שגזרו ורבו פלוגתא דאמוראי היא אם באותן עצמן רבו ואח"כ גזרו או אם הי"ח שגזרו דברים אחרים הם וכדפרישית הכל בפנים והחשבון של הי"ח דברים לכל חד וחד למאי דאית ליה. ומה דחשיב הכא להמתני' דזבים בעשרה דברים והתם בדף י"ד פריך אהא דבעי למיחשב טבול יום והא דאורייתא הוא וקאמר סמי מהי"ח דבר לטבול יום ולשיטתא דהאי תלמודא יש לומר דבטבול יום שהוא מדבריהם מיירי וכעין הא דמשני בפ"ק דפסחים ודפ"ה דסוטה תיפתר בטבול יום דבית הפרס שהוא מדבריהם וכן כיוצא בזה וס"ל להאי תלמודא דאפי' בטומאה דרבנן צריך הערב שמש וכבר כתבתי בענין זה בסוטה שם דמדברי התוס' משמע דיש טומאה מדרבנן דצריכה הערב שמש ויש שאינה צריכה וע"ש:

פיתן וכו' מהלכות של עמעום היא. כבר ביארתי מכל ענייני הסוגיא זו במקומות המצויינין בפנים בתרומות ובע"ז ואין לכפול בדברים וכל הרוצה לעמוד עליהן ימצא כל אחד ואחד במקומו:

חמש חטאות מתות רצו ב"ד לבטל מבטלין. האי אתיא כהאי דר' יצחק נפחא בתמורה דף י' דגרסינן התם אמר רב יהודה אמר שמואל שלשת אלפים הלכות נשתכחו בימי אבלו של משה וכו' אמר רב יצחק נפחא אף חטאת שמתו בעלי' נשתכחה בימי אבלו

של משה וכו' דאלו לשמואל דלא קאמר בהדיא דגם זו נשתכחה א"כ הלכתא למשה מסיני היא ואין שום ב"ד יכול לבטלה ולר' יצחק הואיל ונשתכחה ולא ידעינן אם מתה אם רועה כדפירש"י ז"ל שם וא"כ ב"ד הוא שגזרו ואמרו מתה ואם יעמוד ב"ד אחר גדול ממנו בחכמה ומנין יכול הוא לבטלה הואיל וחוץ מי"ח דבר הוא וכהאי לישנא דר' אבון משם שמואל דמסיק הכא:

הלכה ה

ומה מקיימין ב"ש טעמון דב"ה וכו' כהדא דתני פותקין וכו'. מכאן סייעתא גדולה לפסק ר"ת והסוברים כוותיה דפסקו כרב יוסף וכרב אושעיה דקאי כוותיה בבבלי דף י"ח דמוקמי להאי ברייתא כב"ש כדהביאו התוס' שם בד"ה והשתא דא"ר אושעיה וכו' דהרי מסיק בהדיא הכא דלמאי דדרשי ב"ש מקרא דששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך דאפי' במלאכה שנגמרת מאליה בשבת אסר הכתוב. א"כ האי קרא דב"ה מאי עביד להו דהא מהאי קרא משמע מדכתיב וביום דמלאכה דכה"ג מותרת בשהתחיל בה מע"ש ומשני דאיצטריך להו לב"ש להא כהדא דתני פותקין וכו' וכדפרישית בפנים דעל כרחך כולה מתפרשא כדמפרש התם למאי דקאמר והשתא דאמר ר' הושעיה וכו' מאן תנא שביתת כלים ב"ש היא ולא ב"ה לב"ש בין דקעביד מעשה וכו' כל היכא דאיכא משום שביתת כלים אסור ולב"ה וכו' וא"כ סיפא דברייתא אין נותנין חטים לרחיי' וכו' לב"ש היא דמיתניא בדווקא דלב"ה מותר לגמרי דלא חיישי לא לטעמא דרבה דבעי לאוקמי האי ברייתא אפי' כב"ה ורחיים אסור משום השמעת קול וכהאי דרב חגיי דהכא ולא להאי טעמא דקאמר ר' יוסי ואקשי ליה דנימא מר כרבנן דפ"ב משום דלא הותחל בכל חטה וחטה. וכלומר מאי דוחקיה דמר דמוקמת לה למלתייהו דב"ש כר' יהודה ולא כרבנן דהתם וכדפרישית בפנים ולא להאי טעמא דר' יוסי בר' בון דכולהו הני טעמי אליבא דב"ש בלחוד הוא דאיתאמרו כדמוכרח מהסוגיא דמוקי להאי ברייתא כב"ש וזה דלא כפסק התוס' והנמשכין אחריהן דפסקו כרבה. וטעמא דהשמעת קול אתיא נמי כב"ה דסוגיא דהכא קשיא עלייהו ודברי האי ש"ס מוכרח הוא מכח האי קושיא דלב"ש האי קרא דב"ה מאי עבדי להו. ובהדיא תנינן הכי בתוספתא דפליגי בהני דרשי דקראי. והשתא על כרחך דאתינן להאי שינויא דמשני הכא דאיצטריכו לב"ש להני דיני דהאי ברייתא ומחלקינן אליבייהו כדמחלקי ר' יוסף ורב אושעיה אבל לב"ה בלאו הכי הכל שרי. וראיתי להרשב"א ז"ל בחידושיו שהביא ראיה לפסק ר"ח שפסק כרבה מהאי דתוספתא דמשמע דלא פליגי בשביתת כלים כדברי רב יוסף אלא במלאכה הנגמרת בשבת כדברי רבה עכ"ל. ויש להפליא על גודל שקידת הרשב"א בדברי האי תלמודא

ברוב המקומות ואישתמיטתיה כאן דברי האי ש"ס דפריך ולב"ש האי קרא דב"ה מאי מקיימין ומשני כהדא פותקין וכו' ואם ב"ש ס"ל להיא דפותקין א"כ ע"כ דצריך אתה לומר דטעמייהו בהני דמתני' משום שביתת כלים היא וכדברי ר' יוסף וזה אין צריך לפנים אלא ודאי כדאמרן. וזהו ג"כ דעת הרמב"ם לפסוק כן ומש"ה לא הביא כלל להאי דינא דרחיים ולא כתב בפ"ג מהל' שבת אלא דינים דרישא דהברייתא דזהו מוסכם לכ"ע. והב"י כתב בסי' רנ"ב על שהרמב"ם לא הזכיר דין דרחיים משום דמשמע דס"ל כרב יוסף דשני ומש"ה שתק מיניה דמהי תיתי לן לאסור כיון שאין אדם מוזהר על שביתת כליו כמ"ש בפ"ו בהל' י"ו והטעם שלא הזכירו בהדיא הוא לפי שלא הוזכר בתלמוד בהדיא דלרב יוסף שרי ואין דרכו לכתוב אלא מה שהוזכר בתלמוד בהדיא עכ"ל הב"י בזה. ומ"מ אין טעם זה מספיק כל כך אלא דכך צריכין אנו לומר לדע' הרמב"ם דמכיון דהוא מוכר' דהתוספת' והאוקימתא דהאי תלמודא דהאי ברייתא כולה כב"ש אתיא. וא"כ לא הוצרך להזכיר כ"א דיני דהיתרא דנלמדין מהאי ברייתא אבל האיך יהא מזכיר ההיא דרחיים דהך איסורא לא מיתני אלא לב"ש בלחוד ולא הוצרך להזכיר להיתרא מכיון דב"ה ודאי לא מודו בזה. ומילתא דפשיטא היא דשריא זהו דעת הרמב"ם וכמה שנתבאר דראי' שאין עליה תשובה היא כדמוכרח מסוגית הש"ס דהכא דהעיקר לדינא כהני רבוותא דפסקו כרב יוסף וכרב אושעיה. ומה שכתבו התוס' שם ראיה לפסק ר"ח כרבה דטעמא דרחיים משום השמעת קול ואתי כב"ה חדא דהש"ס הוא דקאמר הכי אליבא דרב יוסף הא מני ב"ש היא אבל לרב הושעיה מצינו למימר דמוקי לה כב"ה ואית ליה השמעת קול כרבה ורצונם לומר בזה דא"כ הדרינן להאי כללא דרבה ורב יוסף הלכתא כרבה בר מענין שדה ומחצה וכהני דסברי דאף בפלוגתא דפליגי אליבא דתנאי איתמר האי כללא. ועל זה נאמר נהי דמצית למימר הכי לרבי הושעיה מ"מ סוגיא דהכא מסייעא ליה כמאן דמוקי להאי ברייתא כב"ש ואיך שנאמר לטעמא דאסרו ב"ש לרחיים הא לא קיי"ל כב"ש. ומה שכתבו עוד לראיה דסוגיא דלקמן לא מתוקמא אלא כרבה כדפרישית. והיינו כמ"ש לעיל בד"ה ולימא מר וכו' מדאמר לקמן בדף י"ט הני דאי עביד להו בשבת חייב חטאת גזרו ב"ש עם חשיכה משמע דטעמא דב"ש משום גזירה ולא משום שביתת כלים. וכלומר דהשתא האי דקאמר רבה ברחיים משום השמעת קול אליבא דב"ה היא וכ"כ הרא"ש לכל זה. ואומר אני דהאי ראיה אפשר לדחות בכל שהוא חדא דהתוס' בעצמן מסיימי שם ולרב יוסף לא תיקשי אמאי לא אסרו ב"ש טעינת קורה משום שביתת כלים דהתם אתי ממילא טפי מכל הנך דמתני'. ומכיון שכן אף אנו נאמר דלפ"ז ניחא נמי הא דלא קאמר לקמן דטעמייהו דב"ש בכל הני דמתני' דאסרי דמשום

שביתת כלים הוא אבל טעינת קורה לית בה משום שביתת כלים דאי הוה אמר הכי אכתי מצי פריך עלה והרי טעינת קורה נמי כלי היא והיה מוכרח לשנות ולחלק בין הני דמתני' ובין טעינת קורה וכסברתם אליבא דרב יוסף והלכך לא רצה הש"ס להאריך כל כך ועוד דהא קאמר טעמא דעדיפא טפי דבכל היכא דליכא חיובא דחטאת בשבת לא גזרו ב"ש והשתא לעולם טעמא דב"ש בהני דמתני' דגזרו בע"ש משום שהן הולכין ונגמרים בשבת ואית בהו משום שביתת כלים בשבת ואין הכי נמי דכי עביד להו בשבת בלאו הכי איכא חיובא דחטאת ואיכא למיגזר משא"כ בטעינת קורה דלית בה משום שביתת כלים וליכא למיגזר בה נמי מהאי טעמא משום דכי עביד לה בשבת ליכא חיובא דחטאת דמידי דאתו ממילא הוא וא"כ טעמא דקאמר הש"ס טעם מספיק הוא ביותר וכולל הוא לכל וכדאמרן. סוף דבר דהואיל דמוכרח הוא בהדיא מסוגית הש"ס דהכא כמו שנתבאר אין לנו אלא דהך דרחיים לא מיתני אלא אליבא דב"ש ולאו דהלכתא היא ואין להאריך יותר:

הלכה ו

בית הלל ילפין מלאכת היתר ממלאכת האיסור וכו' אע"ג דבהלכה דלעיל דרש ב"ה מקרא דוביום מ"מ קאמר דאף מן הסברא איכא למיהב טעמא לב"ה. ועוד דאף למאי דרצו ב"ש לתרץ קרא דמייתי ב"ה מ"מ הא איכא טעמא דילפינן מלאכת היתר ממלאכת איסור:

הלכה ז

חד אמר העכו"ם צריך הכן וכו'. מה שיש לפלפל ולבאר לדעת הפוסקים בענין זה יתבאר במקומו בפ"ג ה"ט בהגיעי לשם ברחמי ובסייעתא דשמיא:

הלכה ח

אמר ר' יוחנן זו דברי ר' יוסי וכו'. ר' יוסי בר' יהודה הוא שהובאה בברייתא דבבלי דף יח ע"ב אמר ר' יוסי בר' יהודה הן הן דברי ר' עקיבא הן הן דברי ב"ה לא בא ר"ע אלא לפרש דברי ב"ה וכ"פ הרמב"ם בפ"ו בהל' י"ט וכן הוא הדין במתני' דלקמן דכשיצא מפתח ביתו של ישראל קודם שחשיכה הוא שהתירו וכטעמא דפרישית במתני' אין נותנין לעכו"ם על מנת לצאת וכו'. בבבלי דף י"ט מביא להאי ברייתא ובהאי לישנא נותנין מזונות לפני הכלב ולפני העכו"ם בחצר נטלו ויצא אין נזקקין לו. והיינו הך אלא דהכא מבואר ביותר שאין נותנין לו לכתחלה על מנת לצאת אבל בסתמא מותר. ומזה אמרתי ליישב מה שדקדק המ"א בסי' תמ"ו על הרמב"ם שכתב בפ"ג מהל' חמץ בע"פ שחל בשבת ונשאר לו חמץ אחר ד' שעות כופה עליו כלי וכתב על זה וצ"ע אטו מי גרע

מנבילה שנתנבלה בשבת דשרי לטלטל דחזי להשליכה לכלבים וכו' ותירץ דהרמב"ם מיירי דליכא כלב או עכו"ם ליתן לו עכ"ל. וכן הט"ז בסי' תמ"ד במקומו בש"ע כתב וכופה כו' פי' אם אין לו עכו"ם שיקבל הימנו. וכל כי האי מילתא לא איתמר לן בבי מדרשא ואין זה דרכינו לאוקמי אוקימתא כדברי הרמב"ם שחיבר המשנה תורה. ולדעתו שאין ללמוד כ"א התורה שבכתב וחבורו כמ"ש בהקדמתו לא היה רוצה שיפרשו דבריו באיזה אוקימתא במקום שסתם דבריו ולא רמיז לן במידי אלא דזה דבר בירור הוא דטעמו מהאי דינא דאיתמר בבבלי וכן כאן בביאור ביותר שאין נותנין לעכו"ם מזונות בשבת על מנת לצאת וסתם הנותן חמץ אחר ד' שעות על מנת לצאת לחוץ הוא שאינו רוצה שיהי' החמץ ברשותו. וזה ודאי אסור לכתחלה לכ"ע אם יוצא לר"ה. ואם שאין לנו עכשיו ר"ה גמורה דברי הרמב"ם בכל מקום ובכל זמן הן וזה ידוע הוא. שוב ראיתי בהמרדכי דפרקין שכתב וז"ל כתב הא"ז כשי"ד בניסן חל בשבת י"א שאסור ליתן לנכרי מותר החמץ הואיל ויודע שיוליכנו לחוץ וי"א דלהשים לפניו והוא יקח מותר וע"ש שהכריע דלדידן דלית לן ר"ה דאורייתא מותר ליתן להם אפי' בי"ד ואפי' ידוע שיוליך חוץ וכבר היה מעשה ברענשפורק וכו' הרי לפניך דדעת הרמב"ם כי"א קמייתא וכפי שנתבאר:

תני אומנין גוים וכו'. ובפ"ק דע"ז גריס אומנין ישראל שהיו עושין עם העכו"ם באידן בתוך ביתו אסור בתוך בתיהן מותר וזה ממש כדברי התוספתא דע"ז וכמה שביארתי כאן בפנים דהני תרווייהו נכונים לדינא הן דכאן דמיירי בדינא דשבת הגי' נכונה היא כמו שהיא לפניך. ושם דמיירי בדינא דע"ז ג"כ נכונה היא וזהו שאמרו בשבת ובאבל ובע"ז הלכה כרשב"א. ודע שבדפוס בחיבורי שם העתיק המגיה את דברי שכתבתי ובספרי הדפוס נשתבשה הגי' שם וכו' על מה שציינתי להתוספתא וזהו טעות גמור הוא שלא היה דעתי אלא על הגי' דלקמן שם שחסר בד"א א' בהעתקה הישנה ובספרי הדפוס ועל זה כתבתי והגי' נכונה כדמייתי האי ש"ס בפ"ק דשבת וכו' דכאן הועתקה כל הברייתא כולה ומבוארין היטב דברי הת"ק ודברי ר' אילא והעיקר כדפרישית בפנים ובענין הנוגע לדינא ובמה שנלמד מהסוגיא דהכא ומסוגית הש"ס דילן במ"ק בארתי שם הכל וברורתי דברי הרמב"ם האמורים בפ"ו מהל' שבת בענין זה בהל' י"ב וי"ג וי"ד וכתבתי שדברי התוס' והרא"ש שם לפי מה שהעתיקו הם שלא הוזכר בדבריהם אלא דברי ר' אילא והרמב"ם דעתו ז"ל לפסוק כדברי הת"ק דר' אילא וכהאי דשמואל במ"ק והרוצה לעמוד על דברי יע"ש בד"ה הלכה כרשב"א:

אין משלחין אגרת וכו'. כאן לא הובאה אלא כדברי התוספתא דמשמע דב"ה מתירין ברביעי דוקא אבל התם בדף י"ט הועתקה הברייתא בע"ש אלא א"כ קצץ וכו' והמסקנא

דאם קצץ לו דמי' לא בעינן קביע בי דואר ואם קביע בי דואר לא בעינן קצץ וכך הם דברי הרי"ף ודברי הרמב"ם ז"ל בפ"ו בהל' כ' ומ"ש התוס' שם בד"ה אא"כ קצץ ומתני' נמי דנותנין כלים לכובס וכו' איירי נמי בקצץ אין זה דרכיהם ז"ל ואין להאריך:

אין מפרישין לים הגדול וכו'. התוס' בפ"ד דעירובין דף מ"ג ד"ה הלכה כר"ג בספינה הביא לזה להוכיח דלב"ה שרי ליכנס בע"ש וב"ה מתירין קאי את"ק דאי אב"ש א"כ היינו ת"ק וכתבו שם עוד וריצב"א מדקדק מהירושלמי שאסור ליכנס בספינה בשבת מדלא קאמר ת"ק לא בשבת ולא בע"ש דהוה משמע דב"ה מתירין אפי' בשבת כי היכי דנקט ולא בע"ש משום ב"ה עכ"ל ויש לטעון על דקדוקו דהריצב"א דהת"ק לא משום ב"ה נקט ולא בע"ש אלא טעמא דנפשיה קמ"ל. וכפי הגי' שלפנינו לא בע"ש ולא בחמישי וה"ק לא מיבעיא בע"ש אלא אף לא בחמישי וא"כ ולא בע"ש אינו מיותר בדברי ת"ק (אלא שהתוס' שם מהפכין הגי') ונהי דדיוק הראשון של התוס' קיים דב"ה מתירין אלא בע"ש דת"ק קאי וא"כ פשיטא לן דבע"ש שרי לב"ה ובשבת מספקא לן והא דלא קאמר ב"ה מתירין אפי' בשבת משום האי טעמא גופיה דלב"ה גופייהו ספוקי מספקא להו בשבת. וכבר כתבו האחרונים דהעולם נהגו כהרשב"ם להתיר ליכנס לספינה בשבת וע"י שיקנה שביתה בספינה. אם היה דבר של סכנה כגון מצור לצידון מותר. הנכון דאו או קאמר וכדשמעינן מהתם דמצור לצידון אפי' בע"ש ואפי' לדבר הרשות מותר כדפסק הרמב"ם בסוף פ"ל מהלכות שבת דבזה לא פליגי רבי ורשב"ג וע"ש:

שכן מצינו שלא נכבשה יריחו אלא בשבת וכו'. כדפרישית דהאי דדריש מועד רדתה על הרישא קאי דאם התחילו ג' ימים קודם השבת אפי' במלחמת הרשות כובשין אותה אפי' בשבת כדקאמר התם וכ"פ הרמב"ם בסוף פ"ב מהל' שבת:

הלכה ט

רבנן דקסרין אמרין איתפלגון וכו'. וה"נ פליגי רב ושמואל בבבלי דף י"ט ע"ב שמן של בדדין ומחצלות של בדדין רב אסר ושמואל שרי וכדפי' התוס' דאדלעיל קאי דאם טען בית הבד מבעוד יום והשמן זב והולך כל השבת וכו' וכדמשמע מהכא דהא פריך עליה דר' יוסי בר חנינא מהאי ברייתא ושוין וכו' וא"כ אדינא דמתני' קאי. ופסקו הפוסקים כשמואל דשיטתיה כר"ש דקיי"ל כוותיה במוקצה בר מנר הדולק בשבת והא דפריך הכא מהאי ברייתא י"ל דההיא אליבא דר' יהודה היא דאית ליה מוקצה:

הלכה י

רבי אליעזר אומר כדי שיקרום התחתון שלה. הרמב"ם בפי' המשנה פסק דלא כר"א ובחבורו חזר בו ופסק בפ"ג מה"ש בהל' י"ח כר"א וכדמסיק התם אליביה דבעי להו

תחתון היאך דגבי תנור או דילמא תחתון היאך דגבי האור ת"ש ר"א אומר כדי שיקרמו פניה המדובקים בתנור. וטעמו דפסק הרמב"ם כן מדשקיל וטרי הש"ס אליביה. ומייתי הברייתא אליביה א"כ הלכתא כוותיה זהו עיקר הטעם ומה שתמצא טעמים אחרים בזה אינם לפי האמת. והתוס' בענין פי' הבעיא וכוונת הפלוגתא כתבו שם ולפ"ה וכו' ומיהו בירושלמי משמע דלהקל בא וכו'. וכך הוא האמת דלהקל בא ופלוגתייהו הכי הוא דמיתפרשא דלהת"ק דקאמר כדי שיקרמו פניה היינו כל פניה דווקא ועל זה פליג ר"א וקאמר כדי שיקרום התחתון בלבד. ואיבעיא להו באיזה צד הוא דקאמר ובא להקל מדברי הת"ק אם דגבי התנור או היאך דגבי האור ופשיט ליה תחתון המדובקים בתנור והיינו נמי מה שפירש"י דחומרא היא וכו'. ור"ל נגד האי גיסא דבעי למימר היאך דגבי האור אבל דברי ר"א לעולם הוא להקל נגד הת"ק או להאי גיסא או להאי גיסא וזה פשוט הוא כדמשמע מהכא בהדיא דקאמר בהסוגיא ומודה ר"א בלחם הפנים וכו':

תבשיל שנתבשל כל צרכו וכו'. מה דנלמד מסוגיא זו וההפרש שבין הסוגיא לסוגיא דהש"ס דילן יתבאר במקומו לקמן ריש פ' כירה בס"ד:

הלכה יא

פסח מחזירו את שלם וכו'. יתבאר מזה במקומו בפ"ז דפסחים בהגיע לשם ברחמי ובס"ד:

קורה ורובה ברוב הקיפה וכו'. ובבבלי שלהי פרקין לא מספקא להו בהא אלא דפליגי תרי לישנא אליבא דרב אי ברוב עביו או ברוב היקפו והכריע רב פפא וקאמר הלכך בעינן רוב עביו ורוב היקפו וכדרכו של רב פפא בכל מקום בהש"ס בכי צא בזה להכריע לחומרא וכ"פ הרמב"ם בפ"ג מה"ש בהל' יט בעץ יחידי ומשמע דרוב כל הקיפו בעינן דבמקום א' א"כ היינו רוב עוביו ואנן תרווייהו בעינן:

כיני מתניתא אף בפחמין כל שהן. משמע הכא בהדיא דהש"ס מפרש דר' יהודה פליג את"ק דקאמר במדורת בית המוקד בלבד הוא שהתירו בכל שהוא. וקאמר ר' יהודה דאף במדורת פחמין בכל מקום בכל שהן דאל"כ תתפרש דר' יהודה בא להוסיף ולא לחלוק וכפי' קצת מהפוסקים קשה דמאי קמ"ל בהא דקאמר כיני מתני' וכי לא ידעינן מדברי ר' יהודה כפשטן דמוסיף הוא לומר אף בפחמין ולא מצית נמי למימר דאשמועינן דר' יהודה מודה לדברי הת"ק והא ודאי לא איצטריך כלל דמהיכי תיתי לא יודה במדורת בית המוקד אם לדידיה אף בגבולין מותר בחדא גוונא. אלא ע"כ דקמ"ל דפליג הוא את"ק. והר"ב שדרכו הוא בכל מקום לראות בפסק הרמב"ם בפי' המשנה ולא בחיבורו וכאן לא השגיח על דבריו לא כאן ולא כאן ולא עוד אלא שכתב והלכה כר"י דליכא מאן

דאמר עליה ואלו השגיח בהאי ש"ס לא היה כותב כן דמדאשמעינן דפליגי א"כ הלכה כת"ק ותיובתא להפוסקים כר' יהודה וסיעתא מהכא להרמב"ם דלא פסק כוותיה לא בפי' המשנה ולא בחבורו שלא כתב בפ"ג שם בהלכה כ' אלא בד"א בגבולין אבל במקדש מאחיזין וכו' ואין חוששין וכו' וא"כ בגבולין לא מחלקינן בין מדורת עצים למדורת פחמין וכך נראה מדברי הרי"ף שהעתיק המשנה כצורתה עם דברי ר' יהודה וכדרכו בכל מקום דאיכא פלוגתא במתני' ור"ל דראה והבין דהלכה כהת"ק נגד בר פלוגתא דידיה וזה ברור: הדרן עלך פרק יציאות השבת

פרק ב

הלכה א

במה מדליקין ולא בשמן שריפה. כתבתי בפנים דמסקינן בגמרא לענין פירושא דמתני' דביו"ט שחל להיות בע"ש עסקינן רצוני לומר בזה דאלו לדינא לא קיימא הך מסקנא לדעת הרמב"ם אלא דמדליקין בשמן שריפה בין בשבת בין ביו"ט ולית בה בהדלקת שמן של תרומה משום אין שורפין קדשים ביו"ט כמו שיתבאר לפנינו. ועיין לקמן בד"ה רב אחא בשם רב חסדא זאת אומרת שמותר וכו' שם תמצא מבואר מכל זה בס"ד:

פתילה צריכה הצאתה ברוב הדולק. והכי אמר עולא בבבלי סוף פ"ק המדליק צריך שידליק ברוב היוצא והכי קיי"ל כדפסקו כל הפוסקים כהך דעולא מיהו הא דמסיק הכא דטעמא דמתני' באלו הפסולין משום הך דעולא היא ולא משום שהוא שוכח ומוציא את הפתילה לא משמע הכי מסוגית הש"ס דילן בהא דקאמר רבא התם בדף כ"א פתילות שאמרו חכמים אין מדליקין בהן מפני האור שמסכסכת בהן שמנים שאמרו אין מדליקין מפני שאין נמשכין אחר הפתילה. ומשמע דטעמא הויא שמא ישכח ויטה וכ"כ הרמב"ם בהדיא בפ"ה בהל' ח' גבי פסולי שמנים שמא יהיה אור הנר אפל ויטה אותה בשעה שישתמש לאורה. ומשום דמשמע הכי מהאי בעיא דלקמן בעי מיניה אביי מרבה מהו שיתן לתוכן שמן כל שהוא וידליק וא"ל אין מדליקין לפי שאין מדליקין או לפי הגירסא שאינן נדלקין והיינו הך ואם דמזה אין הכרח כ"כ לטעמא שמא יטה די"ל דאף לטעמא משום הך דעולא אמרו כן מיהת מוכרח הוא מהא דאמרו גבי הני פתילות ושמנים שמדליקין בהן בחנוכה בין בחול ובין בשבת מטעמא דאסור להשתמש לאורה. ולא חיישינן שמא יטה. אלמא דהאי טעמא הוא עיקר שאין מדליקין בהן בשבת. ומיהו נראה מלשון הרמב"ם במה שכתב שם בהל' ה' גבי פסולי פתילות פתילה שמדליקין בה בשבת אין עושין אותה מדבר שהאור מסכסכת בו כגון צרור כו' אלא מדבר שהאור

נתלית בו כגון פשתן נפוצה ובגדי שש וצמר גפן וכיוצא בהן והמדליק צריך שידליק ברוב היוצא מן הפתילה. מזה היה משמע לכאורה דתפס גבי פסולי פתילה לטעמא דמסיק הכא דמשום הך דעולא הוא דאסרו והלכך מסיים כאן כהך דינא דעולא אם לא שנאמר דלדין בפני עצמו כתב כאן לזה ומהך דחנוכה משמע דתרוייהו משום שמא יטה היא דהא קאמר פתילות ושמנים שאמרו חכמים וכו' ולא ראיתי למי שדקדק בזה. ואיכא נ"מ גדולה לדינא בין טעמא שמא ישכח ויטה ובין הך טעמא דמסיק הכא משום הך דעולא וזה למה שהוזכר בדברי המרדכי שאם יש נר אחד כשר מהשמנים המותרים ושאר נרות מהשמנים הפסולים שמביא שם חלוקי דעות אם מותר להשתמש לאור האחרים הפסולים ומביא בהגה"ה בשם מהר"ם ז"ל להתיר שע"י נר כשר זה יזכור ולא יטה השאר הנרות והובא זה בהגהת רמ"א סי' רס"ד. והשתא איכא נ"מ בין הני טעמי ואפי' לכתחלה דלטעמא משום הך דעולא אין להדליק בשום נר מפסולי פתילות ושמנים ואפי' במקום דאיכא נר כשר דהא בכל הנרות צריך שידליק ברוב היוצא וזה פשוט הוא אלא שלא דברו שם כ"א מדין בדיעבד אם מותר להשתמש לאור האחרים דכבר הם דולקין וליכא חששא אחרת אלא חששא דשמא יטה:

ולא כן אלפן רבי שבת שחל להיות בחנוכה וכו'. כדפרישית ואע"ג דרב חסדא גופיה לא קאמר הכי בבבלי דף כ"א דגריס התם בשם רב חסדא דקאמר מדליקין בהן בחול אבל לא בשבת קסבר כבתה אין זקוק לאורה ומותר להשתמש לאורה מ"מ אמר לו ר' תחליפא כן דהא ודאי הלכתא כרב דהיא רביה דרב הונא ודרב חסדא ודרך כבוד אמר לו זה ולא כן אלפן רבי ועוד דאפשר דרב חסדא נמי הדר ביה לבתר דשמיע ליה מרב דאסור להשתמש לאורה. וראיתי להרמב"ן ז"ל בספר המלחמות שכתב על דברי בעל המאור שרצה לומר דתשמיש מצוה כגון לסעודת שבת וכיוצא בו ותשמיש קדושה מותר להשתמש לאורה והעלה דמסקנא דשמעתא דמשום ביזוי מצוה הוא דחיישינן בנר חנוכה ולדבר הרשות כגון הרצאת מעות ועל זה כתב הרמב"ן שם וז"ל אחר שפלפל על פי' בעל המאור אמר ואפי' אם היה כפי' שפי' בעל המאור ז"ל נכון על כרחך הלכה אסור להשתמש לאורה דקיי"ל כר' זירא אמר רב מתנא אמר רב שמדליקין בכל פתילות ושמנים בין בחול ובין בשבת וטעמא משום דאסור להשתמש לאורה וכו' וכל הגאונים ז"ל כך פסקו הלכה כרב מתנא אמר רב. וכן מוכח בירושלמי כמו שפירשנו שמי שאמר אסור להרצות מעות רבותא קמ"ל שאפי' הרצאת מעות שאינו אלא ענין הקל אסור כ"ש תשמיש אחר בין של מצוה בין של קדושה דגרסינן התם עד כאן לפתילות מכאן ואילך לשמנים וכו' עד ועוד מן הדא דר' תחליפא שאל לרב חסדא לא כן אלפן רבי בשבת שחלה להיות בחנוכה שאסור

לראות מטבע לאור הנר הרי אינו שכח ומוציא את הפתילה הוי לית טעמא משום שלא הוצת האור ברוב הדולק. וכך פירושו דרב תחליפא הקשה לרב חסדא לא כך למדתנו רבינו שאפי' שבת שחלה להיות בחנוכה אין מדליקין בפתילות ושמנים שאמרו חכמים ואמאי אסור אם טעם איסורן מפני שהאור אינו נמשך אחריו והוא שוכח ומוציא את הפתילה הרי אמרו שאסור להרצות מעות כנגד נר של חנוכה וכיון שאסור להשתמש לאורה לא אתי לאטויי ותוכל ללמוד מכאן שמי שאמר אסור להרצות מעות כנגד נר חנוכה כל תשמישין אסור שאם היו מותר בשאר תשמישין הא איכא למיגזר משום שמא יטה אלא כמו שפירשתי עיקר. וכן דעת כל הגאונים ז"ל עכ"ל. ואומר אני שבודאי פירושו ופסקו מכח ההיא דהרצאת מעות המבואר בש"ס דילן הוא עיקר וכמוסכם מדעת כל הגאונים ז"ל שאסור בכל תשמישין ואפי' של מצוה וקדושה ליהנות מנר חנוכה אבל בענין שפירש להא דהכא אחר מחילת גודל כ"ת ודעתו הקדושה יש לדון על זה שאם מטבע פירושו כדפירש הוא ז"ל מה ענין זה לשבת שחלה להיות בחנוכה ואם שבת שחל להיות בחנוכה כקושיא היא בפני עצמה על דברי רב חסדא המוזכר בתלמודא דילן כפירושו א"כ מה זה שסיים ר' תחליפא שאסור לראות מטבע לאור החנוכה וזה כקושיא מענין בפני עצמה הוא ולא הזכיר ר' תחליפא ענין שבת של חנוכה לפי פירושו אלא לרמז על מה שאמר רב חסדא אין מדליקין בפסולי שמנים בחנוכה של שבת ואם כך הוא למה לו להאריך כל כך הוה ליה לאקשויי מהאיסור ראיית מטבע לאור החנוכה על סברתו דרב חסדא. ועוד שזה הפירוש כסכינא דמפסקא קראי היא והעיקר חסר מהענין שמרמז רב תחליפא בשבת שחל להיות בחנוכה ואין זה דרך הש"ס בדברי האמוראים כ"א במקום הציון להתוספתא או להמתני' או לאיזה ענין המוזכר כבר במקום אחר בש"ס הזה דרכו להיות מקצר כ"א ברמז בעלמא וסומך על הידוע וזה לא תמצא בכל הש"ס הזה ולא דוגמתו שתהיה הקושיא ולא כן וכו' על הדבר שלא הוזכר כלל כאן ולא במקום אחר ואינו אלא ברמז מועט וחסרה גוף הקושיא ועוד היכי מוכח מזה לעיקר ההוכחה דבעי הש"ס לאוכוחי ולהכריח דבכל שבח אין הטעם באיסור פסולי שמנים משום שמא ישכח ויוציא את הפתילה אלא דטעמא הוי משום שלא הוצת האור ברוב הדולק. וזה מבואר הוא דעיקר הראיה מהא דר' תחליפא ללמוד מזה לטעמא דפסולי שמנים בכל שבת ושבת ואין זה צריך לפנים ולפירושו של הרמב"ן אין לנו עיקר הזה. ועוד דהאי מעיקרא פריכא היא דהיאך מקשה לרב חסדא מאיסור הרצאת מעות הא לדידיה מותר וא"כ משתמש לאורה לכל התשמישים סוף דבר במחילת כ"ת אומר אני כי לא זו הדרך ולא זו העיר בפירושא דמטבע דקאמר אלא על המטבע של ברכות הוא

מיתפרשא ושפיר טפי הוא דמוכח מכאן דאפי' תשמישי מצוה אסור כנגד נר חנוכה ומתיישב הכל בלי פקפוק וכמבואר בפנים. ודאתאן עלה בענין איסור אפי' תשמישי מצוה לאור החנוכה נזכיר דבר אחד במה שכתבתי בחידושי שבת ועירובין שלי מענין זה דהר"ן ז"ל כתב להוכיח דאסור דאם איתא דשרי לאשתמושי תשמיש מצוה בנר חנוכה היאך מדליקין נר חנוכה בשבת בכל השמנים והרי כשישתמש בה בסעודת שבת אתי לאטויי אלא ודאי אסור עכ"ל. ועל הוכחה זו יש להקשות דאימא אין הכי נמי כשמדליק לנר חנוכה בשבת באלו פסולי שמנים שהתירו לנר חנוכה אסור לו להשתמש לפניהם אפי' למצוה בשבת מטעמא שמא יטה ואנן לא אמרינן דשרי בתשמישי מצוה אלא כשמדליק בשמנים הכשירים לנר שבת דאז ליכא חששא שמא יטה וא"כ לעולם אימא לך דבכה"ג מותר להשתמש בסעודת שבת לאור החנוכה. ויפה כח של הרשב"א ז"ל שכתב בענין זה להכריח דלא כבעל המאור דבתחלה אמר להכריח דלרבא נמי ס"ל דאסור להשתמש לאורה מהאי דאמרינן לקמן אמר רבא פשיטא לי נר ביתו ונר חנוכה נר ביתו עדיף משום שלום ביתו ואם איתא דמותר להשתמש לאורה עושה נר אחד ועולה לכאן ולכאן וכו' ומינה נמי משמע דאסור להשתמש לאורה כל תשמיש ואפי' תשמיש דמצוה כגון סעודת שבת וקריאת התורה עכ"ל והוכחה זו ודאי הוכחה שלימה היא דאם איתא דתשמיש מצוה מותר למה ידחה נר חנוכה בשאין לו אלא על אחד מהם הרי יכול הוא לקיים את שתיהן וישתמש בסעודתו לאור החנוכה. ויצאנו לידון בדבר הלמד מעניינו דלמאי דאמר בהאי תלמודא בסוף מס' תרומות מי שאין לו שמן של חולין מדליק שמן שריפה בחנוכה. וכ"פ הרמב"ם בפ' י"א מהל' תרומות בהל' י"ח ואינו צריך רשות כהן לכך וכמו שביארתי לזה שם דאע"ג דהנאה של כילוי אסורה לזרים בתרומה כמו בטבל כדכתבו התוס' בדף כ"ו ד"ה אין מדליקין בטבל טמא. וע"ש מ"מ מכיון דמצוה קעביד מותר דמצות לאו ליהנות נתנו ואפי' במצוה דרבנן כמבואר שם דלא כדעת בעל המאור בפ"ג דר"ה גבי המודר הנאה מחבירו מותר לתקוע לו וכו' ע"ש ומעתה למאן דמתיר תשמישי מצוה לפני נ"ח א"כ מי שאין לו אלא שמן שריפה ואין לו אלא כדי נר ביתו או נר חנוכה הרי הדין זה תלוי בפלוגתא דרבה ורב חסדא דלרבה דחייש לשמא יטה ואין להדליק בשמן שריפה בשבת אסור להשתמש לסעודת שבת לפני אותו נר שמן שריפה של חנוכה דאע"ג דבשאר שמנים כשרים יש לו להדליק בחנוכה ואפי' בשבת ולהשתמש ג"כ לסעודת שבת בפני נר חנוכה דליכא שמא יטה מ"מ בשמן שריפה איכא האי שמא יטה דמתוך שמצוה עליו לבערו יטה כדי שיתבער מהר ולרב חסדא דמותר להדליק בשמן שריפה בשבת דלא חייש להאי שמא יטה א"כ ג"כ בשמן שריפה

שמדליק בחנוכה בשבת משתמש בו גם לסעודת שבת שהרי לדעת זה תשמישי מצוה מותר ולשמא יטה לא חיישינן מיהו האי מילתא איכא למיפרך משום דמצינו למימר דבכה"ג אפי' לרבה מותר דהרי הטעם דחייש שמא יטה כדי שיתבער מהר הוא. והכא דמיירי שאין לו שמן חולין אלא האי שמן שריפה ובודאי לית ביה אלא כדי שיעורא והוא עד שתכלה רגל מן השוק דודאי ביותר משיעור הזה אין לו היתר להדליק בו דהא עיקר הטעם שהתירו להדליק בשמן שריפה בחנוכה משום דמצוה קעביד ואין לך בו אלא כפי שיעור המצוה ומה שהוא יותר מכשיעור אסור לו להדליק בו דאסור לזרים הוא וא"כ מכיון דע"כ מיירי דאין מדליק בו אלא כפי השיעור דמצוה איכא למימר דבכה"ג אף לרבה לא חיישינן שמא יטה כדי שיתבער מהר דא"כ מיבצר בצר ליה לשיעורא ומעתה נאמר דנראה דלכאורה יש להכריח לסברא זו דהא למאן דגריס גם בהאי פלוגתא רבא ולא רבה עיין בתוס' ד"ה גזירה י"ט אטו שבת על כרחך לדידן דקיי"ל כדעת הגאונים ז"ל דאסור להשתמש אפי' תשמישי מצוה לנר חנוכה וכדיוקיה דהרשב"א מהאי דרבא א"כ האי סברא מוכרחת היא דאם אין לו אלא שמן שריפה ומדליק בו בחנוכה בשבת דלא חיישינן להאי שמא יטה משום דלא ליתי למבצר שיעורא דמצוה דאי לא תימא הכי אלא דרבא חייש לשמא יטה בשמן שריפה לעולם הדרא לן האי ספיקא לדוכתה דאיכא למימר דלעולם מותר להשתמש תשמישי מצוה לאור החנוכה והא דקאמר רבא דנר ביתו עדיף משום שלום ביתו משום דלשיטתיה אזיל להאי גי' דגריס הכא רבא ואפי' לפי הגי' שלפנינו דגריס הכא רבה וכגי' רבינו שמואל בתוס' מ"מ מצינו למימר דרבא דלקמן ס"ל כשיטתיה דרבה דהכא דס"ל גבי שמן שריפה דאין מדליקין בו בשבת שמא יטה ואי הוה שרי להשתמש לסעודת שבת לפני אור החנוכה זימנין דאתי לידי איסורא אם לא יהיה לו אלא שמן שריפה ואין בו אלא כדי אחד בלבד. ואי אמרת לאדלוקי ביה לחנוכה בשבת דשרי אתי נמי לאשתמושי לסעודת שבת ואיכא למיחש שמא יטה הלכך הוא דקאמר טעמא בנר ביתו דעלמא משום שלום ביתו ולמידחי לנר חנוכה בכה"ג כי היכי דלא ליתי למיטעי אם לפעמים לא יהיה לו אלא שמן שריפה ואתי לידי תקלה וזה ודאי אין להקשות וכי דחינן למצוה משום חששא דהא ליתא דע"כ לומר כן בכל שבת דעלמא דאם אין לו אלא שמן שריפה דנדחה נר שבת והיא חובה ומהיכי תיתי לא נאמר כן בנר חנוכה דלידחי מפני נר ביתו. וא"כ אכתי מנלן למידק מדרבא דתשמישי מצוה נמי אסור לאור חנוכה אימא בעלמא מותר בחול בשמנים כשרים והכא מחששא דשמן שריפה בשבת נגעו בה וכדאמרן אלא ודאי דהאי סברא מוכרחת היא דבכה"ג מודה נמי רבה וכן רבא דלא חיישינן שמא יטה בשמן שריפה וכדלעיל דלא ליבצר ליה לשיעורא

והשתא הדרינן לדיוקא מדקאמר רבא משום שלום ביתו למידחי למצות נר חנוכה ש"מ דגם תשמישי מצוה אסור לפני נר חנוכה וזה מה שרציתי להביא כאן ממה שכתבתי דרך פלפול בחידושים שלי ולהראות פנים בסברא לכאן ולכאן. ועיין לקמן במתני' דאין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט מה שיתבאר בזה לדעת הרמב"ם ז"ל:

אמר רב חסדא זאת אומרת שאסור להצית את האור במדורת קדשים וכו'. לקמן גריס בשם רב חסדא בלישנא אחרינא זאת אומרת שמותר ועיין לקמן ד"ה אמר רב אחא בשם רב חסדא:

מהו להצית את האור במדורת חמץ וכו'. ראיתי בתשובת הרשב"א ז"ל סי' ע"א שם הביא לזה להשיב להשואל בדין המוצא חמץ ביו"ט ולא ביטלו מהו לשרפו ביו"ט כדי שלא יעבור עליו מי אמרינן מתוך שהותרה הבערה לצורך הותרה נמי שלא לצורך ובלבד צורך יו"ט והא צורך יו"ט היא שהרי מצוה לשרפו או לא והשיב לו שאעפ"י שיראה מלשון רש"י ז"ל גבי ההיא דר"ע בפ"ק דפסחים דף ה' דקאמר רבא ש"מ מדר"ע וכו' אין ביעור חמץ אלא שריפה וכתב רש"י ויליף לה מנותר דאי השבתתו בכל דבר ס"ל לוקמה ביו"ט ויבערנו בדבר אחר יאכילנו לכלבים וכו' דאלמא דוקא להאכילו לכלבים הא לשרפו לא וליתא אלא ה"ה בשריפה וכן מצאתיה בירושלמי מפורש בפ' במה מדליקין בגמ' ולא בשמן שריפה מהו להצית את האור במדורת חמץ מאן דיליף לה מנותר אסור מאן דלא יליף מנותר מותר ע"כ ואף לכשתימצו לומר דלהצית קודם שחשיכה להיות דולקת והולכת ביו"ט קאמר ולומר שאעפ"י שאסור לעשות כן במדורת קדשים ובשמן שריפה שאפי' מע"ש אסור כיון שהיא דולקת והולכת בשבת וכדגרסינן בירושלמי גבי שמן שריפה אמר רב חסדא זאת אומרת שאסור להצית את האור במדורת קדשים והיא דולקת והולכת בשבת אפי' כן שמעינן מינה שפיר שאפי' ביו"ט עצמו מותר והיא הניתנת שכל ששריפתו ביו"ט בעצמו אסור אסור להצית בו האור מעיו"ט והיא דולקת והולכת ביו"ט וזה מבואר עכ"ל שם. ור"ל דהשתא למאי דקאמר מאן דלא יליף לה מנותר מותר. וזהו כחכמים דרבי יהודה. וא"כ אם מותר להצית את האור בחמץ מעיו"ט והיא דולקת והולכת ביו"ט ש"מ ממילא דאף ביו"ט מותר לשרפו דאם היה אסור ביו"ט היה אסור ג"כ מעיו"ט שהרי דולקת והולכת ביו"ט. ומיהו אין ראיה שלו מכאן מוכרחת כלל דהבעיא דהכא אזלא למאי דתני בתוספתא דמכלתין ריש פ"ב אין שורפין לא תרומה ולא קדשים ולא חמץ ביו"ט ומיבעיא ליה מי נימא דאע"ג דאסור לשרוף חמץ ביו"ט מ"מ איכא למימר דהואיל במצות ביעור חמץ בזמנו הוא דעסיק בע"פ ומכיון דאתחיל בהיתר ברשות דמצוה הוא דהויא והלכך אע"פ שהולכת ודולקת בלילה

ביו"ט מותר או דילמא דדמיא לשמן שריפה דאמרינן דאסור להדליק בו מע"ש מפני שהולכת ודולקת בשבת וכדרב חסדא דלעיל. והרי הכא נמי אתחיל בהיתר ובמצוה הוא דעסיק ואפ"ה אסור וא"כ ה"ה בחמץ דהא בתוספתא מדמי חמץ לשמן שריפה ולשאר קדשים דאין שורפין ביו"ט ואפי' התחיל בהיתר ופשיט ליה דמאן דיליף שריפת חמץ מנותר א"כ דמיא ממש לקדשים אסור כמו דאסור בנותר דקדשים לשרוף ביו"ט ואעפ"י שהתחיל בהיתר ובמצוה הוא דעסיק ומאן דלא יליף מנותר לא דמי חמץ לקדשים מותר ומטעמא דהא מיהת התחיל בהיתר ובמצות ביעור בזמנו הוא דקא עסיק דהא לכ"ע מצות ביעור חמץ הוא דמקיים ואפי' לרבנן דר' יהודה דל"פ אלא אם דווקא בשריפה או אפי' במפרר וזורה לרוח וכו' ואם מבערו בשריפה ודאי דהכל מודים דבמצות ביעור בזמנו הוא דעסיק וזה א"צ לפנים והשתא בלאו הכי דברי הרשב"א אינם מוכרחין דהא ע"כ א"א לפרש הבעיא דמדורת חמץ אלא אם מותר להצית בה את האור מעיו"ט ותהא דולקת והולכת בלילה ביו"ט דאי ביו"ט לא ה"ל למימר אלא מהו לשרוף החמץ ביו"ט ומכיון שכן לא אזלא הבעיא והפשיטות אלא כהאי לישנא קמא דרב חסדא וא"כ האי תנא דתוספתא דמשמע דמדמי לגמרי חמץ לקדשים איכא למימר דכר' יהודה ס"ל דיליף חמץ מנותר. וא"כ אפי' בע"פ צריך ליזהר שלא תהא דולקת והולכת ביו"ט ואיכא למימר נמי לאידך גיסא דלעולם כרבנן ס"ל ובע"פ מותר משום דמתחיל בהיתר וברשות דמצות ביעור בזמנו הוא דעביד ואע"פ שהולכת ודולקת ביו"ט כי אתחיל מיהת במצוה בזמנה הוא דאתחיל וכי קתני דאין שורפין חמץ ביו"ט היינו ביו"ט עצמו הוא דקתני וכגון שמצא חמץ ביו"ט. א"נ אפי' בעיו"ט של שביעי דפסח אסור אם הולכת ודולקת ביו"ט דאע"ג דבהיתר הוא דאתחיל מ"מ לאו מצות ביעור בזמנו הוא דמקיים ואיך שיהיה נוכל השתא לומר כדעת האוסרין לשרוף חמץ הנמצא ביו"ט דאין לא ראיה ולא סתירה מהכא כלל וזהו דעת הרמב"ם בפ"ג מהל' חמץ ומצה בהל' ח' אם מצא חמץ ביו"ט כופה עליו כלי עד לערב ומבערו וזהו כרב יהודה אמר רב בפ"ק דפסחים דף ו' דמשמע אפי' לא בטלו ולא כדפירש"י שם. וכך הוא דעת התוס' בפ"ק דכתובות דף ז' בד"ה מתוך וכו' שכתבו ומוצא חמץ בביתו דאמרינן בפ"ק דפסחים כופה עליו כלי ולא שרינן לשרפו משום מתוך היינו דאסור לשרפו מדרבנן משום מוקצה דאסור לטלטלו. אבל אין לומר דאיירי בשביטלו דמ"מ מדרבנן מצוה עליו לשורפו והוי צורך היום דבמצוה דרבנן נמי שרינן היכא דאיכא למימר מתוך ע"כ ובכ"מ דקדק על דבריהם וכי משום איסורא דרבנן שרינן ליה להשהותו ולעבור עליו בבל יראה ובל ימצא ותי' בדוחק ע"ש ובל"ה ל"ק דמכיון דאיכא תקנתא בכופה עליו את הכלי אינו עובר עליו. ועוד לפי המסקנא דהכא

איפכא מוכרח מכאן דאסור לשרוף חמץ ביו"ט דהא מסיק לבתר הכי כלישנא בתרא דרב חסדא דמותר להדליק בשמן שריפה בע"ש. ואפי' היא דולקת והולכת בשבת. וכהאי דרב חסדא דהבבלי. וא"כ שורפין קדשים בעיו"ט והן הולכין ונשרפין בי"ט וביו"ט עצמו אין שורפין. וע"כ לחלק בין התחיל בהיתר לשרוף ובין שורף באיסור. ומעתה גם בחמץ כן דהא בתוספתא מדמי להו אהדדי ותו לא מידי ואין להאריך כאן יותר:

רב אחא בשם רב חסדא זאת אומרת שמותר להצית את האור במדורת קדשים וכו'. האי לישנא בשם רב חסדא אתיא כהאי דגריס בבבלי דף כ"ג ע"ב לטעמא דשמן שריפה ולפירושא דמתני' דקאמר רב חסדא דבשאר ע"ש מדליקין דלשמא יטה לא חיישינן. אלא הכא ביו"ט שחל להיות ע"ש עסקינן לפי שאין שורפין קדשים ביו"ט וכו' וכדפרישית להא דהכא בפנים דנראה דבחדא שיטתא מתפרשא כהאי דרב חסדא דהתם ומיהו הא דנקט מפני יו"ט שחל להיות בע"ש האי לישנא דחוק הוא למאי דפרישית בפנים דאי לאוקימתא למתני' דהכא קאמר לא הוי לי' למנקט בהאי לישנא אלא תיפתר ביו"ט שחל להיות בע"ש כדרך הש"ס למינקט בכה"ג בכל מקום או ביו"ט שחל וכו' ולישנא דמפני משמע דגזרינן יו"ט דעלמא מפני יו"ט שחל להיות בע"ש ובהאי מפני יו"ט וכו' דלקמן בהלכה ג' גבי פתילת הבגד. והכא ודאי לא שייך לפרושי הכי דהא להאי לישנא דרב חסדא מותר להדליק במדורת קדשים וכו' קאמר לכך נראה לפרש דהאי דקאמר זאת אומרת שמותר וכו' אמסקנא דמילתיה קא סמיך. וכלומר דרב אחא בשם רב חסדא לא מפרש ולא בשמן שריפה דמתני' כלישנא קמא דרב חסדא דעל כל ע"ש קאי אלא דבכל ע"ש מותר להדליק בשמן שריפה ומוקי להמתני' ביו"ט שחל להיות בע"ש. וא"כ זאת אומרת שמותר להצית האור במדורת קדשים והוא דלוקה והולכת בשבת דלא אסרו אלא ביו"ט שחל להיות בע"ש. ופריך והא תנינן לקמן אין מדליקין שמן שריפה ביו"ט מכלל דמתני' דהכא לאו ביו"ט איירי. ומשני מפני יו"ט שחל להיות בע"ש כלומר מפני דאיירי הכא ביו"ט שחל להיות בע"ש הלכך נקט לטעמא לקמן ומה טעם קאמר מ"ט אין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט לפי שאין שורפין קדשים ביו"ט. והשתא הוי פירושא דהקושיא ופירוקא ממש כדהתם לרב חסדא ולענין הכוונה דא ודא אחת היא עם מה שפירשתי בפנים. נקטינן מיהת דלהאי לישנא דרב חסדא דהכא וכן לרב חסדא דהתם אין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט לפי שאין שורפין קדשים ביו"ט. ומשמע דכך היא המסקנא לדינא וכדגריס התם תניא כוותיה דרב חסדא כל אלו שאמרו אין מדליקין בהן בשבת מדליקין ביו"ט חוץ משמן שריפה לפי שאין שורפין קדשים ביו"ט. והרמב"ם בחיבורו לא זכר כלל מדין דשמן שריפה לא בשבת ולא ביו"ט וטעמא רבה בעי מפני מה

השמיט דינא דסתמא דמתני' וכדרב חסדא דמשמע דקאי המסקנא כוותיה ולא ראיתי למי שעמד על זה ולבאר מילתא בטעמא לדעתו ז"ל. ואמרתי להתבונן בהאי דינא וכדרכי בכל מקום לחקור אחר דעתו הגדולה ולדעת את שלומו בדבריו ומה יעשה בטעמו כפי אשר חונן הדעת יחנני ובתבונה יביננני. ובתחלה אומר אני דודאי אין דעתו כדעת הריב"א ולא כדעת הר"י בתוס' דף כ"ד ד"ה לפי שאין שורפין קדשים ביו"ט וכו' שהקשו היכי ילפינן תרומה מקדשים וכו' אלא שריפת תרומה טמאה שמותר ליהנות בשעת שריפה למה יאסר וכו' דאטו תרומה לפי שיש מצוה בשריפתה מגרע גרע ותירצו בשם הריב"א דודאי גרע משום דהבערה זו אינה לצורך הנאתו אלא לשם מצות שריפה לא דחיא יו"ט מידי דהוה אנדרים ונדבות דאין קריבין ביו"ט למ"ד משולחן גבוה קא זכו וכו'. ולר"י נראה דלא שייך בשריפת תרומה לומר משלחן גבוה קא זכי שאין עושין ממנה לגבוה כלום והכי מפרש ר"י לפי שאין שורפין קדשים ביו"ט פי' גזרו תרומה אטו קדשים וכו' וסיימו וכן מוכח בירושלמי כלשון הזה עכ"ל. כוונתם להא דקאמרי וכן מוכח בירושלמי דנראה מסוגיא דהכא כלשון הר"י דמשום גזירה תרומה אטו קדשים נגעו בה וזה מדפריך הכא לקמיה מעתה אין מדליקין בשמן שריפה בלילה על שם שאין שורפין קדשים בלילה וכו'. א"כ משמע דכולה מילתא דשמן שריפה משום גזירה אטו קדשים היא. ובכל זה לא מצינו לדעת הרמב"ם שיהא נוטה להדברים האלו אלא בהפך מזה שהרי כתב בפ"ג מהל' יו"ט בהלכה ח' בעיסה טמאה או שנטמאת החלה לא יבשל את החלה שאין מבשלין ביו"ט אלא לאכול וזו לשריפה עומדת וכן אין שורפין אותה ביו"ט שאין שורפין קדשים שנטמאו ביו"ט ששריפת קדשים שנטמאו מצות עשה שנאמר באש ישרף. ועשיית מלאכה שאינה לצורך אכילה וכיוצא בהן עשה ול"ת ואין עשה דוחה ל"ת ועשה ע"כ וידוע שדין החלה והתרומה אחד הוא. וא"כ שריפת תרומה טמאה מצות עשה היא ולא מדרבנן ודלא כשיטת הר"י וכן מכ"ש דלא כהריב"א דאין סברא כלל לדמות דין שריפת תרומה טמאה לנדרים ונדבות כמו שהקשה הר"י עליו. אמנם הנראה לדעת הרמב"ם כך הוא ובתחלה אומר אני מצד הסברא ואח"כ אבאר מהיכן יצא לו זה. דודאי מן הסברא לחלק בין עיסת חלה לבין שמן תרומה דהשמן הואיל ודרך להדליק בו בשאין ראוי לאכילה א"כ כשנטמא ניתן להדלקה וליהנות בו ואין כאן משום מלאכה ביו"ט כמו שאר הדלקת נר ביו"ט ונותנו להכהן להדליק וליהנות בו כמו שבאר הוא ז"ל לזה מדין תרומה טמאה בפ"ב מהל' תרומות ובשאר מקומות אבל עיסה שאין דרך להסיק בה א"כ כששורפה משום מצות שריפת קדשים שנטמאו הוא שורפה ודבר זה אסור הוא ביו"ט וכעין סברא זו ראיתי ג"כ לבעל המאור ז"ל שכתב בענין פלוגתא דרבה

ורב חסדא בפירושא דמתני' וז"ל רבה סבר אין בהדלקת שמן שריפה ביו"ט משום שריפת קדשים שלא נאסרה שריפת קדשים ביו"ט אלא מפני שאין בה צורך יו"ט הלכך אין בה משום שריפת קדשים ביו"ט והא דתנן מעשה ושאלו את ר' טרפון עליה ועל החלה שנטמאת ונכנס לבה"מ ושאל ואמרו לא יזיזום ממקומם דש"מ דאיכא בשריפת חלה משום שריפת קדשים ביו"ט לא קשיא דהתם כיון דבצק הוא ואין דרך להסיק בו מוכחא מילתא דאית בה משום שריפת קדשים ביו"ט מה שא"כ בהדלקת שמן דכאורחיה קא מדליק לא מוכחא מילתא דלמצות שריפה קא מדליק אלא לצורך יו"ט הלכך אין בו משום שריפת קדשים ביו"ט וכו' עכ"ל הצריך לענייננו הנה הוא ז"ל כתב זה לטעמי' דרבה ואנחנו נאמר דלפי האמת הוא כך לדעת הרמב"ם לחלק בין חלה טמאה לבין שמן שריפה. ואף דרב חסדא ס"ל דיש בשמן שריפה משום שריפת קדשים ביו"ט ותניא כוותיה אפי' כן הכריע הוא ז"ל דלא כרב חסדא וכסברי' וטעמי' ומעתה נבאר מהיכן יצא לו להרמב"ם להכריע דלא כרב חסדא וכמסקנת סוגיא דהש"ס לפי הנראה שהוא כרב חסדא. וזה דהרי בדף כ"ד בהסוגיא על המתני' מדליקין בשמן שריפה ביו"ט מ"ט וכו' ואמרינן מנא הני מילי וכו' ומבואר הוא לפי פי' התוס' והבעל המאור להרשב"א וכל גדולי המפרשים ז"ל שפירשו דהאי מנא הני מילי לא קאי אשמן שריפה כלל אלא על שאר שריפת קדשים שנטמאו קאמר ואין להאריך במבואר וקאמר תנא דבי חזקיה אמר קרא לא תותירו ממנו עד בוקר וכו' וזהו כדדריש נמי הכא בהסוגיא ואביי יליף מעולת שבת בשבתו וכו' ורבא מהוא לבדו יעשה לכם וכו' רב אסי אמר שבת שבתון עשה והוה ליה יו"ט עשה ולא תעשה ואין עשה דוחה ל"ת ועשה. והנראה לכאורה דלא פליגי לדינא מידי אלא דמר יליף ליה מהכא ומר מהכא ואין ביניהם אלא משמעות דורשין ולכ"ע אין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט כמו דאין שורפין בשאר קדשים ביו"ט וכן פירש"י ז"ל בדברי רב אשי ואין עשה וכו' ואע"ג דהדלקת נר ביו"ט מלאכה המותרת היא הואיל והבערת שאר קדשים שאין נהנין מהן נאסרין גם בזו לא יצאה מן הכלל אבל הרמב"ם לא היה מפרש כאן כהאי שיטתא דרש"י והנמשכים אחריו אלא דדין שמן שריפה איכא בינייהו דאינך אמוראי ובין רב אשי ומשום דהוה קשיא לי' למה להו לאינך אמוראי לאהדורי בתר הני דרשות דעלמא אטו מי לא מודה דיו"ט עשה ול"ת (ועיין בתוס' שם דמכריחין גם לרבא כן) ולא מצינו חולק בדבר זה. וא"כ אמאי לא אמרי כטעמא דרב אשי אלא ודאי משום דאינך אמוראי ס"ל דגם שריפת שמן תרומה טמאה אסורה לשרוף ביו"ט כמו שאר קדשים והלכך אזלי בתר הני דרשות לטעמא דאין שורפין קדשים ביו"ט וגם שמן שריפה בכלל. ורב אשי פליג ואמר דלא הוא אלא דעיקר טעמא דאין שורפין קדשים

ביו"ט משום דיו"ט עשה ול"ת היא וא"כ מלאכת שמן שריפה דלאו מלאכה היא דלכם כתיב לכל צרכיכם ולא אימעיט אלא חלק גבוה וכיוצא בזה שאין לאדם הנאה בה הלכך מותר להדליק שמן שריפה ביו"ט דדרך הנאת אדם היא. והן הבט נא וראה בדקדוק לשון הרמב"ם בהל' י"ט שהבאתי שכתב בטעמיה דרב אשי וסיים ועשיית מלאכה שאינה לצורך אכילה וכיוצא בהן וכו' רמז בהאי וכיוצא בהן למה שאמרנו שאם יש איזה צורך לאדם בשריפת קדשים ודאי שאין בה משום עשיית מלאכה ביו"ט ומותרת. ומיהו אכתי מיבעי' לן לבאר אליבא דרב אשי גופיה כי היכי דלא תיקשי וכי פליג הוא על סתמא דמתני' דקתני אין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט ולביאור דבר זה צריך שנדע מה שכבר ביארתי בפ"ב דתרומות בהל' ב' ד"ה אין תורמין מן הטמא על הטהור וכו'. ובקצרה אביא כאן מה שצריך לענין שלפנינו דבסוגיא דהתם בדף הנזכר קאמר לתרי טעמי דבחול שורפין תרומה טמאה חדא כדרשת רב נחמן בר אבוה מדכתיב תרומותי בשתי תרומות הכתוב מדבר וכו' ועוד כדרשת רב נחמן בר יצחק תתן לו ולא אורו מכלל דבת אורו היא ואמרתי שם דהנ"מ ביניהו דלדרשת רב נחמן בר יצחק א"כ היכא שהיא טמאה מעיקרא כגון שהדגן או היצהר נטמא כולו אין צריך להפריש תרומה להכהן ממנו דהא לו ולאורו כתיב. ונולד לנו מזה דתרומה טמאה לא נתנה להסקה ולהדלקה אלא דוקא בהפריש תרומה ונטמאת. אבל לא היכא דהיא טמאה מעיקרא וה"ז דומה למאי דמתרץ רב נחמן בר יצחק גופיה בפ' כל שעה דף לג אליבא דר"י בן נורי דמחלק גבי תרומת חמץ בין מפריש תרומה והחמיצה ובין מפריש תרומת חמץ. ולדידיה ע"כ הוא לחלק בין היתה לה שעת הכושר או לא וכו' כדאיתא התם לזה הוא דווקא לדרשא דתתן לו ולא לאורו דאלו לאידך דדריש מתרומותי א"כ אף בטמאה מעיקרא צריך הוא ליתנה לכהן להסקה ולהדלקה וכדבאמת פסק הרמב"ם כן בפ"ב מהל' תרומות בהל' י"ד התרומה לכהן בקי טהורה בין טמאה אפי' נטמא הדגן או התירוש כולו קודם שיפריש ה"ז חייב להפריש ממנו תרומה טמאה וליתנה לכהן וכו' ואמרתי שם דטעמיה דהכריע כהך דרשה דרב נחמן אמר רבה בר אבוה משום דכך הוא המסקנא ביבמות דף ע"ד כוותיה וע"ש דמוכרח הוא דווקא כהאי דרשא ולא כאחרת ולפיכך הביא הרמב"ם שם להאי דרשא. וממילא נדע דהך דרשא אליבא דר"ע היא אזלא דפליג על ר"י בן נורי בפסחים וכמבואר הכל בתרומות שם והשתא נאמר דטעמיה דרב אשי הכא נמי הכי היא דהויא דס"ל דסתמא דמתני' דידן כר"י בן נורי היא דאזלא דלדידיה דס"ל כדרשא דתתן לו ולא לאורו וא"כ לא משכחת לה שמן שריפה אלא היכי שהפריש התרומה ואח"כ נטמאת וא"כ ממילא ידעינן מדנלמד מגזירת הכתוב דלא נתנה תרומה טמאה להדלקה ולהסקה אא"כ

נטמאת אחר שהופרשה והלכך נמי אין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט ואע"פ שעכשיו טמא הוא ועומד להדלקה מ"מ מדחזינן דלא ניתנה תרומה טמאה בתחלה להדלקה ואין מצות תרומה טמאה לכתחלה לכך הלכך בדין הוא שתהא שריפת תרומה טמאה בכלל שאר כל הקדשים שנטמאו דנמי דוקא בכה"ג הוא דהוו שאירע להם טומאה אחר שנתקדשו ואיך שורפין קדשים ביו"ט אבל לר"ע דפליג על ר"י בן נורי התם בתרומת חמץ ומשום דס"ל כהך דרשא מתרומותי וכו' וכך היא המסקנא ביבמות ולדידיה לא מחלקינן כלל בין טמאה מעיקרא לבין נטמאת אתר שהופרשה ובחמץ לענין תשלומין ס"ל דלעולם פטור משום דהשתא לא חזיא להסקה דאסורה בהנאה היא אבל בתרומה טמאה דעלמא איפכא הויא מדרשת רב נחמן בר יצחק אליבא דר"י בן נורי והיינו משום דחזינן דגזירת הכתוב הוא דצריך להפריש בטומאה וליתנה לכהן להדלקה ולהסקה וא"כ מדמצות תרומה טמאה ניתנה להדלקה ולהסקה לכתחלה בדין הוא שאינה בכלל שאר כל הקדשים לענין שריפה ביו"ט דגבי שאר קדשים לא משכחת לה אלא בשנטמאו אח"כ ואלו בתרומה אפי' בתחלה וכיון שכן הואיל ודרך הנאתה היא ומצותה לכתחלה לכך שורפין אותה ביו"ט דכל כה"ג לאו מלאכה היא לאסור אותו ביו"ט כדלעיל. והרי לפניך כוונת הרמב"ם ופירושו בהסוגיא וטעמו דפסק כרב אשי דבתראה הוא נגד כל הני אמוראי ולא כסתמא דמתני' לדברי בן נורי היא ואנן קיי"ל כר"ע והשתא סוגיא דלעיל דאזלא כרב חסדא וכן הברייתא דמייתי עלה כולהו סבירא להו כתנא דבי חזקיה כדרשת הטעם שאין שורפין קדשים ביו"ט או כאביי ורבא ושמן שריפה נמי בכלל ולית הלכתא אלא כרב אשי וכטעמיה ועוד דסוגיא דעלמא אזיל כוותיה כמו שמבואר בכמה מקומות בהש"ס בפשיטות דיו"ט עשה ול"ת הוא. זהו טעמו של הרמב"ם לדעתו דמותר להדליק בשמן שריפה בכל ע"ש כמבואר דלהאי שמא יטה דס"ל לרבה לא חיישינן וכן מותר להדליק בשמן שריפה ביו"ט ומש"ה לא זכר כלל לאיסור הדלקת שמן שריפה לא בשבת ולא ביו"ט ודע דהרי"ף ז"ל מביא להדלקת שמן שריפה לאיסור וכפירושא דרב חסדא וכטעמיה והיה נראה דלדרכו של הרי"ף שלא להביא מדברים שאינם נוהגין בזמן הזה די"ל שלא הביא אלא משום דמבואר מהך ברייתא דכל אלו הפסולין שאמרו חכמים שלא להדליק בהן בשבת מדליקין בהן ביו"ט אבל מ"מ נראה דתפס דברי רב חסדא להלכה ותניא נמי הכי וכו' והרי זה אחד מן הדברים שלא פסק הרמב"ם כהרי"ף וכמו שרמז בהקדמתו לפי' המשנה דכל דברי הרי"ף להלכה הן ואין לתפוס עליו כ"א לערך בעשרה מקומות בדבריו. ולדעת הרמב"ם מבואר הוא בס"ד:

מפני חמותה וכלתה. הכי אמר רב חייא בר אשי בבבלי דף ס"ז משום סרך בתה וזהו דקאמר מפני שאם חמותה תעשה כן תלמוד ממנה כלתה ולפעמים תבא לעשות כן אף בזמנה:

מהו להוסיף לתוכו שמן חולין ומדליק. הך בעיא אליבא דמאן דס"ל כטעמא דרבה בשמן שריפה דמתני' כמו שביארתי בסוף מסכת תרומות:

אתא רב חנניה רב ברונא בשם רב וכו'. כדפרישית בשנתן לתוכן שמן כל שהוא וכהאי דרב ברונא אמר רב בבבלי ריש פרקין דף כ"א וכפי' הרמב"ם בפ"ה בהל' ט' וטעמיה משום דבפשיטות פריך התם מינה איני והאמר רב ברונא אמר רב חלב מהותך וכו' אלמא הלכתא הכי והשתא אף למאי דקאמר בדף כ"ד דאיכא בינייהו דהת"ק וחכמים הא דרב ברונא אמר רב ולא מסיימי ולמאי דאמרינן בהמוכר פירות דף נ"ג דכל תנא בתרא לטפויי אתא כמ"ש התוס' מוקמינן למאן דס"ל כוותיה דרב להלכתא:

הלכה ב

הא בכל אילין קדמאי מדליקין. וכהך ברייתא דמייתי התם לסייעתא לרב חסדא ותוספתא היא בריש פ"ב וסיים שם מפני מה אמרו אין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט לפי שאין שורפין לא תרומה ולא קדשים ולא חמץ ביו"ט. ומכאן תשובה להרשב"א בדין חמץ ביו"ט כמו שהבאתי לעיל בהל' א' ד"ה מהו להציל את האור במדורת חמץ וכו' ומסתמא בשלא ביטלו איירי בהתוספתא דהא דומיא דאינך קתני דבעינייהו קיימי כדהוו מעיקרא. ובענין שמן שריפה ביו"ט כבר ביארתי לעיל בד"ה רב אחא בשם רב חסדא וכו' דהאי תנא דברייתא כתנא דבי חזקיה ס"ל בדרשא דאין שורפין קדשים ביו"ט וכן ס"ל לסתמא דהש"ס דהכא כדמייתי להך דרשא בהלכה דלעיל אבל כל הא ליתא אליבא דרשא וטעמא דרב אשי וע"ש:

הלכה ג

את למד שש משש וכו'. בריש פ"ט דכלאים בארתי להא דאיצטריך ליה להש"ס למימר הכי וע"ש:

כמין חיה טהורה ברא הקב"ה למשה במדבר וכו'. והתם בדף כ"ח גריס בשם ר"מ בריה בפני עצמה היא ולא הכריעו בה חכמים אם מין חיה הוא או אם מין בהמה הוא וכו'. בהא דפליגי הכא לעיל אם מין טמא או מין טהור הי' פירשתי בפנים ומבואר הוא למאי דאמרינן בסוף פ' אלו טריפות דף ס"ג גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שבהמות הטמאים מרובים לפיכך פרט הכתוב טהורין שהן המועט וכו' והלכך הני דסברי מין טמא הי' מדלא מצינו שפרטו הכתוב ורבנן אמרי מין חיה טהורה ולפי שעה היתה

ולפיכך לא פרטה הכתוב דאין נ"מ לדורות בענין האמור בפרשה והאי נוסחא דהכא דס"ל חיה טהורה והיינו לר' אבון דאמר קרש היתה א"כ פרטה הכתוב דזהו אקו האמור בפרשת זאת הבהמה ונוסחא דהתם וכתני ר' הושעיה דהכא ספוקי מספקא ליה די"ל ממין שור שהקריב אדם הראשון וי"ל דקרש היתה:

מקרן. כדפרישית בחיריק תחת המ"ם ממין שהוא בקרן אחד. וזהו כדברי התוס' בפ"ק דע"ז דף ז' שכתבו ה"ג ר"ת מקרן כתיב כי אין נראה לו דמקרן נראה קרן אחת יותר ממקרין כלומר מקרן בפתח תחת המ"ם והרי"ש אין נראה לו דמשמע טפי בקרן אחת יותר מהקריאה מקרין שאנו קורין אלא ה"ג מקרן כתיב:

הדא ילפא מן ההיא וכו'. לפי מה שלפנינו אין לפרש הדא על מתני' דידן וההיא על מתני' דהתם אלא כדפרישית. ומן המוכן ושאינו מן המוכן כדפי' התוס' בדף כט מן המוכן היינו תלאו במגוד ושאינו מן המוכן היינו אחורי הדלת וכן פי' הרי"ף ז"ל וכן מוכח הכא בהדיא דמסיק בין שהכינה לתלותה וכו'. ויש כאן בסוגיא דהתם להקשות מהאי מתני' דפ' כ"ז דכלים מפני שאמרו שלש על שלש שנתמעט טהור אבל שלשה על שלשה שנתמעטה אעפ"י שטהור מן המדרס טמא בכל הטומאות. ומשמע דהאי סתמא דמתני' לכ"ע אתיא. וא"כ הסיפא קשיא אליבא דר"ע. ואי דגרסי' כאית דגרסי בפחות משלש על שלש עסקינן א"כ הרישא קשיא לר"א וכל זה מבואר בהרי"ף וקיים שם הגי' שלפנינו ופירשה וע"ש ויש לפרש נמי הא דהכא לפ"ז ואין להאריך:

מפני יו"ט שחל להיות בע"ש. כדפרישית דגזר אטו יו"ט שחל להיות בע"ש והכי משמע לישנא דמפני וכבר רמזתי מזה לעיל בהל' א' ד"ה רב אחא וכו' ע"ש:

בגין רב וכו'. מילתא דרב אליבא דהלכתא היא מאי דקיי"ל כר' יהודה במוקצה ביו"ט ולפיכך אוקי רב אדא בר אהבה התם להמתני' בג' על ג' מצומצמות וביו"ט שחל להיות בע"ש ודכ"ע אית להו דר' יהודה וכו' וכן פי' הרמב"ם בהמשנה ועם כל זה מתפרשא המתני' יותר בפשיטות כרבא דהתם דטעמיה דר"א בהדלקה משום דס"ל שאין מדליקין בפתילה שאינה מחורכת וכו' וכן פי' הרי"ף ז"ל להמתני' כדרבא והשתא לא בעינן לדחוקי דמתני' ביו"ט שחל להיות ע"ש עסקינן וכן פירשתי להמתני' בפנים:

הלכה ד

למה משום שלא הותחל בכל טיפה וטיפה וכו'. עיין לעיל בפ"ק בהלכה ו' במה שמפורש מענין זה ובמה שמבואר שם בענין דין דרחים. ובהא דקאמר הכא להך טעמא שמא ישכח ויערה והתם קאמר אתי לאסתפוקי מיניה והיינו הך אם אנו חוששין משום מבעיר או משום מכבה דלענין האיסור מטעם החששא חדא הוא. ומיהו הא דמשמע

מהכא דשקיל וטרי על האי דתוספתא אם חיברה בסיד וכו' והתם קאמר בפשיטות מאי יוצר כעין יוצר ומ"מ לפי המסקנא לא פליגא אדהתם:

הלכה ה

רבי יוסי ור"ש שניהן אמרו דבר אחד. היוצא מפלוגתא דר' יהודה ור"ש במלאכה שאינה צריכה לגופה ובהא דמקלקל בחבורה ובהבערה דשמעינן דלמ"ד אפי' אינו צריך לדם ולאפר חייב הוה משמע דס"ל דהבערה ללאו יצאת כדמשני הכא על דקשיא על בר קפרא כדפרישית בפנים אלא דלא משמע הכי בהסוגיא דהבבלי פי"ג בדף ק"ו ויש לפרש דה"נ ה"ק ר"א הבערה ללמדה על עצמה והיינו ללמד על כל המקלקל בהבערה דחייב והכי משמע התם דאליבא דר"ש לגופה איצטריכא ולא ללמד לחלק כר' יוסי ולא כר' נתן דקאמר ללאו כדכתבו התוס' שם ד"ה מה לי וכו' אלא דמה שכתבו דלר"ש נפקא ליה לחלק מהיכא דנפקא ליה לשמואל זה אינו מוכרח דהא קאמר הכא בהדיא דלר' אלעזר דס"ל הכי נפקא ליה לחלק מאחת שהיא הנה. וא"כ ה"נ לר"ש. ובהכי ניחא נמי מה דקשיא לן בלאו הכי על דברי התוס' דהתם דאי כשמואל הא איהו מוקי לה האי קרא דמחלליה מות יומת על שוגג דיליף מיניה לחלק ובהדיא אמרינן בכתובות דף ל"ד דר"ש סבר לה כר' יוחנן הסנדלר ואיהו מוקי להאי קרא דמחלליה במזיד ולא בשוגג אבל למאי דקאמר הכא ניחא היא נמי אליבא דבית שמאי. ויתבאר עוד מזה במקומו בפי"ג בס"ד:

הבעיר וכיבה בנפיחה אחת חייב שתים. היינו דינא מבואר נמי דהך ברייתא היו לפניו שני נרות דולקות וכו' דמייתי לה בפ"ד דכריתות דף כ' וקתני התם להדליק ולכבות וכיבה והדליק בנשימה אחת חייב. ומפרש התם דמהו דתימא לא איתעבידא מחשבתו דהא נתכוין להדליק מעיקרא וכי עביד מעשה כיבה ובסוף הדליק קמ"ל דאפ"ה חייב דנהי דאקדומי לא מקדים אחורי נמי לא מאחר. והכא דגריס חייב שתים כגון שנתכוין להבעיר ולכבות ועביד מעשה כהאי סידרא דאתעבידא מחשבתו בתרווייהו ודמיא להא דלקמן החותה גחלים וכו' וכמ"ד חייב שתים והלכתא כוותיה בנתכוין לשתיהן. ובהך שמעתתא דכריתות נתחבטו הרבה וכמבואר בהשגת הראב"ד בפ"א מהל' שבת. ובאמת הלכה קשה היא מאוד ואני ביארתי ת"ל להלכה עמוקה זו בביאור היטב ויישבתי דברי הרמב"ם על נכון והנה כתוב על ספרי באר מים חיים המקום יזכני להוציאו לאורה עם שאר כל חיבוריי א"ס:

החותה גחלים וכו'. האי תוספתא מייתי לה נמי בכריתות שם ופסק הרמב"ם בפ"ז מהל' שגגות בסופו כר"א בר' צדוק דחייב שתים וכהך אוקימתא דהתם כגון שנתכוין

לכבות ולהבעיר דאלו אינו מתכוין בהא קיי"ל כר"ש דדבר שאינו מתכוין פטור ובהך סיפא שחתה להתחמם והובערו מאליהן גריס התם תני חדא חייב כמ"ד מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה ותני אידך פטור כמ"ד מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור וכדפירשו התוס' שם דלא שייך כאן מתכוין ושאינו מתכוין שהרי להתחמם הוא עושה אלא דמלאכה שאינה צריכה לגופה הויא הך הבערה. והרמב"ם פוסק שם בזה חייב שתים ותמה הכ"מ ע"ז וע"ש והרמב"ם ז"ל סמך על האי דקאמר הכא דבמחלוקת דרישא תליא וכדפרישית בפנים דלמ"ד מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב וכדפוסק הרמב"ם בכל מקום כר' יהודה בזה ונתן שם הטעם לזה משים כך א"כ חייב שתים הוא וכהך סברא דר' יודן להאי מ"ד וכדפרישית בפנים דסבריה דר' יודן כך הוא דלמאן דמחייב במלאכה שאינה צריכה לגופה א"כ הרישא והסיפא שתיהן שוות הן וכלומר דבסיפא ודאי מתכוין הוא שהרי להתחמם הוא עושה. אלא שאינה צריכה לגופה היא לא ההבערה דכבר יכול הוא להתחמם במה שהובערו מתחלה ולא הכבוי והא דמסיים ברם הכא וכו' היינו הך סיפא מצינן לאוקמי ולומר דאינו חייב משום כבוי משום שאינו רוצה בכך וכמ"ד מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור כדפרישית בפנים. והשתא למ"ד חייב במלאכה שאינה צריכה לגופה חייב כאן שתים משום מבעיר ע"י חיתוי שלו ומשום מכבה דסוף סוף ג"כ נכבים הן. ובהא דקאמר ר' יוחנן הכא לית כאן חייב שתים וכו' יש לומר נמי דארישא קאי לר"א בר' צדוק וה"ק רבי יעקב בר אחא במחלוקת וכו' כלומר דלמ"ד ברישא אחת הוא שחייב ומשום מבעיר את התחתונות אבל על הכבוי להעליונות לא מתחייב ומשום דהכבוי לאו מלאכה הצריכה לגופה היא. א"כ הכא בסיפא פטור לגמרי הוא דליכא משום מבעיר שהרי הובערו מאליהן ואכבוי לא מתחייב ברם כמ"ד חייב שתים חייב נמי הכא משום מכבה דהא להאי מ"ד ס"ל דמתחייב משום כבוי דא"ר יוחנן לית כאן וכו' כלומר ואפי' בהאי דרישא הוה מגמגם בה ר' יוחנן וקאמר דלית כאן וכו' דאמאי לתחייב שתים וכי ניחא ליה הכבוי והשתא שפיר אתיא גם בהאי דר' יוחנן כהאי דאמר התם בכריתות דהוה קשיא ליה הלכה זו למ"ד חייב שתים וכדאוקמינן התם בנפח שנו אמר ר' יוחנן עד כאן לא נתגלתה טעמה של הלכה זו. ודברי ר' יודן מיתפרש כדפרישית ואתיא לפי המסקנא:

וקשיא על דר' יוסי הבערה לימדה על כל המלאכות שבתורה וכו'. ולמאי דקאמר בבבלי פ' כלל גדול דף ע' דר' יוסי ס"ל הבערה ללאו יצאת לא קשיא מידי דלהכי קאמר משום מבשל וחייב כמו שהוא חייב על כל המלאכות שבתורה:

זר ששימש במקדש וכו'. האי פלוגתא דרבי חייא ובר קפרא גרסינן לה נמי בבבלי פ"ג דיבמות דף ל"ב. ועיין לעיל בפ"ק בהלכה א' ד"ה מני אמר לו ר' יוסי מה שביארתי שם בענין איסור כולל אליבא דר' יוסי בס"ד:

אלא משום איכול אברים ופדרים וכו'. ובבבלי יבמות בסוף השיטה שם קאמר אי בהקטרה והאמר ר' יוסי הבערה ללאו יצאת וכו' אלא איסורי בעלמא קא חשיב למאי נ"מ לקוברו בין רשעים גמורים. והכא דפריך על דעתיה דר' יוסי דאמר לעיל בהבעיר ובישל משום מבשל הוא דחייב דאלו הבערה ללאו יצאת כדפרישית לעיל מה בישול יש כאן ומשני מכיון שהוא רוצה בעיכולן כמבשל דמי והתם דלא בעי לשנויי הכי י"ל משום דקתני זר ששימש משמע אפי' ששימש כל שהוא וכגון שהיפך בצינורא בשעת הקטרה דקרובי עבודה היא וחייב עליה משום זרות כדאמרינן בפ"ב דשבועות דף י"ז ולענין שבת לא הוי כמבשל ממש:

הלכה ז

הנחת מצות הנר שהיא שבות וכו' ובאת לחלוץ תפלין שאינן אלא רשות וכו'. ובבבלי סנהדרין דף ס"ח גריס בהאי עובדא שאמר היאך מניחין איסור סקילה ועוסקין באיסור שבות. ולמאי דפרישית בפנים היינו הך דקאמר הכא:

מתניתא בכלים גדולים וכו'. מה דשייך עוד להאי עניינא ביארתי בסוף מס' תרומות בסייעתא דשמיא:

וטומנין את החמין. כתב הר"ב בדבר שאינו מוסיף הבל וכו'. ואין הדבר כן אלא אפי' בדבר המוסיף הבל שמבעוד יום אין טומנין גזירה שמא תרתיח הקדרה בשבת ויצטרך לגלותה עד שתנוח הרתיחה ויחזור ויכסה בשבת ונמצא טומן בדבר המוסיף הבל בשבת אבל בין השמשות מותר להטמין אפי' בדבר המוסיף הבל שסתם קדירות בין השמשות כבר רתחו ונחו מבעבוען וכיון שכבר נחו שוב אין רותחין כך הם דברי הרמב"ם בפ"ד בהל' ב' וכפי גירסתו בגמרא וגי' הגאונים ויתבאר עוד מזה לקמן בריש פ"ד בס"ד:

הדרן עלך פרק במה מדליקין

פרק ג

הלכה א

כירה שהסיקוה בקש או בגבבא. הרמב"ם בפי' המשנה כתב הקש הוא התבן וגבבא הוא זבל שבשדות. ולפ"ז קש הוא הנקצר עם השבלים שהוא התבן בעצמו פלייי"א בלע"ז. ומה שקורין אשטובל"א היא הנשאר בשדה והוא הגבבא וכמו שפירש"י בזה.

ומה שכתבו התוס' לראיה דקש הוא המחובר לתבן הוא הנקצר עם השבלים מדאמרינן בפ' השואל בשלמא קש משכחת לה במחובר אלא תבן היכי משכחת לה וצריך לאוקמה בתיבנא סריא יש לומר דהתם מדקתני תרווייהו בהדדי להביא תבן וקש הוא דפריך דעל כרחך דש"מ דקש דהברייתא לאו היינו תבן הנקצר וכדכתיב לקושש קש לתבן. והיינו שיטלו הקש מהמחובר שיהי' להם לתבן להטיט. ולהכי פריך שפיר בשלמא קש וכו' אבל בעלמא היכא דהוזכר קש ולא הוזכר תבן אצלו היינו קש והיינו תבן והוא הנקצר כדכתיב יאכלמו כקש והנקצר הוא שעומד להסקה והתוי"ט בריש פ"ט דב"מ רצה לחזק פי' התוס' ע"ש. ומה שסיים שם ומ"מ תבן יקרא להנשאר בארץ דלשון תורה לחוד ולשון חכמים לחוד. ולפי הנראה דלא אמרו כה"ג אלא על שנוי הלשון שנמצא בהרבה מקומות אבל לא על שנוי הענין באותו הלשון בעצמו הנמצא בתורה ובמשנה:

כיני מתניתא מקיימין עליה תבשיל. הכא קאמר בפשיטות דלשהות תנן ומתני' דר' יהודה היא. והתם בריש פרקין בעיא דלא אפשיטא היא אם לא יתן לא יחזור הוא וכו' או דילמא לשהות תנן וכו'. ולפי דרכו של הרמב"ם בכל מקום דבעיא היא דלא אפשיטא בבבלי סמיך על פשיטותא דהאי ש"ס היה מכאן ראיה לפסק שלו דפסק בפ"ג בהל' ד' כהרי"ף וסייעתיה שכתב ומסקנא דלא יתן לא ישהה הוא ואפי' לשהות אי גרוף וקטום אין אי לא לא וכ"ש להחזירה וכו' כמו שהאריך בראיות דמסתברא לן דהכי הוה המסקנא. ובעל המאור השיג וסתר ראיותיו והרמב"ן הליץ וסתר כל ראיות של בעל המאור וכן הרא"ש הביא בשם הר' יונה וכל זה המה בכתובים ולא נאריך בהמבואר כ"א בענין מה שפלפל הרמב"ן עם בעל המאור מהאי דאין צולין וכו' דפ"ק נבאר קצת בזה לקמן. והנה בחידושים שלי הארכתי בפלפול הלכה זו ולפי שיטות השונות בפירושא דשמעתתא והיוצא מזה לדינא. ואפס קצהו אזכיר כאן דזה שפלפלו התוס' בד"ה חמין ותבשיל דנראה לר"י דסתם חמין ותבשיל היינו אפי' לא בישל כל צרכו אלא כמאכל בן דרוסאי וכו' ולא כרבנן וכו' ור"ל מדקאמר ומני חנניה הוא א"כ ש"מ דאיכא רבנן דפליגי עליה והכי אשכחן בהאי תלמודא בפ"ק בהלכה דאין שורין דפליגי דאיכא מ"ד דלא כחנניה ואיכא דפוסק כחנניה (ועיין במ"ש הרשב"א בענין דברי התוס' ולא כרבנן וכו') ובתר הכי כתבו ומיהו סתם חמין ותבשיל הוי נמי בשיל כל צרכו כדמוכח בסוף שמעתין וכו' ולפ"ז הוה קשה מאי דוחקיה דבעל הבעיא לאוקמי מתני' כחנניה ולא כרבנן דהא איכא למימר דסתם תבשיל דמתני' בבשיל כל צרכו ומודו רבנן בהכי והכי מוכח בהדיא בהאי תלמודא בפ"ק בהל' דאין צולין בשר וכו' דגריס התם ר' בון בשם רבנן תבשיל שנתבשל כ"צ מותר לשהותו ע"ג כירה שאינה קטומה והיה אפשר

לתרץ זה משום דאיכא למימר דמספקא ליה לבעל הבעיא דילמא סתם תבשיל מצטמק ויפה לו הוא ובהא לא מודו רבנן וכדגריס התם בהלכה הנזכר דר' זעירא הקשה עליה דבשלמא בשר בצל וביצה דמתני' שהתירו כל שיצולו מבעוד יום להשהותן דמצטמק ורע לו וזה מצטמק ויפה לו ואת אמר הכין וכו' אלמא סתם תבשיל מצטמק ויפה לו ולפיכך קאמר בעל הבעיא ומני חנניה דודאי לחנניה דמתיר להשהות כל שהוא כמאכל בן דרוסאי מסתברא דמכ"ש הוא דמתיר בבשיל כל צרכו ומצטמק ויפה לו דאם בצריך עוד לבשל עד שיתבשל כל צרכו לא חייש שמא יחתה פשיטא דלא חייש בשכבר נתבשל כל צרכו שמא יחתה שיהא מצטמק ביותר ואין לומר משום דאיכא סברא נמי לאידך גיסא דבשנתבשל כמאכל בן דרוסאי לא חייש שמא יחתה דהואיל דכבר ראוי לאכילה הוא שיש בני אדם שאוכלין אותו כך ואם יחתה שמא יתקלקל בבישול יותר מכל צרכו ויותר מדאי אבל בבשיל כל צרכו מכיון שזה משהה אותו ע"ג האש מסתמא רוצה שיהא עוד מצטמק ביותר וחייש שמא יחתה שהרי יפה הוא לו וא"כ אכתי כחנניה נמי לא מיתוקמא דהא ליתא דחדא דלכאורה זהו נגד הסברא ועוד דנהי דאמרת הכי א"כ אכתי איכא למימר דהואיל דאיכא סברא לכאן ולכאן היא גופה נמי מן הבעי' היא ובחדא מגו חדא קא מיבעי' ליה מי נימא דלהשהות מותר לעולם ולא חיישינן למידי ומנו חנניה היא. ומשום דאיכא למימר דהואיל וחנניה מתיר כמאכל בן דרוסאי מכ"ש דמתיר בבשיל כל צרכו אפי' מצטמק ויפה לו דאלו כרבנן לא מתוקמא כלל. או דילמא לשהות תנן וכו' ומשום דאף לחנניה מחלקינן בין בשיל כמאכל בן דרוסאי לבין בשיל כל צרכו ומצטמק ויפה לו וכהאי סברא לאידך גיסא וא"כ מיתוקמא מתני' כדברי הכל. ואי גרוף וקטום אין וכו'. כל זה היה נראה ליישב הבעיא למאי דמשמע מסוגיא דהתם דלקמן דבסתם תבשיל שבישל כל צרכו איירינן דאל"כ לא מצי פריך קשיא דר"מ אדר"מ ואף שהתוס' רוצין שם ליישב הפירכא ובדוחק והן בעצמן מסיימין ומ"מ נראה דסתם חמין ותבשיל הוי נמי בבשיל כל צרכו וכו' כדכתבו כאן ומסוגיא דהאי ש"ס שהבאתי נראה בפשיטות דבתבשיל שבישל כל צרכו מודו רבנן. ויש עוד מכמה מילי מעלייתא בהלכה עמוקה זו כאשר הרחבתי דבורי בחדושים שלי ואין כאן מקומו. ובהא דקאמר הכא בסוגיא דפ"ק שהבאתי על האי מתני' דאין צולין וכו' דבשר בצל וביצה מצטמק ורע לו ולקמן בהסוגיא דהכא פשיט ליה מהאי עובדא דר' חמא בר חנינא בביצים מצטמקות ויפה להן. וכן קאמר התם בדף ל"ח מהאי עובדא ולכאורה קשה אלא ע"כ דאתינן להאי תירוצא שתירץ הרמב"ן ז"ל בספר המלחמות על התימא הגדול שתמה בעל המאור על הרי"ף ז"ל שכתב והתימא הגדול שבדברי הרי"ף ז"ל שכתב בפ' ראשון וכמה כדי שיצולו אמר רב כדי

שיצולו כמאכל בן דרוסאי וההיא כחנניה אזלא ועלה מייתי לה לברייתא כחנניה ובפ' זה דחה דברי חנניה ולא זכר לאותה משנה ולא למה שכתב עליה ועל זה תירץ הרמב"ן דהתם בצלי מיירי והכל מודים בבשר וצלי ע"ג גחלים שמותר אם הוא כמאכל בן דרוסאי ולא נחלקו אלא בקדירה ובהא פליגי רבנן סברי לא דמי תבשיל לצלי וגזרינן וחנניה סבר לא גזרינן וטעמא מאי משום דכל צלי שהוא כמאכל בן דרוסאי אי מחתו ליה מיחרך ופת נמי מחרכא ובירושלמי מפורש מה בין פת ומה בין תבשיל וכו' וזהו כדגרסינן הכא בפ"ק בהלכה אין נותנין חררה ע"ג גחלים וכו' וע"ש. והשתא נמי הא דקאמר הכא בפשיטות בשר ובצל וביצה מצטמק ורע לו משום דבצלי מיירי וכסבריה דהרמב"ן וכך הם דברי הרמב"ם בפ"ג בהל' ט"ז אין צולין בשר בצל וביצה ע"ג האש אלא כדי שיצולו מבע"י ויהיו ראויין לאכילה. והיינו כמאכל בן דרוסאי. ואם נשארו אח"כ על האש עד שיצולו הרבה מותר מפני שהן כמצטמק ורע לו שאם יחתה יחרוך אותן שעל גוף האש הם. וזה ממש כדברי האי תלמודא דפ"ק וכתב עוד הרמב"ן שם והנה בעל המאור ז"ל שתמה כאן התימא הגדול לא נזכר שהביצה מצטמק ויפה לו כדאמרינן לקמן והיאך הותרו לו כמאכל בן דרוסאי והלא הוא אוסר מאכל בן דרוסאי במצטמק ויפה לו וכו'. וכך הקשה הרשב"א ז"ל עליו וכתב והתימא הגדול שבעל הפירוש הזה נסמך על ההיא דרב דבשר בצל וביצה לפסוק כחנניה ואע"פ כן אסר מצטמק ויפה לו בשלא נתבשל כל צרכו. ודעת הרשב"א להלכה הכל כדברי רב האי גאון ז"ל כמו שסיים שם. והנכון שבכלל הדברים מה שכתב רבינו האי גאון ז"ל והוא המסכים לפרק כל הקושיות וליישב את הכל על אופניו ונשאר המנהג על בוריו. ויש ליישב לשון בעל הבעיא בהא דקאמר ומני חנניה גם לפי הדרך שכתב הרמב"ן ז"ל לחלק בין צלי לתבשיל שבקדירה כלומר מי נימא דאין חילוק בין צלי לתבשיל ולא מיתוקמא אלא כחנניה או דילמא לשהות תנן וכו' משום דשאני תבשיל וד"ה היא המתני'. וכעין דרך הראשון שזכרתי. ואין להאריך כאן יותר:

עד איכן וכו'. הרמב"ם בפ"ג בהל' י' כתב ואין מחזירין לעולם אלא על גבי כירה גרופה וכו' משום דבגמרא דילן גרסינן סתמא בהאי דר' חלבו לא שנו אלא על גבה אבל תוכה אסור. ואע"ג דדרכו בכל מקום לסמוך על פירושא דהאי תלמודא במה שאינו מבואר בהדיא התם דלא כדהכא אפשר הואיל ור' מנא קאמר עד מקום שהוא עושה חריץ וא"כ היינו על גבה שדרך הוא לעשות בהכירה מקום שתהא הקדירה שופתת עליו וא"כ משם ולמטה נקרא הכל תוכה ודרכו בכל מקום לתפוס דברי ר' מנא לפי שהוא מבתראי דהאי תלמודא בנו של ר' יונה ותלמידו של ר' יוסי בר פלוגתיה דר' יונה כמוזכר בהרבה מקומות ועוד דדבריו עולין כמשמעות מהש"ס דילן:

הדא דתימר בשהיו לחין ויבשו וכו'. דבר זה מבואר הוא ולא היה צריך הרמב"ם להזכירו שידוע הוא שהלחים ונתייבשו עושין גחלים והיבשין במחובר אינן בכלל עצים האמורין בהאי דינא שהכל הולך אחר הגחלים דעיקר הטעם משום שמא יחתה הוא ואלו שאינן עושין גחלים הרי הן בכלל קש וגבבא:

מאן דאמר בגפת ובעצים בדקה. ולפני הרמב"ם היתה הגי' בהפך שכך כתב שם בהלכה ד' או בקש ובגבבא או בגללי בהמה דקה וכו' והכי מסתברא שמבהמה דקה אין להם ממשות ואינן עושין גללים:

הדא אמרה עד שיגרוף כל צרכו. כאן גילה הרמב"ם דעתו דלא פסק כהאי דהכא דהגורף צריך לחטט ביד שכתב שם לפיכך אם גרף האש או שכסה אש הכירה באפר או בנעורת פשתן הדקה או שעממו הגחלים שהרי הן כמכוסות באפר וכולי וא"כ העיקר הוא שיגרוף את האש של הגחלים שיש בהן ממשות ונלמד זה מהאי ברייתא שהובאה בגמ' שם גחלים שעממו או שנתן עליה נעורת של פשתן דקה הרי היא כקטומה. וא"כ כל שאין כאן גחלים בוערות תו לא חיישינן גבי כירה ואחד גרופה ואחד קטומה לא בעינן עד שיהא כל צרכו לפי שהניצוצות שנשארו אין בהן ממש. ודווקא בתנור שחומו מרובה הוא דחיישינן לניצוצות כדכתב שם בהל' ו':

קטמה ונתלבת מהו וכו'. משמע מהכא דלא קיימא למסקנא כהך הוראה להיתרא דר' חייא רבה שהרי חיברו עליו כל הני חברייא ובעון מחזור עליה עד שרבי חנניה אמר להם הניחו לו מן דהוה עובדא הוה עובדא. וכן ר' מנא הקשה עליו מדברי עצמו שהחמיר לקמן בשהיה ע"ג כירה שאינה גרופה או קטומה ואפי' בשוכח וא"כ האיך נקיל בחזרה ונתלבתה וכן נמי משמע מהתם דמדייק על הא דאמר ר' הושעיא קטמה והובערה משהין עליה וכו' ש"מ מצטמק ויפה לו מותר וכו' קמ"ל. וכלומר דלעולם איכא למידתי דר' אושעיא לא ס"ל דמצטמק ויפה לו מותר אלא דבהובערה ס"ל דלא הדרא לה למילתא קמייתא. ומיהו אנן לא סבירא לן לא הא ולא הא כך נראה לדעת הרמב"ם שפי' כן. ולפיכך לא הזכיר הך דקטמה והובערה ולא הך דקטמה ונתלבתה להתירא אלא הוא בכלל שאינה קטומה ואסור להשהות עליה. והך דרב ספרא א"ר חייא דהתם לעיל שמתיר בקטמה ונתלבתה היינו דר' חייא דהכא ומיפרכא מילתי' מכל אלו רבנן וכן התם לא פשטינן מידי מיניה לענין לסמוך ודחי לה נמי להאי גיסא ולהאי גיסא. ומיהת נקטינן דדין קטמה ונתלבתה לא קיימא למסקנא להיתירא:

דתני המעשר והמבשל בשבת וכו'. הרוב מה שצריך ביאור והיוצא מזה לדינא ביארתי בפ"ב דתרומות ובענין קנסו שוגג אטו מזיד לר' יהודה דהלכתא כוותיה במבשל מבואר

שם דבמידי דאורייתא קניס הוא בשוגג אטו מזיד ובמידי דרבנן הוא דפליג אדר"מ ולא קניס שוגג אטו מזיד כ"א במקום דאיכא למיחש לאיערומי קניס אפי' במידי דרבנן. ובהא לית הלכתא כוותיה דר' יהודה אלא כר' יוסי דפליג עליה וכמבואר מהסוגיא דגיטין ומכמה סוגיות דהש"ס דהכא ודהתם ותירצתי הכל לדעת הרמב"ם ז"ל הרוצה לעמוד על זה יע"ש בד"ה במזיד באיסור בשוגג באיסור ובדיבורי' שלאחריו וימצא הכל מבואר בס"ד:

חזרו לומר תבשיל שהוא מצטמק ויפה לו אסור וכו'. משמע מהכא בהדיא דלאחר שגזרו על השוכח ולמיקנסיה אטו מזיד חזרו עוד לומר ולחלק גבי תבשיל שבישל כל צרכו אם מצטמק ויפה לו הוא שאסור ואם מצטמק ורע לו מותר וטעמא בהא עיקר טעם הגזירה מפני שנחשדו. להיות מניחין במזיד ואמרו שוכחים אנו וא"כ בדבר שהוא מצטמק ורע לו מסתמא לא יבואו לעשות כן להניחו שיתקלקל והכי מסתברא אלא דמסוגיא דהתם לא משמע כן ולא גריס להא כלל ובאמת צריך ביאור הרבה לדברי הרמב"ם בדין זה במ"ש בפ"ג בהל' ט' לחלק בשוכח בין תבשיל שלא בישל כל צרכו שאסור עד מוצאי שבת ובתבשיל שבישל כל צרכו אפי' מצטמק ויפה לו מותר מיד באותו שבת. ואם עבר ושהה לעולם אסור עד מוצאי שבת והקשו עליו וכמ"ש הטור בסי' רנ"ג על זה ואיני יודע למה חילק בשניהם דהא בגמרא מייתי ראיה מעבר ושיהא לשכח. ור"ל דהאי בעיא דבעו מיניה מר' חייא בר אבא שכח קדירה ע"ג כירה ובשלה בשבת מהו וכו' ועלה קאמר רב נחמן בר יצחק דאסר בשוכח כמו עבר במזיד ושיהא וכדמוקי לה לקמן להא דרב נחמן בר יצחק דלאחר גזירה הוא דקאמר שגזרו על השוכח לקנסו כמו בעבר במזיד. ומהיכי נפקא ליה להרמב"ם לחלק בינייהו. והנה הרואה בדברי המפרשים יראה שאין לנו דבר מבואר ופי' המתקבל לא בדברי הרי"ף ולא בדברי הרמב"ם בזה דהה"מ והר"ן ז"ל כתבו דהרב אלפסי גורם בהבעיא שנייה דהתם איבעיא להו עבר ושכח מאי וכו'. ובאמת אם היתה הגי' לפניהם בדברי הרי"ף כך קשה היא להבין דבריו ולא הגי' בגמרא לפי דבריהם דלא שייך לישנא דעבר. גבי שוכח. וכן לא נחה דעתינו בפירוש דבריו. וכמו שנמשך אחריהם הב"י לפרש דברי הרי"ף והרמב"ם דעל בעיא שנייה כוונת דבריהם הולך להם דברים בלתי מובנים. ואנחנו נבאר לפי מה שכתיב לפנינו בספרי הרי"ף ואת"כ נבאר ג"כ לדעת הרמב"ם בעזרת האל וז"ל הרי"ף בדין זה ואי אינשי ע"ג כירה שאינה גרופה וקטומה מידי דלא בשיל כל צרכיה אסור וכ"ש אם עבר ושהה במזיד דאמר רב שמואל בר יהודה אמר רב בתחלה היו אומרים המבשל בשבת וכו' וה"ה לשוכח משרבו משהין במזיד ואומרים שוגגין אנחנו חזרו וגזרו אף על השוכח.

והיכא דשכח מידי דבשיל כל צרכיה ומצטמק ויפה לו הא מילתא איבעיא לן בגמרא ולא איפשיטא ולקולא עבדינן ולא אסרינן להההוא תבשיל דספיקא דרבנן הוא ולקולא. ע"כ. והנה לא כתוב כאן והיכא דעבר ושכח. ולפי גי' זו בהרי"ף נוח לנו להבין דבריו אלא דע"כ צ"ל דלא היה גורס בהבעיא שניה תיבת עבר כלל וזה נלמד מדבריו שהרי כתב בדין שכח תבשיל שלא בישל כל צרכו לאסור בשוכח כדמסקינן בגמ' על הבעיא הראשונה דמיירי בהכי דנקט שכח וכו' ובישלה בשבת וא"כ לא נתבשל כל צרכו היה ופשיט לה רב נחמן בר יצחק לאיסורא ומשום קנסא כההוא דרב שמואל וכו' אמר רב דקנסו בשוכח וא"כ מכ"ש בעבר והכל בכירה שאינה גרופה וקטומה מיירי כדמוקמינן להההיא דר' יהודה דהאי ברייתא ובכה"ג קאי הבעיא קמייתא והפשיטות והכל בתבשיל שלא בישל כל צרכו וזה מבואר הוא ובבעיא שניה היה גורס בגמרא איבעיא להו שכח ושהה מאי דאלו על הגי' עבר קשיין מאי קא מיבעיא ליה הא אפי' בשכח קנסינן ליה לאחר הגזירה בעבר מיבעיא אלא בשכח ושיהא בעי לה וכדלקמן. ופי' דהבעיא קאי על הא דמוקמינן לעיל מינה להאי ברייתא שכח קדירה וכו' דקודם גזירה נשנית וכרב נחמן בר יצחק דאסיקנא כוותיה ועלה מייתי האי גזירתא כדאמר רב בתחלה וכו' חזרו וקנסו על השוכח וזה הכל בתבשיל שלא בישל כל צרכו דדומיא דהמבשל הוא וגזרו בשוכח והשתא מיבעיא להו אם הכל דקתני בברייתא שקודם הגזירה בכלל הוא למה שגזרו אח"כ והיינו בתבשיל שבשל כל צרכו ומצטמק ויפה לו דחזינן דמחמיר ר' יהודה לאסור ואפי' קודם גזירה אם דברי ר' יהודה הן להלכה וקיימי הכי לגזור אף בכהאי גוונא לקנוס בשוכח או לא. ומשום דאיכא למימר דלא קנסו בשוגג אלא במידי דהוי איסורא דאורייתא כגון שלא בישל כל צרכו והוי כמבשל בשבת בשוגג וקנסו משרבו המשהין במזיד אבל בבישל כל צרכו שאינו אלא איסורא דרבנן ומפני שמצטמק ויפה לו וניחא ליה בהכי ושמא יחתה או דילמא אף בכה"ג גזרו וקיימו למילתיה דר' יהודה להחמיר אף בכה"ג כמו במבשל בשבת בשוגג לר' יהודה. והיינו נמי דשינה לשון הבעיא כאן מהאי לישנא דהבעיא קמייתא שכח קדירה וכו' ובשלה בשבת דלעיל בשלא בשיל כל צרכו מיירי והכא בשכבר נתבשל כל צרכו נקט ושכח ושיהה אותו כלומר דלבשל ולגמור א"צ הוא אלא ששיהה אחר שנתבשל ולא סילקו ומשום דמצטמק ויפה לו הוא. ובעי למיפשט לאיסורא מהאי דר' יוסי דאסר ביצים מצומקות שנשתהו. והיינו בשוגג דהכי משמע לישנא דנשתהו ולא קאמר ששיהו ופשיטא לגי' דהכא בהאי דר' יוסי דקאמר ר' ישמעאל אבא עלה לביתו וכו' שבוודאי בבית ר' יוסי לא היו משהין במזיד ואפ"ה אסר להן מאי לאו לאותה שבת. ודחי לה לא דאיכא למימר לשבת אחרת אסר שלא יעשו כן

להיות שוכחין אלא שיהו נזהרין בדבר. והשתא בעיא דלא איפשיטא היא ובמידי דרבנן אזלינן לקולא זהו המובן מסדר דברי הרי"ף שכך היתה הגי' לפניו וזהו דעתו ופירושו לענ"ד. והן הן דברי הרמב"ם שעולין ממש כדברי הרי"ף בכל חלוקי הדין הזה שכתב כל תבשיל שאסור לשהותו אם עבר ושהה וכו' וזה ברור הוא דבעבר במזיד קנסינן ליה בודאי לאסרו בו ביום. ובמה שכתב לאסור במוצאי שבת בכדי שיעשו יתבאר בדבור דלקמן. ואם שכח וכו' זהו בדברי הרי"ף וכדמשמע מהסוגיא דנפשטה הבעיא קמייתא לאסור בשכח ושהה תבשיל שלא בישל כל צרכו דבהא ודאי גזרו ובתבשיל שבישל כל צרכו ומצטמק ויפה לו מותר מיד משום דבעיא שניה לא איפשיטא ולקולא. והשתא ממילא מתיישב השגת הראב"ד בזה שכתב בחיי ראשי וכו' דהרמב"ם לא היה מפרש להבעיא שניה כדס"ד דהראב"ד אלא דגי' אחרת היה להם להרי"ף והרמב"ם ונמשך בזה אחרי רבו דרביה מלה במלה לפי הגי' שלפנינו בדברי הרי"ף ז"ל:

רבי יוסי אמר בשוגג כר' יהודה. לא מצינן לפרש דר' יוסי מוקי לה בשוגג וכר' יהודה במבשל חדא דלישנא ואם נתנה לא משמע כלל בשוגג אלא במתכוין והכי משמע בהדיא בבבלי פ"ק דף י"ח דמייתי להאי ברייתא ובעי למימר מעיקרא לימא ב"ש היא ולא ב"ה וכו' ופלוגתייהו דב"ש וב"ה ודאי אינו אלא במתכוין ועוד דר' מנא מייתי להאי ברייתא דהנוטע בשבת וכו' לחזק לאוקמתא דר' יוסי רביה וכדמסיים וכאן מכיון וכו' לומר דהכא אף ר' יהודה מודה ואם דאוקי להדיא בשוגג למה ליה לאתויי להך ברייתא הלא שנינו לעיל גבי מבשל דקאמר ר' יהודה שוגג יאכל למוצאי שבת וא"כ בלאו הכי מסתברא לאוקמי כוותיה דר' יהודה דהלכה כמותו לגבי ר"מ אלא דע"כ. דה"ק דאף דהאי ברייתא במזיד מיירי אפ"ה מצינן למימר דדיניה כמו בשוגג דמבשל לר' יהודה וכמבואר בפנים וכך הם דברי הרמב"ם בדין זה בפ"ג בהלכה י"ב לא ימלא אדם קדרה עסיסות ותורמסין וכו' ואם עבר ושהה אסורין עד מ"ש וימתין בכדי שיעשו וכבר ביארתי לזה בתרומות פ"ב לדעת הרמב"ם במבשל בשבת בשוגג למאי דקיי"ל כר' יהודה דלמוצאי שבת יאכל וכתב בזה בפ"ו מהל' שבת בהל' כ"ג יאכל בין הוא בין אחרים מיד ובעבר ושהה דדינו כדין מבשל בשוגג כמבואר פסק שימתין במוצאי שבת בכדי שיעשו. וטעמא דמילתא כדכתב הרשב"א ז"ל בחידושי חולין דלא אמרו בכדי שיעשה אף בהנעשה על ידי ישראל אלא בדבר שנעשה מאליו כגון האי דעבר ושהה כהאי דעסיסות וכו' וכל כיוצא בזה וכן בעבר ושהה ע"ג כירה תבשיל שלא בישל כל צרכו דהולך ומתבשל מאליו אבל במבשל בשבת ליכא למגזר שימתין בכדי שיעשו לפי שאין ישראל עשוי לבשל בשבת ואפי' בשוגג ע"ש:

דבר אחר מונין ושביעית וכו'. נתבאר מזה בסוף תרומות טעם השינוי מסוגיא דהבבלי בגיטין ע"ש:

הניחו בארץ אסור לטלטלו. ועל שהחזירו משחשיכה דלעיל מינה קאי וכו משמע מהסוגיא דהבבלי בזה. והר"ן ז"ל כתב דמשמע בירושלמי דכל הני פלוגתא ליתנהו אלא בשסלקן מעל גבי כירה מע"ש ולא החזירן עד שחשיכה אבל נטל משחשיכה אפי' הניחו ע"ג קרקע מותר להחזיר. ואיני רואה משמעות לזה דאדרבה דמעיקרא קאמר נטלו משחשיכה וכו' ואם נטלו מבע"י וקידש עליו היום בעיא דלא איפשיטא היא הכא ובתר הכי קאמר הניחו בארץ וכו' ואנטלו משחשיכה מחזירו משחשיכה הוא דקאי. ובסוגיא דהכא משמע נמי להחמיר כהאי דתלוי ביתד וכו' והתם בעיא דלא איפשיטא נינהו ולא הזכיר הרמב"ם מהם ונקט לקולא בהני דדוקא הניחה ע"ג קרקע הוא דאסור כדכתב בפ"ג בהל' י' וכן הביא שם לקמן מכירה לכירה וכו' וכהאי דהכא ודעתו ז"ל היה נוטה להקל בכל הני חומרות מה שלא הוזכר בהדיא בהש"ס דידן לאיסורא דאינן אלא חומרות דרבנן בעלמא:

הלכה ב

אפילו לסמוך לו אסור. וכך הוא המסקנא התם בדף לח וכאביי ותניא כוותיה תנור שהסיקוהו וכו'. ובכופח גריס שם אם הסיקוהו בקש ובגבבא סומכין לו ואין נותנין על גביו וכו'. והרמב"ם בפ"ג בהל' ז' כתב בכופח אם הסיקוהו בקש ובגבבא הרי היא ככירה שהוסקה בקש ובגבבא ומשהין עליו. ולכאורה הא דלא כתניא בברייתא. והה"מ כתב בזה שדעתו כדעת ההלכות. ודבר זה צריך בבאור יותר שזה נלמד מגי' ההלכות שכך כתב הרי"ף על כפח שהסיקוהו וכו' א"ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי והאי כופח היכי דמי אי ככירה דמי אפי' בגפת ועצים נמי לשתרי וכו' ודקדק הרא"ש מדגרס לישתרי בסתם ולא קאמר לישתרי לסמוך שמעינן מינה דלישתרי לגמרי קאמר ואפי' תוכה ועל גבה וכו' וע"ש. והשתא לבתר דאהדר ליה נפיש הבליה מדכירה וכו'. א"כ בגפת ובעצים היא דהויא כתנור ובקש ובגבבא דמיא לכירה לכל מילי בין לסמוך ובין להשהות על גבה. ומדברי רב אשי נלמד פסקו של הרי"ף והרמב"ם וכפי גרסתם ז"ל בהאי דרב אחא:

הלכה ג

פגה שטמנה בתבן וכו'. כבר ביארתי לזה בפ"ק דכלאים דלפי המסקנא בבבלי דמכלתין דף קכ"ג דאיפסיקא הלכתא כוותיה דר"א בן תדאי ומטעמא דטלטול מן הצד לא שמיה טלטול כ"א דוקא במת אסרו אפי' בטלטול מן הצד א"כ אף דהלכתא כוותיה דר"ש בדבר שאין מתכוין מיהו אין אנו צריכין בדין זה לאוקמתא דהכא דמוקי לר"א בן תדאי

כר"ש אלא אפי' מתכוין הוא והיינו לצורך דבר המותר שצריך הוא לו מטלטלו ואפי' מיטלטל ע"י כך גם לדבר האיסור ובמה שכתבו התוס' שם דמיירי שהניתה שם ע"מ ליטלה אבל אם הניח שם לכל השבת הוי בסיס לדבר האסור כדלקמן בפ' נוטל גבי אבן שעפ"י החבית ל"ש אלא בשוכח אבל במניח נעשה בסיס לדבר האסור כתבתי שם שאין כן דעת הרמב"ם שהרי כתב דין דפגה בתבן בפכ"ה מהל' שבת בהל' ט"ו בסתם ולא הצריך שיהא בשוכח או במניח ע"מ ליטלה. ובהל' י"ז שם כתב לדין דאבן ע"פ החבית וכו' לחלק בין שכח למניח כמסקנת הש"ס וטעמא דמילתא בארתי דלא דמי דין דפגה בתבן וכיוצא בו לדין דאבן ע"פ החביות וכיוצא בו דאנן לא אמרינן בסיס לדבר האסור אלא במניח דבר האסור ע"ג דבר המותר ושלא לצורך דבר המותר וכעין אבן ע"פ החבית ומעות שעל הכר וכיוצא בהן דבכה"ג נעשה המותר בסיס לדבר האסור אבל לא בגוונא דפגה בתבן וכיוצא בה שהניח הפגה בתוך התבן או ע"ג לצורך כדי שתתבשל הפגה או לצורך איזה דבר משום דלא שייך כאן שיעשה בסיס לדבר האסור שהרי לצורכו הניחה שמה. ומש"ה כשצריך עכשיו ליטול לדבר המותר נוטלו ואע"פ שע"י כך ניטל גם דבר האסור עמו דוק ותשכח כי סברא נכונה היא ומוכרח מכמה מקומות לחלק בכך:

דרבי שמעון מתיר בספיחי שביעית. כבר נתבאר מזה במקומן בסייעתא דשמיא וע"ש:

תמן אמרין חמה מותרת וכו'. זהו כרב נחמן בבבלי דף ל"ט ואליבא דת"ק והאי דרבנן דהכא על כרחך א"א לפרש אלא אליבא דר' יוסי הוא דקאמרי וצ"ל דמה דמחולקין הן רבנן דתמן עם רבנן דהכא אינו אלא במה דקאמרי לחלק בין חמה לתולדות חמה דלרבנן דתמן אפי' להת"ק בחמה מותר כדקאמר התם בחמה כ"ע לא פליגי דשרי ואלו לרבנן דהכא אין להם לחלק ביניהם אלא דאם בחמה מותר גם בתולדת חמה מותר. ואם בתולדת חמה אסור גם בחמה אסור דכמו דאיכא למיגזר תולדות חמה אטו תולדות אור הכי נמי איכא למיגזר חמה אטו אור. ובהך סברא הוא דפליגי רבנן דהכא עם רבנן דתמן אם אמרינן חמה באור לא מיחלפא או דאפ"ה איכא למיגזר כדגזרינן תולדות אטו תולדות והשתא מיתפרשא סוגיא דהכא טפי בפשיטות דמעיקרא פריך לרבנן דהכא מהסיפא ולא יטמיננה וכו' דאלו רישא ל"ק לדידהו דקתני ולא יפקיענה בסודרין אלמא דתולדת חמה אסור משום דאיכא למימר דלעולם אין חילוק בין חמה לתולדת חמה אלא דאם זה מותר גם זה מותר ואם זה אסור וכו'. וכלומר דלדידן תרווייהו אסירי להת"ק והא דנקט סודרין להודיעך כחו דר' יוסי דאפי' בתולדות דאיכא סברא טפי למיגזר אטו תולדת האור אפ"ה לא גזר והלכך פריך מסיפא דאליבא דמאן קתני לה דאי ס"ד כדקאמרי רבנן דהכא דלא נקט סודרין בדברי הת"ק אלא להודיעך אליבא דר' יוסי דלא גזר אפי'

תולדות אטו תולדות א"כ אמאי לא פליג נמי בסיפא ולרבנן דתמן לא קשיא הסיפא דאיכא למימר דלהכי תנא הסיפא להשמיענו דהת"ק מחלק בין חמה לתולדות החמה ודלא תטעה לפרש כסברת רבנן דהכא והלכך הדר נקט ולא יטמיננה וכו' וכהת"ק אלא אליבא דרבנן דהכא קשיא ומשני שניא היא וכו' ור' יוסי נמי מודה בהא ובזה עולה פי' הסוגיא דהכא יפה והרי זה כההיא דהתם בענין סברת רבנן דתמן אלא דהתם מדייק לה נמי אליבא דרבנן דתמן וקאמר על הסיפא וליפלוג ר' יוסי נמי בהא וכו' משום דלא נחית לסברא זו דמוכרח מכאן לחלק במאי דפליגי רבנן דהכא עם רבנן דתמן. ובחידושי הרשב"א שמביא לקצת סוגיא דהכא ולראיה ללמוד דבקמח אין בו משום חריץ ולא משום גומא. ובעיקר פי' הסוגיא לא ביאר כלום. והרי מבוארת לפניך וכדפרישית. ובענין ההיא דרשב"ג נשתנית הנוסחא התם דגריס אם מגלגלין ע"ג גג רותח ואין מגלגלין ע"ג סיד רותח ופירש"י ז"ל סיד הוא תולדת האור. ולפי הנוסחא דהכא ע"כ גג של סיד רותח היינו שנרתח מן החמה. והיינו דפריך מינה לרבנן דתמן ומוכרח לשנויי חלוקין הן על רשב"ג וזה פשוט. ובענין חמי טבריא קאמר התם דהאי מעשה טבריא רבנן מייתו להו לראיה לדבריהם דתולדת חמה הן ואסרו להן רבנן. והשיב ר' יוסי דתולדות אור הוא דחלפי אפתחא דגיהנם ולפי האי דהכא לא אצטריך להא אליבא דר' יוסי. אלא דלכ"ע תולדת חמה הן ולרבנן דהכא סברת ר' יוסי כסברת אנשי טבריה בעצמן הוא וכדפרישית:

התיר עצה שבים. מדנקט שבים היה נראה כדפרישית בפנים. אבל בבבלי עירובין דף פ"ז דקחשיב ג' דברים שהתיר ר' חנניה בן עקביא גריס וטומנין בעצה מאי הוא דתניא השכים להביא פסולת אם בשביל שיש עליו טל בכי יותן ואם בשביל שלא יבטל ממלאכתו אינו בכי יותן. ולפ"ז צ"ל הא דנקט הכא עצה שבים ג"כ כעין זה ושבאו על העצה והיא פסולת של קטנית מים ושלא במתכוין ולא ניחא ליה. והלכך נקט שבים כלומר שנפלו מאליהן לתוך המים והתיר שלא יוכשרו לקבל טומאה:

שואלין הלכות המרחץ בבית המרחץ וכו'. הכא פלוגתא דתנאי היא וכדאמר לקמן אשכח תני אין שואלין. ובבבלי דף מ' קאמר בפשיטות דהכל אסור כ"א לאפרושי מאיסורא מותר. והיינו אפי' בשארי הלכות שאינן מהלכות המרחץ או בבית הכסא מותר לאפרושי מאיסורא וכדכתב הרמב"ם בפ"ג מהל' ק"ש בהל' ה' ואם נזדמן לו להפריש מן דבר האסור בבית המרחץ ובבית הכסא מפריש וכו'. והרשב"א ז"ל בחידושיו כתב בירושלמי התירו אפי' לשאול הלכות המרחץ בבית המרחץ והביא להאי כהדא רשב"א עאל מסחי עם ר"מ וכו' אשכח תני שואלין הלכות המרחץ וכו' עכ"ל שם בהגי'. והגי' שלפנינו אשכח תני אין שואלין. ובהא לא אכפת לן מידי דהא מיהת משמע מהסוגיא

דלאו למסקנא איתמר שואלין אלא דפליגי בה וכדפריך ולא כן שמואל שאיל לרב וכו' וכבר ביארתי בזה בפ"ג דע"ז בהלכה ד' דמה שהביא הרשב"א בשם הרמב"ן ז"ל שכתב דמסתברא דגמרא דילן לא שרי אלא לאפרושי מאיסורא ומעשה דר"מ נמי לאו הכי הוה כדמייתי לה בסמוך אלא כדקאמר הכא בקש להדיח לו וכו' עכ"ל. וכ"כ הב"י בסי' כ"ה בשם א"ח שהביא כך בשם הרמב"ן ע"ש וי"ל דאי משום הכי אפשר לפרש לפי נוסחא דכאן נמי בכעין זהו מהו לקנח מהו להדיח שביקש לעשות כך. וא"כ הא דהשיבו אסור לאפרושי מאיסורא הוא דהוי'. ודפריך עלה מהא דשמואל וכו' ומשום דשאלו במקום האסור כדמוכח מתשובת רב שהשיב וא"ל ואסור דאמרית לך אסור וא"כ אמאי לא השיב לו לר"מ לרשב"א נמי הכי בשאלה הראשונה אסור ואסור דאמרת לך אסור וממילא לא היה שואל עוד שאלה השנייה והיה מונע מעצמו מלעשות כן שהרי נסתפק לו כמבואר בפנים. ועל זה משני אשכח תנאי וכו'. ואיכא תנא דס"ל שואלין. ולפ"ז אי משום מעשה דר"מ לא הוו פליגי הסוגיות דהיינו הך כדלעיל ולסברה דרב לא פליגי נמי לדינא דאיכא למימר דהיינו נמי טעמא דר"מ שהשיבו משום דלאפרושי מאיסורא הוה אלא דדיוקא ואוקמתא דהסוגיות לא דמיין אהדדי דהכא משמע דלא מחלקינן בין אפרושי מאיסורא או לא אליבא דר"מ מדמוקי מילתיה כתנאי ודייק הכי מדלא השיב ר"מ לרשב"א כמו דהשיב רב לשמואל וכדפרישית. אבל ש"ס דילן לא דייק ליה להא משום דאיכא למימר דר"מ סמך עצמו על תלמידו שלא ילמד ממנו למקום אחר ולהשיב בבית המרחץ דידע הוא דאפרושי מאיסורא הוא מותר בדוקא. ודע דהר"ן ז"ל פי' לתשובת רב ואסור דאמרית לך אסור כלומר דאלו שאלתני על כך במקום המטונף היה אסור לי לאמרו עכ"ד וזה דוחק גדול. ועוד דמהיכי תיתי ישאל אותו לדין אחר במקום המטונף לשיצטרך לומר לו כן אלא דעיקרא דמלתא הכי הוא דשמואל היה סבור שאפשר שמותר לענות אמן במקום המטונף וכהאי דאמרינן בריש מכלתין דף י' שרי למימר הימנותא בבית הכסא וא"כ אף בעניית אמן נסתפק לו די"ל דהימנותא ואמן חדא הוא והשיב לו רב דשאני אמן דשם הוא ואסור והוסיף וא"ל ואסור דאמרת לך אסור וכלומר ואני השבתי לך משום דלאפרושי מאיסורא הוא. וללמדו זה לחלק בהכי ודייקא לישנא דאמרית לך אסור כדפרישית ומשמע ששאלו עכשיו במקום האסור וכדאמרן. והשתא מילתא דרב דהכא אזלא כמסקנת הש"ס דילן ונלמד מכאן דאם לאפרושי מאיסורא מותר להשיב בבית המרחץ ובבית הכסא בכל הדינים ואף דאינם מהלכות מרחץ וכה"ג וכדברי הרמב"ם הנ"ל:

הוי רב דהוא אמר מרחץ וכו'. וכן גריס בבבלי דף מ' בהדיא דרב מתיר לרחוץ כל גופו אבר אבר ושמואל אוסר לרחוץ גופו אפי' בכה"ג ופניו ידיו ורגליו מותר. ופסקו הפוסקים כשמואל בחמין שהוחמו מע"ש משום דקאמר התם תניא כוותיה דשמואל וכך הוא הדין בחמין שהוחמו ביו"ט כדפסק הרמב"ם בהל' שבת פ' כ"ב בהל' כ' ובהל' י"ט פ"א בהל' ט"ז ומשום דהכא מדמי להו אהדדי אבל בחמין שהוחמו מעיו"ט רוחץ בהן כל גופו ביו"ט שלא גזרו על דבר זה אלא בשבת בלבד:

מולייר הגרוף וכו'. רש"י ז"ל פי' במתני' טעמא דהיתרא במוליאר לפי שאילו מוסיף הבל ואנטיכי אין שותין ממנה הואיל ודופנה חם מאוד ומוסיף הבל במים ואע"פ שגרופה מן הגחלים. והתוס' הקשו על זה דלא שייך למיגזר במוסיף הבל אלא בהטמנה וכו' ואי להחזיר תנן וכו' ונראה כפי' הר"ר פורח מוליאר הגרוף שותין הימנו בשבת שמוזגין המים חמין ביין לפי שהמים אינן כ"כ חמין במוליאר שיתבשל היין מן המים שמוזגים לתוכו אבל אנטיכי אע"פ שהיא גרופה אין שותין הימנה לפי שאנטיכי יש בה הבל יותר ומתבשל היין מן המים בשעת מזיגה וכן משמע בירושלמי עכ"ל. ואין מכאן יותר משמעות לפי' זה דלענין היתר ואיסור מזיגה נשנית ממה שמשמע מהסוגיא דהבבלי בדף מ"א דאיתמר על האי מתני' דמפרש התם ה"ד מוליאר וכו' רב נחמן בר יצחק אמר בי דודי וכו' תניא כוותיה דרב נחמן אנטיכי אעפ"י שגרופה וקטומה אין שותין הימנה מפני שנחושתה מחממתה וכה"ג ממש אמרו הכא מפני שהיא מתחממת מכתליה ולא עוד אלא שנראה מכאן יותר משמעות לפירש"י דלישנא מפני שהיא מתחממת משמע שהיא מוספת חמימות עוד חמימות מאליה מחמת כתליה. ומאין לנו לומר דלענין מזיגה ממים חמין שממנה נאמרה תו קשיא לי על פי' הר"ר פורת דעיקרא דמילתיה מיפרכא דהא אנן תנינן בברייתא הובאה לקמן וכן התם בדף מ"ב נותן אדם חמין לתוך צונן ולכ"ע שרי הא וכי מחלקינן הכא בין חמין שבאו מתוך כלי שהוחמו ביותר או לא ומפני כך עלתה על דעתי לומר דאפשר דהיינו טעמא דהרמב"ם השמיט דינא דהאי מתני' ולא זכר ממנה כלל שהיה נראה לו לפרש כפי הר"ר פורת וא"כ לאו דהילכתא היא דמשמע מהסוגיא דלקמן דהתם בנזכר דהך ברייתא דנותנין חמין וכו' היא אליבא דהלכתא. ולב"ה אפי' צונן לתוך החמין מותר ובלבד שלא יהיו בכלי ראשון כמו שיתבאר בדבור דלקמן. שוב ראיתי בחידושי הרשב"א שהקשה קושיא זו בשם רבו מה"ר יונה ז"ל מהאי דנותנין חמין לתוך צונן ופי' שם פי' אחר. והרשב"א פלפל על זה באורך ופי' פי' אחר וכן להאי דהכא ונוטה יותר לפירש"י ז"ל דטעמא דאנטיכי ומוליאר שאינו גרוף דמוסיף הבל הוא והוי כטומן וכך נראה מלישנא דר' שיין וע"ש ולכל הפירושים יש ליתן טעם

למאי דהשמיט הרמב"ם ולא זכר כלל מהאי דינא דמתני' דאי טעמא משום דמוסיף הבל כנראה לכאורה מסוגיא דהכא הי' קשה כקושית התוס' דלא שייך זה אלא בהטמנה ולא רצה להסכים לסברת הרשב"א דהוי כטומן דלא דברו בפרקין מענין הטמנה עד פרק דלקמן. ואי כפי' הר"ר פורת קשה כדלעיל. והרי"ף ז"ל הביא להמתני' וכפירושא דרב נחמן באנטיכי ותניא כוותיה ואפשר שהיה מפרש לה כפירש"י והיה נוטה לסברא זו דמיחזי כהטמנה ואין להאריך:

הלכה ד

מיחם שפינהו וכו'. הרי"ף ז"ל הביא לפירושא דאביי שם המיחם שפינה ויש בו מים חמין וכו' ור' יהודה היא וכו' והקשה בעל המאור אמאי הביא פירושא דאביי דמילתיה אתיא כר' יהודה ולאו דהלכתא היא והוה ליה למנקט פירושא דרב אדא בר מתנא המיחם שפינה ממנה מים חמין וכו' דאתיא כהלכתא וכר"ש דדבר שאין מתכוין מותר ותירץ הרמב"ן ז"ל בספר המלחמות דלא הביא הא דאביי אלא לענין פירושא דמתני' דשפיר טפי מיתפרשא לישנא דהמיחם שפינהו כוותיה ומיהו לענין דיוקא דדייק אביי הא מיחם שפינה ממנה מים לא יתן לתוכה כל עיקר מפני שהוא מצרף לא פסק כוותיה דלהכי מביא הא דרב ושמואל אבתרה ופסק בהדיא הלכתא כוותיה דשמואל וכרבינא דקאי כוותיה דבדבר שאינו מתכוין ס"ל כר"ש דמותר ובמלאכה שאינה צריכה לגופה כר' יהודה דחייב. וא"כ שמואל לא ס"ל להאי דיוקא דדייק אביי וזה מבואר והכי פרישנא המתני' בפנים. והרמב"ם ז"ל כתב בדין דמשנתינו בפ' כ"ב מהל' שבת בהל' ו' וז"ל מיחם שפינה ממנו מים חמין מותר ליתן לתוכו מים צוננין כדי להפשירן ומותר לצוק מים חמין לתוך צונן או צונן לתוך החמין והוא שלא יהיו בכלי ראשון מפני שהוא מחממן הרבה ע"כ דבריו מבוארין הם דבריש דבריו ביאר דינא דמתני' ולא נקט ללישנא דמתני' ממש המיתם שפינוהו ולאשמעינן דמותר ליתן לתוכו מים כדי להפשירן והיינו מים מרובין דזה נלמד מכ"ש דאמר מותר ליתן מים מרובין לתוך המים החמין שיש בו פשיטא דמותר ליתן לתוכו מים מרובין כשאין בו מים כלל ואי לאשמעינן דלית ביה משום מצרף להאי מילתא לא איצטריך הרמב"ם להשמיענו כאן דכבר אמר בכמה וכמה מקומות בהל' שבת ובשארי מקומות דבדבר שאינו מתכוין מותר ומשום דקיי"ל כר"ש והלכך נקט עיקר הדין דנלמד מהמתני' ובזה הכל מודים ור"ל דלית בה פלוגתא למאי דקי"ל דמותר ליתן מים צוננין מרובין לתוך מים חמין ואפי' הן בכלי ראשון אם הן כל כך שיש בהן כדי להפשירן וזה פשוט הוא ונלמד מדלא אסרו אלא בשביל שיחמו וא"כ כל היצא דאין כאן לחממן מותר בין אם המים חמין הן בכלי שני או בכלי ראשון והכי מסיק לה

הכא בהדיא בגמרא כדר' מנא וכדאתא רבא וכו' דאפי' לתוכו אם לחממן הוא דאסור אם להפשירן מותר. ואח"כ כתב דין הנלמד מהברייתא דלקמן והובאה בבבלי דף מ"ב נותן אדם חמין וכו' וכב"ה דבין חמין לתוך צונן ובין צונן לתוך חמין מותר בד"א בכוס אבל באמבטי צונן לתוך החמין אסור מפני שהאמבטי כלי ראשון הוא והברייתא לא איירי בצוננין מרובין דסתמא קתני צונן לתוך החמין ולפיכך חילקו בין לתוך כלי שני דמותר ובין לתוך כלי ראשון דאסור דאלו במרובין וכדי להפשירן לא פליגא הברייתא אסתמא דמתני' דאפי' בכלי ראשון מותר וכדאמרן. ואחר שהדברים פשוטין וברורין הן הנה הרואה בדברי הכ"מ שם יראה שבחנם תמה וכתב ויש לתמוה היאך סתם וכתב והוא שלא יהיו בכלי ראשון והא במיחם שרי אפי' בצונן לתוך החמין וכו' ומפני כך האריך שם הרבה וחזר בו ממה שכתב בתחלה בענין האוקמתא לדעת הרמב"ם וע"ש ותראה דהכל שלא לצורך הוא ולא סתם הרמב"ם דבריו בכאן שהרי בריש דבריו דמיירי בכלי ראשון ביאר בהדיא וכתב כדי להפשירן וממילא רמז בסוף דבריו והן דברי הברייתא וכב"ה בצוננין מועטין מתפרשא ונקט כלישנא דהברייתא ועוד שהרי סיים גם בסוף דבריו שלא יהיה בכלי ראשון מפני שהוא מחממן הרבה וא"כ אין כאן סתימת דברים בשום פנים וזה א"צ לפנים שכך דעתו של הרמב"ם בדינא דנלמד מהמתני' וכן בדינא ופירושא דהברייתא:

ורבי שמעון מתיר. זהו ר"ש בן מנסיא וגריס התם אוסר ואין נ"מ בין הני נוסחאות דהא הלכתא כב"ה והמסקנא דהתם דלא כר"ש בן מנסיא וכ"כ הרי"ף ז"ל ומסקנא דשמעתין דהלכתא כב"ה קאמרינן:

הלכה ה

חייליה דר' יונה מן הדא אחד שבישל בו וכו'. התוס' בפרקין שם ד"ה אבל ניתנין וכו' הביאו לזה לראיי' דלפסק הר"י דעירוי ככלי ראשון ונראה מבואר שכך הוא דעת הרמב"ם שכתב במה שהבאתי לעיל בד"ה מיחם שפינהו וכו' ומותר לצוק מים חמין לתוך צונן או צונן לתוך החמין והוא שלא יהיו בכלי ראשון וכו' וזה קאי בין ארישא ובין אסיפא דאם המים חמין שיוצק הם בכלי ראשון אסור לערות לתוך הצונן בכדי שיחממן הרי דעירוי ככלי ראשון הוא. ובתוס' שם העלו דעירוי דכלי ראשון אינו אוסר בעלמא אלא כדי קליפה וכך פסקו האחרונים בסי' צ"ב. ובמה דשמעינן מכאן דקאמר דקילוח מן הקדירה תליא בפלוגתא דר' יונה ור' יוסי דלר' יונה דס"ל עירוי ככלי ראשון הקילוח נמי ככלי ראשון ונלמד מזה דאף להמחמיר בדין קילוח דין עירוי יש לו וא"כ דווקא בלא נפסק הקילוח דבכה"ג שייך לדמותו לדין עירוי. אבל היכא דנפסק ודאי לא דמי

לעירוי והרי מכאן סייעתא למאי דמביא הרב בהגה"ה שם בסעי' ז' ולא כדעת מי שרוצה להפריז על מדותיו ולהחמיר אף בנפסק דמבואר נגלה הוא מהכא דלא כוותיה:

הלכה ו

רב חגיי בעי כבה מבעוד יום ונתוודע לו משחשיכה וכו'. האי בעיא שייכא אליבא דכ"ע לענין מוקצה ולענין טלטול וכן לענין מותר השמן שבנר דקיי"ל דאסור אף לאחר שכבה ודלא כר"ש דמתיר והכא מכיון שכבה מבעוד יום א"כ לא איתקצאי לבין השמשות אלא דמספקא להו משום דאיכא למימר הואיל ולא נודע לו בין השמשות שכבה אקצי דעתי' וכן לבעייא דחברייא בכה"ג הואיל ולא נודע לו בה"ש של שבת הבאה שכבה ועיקר הבעיא לענין מוקצה הוא ומקומה היה ראוי לקמן בהל' דמטלטלין נר חדש וכו' אנא משום דאיכא נ"מ נמי לענין הכלי שתחתיו כדפרישית בפנים הוקבעה כאן. ונראה דאם בהאי תלמודא לא איפשיטו הני בעיי מיהו מתלמודא דילן נוכל לפשטן ואף דלא הוזכר בהדיא בהאי גוונא דהכא מ"מ גוונא דדמיא להא ממש הוזכרה בפ"ג דביצה בדף כ"ו גבי הא דאמרינן התם בלישנא בתרא דפסקו הפוסקים כהאי לישנא דאין מוקצה לחצי שבת כגון דהוי חזיא בין השמשות ואידחי בשבת והדר איחזי דמותר ומהא ודאי ליכא למיפשט לבעיא דהכא דשאני גוונא דהבעיא דכסבור היה בין השמשות דלא חזיא שהרי לא נתוודע לו עד שחשיכה אלא ממאי דאמר התם דבעי למישקל ולמיטרי על דינא דאין מוקצה לחצי שבת ומותיב ליה מהברייתא היה אוכל בענבים וכו' ה"ד אי דחזו ל"ל הזמנה אי דלא חזו אי אזמין להו מאי הוי וכ"ת דלא ידע אי חזי אי לא חזי והאמר רב כהנא מוקצה שיבש ואין הבעלים מכירין בו מותר וכו' ומדאייתי לה להא דרב כהנא בפשיטות ש"מ דהלכתא היא וכן פסקו הפוסקים והשתא נר שכבה מבעוד יום ולא נתוודע לו עד שחשיכה היינו ממש כהאי דרב כהנא ומותר:

הלכה ז

התיב ר' חייא בר אדא והא תנינן כופין סל וכו' אמרין הדא דר' יוחנן. בספרי הדפוס הוקבע להאי מילתא התיב ר' חייא בריש הלכה דלקמן וזה ודאי טעות היא ולא שייכא האי מילתא אלא אהא דר' יוחנן בענין ביטול כלי מהיכנו והא אמרין הדא דר' יוחנן יש לפרש בלשון תימה כמבואר בפנים ויש נמי לפרש בניחותא וכלומר דהיינו ממש כהדא דר' יוחנן דבאמת אסור לטלטל להסל כשהאפרוחין היו עליו בין השמשות וכדאוקי לה נמי התם בדף מ"ב להאי ברייתא דתני אסור לטלטלו אעפ"י שאין עודן עליו ומיהו נראה דהאי אמרין וכו' בריש הלכ' דלקמן היא שייכא והאי התיב ר' חייא בר אדא וכו' דלא שייכא אלא בסוף הל' זו ואמילתא דר' יוחנן הוא דקאי דשקיל וטרי בהסוגיא דקאמר

אין לך דבר שהוא בעינו וכו' אלא דינא דהאי מתני' בלבד ופריך עליה ומשר ור' חייא בר אדא התיב עלה ולא משני מידי. וגרסינן אמרין הדא דרבי יהודה דתני כל הנרות וכו' והיה כתוב ראשי תיבות דר"י וטעו והעתיקו דר' יוחנן ושייכא שפיר על המתני' מטלטלין נר חדש וכו' דלא תני בהדיא מאן ס"ל הכי ועלה קאי אמרין הדא רישא דמתני' דר' יהודה דתוספתא היא דתני וכו' וזהו הנכון:

ומאן דאמר יחדו הא מיוחד לא. והכי היא המסקנא מכולא סוגיא דהתם וכהאי דרב יהודה אמר רב דף מ"ד דקאמר מטה שיחדה למעות הניח עליה מעות אסור לטלטלה לא הניח עליה מעות מותר לטלטלה לא יחדה למעות יש עליה מעות אסור לטלטלה אין עליה מעות מותר לטלטלה והוא שלא היו עליה בין השמשות. וכללא דמילתא דהכל בשיש עליה בין השמשות הדבר תלוי וכן בכל דיני דמוקצה בשבת אי איתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכולא יומא דשבת. והתם מוקי להא דרב כר' יהודה ומשמע מהסוגיא דהתם דר"מ נמי בעינן שיחדו והיה עליה בין השמשות. ואין להאריך אחר שדין זה מוסכם הוא וכדפרישית במתני'. וכל השקלא וטריא דהסוגיא דהכא בארתי בפנים ואין הפרש בין הסוגיות דהכא ודהתם לפי המסקנא לדינא. ועיין לקמן ד"ה תני אם התנה מה שאבאר בזה בס"ד:

אני אין לי אלא משנה וכו' כדפרישית דר' יוחנן אוסר בנר שהדליקו בו בשבת כר"מ. והכי איתא נמי ברייתא אחריתא בתוספתא בפ"ד אין מטלטלין את המנורה בשבת ר"א בר"ש מתיר ופסק ר' יותנן כהת"ק והכי גריס נמי בבבלי בפרקין דף מ"ה ר' יוחנן אמר אין לנו אלא בנר כר"ש והיינו בנר ישן דלית ליה מוקצה מחמת מיאוס וכפירש"י והתוס' אבל מנורה בין ניטלה בידו אחת בין ניטלה בשתי ידיו אסור לטלטלה וכו' וכהמסקנא דהתם אליבא דר' יוחנן והא דקאמר הכא לקמן בסוף הלכה בשם ר' יוחנן מנורה קטנה מותר לטלטלה אמוראי נינהו ואליבא דר' יוחנן:

תני אם התנה עליו יהא מותר וכו'. ומסקנא דמילתא דהאי ברייתא לא אתיא אלא כר"ש ובכוס וקערה ועששית הוא דמיירי כמבואר בפנים וא"כ לר"מ דקיי"ל כוותיה במוקצה מחמת איסור אם היה מוקצה בין השמשות לא מהני תנאה ואפי' להאי מ"ד אליבא דר"מ דלא מחמיר במיוחד לאיסור מאליו והיינו שלא היה עליו בין השמשות מודה הוא דמיהת אם היה עליו בין השמשות דודאי אסור ולא מהני ביה תנאי דאי לא תימא הכי מאי דוחקיה לאוקמי האי ברייתא כר"ש ודחיק לאוקמי אליביה בכוס וקערה וכו' לוקמי לה כר"מ וכהאי מ"ד אליביה דדוקא ביחדו הוא דאסור אבל אם לא יחדו לא ואפי' היה עליו בין השמשות א"נ דאפ"ת דמחמיר ר"מ בשהיה עליו בין השמשות מיהת היכא

דהתנה מהני התנאי אלא ודאי דע"כ לומר דהיכא דהיה האיסור עליו בין השמשות לא מהני ביה תנאי דהיינו יחדו אליבא דר"מ וכמסקנת סוגית הש"ס דילן דהיכא דאיתקצאי בין השמשות איתקצאי לכולי יומא ולא מהני תנאי אלא בנויי סוכה או בעצי סוכה רעועה דאיכא למימר דאינו בודל מהן כל בין השמשות ודעתיה עליה אבל בעצי סוכה בריאה דע"כ בודל מהן בין השמשות משום סתירת אוהל וכן בנר הדולק דע"כ בודל ממנו בין השמשות לא מהני בהו תנאה דמכיון דע"כ איתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכולי יומא וכן דעת התוס' בדף מ"ד ד"ה שבנר ושבקערה וכו' דנר שעיקר הקצאתו בין השמשות ודחייה בידים לצורך שבת חמיר טפי. ולא מהני ביה תנאה והן כתבו אליבא דר' יהודה וכן לר"ש למאי דאית ליה ופשיטא דלר"מ נמי הכי הוא דהוי במוקצה מחמת איסור. והנה ראיתי במה שהביא הרשב"א בשם הרמב"ן ז"ל שכתב על דברי התוס' דבירושלמי הביאו ברייתא דמפרשת בהדיא דתנאי מועיל בנרות דגרסינן התם תני אם התנה עליו מותר וכו' ופי' הוא ז"ל שהם הקשו שם בירושלמי מני אי ר"מ אין תנאי מועיל בו לפי שהם סבורים שם בירושלמי לר"מ דכל המיוחד לאיסור אסור ואי ר' יהודה כ"ש שאין אדם יכול להתנות על הדבר המאוס שלא יהא מיאוסו מקצהו ובסוף העמידוה כר"ש בכוס וקערה ועששית דמודה בהו ר"ש דאסירי ואם התנה עליהם מותר וה"ה בנר של מתכות לר"מ ולר' יהודה דמהני בהו תנאה דומיא דסוכה עכ"ל. ועפ"י דבריהם התירו וסמכו על תנאי כמו שקבע הב"י בש"ע סי' רע"ט. והרבה יש לדון על ענין תנאי זה חדא דאין כאן הוכחה מוכרחת אפי' מהסוגיא דהכא דאדרבה מדדחיק הש"ס לאוקמי כר"ש ולא כר"מ וכאידך מ"ד אליביה ש"מ דפשיטא לו מילתא דלר"מ לכולהו אמוראי אליביה סבירא להו דבדבר שעל כרחו בודל הימנו בין השמשות לא מהני ביה תנאה ודמיא לסוכה בריאה וכמבואר לעיל. והנה הב"י הביא בסי' הנזכר שכתב הריב"ש בתשובה סי' צ"ב התרתי להם לטלטל נר לאחר שכבה ע"י תנאי וכו' ואעפ"י שיש לי לדון בהיתר זה וכו' עד וא"א הרשב"ץ סתר ראיות הריב"ש בטענה חזקה ואמר שלא אמרו כיון דאיתקצאי לב"ה איתקצאי לכולא יומא אלא בדבר שהוא מוקצה כנויי סוכה ועצי סוכה. אבל הנר הלז אינו מוקצה מצד עצמו אלא מצד השלהבת הדולקת בו ובזה סרה מעל הרמב"ן קושית המקשה וזה אינו סותר למה שכתב הרמב"ם שאסור לטלטל נר שהדליקו בו לפי שדבריו הם אם לא התנה ודברי הרמב"ן בשהתנה עליו מע"ש וכו' עכ"ל. הנה הם במדינות שלהם כתבו מה שכתבו להחזיק מנהגם כאשר ראיתי בהיותי במדינות האלו שהם נגררים ונמשכים אחר ההיתר והמנהג אשר בידם. ובאמת כי יש לנו לדונם לכף זכות כי אין להם נכרי אשר יטלטל מלפניהם מגודל גלות המר אשר

הם סובלים הרחמן יצילנו. ומיהת אנחנו צריכים לגלות ולסתור טענה החזקה ההוא שכתב הרשב"ץ כי טענה חלושה ורעועה היא ואין לה סמך כלל. דהרי מבואר להדיא בסוגית הש"ס דילן שלא כדבריו דפריך בדף מ"ג על האי דרב חסדא דאסר לבטל כלי מהיכנו מהאי דכופין הסל לפני האפרוחים וכו' ומשני קסבר מותר לטלטלו והתניא אסור לטלטלו בעודן עליו והתניא אעפ"י שאין עודן עליו אסור א"ר אבהו בעודן עליו כל בין השמשות מיגו דאיתקצאי וכו' והשתא היאך יפרש להאי סוגיא דהרי הסל ג"כ אינו מוקצה מצד עצמו אלא מצד האפרוחין שעליו וה"ז כנר מצד שלהבת. ואם אמור יאמר דהאי בשלא התנה מיירי קשיא דה"ל להש"ס לאוקמי הני תרתי ברייתות בעודן עליו כל ב"ה והא בשהתנה והא בשלא התנה אלא ודאי דלאו מילתא היא ודבר זה מוכרח מסוגיא דהכא כדאמרן לעיל. ומסוגית הש"ס דילן דכל היכא דבע"כ בדיל ב"ה מיניה דלא מהני ביה תנאה ופשיטא שאין לנו לומר כלל וכלל לפרש דברי הרמב"ם באיזו אוקמתא כאשר זכרתי מזה בהרבה מקומות דלדעתו כפי אשר הודיע בהקדמתו חלילה לנו לומר כן אלא הנח להם כמנהגם אחר שנתפשטה להם בהיתר:

שהרי ר' רומנוס הוציא מחתה משל בית רבי וכו'. לענין שקלא וטריא דהאי סוגיא בהא דר' מנא מבוארת היטב היא בפנים ומיהו בהא דמסיק הכא כר' אבהו בענין אוקמתא דהאי דר' רומנוס דמפני קרטים של בוסם היה בה האי מילתא אידחי לה בבבלי פרקין דף מ"ז דגריס נמי להא אמר ר' רומנוס לי התיר רבי לטלטל מתתה באפרה ואקשי עלה והתנן נוטל אדם בנו וכו' ובעא לשנויי ה"נ דאית בה קרטין ופריך עלה אבייי קרטין בי רבי מי חשיבי וכלומר דה"ה לכל מי שמשתמש במחתה להביא לפניו למיגמר מסתמא לא חשיבי בעיניו הקרטין שנשארו אלא דעובדא כי הוה בבית רבי הוה כדקאמר הכא הלכך נקט בהאי לישנא. ואבייי גופיה בעא למימר התם לטעמא דמידי דהוה אגרף של ריעי ואקשי ליה רבא וקאמר ב' תשובות בדבר חדא דגרף של רעי מאוס והאי לא מאוס ועוד גרף של רעי מיגלי והאי מיכסי אלא אמר רבא כי הוינן בי רב נחמן הוה מטלטלינן כנונא אגב קטמא ואע"ג דאיכא עליה שברי עצים. ומשמע דרבא לית ליה כלל דדמיא לגרף של רעי אלא דהיתר הטלטול דכנונא משום אפרה שיש עליה וראויה לכסות בה איזה דבר. וקמ"ל דאע"ג דאיכא עליה שברי עצים וכדפירש"י. והרמב"ם העתיק להאי דין דכנונא בפכ"ו מהל' שבת בהל' י"ג מטלטלין כנונא מפני אפרו אעפ"י שיש עליו שברי ענים מפני שהיא כגרף של רעי וכו' ובאמת שיש לתמוה ע"ז וכאשר השיב עליו הראב"ד והוא כתב אינו תופס דרך הגמ' דהא בגמ' משמע דאתקיף לה רבא להאי טעמא דכגרף של רעי. וסיים הראב"ד להגמרא שהאפר מוכן הוא וכו' וכלומר וטעמא דמסיק בגמרא

דמותר לטלטלה הוא משום שהאפר מוכן הוא שראוי לכסות בו ואע"ג דנעשה אפר היום ומוקצה הוא משום דמיירי שהיה בו מקצת אפר שהוסק מע"ש וכו' וגם זה דוחק ולא משמע הכי בהדיא בהגמ' וה"מ רצה לתרץ שם לקושית הראב"ד בדוחק ומה שרצה לשנות הנוסחא בדברי הרמב"ם שצ"ל מפני שראוי לגרף של רעי וכו' זהו יותר דחוק מהכל דא"כ היאך נפרש דברי הרמב"ם במה שסיים ואין עושין גרף של רעי לכתחלה וכו' ומבואר הוא דאריש דברי' קאי ור"ל ה"ז כגרף של רעי דלכתחלה הוא דאין עושין ואם עשה מוציאין אותו. ולענ"ד נראה לומר לדעת הרמב"ם דהוא ז"ל היה מפרש דהא דאקשי ליה רבא לאביי משום דאביי רצה לדמות האפר לגרף של רעי ועלה הוא דקאמר ב' תשובות בדבר וכו' אלא אמר רבא כי הוינן וכו' וכלומר דהיינו טעמא דהתיר רבי לטלטלה והיינו טעמא דקאמר ר' רומנוס לי התיר רבי דמשמע דס"ד שיש איזה איסור בדבר והתיר לי רבי ומאי היא כגון דאיכא עליה שברי עצים כלומר על המחתה מלמעלה או על הכנונא והן שנשארי מהדלקה ומאוסין הן דכל דבר המאוס הוא כגרף של רעי והני נמי מיגלו כהאי דהוה גבי רב נחמן והשתא שפיר הוא דקאמר לי התיר רבי משום דנהי דהאפר לאו מוקצה היא כלל דראוי לכסות בו מ"מ הואיל דאיכא עליה שברי עצים והוי כמו שעל האפר בעצמו יש שברי עצים וא"א לטלטל וליטול האפר מחמת שברי העצים אשר עליו וה"א דהשתא אסור לטלטלה להכנונא או להמחתה שהרי אין ראוי ליטול את האפר שבתוכה קמ"ל דאפ"ה מותר מפני שהשברי עצים גופן הרי הן כגרף של רעי וכו'. וא"כ עיקר קושית רבא על אביי על שרצה לעשות האפר כגרף של רעי. והלכך מפרש שיש מלמעלה שברי עצים והן הגרף של רעי. ולפ"ז מדוייקין הן דברי הרמב"ם שכתב אעפ"י שיש עליו שברי עצים ור"ל על הכנונא והוי כמו על האפר וכו' כנ"ל דלא תיקשי דתיפוק ליה דכל דבר שיש בו מדבר המותר ומדבר האסור מותר לטלטלו ואגב דבר המותר שבו דזה דוקא כשנוטל לדבר המותר וצריך לו ואגב מטלטל הוא גם דבר האסור עמו וכההיא דפגה שטמנה בתבן וכמ"ש הרמב"ם בפרק כ"ה והבאתי דבריו בפ' דלעיל בהלכה ג' עיין שם אבל הכא אי אפשר ליטול כלל להאפר שבתוך המחתה אם לא יטלטל בתחלה שברי העצים אשר עליה מלמעלה הלכך ע"כ דמוכרח לטעמא דהוי כגרף של רעי דמותר להוציאה:

מנורה קטנה מותר לטלטלה. עיין לעיל בד"ה אני וכו' מה שנתבאר מזה:

הלכה ח

רבי יוסי הוא וכו'. והתם בסוף פרקין מסיק רב אשי אפ"ת רבנן שאני הכא מפני שמקרב את כיבויו וכדפרש"י וגירסתו וכך נראה שהוא היתה גי' הרמב"ם כדפרישית בפנים

במתני' ועיין בתוס' שם ובמה שכתבו ונראה דלפי הש"ס שלנו וכו' וכך הוא העיקר דהש"ס דילן לא פליג בזה אדהכא בענין אוקמתא דפלוגתייהו דרבנן ור' יוסי דלרבנן אפי' במחיצות של מים שרו דכל גרם כבוי שרי לדידהו ולא כמו שרצו לפרש ועוד דאיכא למימר וכו' דבפ' כל כתבי משמע כמ"ש בתתלה וע"ש:
הדרן עלך פרק כירה שהסיקוה

פרק ד

הלכה א

במה טומנין. כבר זכרתי מדיני הטמנה לעיל בסוף פ' במה מדליקין וכפי דעת הגאונים ז"ל וזה ג"כ דעת הרי"ף והרמב"ם ז"ל וכפי אשר ביאר דבריו בפי' המשנה ובחבורו בפ"ד בהל' ב' וג' וזהו כפי גירסתם בבבלי שלהי פ' הנזכר דף ל"ד אמר רבא מפני מה אמרו אין טומנין בדבר המוסיף הבל ואפי' מבעוד יום גזירה שמא ירתיח א"ל אביי אי הכי בין השמשות נמי נגזור א"ל סתם קדירות בין השמשות רותחות הן אמר רבא מפני מה אמרו אין טומנין בדבר שאינו מוסיף הבל משחשכה גזירה שמא יטמין ברמץ ואתי לאחתויי בגחלים ופי' גי' זו וטעמה הוא כפי אשר בארתי כאן בפנים והן הן דברי הרמב"ם וכתב הה"מ שם שזהו בעצמו גי' הגאונים הראשונים ז"ל ושכ"כ הרי"ף בתשובה בביאור כדברי הגאונים וכבר השיבו עליו כל האחרונים ז"ל שאין זה דבר מתקבל שמבעוד יום אסור ובין השמשות מותר וכו' עכ"ל והאחרונים שהזכיר הם הרשב"א והרא"ש והר"ן ז"ל שקיימו כפי גי' רש"י ז"ל ברבא קמייתא בדבר שאינו מוסיף משחשכה וברבא בתרייתא בדבר המוסיף מבע"י כפי הגי' בגמרא אשר לפנינו לדעת רש"י ז"ל. והנה סוגית הש"ס דהכא מסייעא בביאור נגלה לגי' הגאונים והרי"ף והרמב"ם ז"ל דהא בהדיא אמרו לפי שהדברים הללו רותחין ומרתיחין והוא נוטלין וכו' ומחזירין והם מוסיפין רתיחה ומבואר הוא שאין לנו לפרש בשום פנים בענין אחר אלא דוקא כדברי הרי"ף והרמב"ם ולפי גי' שלהם וגי' הגאונים בש"ס דילן ועולין בקנה א' וכ"כ הרמב"ן ז"ל בספר המלחמות לסייע מהאי דהכא לגירסתם התם ולפירושם והביא דברי הרי"ף בתשובה שהשיב להשואל זה שנמצא בשאר ספרים אין טומנין בדבר שאינו מוסיף משחשכה גזרה שמא ירתיח אל תסמוך עליו שהוא שבוש גדול לפי שדבר שאינו מוסיף אינו מרתיח וא"כ איך נגזור עליו עכ"ד והב"י אף שראה כל אלה עם כל זה קבע בש"ע סי' רנ"ז כדברי האחרונים ולפי גי' רש"י ומה נאמר להר"ב שהפריז על המדה ביותר מדרכו שבכל המקומות לא ראה כ"א דברי הרמב"ם בפי' המשנה וכדרך פירושו ולא כדרך

חבורו. ובסדר זרעים לפי דברי הר"ש אשר ראה וכאן כתב ורמב"ם פירש בסתם קדירות בין השמשות רותחות הן פי' שאין הדעת סובלתו מפני שבוש הנוסחאות וגירסאות מהופכות שמצא בגמרות שלפניו. והרבה יש להפליא עליו אם לא ראה יותר לא היה לו לכתוב בלשון הזה ואם ראה וכו' גירסת הגאונים ופי' הרי"ף והרמב"ם והרמב"ן והש"ס דהכא מסייעא להו משובשות הן מפני הקושיא הקלה אשר שמע או אשר מצא. ונניח זה כי אין זה דרך חבורי. ונדבר בדרך פלפול עם דברי הרשב"א ז"ל שכתב על גי' הגאונים הרי"ף והרמב"ם ופירושם וז"ל וזה קשה הרבה חדא דהאיך אפשר דמבעוד יום אסור להטמין בדבר המוסיף ובין השמשות מותר וכו' והנה קושיא זו מתורצת היא כבר מדברי הגאונים ופירושם בעצמם לפי שאם טומן מבעוד יום עדיין הקדירה ברתיחות היא ושמא יתרבה הרתיחות מחמת שהוא טומנה בדבר המוסיף וכשיראה זה בשבת נוטל הקדירה שלא יתקלקל התבשיל ואח"כ מחזירה שלא תצטנן ונמצא מוספת רתיחה בשבת וכדקאמר הכי בהדיא בגמרא אבל אם הניח הקדרה ע"ג האש כל היום כבר נחה מרתיחתה ונגמר הבישול לפיכך מותר להטמינה בין השמשות ואף בדבר שהוא מוסיף דליכא האי חששא שמא ירתיח. ומה שהקשה עוד דלפי פי' הרי"ף והרמב"ם דמפרשי סתם קדרות בין השמשות רותחות הן היינו שכבר נחו מרתיחתן והא אנן רותחות הן קאמרינן. זהו אחד מדקדוקי עניות. ועוד שהרי הרמב"ם לא פירש רותחות על החמימות בלבד אלא שדקדק וכתב כבר רתחו ונחו מבעבוען ורותחות מלשון שלא ירתיח בפ' איזהו נשך דף ס" כמו שהביא זה הרמב"ן שם לפרש לפי דעת הגאונים שמא ירתיח דהכא כעין האי דאמר התם ובמשורה שלא ירתיח. כלומר שלא יעלה הקצף על היין אשקומא בלע"ז וה"נ כך הוא שמחמת שמתיירא הוא כשרואה שעולה הקצף על התבשיל מחמת תוספת החום שמא יתקלקל נוטל הכיסוי לגלותה עד שתנוח הרתיחה ויחזור ויכסה וכו' וא"כ רותחות דבין השמשות נמי הכי מיתפרשא שכבר כלה בעבוע ורתיחת הקצף שלהן. ומה שהקשה עוד הרשב"א דלפי גירסתם ופירושם של הגאונים הני למאי האי דא"ל אביי אי הכי בין השמשות נמי נגזור ומאין לו דבין השמשות מותר בדבר המוסיף שהוא מקשה הכי להדיא ואי משום הא דתנן ספק חשיכה טומנין וסתמא קתני ואפי' בדבר המוסיף הא ליתא דספק חשיכה לאו לדייק הא קודם לכן לא אלא רבותא קמ"ל דאפי' בין השמשות טומנין וכ"ש מבעוד יום ודומיא דמערבין ואם איתא דמתני' אפי' בדבר המוסיף א"כ טומן סמוך לחשיכה וכ"ש מבעוד יום. אלא ודאי מתני' בדבר שאינו מוסיף דוקא עכ"ל בזה. ואומר אני דהקושיא מעיקרא לאו קושיא היא דאביי לא דייק בתחלה מלישנא דמתני' כלל אלא אלישנא דרבא קאי דלפי גירסתם דקאמר רבא מפני

מה אמרו אין טומנין בדבר המוסיף הבל ואפי' מבעוד יום גזרה שמא ירתיח והוה קשיא ליה לאביי מנא ליה לרבא הא דאין טומנין מבעוד יום בדבר המוסיף אי ממתני' דקתני בספק חשכה הוא דטומנין וסתמא קתני ואפי' בדבר המוסיף וקא דייקת הא מבעוד יום לא דילמא להכי קתני ספק חשיכה לדייק לאידך גיסא הא משחשיכה לא וכדדייק הכא בהסוגיא אלא ודאי מדדייק רבא הכי הא מבעוד יום לא ע"כ דטעמיה משום דמתני' ודאי איירי בדבר המוסיף וא"כ לית לך לדייק הא משחשיכה לא ופשיטא לך דמשחשיכה אפי' בדבר שאין מוסיף אין טומנין וכדקאמר רבא וגריס אבתרה בפשיטות כן. והשתא מקשה ליה אביי ואי כדיוקא דילך קשיא לי דאי הכי מאי טעמא דהאי דינא דמבעוד יום גזרו שמא ירתיח ואמאי טומנין בין השמשות דנמי נגזור הכי ושני ליה סתם קדרות וכו'. כללא דמלתא דכד אתינן לדייק מפלפולא מסיבות מתהפך הוא דאיכא לדייק להאי גיסא ולהאי גיסא ואין לנו אלא כפי קבלת הראשונים הגאונים ז"ל ובאמת שיש להפליא כאן על הב"י יותר ממקום אחר שלפעמים קובע בש"ע נגד דעת אבות העולם והולך אחר עקבות האחרונים ז"ל והרי כמה פעמים מביא בעצמו בשם גדולי המפרשים שאין לזוז מדברי הגאונים ז"ל וק"ו כאן דמוכרח הוא בהדיא מהאי ש"ס כפי סברת הגאונים וכפי גירסתם ופירושם בש"ס דילן ועוד שהרשב"א בעצמו אחד מגדולי האחרונים לא הכריע שם בחידושיו אי כפי גירסת הגאונים או כגי' רש"י מלבד הרא"ש והר"ן שהם תפסו גי' רש"י לעיקר וכן הבעל המאור וכבר השיב עליו הרמב"ן והביא הקושיא הנזכרת בשם הרי"ף בתשובה על גי' רש"י וקושיא בלא פירוקא הוא דאיך נגזור שמא ירתיח בדבר שאינו מוסיף הבל ובודאי קשה הוא לפרש כפי' רש"י בזה שמא ירתיחנה תחלה ונמצא מבשל בשבת דהרי אמרו הכא בפ' דלעיל בהלכה א' וכן בבבלי פ' הנזקין דלא נחשדו ישראל על שבתות וכן טען הרמב"ן ז"ל שם ודי במה שאמר ובמה שבארנו לחזק דברי הגאונים ואבות העולם ז"ל. ובמה דמדייק הש"ס הכא בהסוגיא ממתני' דספק חשכה הא אם חשכה אסור ע"כ לית לה פתרא אחרינא כ"א כמבואר בפנים דהא עלה קאמר הני טעמי תמן אמרין וכו' והא שייכא גם בדבר שאינו מוסיף והרי לדינא אזלא האי סוגיא כסוגית הבבלי לפי גי' הגאונים ז"ל אלא דהתם קאמר רבא טעמא אחרינא במה שאמרו אין טומנין בשבת אפי' בדבר שאינו מוסיף ואין להאריך יותר:

לא בתבן. כתב הרב בזמן שהן לחין אכלהו קאי אתבן וזגין ונו' וכתב לזה כמו שראה לדברי הרמב"ם בפי' המשנה כדרך הר"ב בכל מקום אבל בחבורו חזר בו הרמב"ם וכתב בריש פ"ד או זוגין ומוכין ועשבים בזמן ששלשתן לחין וכו' ולא הזכיר לתבן כלל והשמיטו מדינא דמתני' וטעמו שאחר שראה בבירור מהסוגיא דהכא אם שאינו מבואר

מהש"ס דילן מכאן הוא מבואר דתבן אינו אלא כמועיל לקיים החמימות אם הטמין ונתן על דבר שהוא מוסיף הבל והתבן מכאן ומכאן כהאי דדרש ר' אחא בר' חנינא וכו'. וכן קאמר סתמא דהש"ס לקמן ההן תבן בעל פקדון הוא וכו' וכדפרישית. וכן מוכח עוד מהא דמותיב ר' חגיי לקמן על הא דר' יוסי ודלעיל מיניה דכל דבר שמרחיקין אותו מן הכותל אסור לטמון בו מהאי דתני המשכיר בית לחבירו וכו' ומסיק הש"ס הוי יאות קשי ר' חגיי אלמא דתבן כשהוא לבדו לאו מדברים האסורין לטמון בהם ואינו אלא כבעל פקדון. ולפיכך לא מנה הרמב"ם לתבן דבמתני' לא תני ליה אלא דווקא אם הוא נתון סביבות הקדירה והיא נתונה על דבר המוסיף הבל דבכה"ג הוא דמהני התבן שאעפ"י שהקדרה אינה טמונה כולה באותו דבר כמוסיף הבל כשהתבן נתון מכאן ומכאן הוי כטומן להקדירה בדבר המוסיף הבל ואלו שדקדקו אחר הש"ע לא ירדו לסוף דעת הרמב"ם. ובש"ס דילן איננו מבואר מדין דתבן בבירור גמור ומה דגרסינן בדף מט על הבעיא לחין מחמת עצמן ת"ש לא בתבן וכו' לא מוכח כלל דתבן בכלל דבזמן שהן לחים מפרש ליה אלא דאגב גררה דלישנא דמתני' נקט ליה ועיקר הדיוק ממוכין קאמר התם לפי הס"ד דהיכי משכחת לה מחמת עצמן ולמיפשט על אינך דקתני בהדי מוכין אבל לא על התבן תדע דתבן הלח מחמת עצמו כזבל הוא וכדמשמע מהסוגיא דהכא דאף על דברים שאינן מוסיפין הבל קאמר בפשיטות בכשרבה רקביבותן אסור לטמון בהן ומשום דהוי כזבל וכן בתבן הלח מחמת עצמו רבה רקביבותו וכזבל הוא וכבר תני לזבל דמדברים המוסיפין הבל הוא וכל זה פשוט וברור והחוש מעיד על כך:

ההן תבן בעל פקדון הוא וכו'. עיין בדבור דלעיל מה שנתבאר בזה בסייעתא דשמיא:

אית תניי תני טומנין בסלעים וכו'. התוס' בריש פ' לא יחפור מביאין לזה. ובחיבורי שם בארתי בענין מה שדקדקו התוס' ותירצתי לקושית הרמב"ן ז"ל שם. והרוצה לעמוד על זה יעיין שם:

הלכה ב

הדא דתימר בנתונין אצל בעל הבית וכו'. וכן אמר ר' יונתן גופיה בבבלי שם להמסקנא דבין של בעה"ב ובין של אומן וכדפרישית במתני' וכן בענין גיזי צמר בדין ההטמנה ובדין הטלטול וכמבואר בדברי הרמב"ם ז"ל:

ושמואל אמר כופין עליה כלי וזהו כרב חסדא בבבלי בפ' דלעיל דף מ"ב והמסקנא כוותיה ודלא כר' יצחק דהתם דאמר אין כלי ניטל אלא לדבר הניטל בשבת ומותיב עליה התם ומשני בדוחק. וכן מההיא דפורסין מחצלת ע"ג כוורת דבורים בשבת וכו' דמייתי לה הכא לקמיה ושני התם אליבא דר' יצחק הכא במאי עסקינן דאיכא דבש וכו' וא"כ

לרב חסדא דהתם ולשמואל דהכא לא צריכין להאי אוקמתא אלא דלעולם מותר וכדאוקי הכא להאי דנחיל של דבורים דאתייא נמי כשמואל וכדפרישית והיינו דוקא בזמן שיכול ליטול הכלי מעל הביצה כדפירש ר' מנא שלא יהא נוגע בגופה של ביצה וכן במחצלת על הדבורים כשהוא מלמעלן נוטלו בכל עת שירצה וכדכתב הרמב"ם בפרק כ"ה בכל הדינים שכיוצא באלו שצריך שכל זמן שיחפוץ ליטול הכלי שיכול ליטלו וכן בההיא דמחצלות ע"ג אבנים וע"ג כוורת דבורים בהל' כ"ה כתב שהרי נוטלה בכל עת שירצה ומינה דנמי גבי דין כלי ע"ג הביצה שהזכיר שם בהל' כ"ג צריך שיהיו באופן שיכול ליטול הכלי מע"ג ביצה ושלא יגע בה וכדסיים שם על דין שאסור לבעל כלי מהיכנו לפיכך אין נותנין כלי תחת התרנגולת לקבל ביצתה אבל כופה הוא הכלי עליה וכן כופה הכלי על כל דבר שאסור לטלטלו שהרי לא בטלו שאם יחפוץ יטלנו. והראב"ד כתב ע"ז בירושלמי ובלבד שלא יגע בביצה. ור"ל למה לא הזכיר זה בפירוש ולפי מה שמובן מדברי הרמב"ם לא היה צריך להזכירו בפירוש דהרי זה נשמע ממילא מדבריו שם שהרי אם יגע בביצה לא יכול ליטול את הכלי וזה פשוט ומבואר ואי קשיא דאמאי אסור אף כשנוגע הכלי בביצה הא טלטול מן הצד הוא ולאו שמיה טלטול כדאיפסק הלכתא בפ' כל הכלים דף קכ"ג כר"א בן תדאי דס"ל הכי. האי קושיא כבר איפרקא בדברי הרי"ף בפ' כירה על הא דאיפסק הלכתא בדף מ"ג כר' יהודה בן לקיש במת וש"מ מהתם דטלטול מן הצד שמיה טלטול והקשה הוא ז"ל מהאי הלכתא כר"א בן תדאי דפ' כל הכלים ופריק לה דכי אמרינן טלטול מן הצד שמיה טלטול הני מילי כגון אבנים וכיוצא בהן דאינו לצורך השבת דומיא דמת וכו' אבל פגה שטמנה בתבן וכיוצא בהן דאוכלין הן וצריך לאכלן בשבת טלטול מן הצד בכל כי האי מילתא לא שמיה טלטול עכ"ד. וזהו ג"כ דעת הרמב"ם כמ"ש שם בהל' י"ד וט"ו בדין פגה וכיוצא בה וכמו שביארתי לעיל דכללא דמילתא לדעת הרי"ף והרמב"ם לא אמרינן דמותר לטלטל דבר האסור ע"ג דבר המותר אא"כ צריך לו לדבר המותר. וכגון פגה וכיוצא בה שצריך לו עכשיו ואע"פ שמיטלטל ע"ג התבן או איזה דבר אסור. אבל אם אין צריך לדבר המותר או שא"א ליטול דבר המותר אא"כ נוטל מתחלה לדבר האסור פשוט הוא דאסור וא"כ כאן בביצה ודאי צריך שלא יגע הכלי בביצה דאי לאו הכי אין יכול לטלטל הכלי שהרי ע"כ הביצה מיטלטלת היא ע"י כך דלא אמרינן טלטול מן הצד לאו שמיה טלטול אלא גבי אוכלין שצריך לאכלן בשבת ובכלי שצריך לו צריך שלא יגע ור"ל שלא יטלטל דבר האיסור ע"י כך אלא כל זמן שרוצה ליטול את הכלי יטלנו ובלא טילטול דבר האיסור עמו זהו דעת הרי"ף והרמב"ם ז"ל. ויש עוד חלוקי דינים המסתעפים מזה ויתבארו במקום אחר בע"ה:

רב אמר חריות שגידען לשכיבה וכו'. האי מילתא מיתני בבבלי פרקין דף נ' ובענין אחר דתני רבה בר בר חנה קמיה דרב חריות של דקל שגדרן לעצים ונמלך עליהן לישיבה וכו' ופסק הלכתא כרשב"ג דבמחשבה בלחוד מע"ש סגי וא"צ לקשר. ובהאי עובדא דרבי דלקמן דקאמר בחרו לכם חלקי אבנים וכו' גריס לה נמי בבבלי פ' כל הכלים בדף קכ"ה קצת בענין אחר דר' חנינא אמר לא הצריכן רב למעשה ור' יוחנן אמר הצריכן למעשה ומאי אמר להו ר' אמי אמר צאו ולמדום אמר להו ור' אסי אמר צאו ושפשפו אמר להו ודברי ר' יוחנן דהתם נוטין קצת לדברי ר' יוחנן דהכא אלא דהכא עד שיהא עליהן תואר כלי קאמר ולמאי דאמר התם בסידורן מע"ש בלבד סגי ומיהת גבי אבנים לא סגי במחשבה בלחוד ועד שיעשה ג"כ מעשה וטעמא מפני שמוקצות לבנין הם ולא דמו לחריות שגדרום לעצים דאי לאו דחשיב עלייהו בתחלה לעצים לאו מוקצות לישיבה הן הלכך בנמלך עליהן לישיבה בלחוד סגי וכ"פ הרמב"ם בפ' כ"ה בהל' כ"א לחלק בין נדבך של אבנים דדוקא אם למדום מותר לישב עליהן למחר ובין חריות של דקל בנמלך לישיבה או שישב עליהן מבעוד יום סגי וזה פשוט. והא דפסק בנדבך של אבנים כר' אמי ולא כרב אסי דעד שישפשפם משום דמילתיה דרב אסי אזלא כחברייא דהכא ומוקי להו הש"ס כיחידאה דאין להם זוג ודבר זה בלבד הוציא הרמב"ם מסוגיא דהכא בענין זה:

הלכה ג

אפילו מכירה שהבלה ממועט וכו'. וכ"פ הרמב"ם בפ"ג בהל' י"א בכל זה ומלבד מטמינה לטמינה לא הזכיר ונראה משום דבעיא דלא איפשיטא היא ומכיון דספיקא במידי דרבנן היא בכל כי האי גוונא לקולא הוא ולא אמר בה בפירוש לא איסור ולא היתר שלא יזלזלו באיסור שבת:

כאן לשעה כאן לשהות. הכא מדחי לה דנוכל לאוקמי כב"ע אבל בבבלי מסקינן דמותר להטמין את הצונן:

הדרן עלך פרק במה טומנין

פרק ה

הלכה א

במה בהמה יוצאה. התוס' כתבו בריש פרקין דאדם מוזהר על שביתת בהמתו דכתיב למען ינוח וגו' ומיהו לאו דלא תעשה מלאכה אתה ובהמתך ליכא אלא במחמר אחר בהמתו כדמוכח בריש מי שהחשיך. ואפשר דדבריהם ללישנא דרב זביד בדף קנ"ד הן דמתני אליבא דרמי בר חמא המחמר אחר הבהמה בשבת בשוגג אינו חייב חטאת במזיד

אינו חייב סקיל' דאלו ללישנא קמא בשוגג חייב חטאת במזיד חייב סקילה. ומפרשי אליבא דרב זביד דלאו מיהת איכא אבל אין זה מוכרח כל כך. ומיהו למסקנא קיי"ל כר' יוחנן דהתם דקאמר פטור מכלום בשוגג לא מחייב חטאת דהוקשה כל התורה כולה לע"ז עד דעבוד מעשה בגופיה במזיד נמי לא מחייב דכל שאינו חייב על שגגתו חטאת אינו חייב על זדונו סקילה בלאו נמי לא מחייב דהוה ליה לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד ואין לוקין עליו וכו'. וכ"כ הרמב"ם בריש פ' כ' מה"ש אעפ"י שמצווה על שביתתה אינו לוקה לפי שאיסורו בא מכלל עשה ור"ל מלמען ינוח וגו' ולפיכך המחמר אחר בהמתו בשבת והי' עליה משוי פטור והלאו המפורש בתורה לא תעשה כל מלאכה אתה וגו' ובהמתך שלא יחרוש בה וכיוצא בחרישה ונמצא לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד הוא ואין לוקין עליו. וביאר הה"מ שם שר"ל שהלאו ההוא אינו בא למלאכת הבהמה בלא סיוע האדם אלא למלאכות שהאדם והבהמה שותפין בהן ויש בכלל זה החרישה וכיוצא בה וכיון שיש בכלל הלאו הזה מלאכת הבהמה שהאדם נהרג עליה במזיד והיא החרישה וכיוצא בה א"כ אף בשאר מלאכות הבהמה אף שהאדם שותף בה וכגון מחמר אינו לוקה לפי שיש בכלל הלאו הזה אזהרה גם למלאכה שהוא שותף עם הבהמה ויש בה מיתת ב"ד. ובחיבורי פני המנורה הארכתי בענין זה. ואין כאן מקומו להאריך:

רב אמר הלכה כר' ישמעאל בר' יוסי. מדאסיקנא בבבלי בפרקין דף נב דרב הוא דאמר בין לנוי בין לשמור אסור ופסקו הפוסקים כוותיה דהלכתא כרב באיסורי דכל נטירותא יתירתא משאוי הוא ולא כשמואל דאמר התם הלכה כחנניה ולפ"ז היה אסור להוציא הסוס באפסר דהסוס בשיר תנן ואם באפסר שמירה ביותר מבשיר א"כ נטירותא יתרתא היא ואם פחותה מכ"ש דאסור וכך היה נראה ממשמעות דברי הרמב"ם בפ"ב שבהל' י"א פסק כרב דהתם שכתב בפרה ולא תצא ברצועה שבין קרניה בין לנוי בין לשמר ולעיל בהל' ה' כתב מותר למשוך את הבהמה במתג ורסן וכו' כגון שיר לסוס וכו' אבל אם הוציא בהמה במתג שאינה משתמרת כגון שקשר חבל בפי הסוס או במתג שאינה צריכה לו אלא משתמרת בפחות ממנה וכו' ה"ז משאוי שכל שמירה מעולה או שמירה פחותה משוי הוא לה וזהו נמי כרב דהתם. וא"כ הוה משמע דאיך שתאמר באפסר שקורין קוויסטר"י אם הוא בפחות משיר או מעולה ממנו אסור הוא לסוס ולא כרב דהכא אלא שכבר כתב הרא"ש ז"ל אחר שהביא דברי הרי"ף ז"ל דפסק כרב דהתם והלכך כל נטירותא יתירתא אסור כגון בהמה באפסר וסוס יוצא ברסן או באפסר דרסן שלנו כמו שיר שלהן דלדידן נטירותא דסוס ברסן. ויש לומר ג"כ אף לדעת הרמב"ם ז"ל כעין זה ועיין לקמן בהל' ב' ד"ה הזכרים יוצאין לבובין:

תיפתר בעשוין לפנותן. זהו כאוקמתא דר' יצחק בבבלי שם דקאמר בבאין מנוי אדם לנוי בהמה ולפי הך אוקמתא א"א לשנויי לטעמא דלא הוי חציצה דמיירי כשריתכן דא"כ הוי שינוי מעשה ופרחה לה טומאה כדקאמר התם דר' אמי דאוקי לקמן בשריתכן לא ס"ל לטעמא דמקבלת טומאה כדר' יצחק אלא כרב יוסף דאמר הואיל ואדם מושך את הבהמה דאע"ג דשני עלה דסבר לה כר' יהודה דאמר מעשה לתקן לא הוי מעשה מיהו לדידן דלא קיי"ל כר' יהודה בהא א"כ לאוקמתא דרבי יצחק כהאי דהכא ע"כ דצריך לומר דטעמא דלא הוי חציצה דברפוים ומרווחים מיירי ובדאוקי לה הכא לקמן בסוף ההלכה. ובהך דר' יצחק פירש"י ז"ל כגון שנעשה שיר זה לתכשיט אדם ובעודו לאדם נטמא ולאחר טומאתו נתנו לבהמה וצריך להטבילו מטומאתו הראשונה. ולא היה צריך לפרש כן אלא דכל זמן דלא עשה בה מעשה מקבלת היא טומאה וכדכתב הרמב"ם ז"ל בדינים אלו בפרק ח' מהל' כלים בהל' י' וע"ש דנקט שם לדינא כאוקמתא דר' יצחק וכדרב יוסף דתרווייהו קושטא הוא לדינא:

ואינו עושה חריץ וכו'. כדפרישית וצ"ל לפ"ז דהאי ש"ס לא ס"ל כהך ברייתא דמייתי התם לקמן על המתני' אבל מכניס חבלים לתוך ידו וכו' ובלבד שיגביה מן הקרקע טפח ובחבלא דביני ביני מיתניא דאי כהך ברייתא א"כ לא משכחת לה שיהא השיר עושה חריץ במשיכתו דאיצטריך לן לאוקמי כר"ש שהרי השיר והחבל דין אחד להם לפי פירושא דהאי ש"ס וצריך להגביהו מן הקרקע טפח אלא דלא ס"ל הכי וכדמשמע נמי מהלכה ג' דלקמן דלא מייתי לה להאי ברייתא ולא קאמר מידי מדין חבלא דביני ביני ומיהו בענין דאוקי הכא למתני' כר"ש דוקא קשה להא דקאמר לקמן בהל' ד' לטעמא דאין הזכרים יוצאין בעגלה שתחת אליה שלהן מפני שהוא עושה חריץ וא"כ סתמא דהני מתני' קשיא אהדדי ובאמת בש"ס הבבלי לא מפורש בהדיא לטעמא דאין יוצאין בהנך דמיתני לקמן שם בזכרים ואינך ומיהו משמע דבכל הני טעמא הויא משום דילמא נפל ואתי לאתויי וכדקאמר התם לטעמא דמרדעת שאינה קשורה לו כדאמרן וא"כ בכל הני דשייכא האי טעמא הוא כן או בגוונא דמיחזי כמשוי טעמא הויא משום משוי וזה פשוט לפי משמעות סוגית הש"ס דילן:

הלכה ב

רב חייא בר אשי לא נהיג כן וכו'. לכאורה היה נראה מלישנא דא"ל נהוג בקליסטרין כדפרישית בפנים דדרך שאלה א"ל כן. אבל היותר נכון לפרש דהך דלא נהוג כן דקאמר תנין בשם ר' חייא בר אשי לקולא הוא דקאמר וכלומר שלא נהג כחומרא זו דדוקא בשקשורה לו מע"ש אלא אפי' באינה קשורה מע"ש התיר וא"ל שמואל מרב חייא בר

אשי אין ראיה דאיהו מיקל טפי ונהוג להתיר אפי' בקלוסטירן ואתיא שפיר כהך דגרסינן התם בדף נג דקאמר ר"ז שבקיה כרביה ס"ל דאמר רב חייא בר אשי אמר רב תולין טרסקל לבהמה בשבת וכו' והמסקנא כשמואל דאמר מרדעת מותר טרסקל אסור וכהאי דתנינן בהדיא בתוספתא פ"ה ולא סייחין בטרסקלין שבפיהם לר"ה וכו' וכדאוקי התם לפי המסקנא. ובהאי דאין קושרין בשבת לא מיתברר טעמא התם ועיקר טעמא כדקאמר הכא משום דמשתמש בצדדי הבהמה וכך היא המסקנא בהא בבבלי פ' מי שהחשיך דף קנה והלכתא צדדין אסורין צדי צדדין מותרין. חבל שהוא קשור בפרה וכו'. עיין לקמן פ' אלו קשרים בהלכה ב' ד"ה הא רבנן לא וכו' מה שנתבאר שם בס"ד:

זכרים יוצאין לבובין שהוא נותן עור מבורסנין וכו' זהו כדקאמר עולא התם עור שקושרין להן כנגד לבן ורב הונא מפרש התם תותרי ופירש"י ז"ל קופלא שמחברין אותן שנים שנים שלא יברחו והרי"ף ז"ל כתב תותרי פי' מטלניות מרוקמין שמייפין ומקשטין בה את הבהמה וכן הביא הרמב"ם ז"ל להך פירושא בפ"כ בהל' י"ב. והראב"ד כתב על זה אין זה נכון והא אמרינן בין לנוי בין לשמר אסור ולדעתו קושיא זו קשה גם על הרי"ף שהרי פסק כרב בין לנוי וכו' אבל באמת לאו קושיא היא דהא הכא איירי בשקשר המטלניות וליכא חששא דנפיל ואתי לאתויי ומשני נמי לא הויא דליפות הן ואין הכי נמי שאם קשר הרצועה בקרני פרה ובאופן דליכא חששא דנפל וכו' שרי אם הוא לנוי וכגון שקדח בקרניה וכדאמר הכא בהלכה ד' אם היתה קרתה קדוחה מותר. ואע"ג דר' יוסי לקמן אקשי עלה הא ליתא דבהדיא אמרינן בש"ס דילן בריש פרקין דף נב עז שחקק לה בקרניה יוצאה באפסר בשבת וכ"פ הרמב"ם שם בהל' י"א וזה פשוט:

רבי יוחנן מטי בה בשם רב הלכה כדברי מי שהוא אומר בין ליבש בין לחלב אסור. אבל בבבלי דף נד גרסינן כי אתא רבין אמר ר' יוחנן הלכה כת"ק והיינו כת"ק דברייתא דס"ל לייבש אבל לא לחלב וכן כתב הרשב"א בשם רב האי גאון ז"ל לפרש כן וכן פסקו הרי"ף וכן הרמב"ם ז"ל שם בהל' יב:

הלכה ג

בהדא כיפה דהוא משויא גבינתא. יש לפרש לזה כעין שפי' הטור בסי' ש"ה למטוטלת שהוא כמין כר קטן שנותנין תחת זנבו שלא תשחית הרצועה את בשרו. וגבינתה דקאמר מתפרש כמו גנובתיה. ובהאי דעקוד ורגיל פי' הרמב"ם שם בהלכה י' עקוד יד ורגול סתם וכתב ולא רגול ונראה שהיה מפרש להאי ברייתא דמייתי התם עקוד עקידת יד ורגל כלומר או עקידת יד או רגל ורגול שתי רגלים או שלא יכוף וכו' וכך היתה הגי' לפניו וכדמשמע מגי' דהכא:

הלכה ד

תני אבל מטייל הוא בה בחצר. וכך היא המסקנא התם במרדעת ומותר ליתנו ואפי' בשבת ובחצר דווקא דאלו לר"ה לא תצא בזמן שאינה קשורה לו מע"ש וכ"כ הרמב"ם שם בהל' י"ג ונותן מרדעת על החמור בשבת ומטייל בחצר. אלא באוכף גריס התם ולא באוכף אע"פ שקשורה לו מע"ש רשב"ג אומר אף באוכף וכו' והך ברייתא דמייתי הכא כרשב"ג היא והלכה כת"ק כדפסק הרמב"ם שם. ומסריכן פי' רש"י שם פיטרא"ל דמיחזי כמי שרוצה להטעינה משוי. ולטעמא דהאי תלמודא משום שמשתמש בצדדי הבהמה וכן כתבו גדולי המפרשים ז"ל:

מפני שהוא עושה חריץ. ועיין לעיל בהלכה א' ד"ה ואינו עושה חריץ מה שנתבאר שם:

אם היתה קרנה קדוחה מותר. ועיין לעיל בהלכה ב' ד"ה זכרי' יוצאין לבובין מה שנתבאר מזה בס"ד:

כלב יוצא בסוגר שלו וכו'. מכאן למד הרמב"ם דסוגר לכלב הוי נטירותא דיליה כדקאמר הכא אם בשביל שלא לאכול וכו' מותר. והיינו דלמאי דמסקינן דכל נטירותא יתרתא הוה כמשוי א"כ לא קיימא כהך דחנניה דמוקי לה התם להאי דחנניה אמר חיה יוצאה בסוגר דמתיר לחתול אעפ"י דהוי נטירותא יתרתא לגבי דידיה אלא הכלב הוא דיוצא בסוגר ות"ק לא פליג אלא בחתול אבל בכלב מודה דלא הוי נטירותא יתרתא לגבי דידיה:

גניבא אמר הלכה היא מלמד ובא. יתרץ כעין דמקשי לה התם וחדא פרה הוה ליה וכו' ומסיק התם דשל שכנתו היתה:

הדרן עלך פרק במה בהמה

פרק ו

הלכה א

במה אשה יוצאה. לא ברצועה שבראשה. כלומר אפי' קשורה בראשה וכ"כ הרמב"ם בפי"ט בהל' ו' או ברצועות הקשורות לה על ראשה שמא תחלוץ אותם בשעת טבילה וכו' ורש"י כתב ורצועה שבראשה שמקלעת בהן שערה והקשו עליו דאי הכי חיישינן דילמא שריא להו הא כי היכי דיש איסור בעשיית קליעה ה"נ יש איסור בסתירת קליעה וכ"כ התוס' ויש ליישב לדעת רש"י שלא היתה כוונתו לפרש שקלעה בהן שערה אלא שהרצועה קשורה בראשה כדי לקלע בהן שערה וזהו שכתב שמקלעת בהן שערה ולא שקלעה. אבל אם קלעה בהן פשיטא דליכא למיחש שמא תסתיר הקליעה בשבת ואי יתרמי לה טבילת מצוה בשבת על כרחה צריכה שתסתור הקליעה קודם השבת מפני

החציצה. אלא דהכא מיירי שכבר סתרה הקליעה ונשארה הרצועה קשורה בראשה ולא תצא דצריכה היא שתתיר וחיישינן דלמא אתי לאתוויי:

לא בטוטפת ולא בסנבוטין בזמן שאינן תפורין. כתב הרמב"ם שם ולא בציץ שמונחת בין עיניה ולא בלחיים של זהב שיורדין מן הציץ על לחייה בזמן שאינן תפורין זה בזה והשיג עליו הראב"ד וכתב כדרכו אעפ"י שהן תפורין זה בזה אם אינו תפורין לשבכה לא תצא לא בטוטפת ולא בסנבוטין ועיין בהה"מ שם. ויש לתמוה דהא בהדיא כתב הרמב"ם שם לקמן בהל' י' ויוצאה בציץ ובלחיים של זהב בזמן שהן תפורין בשבכה שעל ראשה כדי שלא יפלו. וא"כ הטוטפת לעולם בעינן שתהא תפורה בשבכה גם לדעתו ז"ל אלא דכאן כתב אם אינן תפורין זה בזה והיינו הלחיים בציץ אינה יוצאה בהן וכן לא תצא בהציץ לבדו. שהרי אינה תפורה בשבכה דלכך דקדק וכתב שמונחת בין עיניה ור"ל שמונחת ואינה תפורה בשבכה ושיעור דברי' כך הם לא תצא בציץ אם היא מונחת ואינה תפורה בשבכה וכן לא תצא בלחיים שיורדין מן הציץ אם הלחיים אינן תפורין בציץ אעפ"י שהציץ עצמו תפור בשבכה. ולקמן בהיתרא כתב שאם הן תפורין בשבכה ור"ל הציץ וכן הלחיים אם הן תפורין בשבכה יוצאת היא דבכה"ג לא בעינן תפורין הלחיים בהציץ שהרי לא יפלו וזה פשוט לדעתו ז"ל:

חותל של תמרים קורע ומתיר וכו'. כהאי ברייתא מייתי לה נמי בבבלי פ' חבית דף קמ"ו ומוקי לה כהלכתא כרבנן דר' נחמיה וכ"פ הרמב"ם בפ"י בהל' ג' והתרת שערה דהכא דמיא לקורע בחותל או מפקיע דהתם ולפינך הדר ביה ר' מנא ממה דהוה אמר בקדמייתא:

הא של שיער ד"ה אינן חוצצין. והכי מסיק לה נמי בבבלי דף נ"ז מודים חכמים לר' יהודה בחוטי שיער וכ"כ הרמב"ם ג"כ כאן בפי"ט בהל' ט' יוצאת אשה בחוטי שיער הקשורים לה על ראשה מפני שהמים באין בהן ואינם חוצצין וכו' וסתם חוטי שיער אינן פחותין משתים ומשתים ולמעלה אפי' קשורין זה בזה אינן חוצצין ועיין בדבור דלקמן:

היתה נימא אחת חוצצת שתים ספק וכו'. זהו כרבה בר הונא בבבלי פ' תינוקת דף ס"ז אבל לר' יוחנן פליג התם ואמר אנו אין לנו אלא אחת ופסקו כל הפוסקים בר' יוחנן והרשב"א בחידושיו כתב כאן על הא דשמואל מודים חכמים לר' יהודה וקשיא לי דהא אמרינן בפ' בתרא דנדה נימא אחת קשורה חוצצת שלש אינן חוצצין שתים איני יודע וי"ל דה"נ בחוטין המשולשין וכן מצאתי בירושלמי שמואל אמר לית כאן של שיער וכו' עכ"ל ודבריו הם דלא כר' יוחנן דהלכתא כוותיה אפי' לגביה דרב ומכ"ש לגבי רבה בר רב הונא תלמידו אלא דכאן מיירי שאינן פחותין משתים כמ"ש בדבור דלעיל. והא

דקאמר הכא קושרת שערה בזנב הסוס וכו' וכדפרישית בפנים פשוט הוא דכל שער קשורה בשער אינן חוצצין ובלבד שלא יהא פחות משתים ומסתמא בהכי מיירי שהן יותר משתים:

מהו מיפק באילין תכיא וכו'. וה"נ פשיט ליה בבבלי ריש פרקין אריג קאמרת כל שהוא אריג לא גזרו:

רב הונא הורי לאיתתיה דריש גלותא מיתן ליבדא דדהבא. וכו'. זהו כלילא המוזכר בבבלי פרקין דף נ"ט וכדמסיק רב אשי דארוקתא והוא דבר מצוייר בזהב כ"ע ל"פ דשרי כי פליגי באניסכא וקסבר שמואל דשרי דמאן דרכה למיפק בכלילא אשה תשובה ואשה חשובה לא שלפא ומחויא ופסק הרי"ף ז"ל כרב אשי וכשמואל משום דקאמר רב שמואל לרב יוסף בפירוש אמרת לן משמיה דרב כלילא שרי וכפי' הרמב"ם שם בהל' י' ואע"ג דלכאורה משמע דסברת שמואל כר"א דלעיל מיניה שם הוא דמתיר בעיר של זהב דמאן דרכה למיפק בעיר של זהב אשה חשובה ואשה חשובה לא משלפא ומחויא והרי"ף פוסק כחכמים וכסתמא דמתני' לא בעיר של זהב וכ"כ הרמב"ם שם לעיל בהל' ו' ולא בעטרה של זהב שמונחת בראשה והתוס' שם ד"ה מאן דרכה וכו' רצו לתרץ זה באגב שכתבו דאפי' לרבנן דאסרי בעיר של זהב לאשה חשובה מודו בשאר תכשיטין אליבא דשמואל דשרי כלילא ואפי' לרבנן. וכ"כ הרשב"א ונתן טעם לזה משום דעיר של זהב חשוב יותר מכלילא ואפי' באשה חשובה איכא למיגזר דילמא שלפא ומחויא וע"ש. ולדעת הרמב"ם נראה לומר דא"צ לכל הני דוחקים דכללא דמילתא הכי הוא דהויא כל דבר שאינו קשור אף דליכא למיחש דשלפא ומחויא מ"מ איכא למיחש דלמא נפלה ואתיא לאתויי וכן להיפך אפי' אם הוא קשור כל היכא דאיכא למיחש דלמא שלפא ומחויא כגון בסתם אשה חיישינן דוק ותשכח דכך הוא דעת הרמב"ם והכי מוכחא בהש"ס והלכך בעטרה של זהב שמונחת בראשה שכתב בהל' ו' סתם לאיסור ומשום דאפי' באשה תשובה חיישינן כמו שסיים שם כל אלו אסורין לצאת בהן בשבת שמא יפולו ותביאן בידה וכל דבריו שבכאן ובהל' דלעיל ובהל' דלקמן במונחת על ראשה מדבר מלבד חוטי צמר וחוטי פשתן ורצועות שבראשה בכל אלו אעפ"י שהן קשורין לא תצא ומטעמא אחרינא דילמא איתרמי להטבילה וכו' אבל שאר הדברים ביאר למעלה בהל' ה' וכל היוצא בדבר שהוא מתכשיטיו והיה רפוי וכו' וכן אשה שיצאה בתכשיטין שדרכן לשלוף אותן ולהראותן הרי אלו פטורין ור"ל אבל אסורין לכתחלה לצאת. וכל דבר שהוא תכשיט ואינו נופל ואין דרכה להראותו ה"ז מותר לצאת בו. וכן במה שכתב בהל' ז' כולם יש בהן חשש שמא יפולו או שמא תחלוף ותראה לחברותיה

והלכך אפי' הן קשורין לא תצא דחדא חששא מיהא איכא. ואח"כ מהל' ט' ולהלן שמדבר בדברים הקשורין וביאר במקום דאיכא למיחש שמא תחלוץ דאסור ובמקום דליכא למיחש דמותר שכתב שם יוצאה אשה בחוטי שער הקשורים וכו'. יוצאה אשה בחוטין שבצוארה וכו' ואם היו צבועין אסורין שמא תראה אותן לחברותיה ויוצאה אשה בכליל של זהב בראשה. והיינו בקשורה בראשה דבכה"ג הוא מדבר כאן. ולא כתב במונחת בראשה כמ"ש לעיל בעטרה של זהב ואין החשש בכה"ג אלא שמא תראה והלכך כלילא שאין יוצאה בו אלא אשה חשיבה שאין דרכה לחלוץ ולהראות מותר. ואין ה"נ אם הכליל אינו קשור ואיכא למיחש שמא יפול וכו' אסורה לצאת בו דבכה"ג לא היה צריך לפרש לזה כאן דכבר ביאר לעיל ועוד דסתם כלילא כך הוא שקשורה על פדחתה מאזן לאזן כדפירש"י ז"ל. אבל עיר של זהב היא כמו העטרה ומונחת על ראשה היא ואין דרך לקשרה. ולפ"ז סברא דשמואל כסברא דר"א אלא דלדינא מודה שמואל לרבנן בעיר של זהב דלא תצא לכתחלה ומטעמא אחרינא דלמא נפלה ואתיא לאתויי ויש לכוין לדעת הרי"ף ז"ל נמי הכי ואין להאריך:

כל המחובר לכסות הרי הוא ככסות. והכי מסיק לה רבא בבבלי סוף פרקין על המתני' בני מלכין בזוגין באריג בכסותו ודברי הכל וכ"כ הרמב"ם שם בהל' י"ח יוצאין בזוגין הארוגין בבגדים. ולענין שבת אין חילוק בין יש להן עינבל או לא ומשום השמעת קול ליכא לפי המסקנא דלא אסרו אלא בכלי שיר:

תכשיטין למה הן אסורין אמר ר' בא ע"י שהנשים שחצניות וכו'. ומשמע אבל באיש לא חששו שאין דרכו להראות וכ"כ הרמב"ם שם בהל' ד' בטבעת שיש עליה חותם שהוא תכשיט לאיש מותר לצאת בו וכן דעת ר"ת הביאו אותו המפרשים ז"ל. ומכאן הוא נלמד. וכ"כ הרשב"א וסיים ואע"ג דאמרו התם בירושלמי במקום אחר והוא מה שמבואר לקמן בסוף ההלכה. והאיש ע"י שאינו שחוץ מותר נשמעינה מן הדא מעשה בר"ג וכו' איכא למימר דפליגא אההיא דר' אבא ובשל רבנן הלך אחר המיקל ועוד דפשיטא דמתני' ושמעתתא דגמ' הכין דייקי הלכך באיש מותר עכ"ל. ועיין בהרא"ש מה שנדחק בזה לפרש להא דלקמן בההיא דר"ג וא"צ והעיקר כהרשב"א. ועוד נראה דבלאו הכי אין ללמוד מהא דלקמן דהתם המפתח של זהב בידו היה ולכ"ע איכא למיחש שמא ישכח ויצא מן החצר לר"ה. ואע"ג דקאמר וגערו בו חביריו משום תכשיט לאו דהכי קאמרי ליה אלא דהסוגיא דלקמן ס"ד דטעמא משום הכי הוא ופשיט לה דא' האיש ואחד האשה אבל לקושטא דמילתא לאו משום תכשיט גערו בו ואפ"ת דהן אמרו לו משום תכשיט הכי קאמרי ליה דאף דהוא תכשיט ובאיש ליכא למיגזר מ"מ בכה"ג שהוא בידך ודאי

איכא למיגזר וא"כ מיפרך האי פשיטותא דלקמן מההיא דר"ג וקמה מילתא כהאי דר' בא דהכא:

תני מטלטלין את השופר וכו'. מייתי לה הכא משום דאיירי בתכשיטין ובענין איסור לשלחן ובהאי ברייתא קתני נמי מראה אחד מתכשיטין ואם אסור לשלחן משום דאינן ראויין לתשמישן היום מפני מה מטלטלין אותן כדבעי לקמיה ומה הדא דתני וכו' ומוקי לה בשיש עליהן תואר כלי. ומיהו האי אוקמתא לאו אליבא דהלכתא היא דלא איצטריך אלא למאן דאסר לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור אפי' לצורך גופו או לצורך מקומו וכעין דאוקי לה בבבלי סוף פ' במה מדליקין להני ברייתות דתני חדא אין מטלטלין את השופר ולא את החצוצרות וכו' הא ר' יהודא הא ר"ש הא ר' נחמיה והאי תוספתא בשבת היא דאיירי ולא קיי"ל כר' יהודה במוקצה דשבת אלא כר"ש ואפי' דבר שמלאכתו לאיסור מותר לטלטל לצורך גופו ולצורך מקומו כדמסיק רבא בפ' כל הכלים דף קכ"ד:

אין רואין במראה בשבת וכו'. בבבלי פ' שואל דף קמ"ט מסיק דדוקא במראה של מתכות משום גזרה שמא ישיר בה נימין המדולדלין ואפי' בקבועה בכותל אסור אבל במראה שאינה של מתכת מותר אפי' אינה קבועה בכותל ולא גזרינן שמא יביא תער או מספרים להסיר הנימין דאדהכי והכי מידכר:

והאיש על ידי שאינו שחוץ מותר נשמעינה וכו'. עיין לעיל ד"ה תכשיטין למה הן אסורין מה שנתבאר מזה בס"ד:

הלכה ב

אין מגרדין מנעלים וסנדלים אבל סכין ומדיחין אותן. על כרחך האי ברייתא מיירי בישנים דאין מגרדין אותן לכ"ע דהוי ממחק דהא קתני אבל סכין ולקמן מייתי ברייתא אין סכין מנעלים וסנדלים ולא קאמר הש"ס אית תניי תני וכו' כדרכו בכל מקום. וש"מ דלא פליגי דהאי ברייתא בתרייתא בחדשים מיירי וכדקתני בהדיא סך שמן ומתעגל ע"ג קטובליא חדשה וא"כ כולה בחדשים מיתוקמ' ומשום דבחדשים מיחזי כעיבוד והלכך אין סכין לא בידים ולא יסוך את רגלו והוא בתוך המנעל וכו' אבל בישנים לא מיחזי כעיבוד שאין מקפיד עליהן ובמגרדין איפכא הוא דבישנים ממחק הוא את העור אבל בעודן חדשים ואין מלוכלכין בטיט פליגי בה כדקאמר הראשונים היו אומרים מגרדין וזה בחדשים הוא דאיירי דלא פליגי הראשונים אסתמא דהך ברייתא אין מגרדין ומסיק לה כהשניים דאין מגרדין אפי' בחדשים כדהורה ר' והשתא אזלא כולה מלתא דהכא עם המסקנא בהאי סוגיא דהבבלי פ' אין תולין דף קמ"א דקאמר ר' אבהו בשם ר' ינאי מגרדין מנעל חדש אבל לא ישן וכו' בגב סכין וזהו כדאמר הכא דאף למ"ד מגרדין ובלבד לאחורי

הסכין. ובתר הכי קאמר התם א"ל ההוא סבא סמי דידך מקמי הא דתני ר' חייא אין מגרדין לא מנעל חדש ולא מנעל ישן ולא יסוך את רגלו וכו' והאי דסיכה בחדשים הוא דמיתפרשא נמי התם כדמוכרח מהאי דהכא וכדאמרן. ולפ"ז מבוארין הן לפניך דברי הרמב"ם שכתב בפ' כ"ב בהל' יח ואין מגרדין לא מנעלים ולא סנדלין חדשים אבל סכין ומקנחין את הישנים. כך הוא הנוסחא האמיתית בנוסחא מדפוס הישן משנת ש"י וי"א אשר בידי ותיבת אותם בהסיפא בדפוסים חדשים ט"ס הוא. ועיין בהה"מ שרצה לפרש דבריו שבריש דדוקא חדשים קאמר ולפיכך כתב שהם דברים מתמיהין שהרי שם בפ' תולין וכו' ולא יסוך וכו' ואם אין לרבינו נוסחא אחרת בדברים אלו איני יודע להלום דבריו ובהשגות וכו'. ואין כאן שום דוחק וקושיא בדבריו אף לפי הנוסחא שלפנינו וכמוזכר דחדשים דנקט לרבותא הוא ואצ"ל בישנים דליכא מאן דפליג דזה הוי כממחק וכבר ביאר דיני דממחק והדומין לכך בפרקים דלעיל. ובענין שהתיר בסיכה להישנים ועל זה הוא שאמר הראב"ד גם בזה טעה ור"ל דמאין לו לפרש הא דקתני לא יסוך רגלו וכו' דדוקא בחדשים הוא דקתני הא סתמא לא יסוך הוא דקאמר. וכבר מבואר הוא דפירושו מוכרח מהאי דהכא דאין בישנים משום עבוד וע"כ לאוקמי להההיא דקתני אין סכין בחדשים הוא דקתני ולהאי דקתני. אבל סכין ומדיחין אותן בישנים הוא דקאמר ואין כאן פקפוק כלל בהאי דינא דדברי ברייתא דהבבלי מתפרשין ג"כ כהאי דמוכח בהדיא מהכא:

אין לובשין מנעלים וסנדלים חדשים וכו'. ובבבלי שם גריס באיזה מנעל אמרו במנעל של אשה שהיא מקפדת שתהא מכוונת לעדת רגליה ומסיק שאפי' אם יצאת בו אפי' שעה אחת מבעוד יום מותר:

סנדל שנפסקו אזניו וכו'. ברייתא זו הובאה בבבלי פ' ואלו קשרים דף קי"ב. וגריס נמי התם לעיל בהך עובדא דר' ירמיה וכו' ובהך דאביי וכו' כעין דמשמע מהכא דיש לחלק בין היכא דמינטר או לא וכדפרישית בפנים. וכבר זכרתי ביבמות שם דלפי הסוגיא והגי' דהתם הנכון בזה וע"ש:

מפני החשד וכו'. רש"י ז"ל הביא לזה במתני' וכתב ולשון רבותי דילמא מחייכי עליה ושקיל ושליף וממטי ליה בידיה. ונראה דנ"מ לדינא איכא בהני תרי טעמי דלטעמא דמפני החשד א"כ מסתברא דבזמן שיש ברגלו מכה שנותן על זה שאין בו מכה דאי על אותה שיש בו מכה אכתי אתו למחשדיה כדקאמר הכא דמאן מצער ליה דלא יתן על חורתי' להסנדל השני ואלו ללשון של רבותיו של רש"י דילמא מחייכי עליה א"כ ע"כ צ"ל דלמ"ד שנותן על זה שיש בו מכה לא אתו למיחייך עליה שהרי ניכר ונראה

שהוא צולע על רגלו שהסנדל עליו וכדפירש"י בגמרא ללשון זה להאי מ"ד והוסיף עוד דא"נ מחכו עליה דלא חזו למכה לא שליף לה דמצטער ביתדות הדרכים מחמת המכה ועל זה קשה דנהי דכך הוא הא מ"מ מי לא מודה האי מ"ד דאכתי משום חשדא איכא וכדאמרינן בעלמא בכה"ג דאיכא תרי טעמי ולמ"ד משום הא הא אכתי איכא משום הא. וה"נ בכעין זה דאף דלא הוזכר בהדיא התם בגמרא להני טעמי ואיכא לפרש או משום חשדא או משום דילמא מחייכי מ"מ הא קשיא להאי מ"ד דנותן ברגלו שיש בו מכה הא אתו למיחשדיה ואף דרש"י רצה לתקן להאי מ"ד ופי' שמכירין בו לפי מעשיו שפרסותיו קשות ואינו מצטער ביתדות דרכים ולא נועלו אלא משום מכה אין זה מספיק דאכתי לעולם איכא חשדא שיאמרו מה לזה שהלך מביתו בסנדל א' ומאן מצער ליה שאינו נותן גם את השני על רגלו השנייה. ומש"ה נראה דהואיל ומפשיטותא דהאי טעמא מוכרח הוא כהאי מ"ד דנותן על רגלו שאין בו מכה. וכדמוכח הכא להדיא והשתא אף דמשמע נמי מהכא דלר' יוחנן דס"ל על אותה שיש בה מכה הוא נותן וכדמוכח מהאי עובדא דשמעון בר בא והיינו נמי כדגריס התם בהאי עובדא גופה דרב שמן בר אבא וכו' דאמר עשיתו מכה ובעי למיפשט התם דס"ל כרב הונא דנותן באותה שיש בה מכה. וא"כ לא ס"ל לר' יוחנן להאי טעמא כעיקר דמשום חשדא וקשיא על זה כדאמרן. ואפשר לומר נמי דמש"ה פסק הרי"ף בזה דהאי מ"ד ברגלו שאין בה מכה ומסיים כחייא בר רב וכר' יוחנן. דאמר עשיתו של שמאל מכה. ואף דמלישנא דהש"ס משמע דלדחייה בעלמא קאמרי הכא ודילמא כחייא בר רב ס"ל וה"ק עשית של שמאל מכה ומש"ה טען עליו בעל המאור בזה והרמב"ן כתב מצא בעל המאור ז"ל מקום לחלוק וכו' ולא ביאר בזה ע"ש. ומכאן מוכח דלדחייה בעלמא איתמר הא דהתם דהא קאמר בהדיא דהשיב לו ר' יוחנן אין בבלייא דקמתיה עלה אלא דנראה דמשום דקשיא לסברא דר' יוחנן אי כרב הונא ס"ל וכדאמרן דאכתי לעולם איכא חשדא סמיך הרי"ף על הא דקאמר ודילמא וכו' כדי שלא לסתור דברי ר' יוחנן וכעין דאמרינן התם בפרק כירה דף מ"ו. ולדעת הרמב"ם שדעתו ג"כ כדעת הרי"ף כמ"ש בפ' יט בהל' ט"ו לדעתו פשוט הוא דסומך בכל המקומות. אדנשמע מסוגיא דהכא במקום דליכא הכרעה דמילתא מסוגיא דהתם. ומשום דמסתברא מילתיה דשמואל דהכא וכטעמיה וזהו כחייא בר רב. ועוד דדברי ר' יוחנן אזלא כהאי דמשמע נמי מהתם והכא קאמר בהדיא דלא ס"ל כהאי ברייתא דמסכת דרך ארץ כשהוא נועל של ימין וכו'. ומכיון דמסתמא דברייתא משמע דהימין עיקר סמכו הם ז"ל על האי ודלמא כחייא בר רב וכו' אף דבענין זה לא משמע הכי מדהכא משום כדי לקיים דברי ר' יוחנן להלכה:

יוצאין בתפלין ע"ש עם חשכה וכו' עיין לקמן בד"ה תני לא יצא החייט במחטו וכו' ובמקום אשר מצוין שם:

ואיזהו שיר של פגעים וכו'. וה"נ קאמר בבבלי פ"ב דשבועות דף ט"ו וכדמסיק נמי התם להגן שאני:

הלכה ג

תני לא יצא החייט במחטו וכו' עיין לעיל בפ"ק בה"ג ד"ה לא יצא החייט במחטו שבארתי לדעת הרי"ף והרמב"ם ז"ל שפירשו להא דקאמר עולא הכא בבבלי וחילופיהן באיש דאמחט וטבעת קאי וחלוקין הן על פי' רש"י וסייעתא לפירושם מהאי דהכא ותירצתי הקושיא שהקשו למה לי טעמא בתפלין משום שחייב אדם למשמש וכדמוכח מההיא דלעיל דקאמר הכא יוצאין בתפלין ע"ש וכו' והכרחתי שם דגם דעת הרי"ף לפסוק כרבא דלא גזרינן גזירה לגזירה. ולא כמי שרצה לומר דדעת הרי"ף לפסוק כאביי וע"ש ותמצא מבואר הכל. וכמה שתמה הרא"ש כאן על פי' הרי"ף היאך יתחייב האיש חטאת במחט שאינה נקובה הוצאה כלאחר יד הוא ע"ש. ולמה שמבואר לעיל מהא דמוכרח לדעת הרמב"ם דלא יצא החייט דמתני' לאו דוקא חייט אלא אורחא דמילתא קאמר וה"ה לכל אדם. וא"כ מפרשינן להמתני' דבנקיט ליה בידיה מיירי והלכך אסור לצאת ע"ש עם חשיכה כשהיא בידו משום דאם הוציא כך בשבת חייב ואם תחובה לו בבגדו לא גזרינן ע"ש עם חשיכה וא"כ ע"כ הא דקאמר עולא וחילופיהן באיש ומפרשינן דאמחט נמי קאי כפי' הרי"ף ע"כ בתחובה בבגדו מיירי ובמחט הנקובה התחובה בבגדו פטור אם הוציא בשבת ובשאינה נקובה אפי' תחובה בבגדו חייב אם הוציא בשבת והרי אנו למדין דדרך הוצאה היא בכך באיש דהא כמו באשה במחט הנקובה ותחובה בבגדה חייבת בשבת משום דדרך הוצאתה בכך. א"כ החילוף באיש במחט שאינה נקובה ותחובה בבגדו דרך הוצאתו בכך וחייב. ואם הרא"ש היה תמה על מחט שאינה נקובה באיש ובתחובה בבגדו דהוצאה כלאחר יד היא א"כ היה לו לתמוה גם באשה במחט נקובה הא הוצאה כלאחר יד היא דהא ע"כ א"א לפרש המתני' אלא בתחובה בבגדה דודאי בידה אין לחלק בין נקובה לבין שאינה נקובה וזה א"צ לפנים ואם באשה ע"כ לנו לומר דנקובה בתחובה בבגדה חייבת דדרך הוצאתה היא מפני מה לא נאמר כן באיש בשאינה נקובה אף שתחובה בבגדו חייב משום דדרך הוצאה באיש כך הוא שתוחב לתקן בגדו לפי הצורך. וכשתעיין לזה ובמה שבארתי שם תמצא מבואר הכל לדעת הרי"ף והרמב"ם ז"ל ועם מה דמסייעא להו מסוגיא דהכא:

תיפתר דברי הכל בשהוציאה לחתום בה וכו'. ובבבלי דף ס' משני רב נחמן בר יצחק בשנוייא מרווחא טפי דקאמר טומאה אשבת קא רמית טומאה כלי מעשה אמר רחמנא וכלי הוא שבת משום משוי אמר רחמנא אין עליה חותם תכשיט יש עליה חותם משוי:

הלכה ד

ואיזו היא האלה וכו'. וקולפא דפירשו בבבלי דף ס"ג נמי כמו כך מיתפרשא שהיא דקר שנועצין אותו. והרמב"ם בפי' המשנה כתב המגן תבניתו כמו משולש והאלה עגולה ושניהם מעץ:

הלכה ה

ובלבד שלא תצא לא ילדה בשל זקינה ולא זקינה בשל ילדה. והכי גריס בבבלי שם ופריך בשלמא זקנה בשל ילדה שבח הוא לה אלא ילדה בשל זקנה אמאי גנאי היא לה איידי דתנא וכו' וגי' הרי"ף ז"ל כדי נסבה. ונראה שכך היתה גי' הרמב"ם ז"ל ופי' דכדי נסבה דילדה יוצאת בשל זקנה משום דלא חיישינן דלמא שלפא ומחויא שאין זה לה לשבח ולפיכך פסק כן בפי"ט בהל' ט' ע"ש:

הלכה ו

אבא בר בא מופקד לשמואל בריה לא תקבל עליך מתני' וכו'. כלומר לא תפסוק כהאי קולא דיוצאות בחוטין אלא האי חומרא אבל לא בקיסמין שבאזניהן תקבל עליך לפסוק כן והכי אמר בבבלי דף ס"ה אבוה דשמואל לא שביק לכו לבנתיה דנפקו בחוטין וכו' ומסיק לה דשל צבעונין הוו ואיכא למיגזר דלמא שלפא ומחויא וכ"פ הרמב"ם שם בהל' י'. ויש לפרש נמי הא דהכא כעין זה לא תקבל עליך כסתמא דמתני' אלא דיש לחלק בין צבעונין או לא ומתני' בשאינן צבועין איירי. והשאר מבואר היטב בפנים:

הלכה ח

שמואל אמר יוצאין בו משום סנדל. יש לפרש דיוצאין בו משום סנדל לחציצה קאמר ולדברי ר"מ וכעין דאמר התם ואף שמואל הדר ביה דתנן חלצה בסנדל של עץ וכו'. ומיהו שאר הסוגיא מתבארת כמו שפירשתיה בפנים. דלשמואל אליבא דר"מ נמי מיתרצא דיוצאין בה משום סנדל של חליצה וכן יוצאין בהן בשבת דליכא למגזר דילמא משתליף לפי שהוא הולך עליו אבל לאו סנדל ממש הוא לאסור להכנס בו לעזרה:

הלכה ט

הבנים יוצאין בקשרים. בבבלי מפרש לה מעיקרא כדקאמר הכא קשרי פואה. וקאמר עלה והוא דלא חזי שמשא וסיהרא ולא שמע קל ניגרי וכו' אמר רב נחמן בר יצחק נפל פיתא בבירה מאי איריא בנים אפי' בנות נמי אלא מאי קשרים כי הא דאמר אבין בן

שיש לו געגועין וכו' כדפרישית במתני' וכתב הרמב"ם בפי' המשנה על זה ואלו קשים הן ומפני כך לא הזכיר מזה בחבורו כלום דדברים שאינן שכיחין הן:

הולכין אחר שמיעת בת קול. והכי אמר ר' יוחנן בבבלי סוף מגילה ומסיים לה והני מילי דשמע קל גברא במתא וקל איתתא בדברא והוא דאמר הן הן ולאו לאו וכתבו התוס' שם בירושלמי תניא לא תנחשו ולא תעוננו אעפ"י שאין נחש יש סימן. ור"ל דהא קאמר הכא לאו לאו יש בו מדרכי האמורי והויא כמו הולך אחר דרכי האמורי מ"מ אעפ"י שאין לסמוך על הנחש יש סימן:

כבחצי ימיו של עולם היה אותו רשע וכו'. ביאור ענין זה הוא למאי דאמר בבבלי פ"ק דע"ז תנא דבי אליהו שית אלפי שני הוה עלמא ב' אלפים תוהו ב' אלפים תורה וב' אלפים משיח וכו'. וא"כ יאמר כאן על חצי ימים של עולם מלבד ימי המשיח שאז יאמר ליעקב מה פעל אל והיינו כשיזכו להתחלת ימי משיח ובשעה שעמד אותו רשע היה קרוב לאותן חצי ימיו של העולם כדקחשיב שם ב' אלפים ותמ"ח קודם קבלת התורה וכו' שבאותו הדור היה:

הדרן עלך פרק במה אשה

פרק ז

הלכה א

כלל גדול אמרו בשבת. כל השוכח עיקר שבת. כדפרישית דתינוק שנשבה לבין הנכרים נמי בכלל זה דכשהכיר ולבסוף שכח דמי לחייב וזהו כדמסיק בבבלי אליבא דרב ושמואל וכ"פ הרמב"ם בפ"ה מהל' שגגות בהל' ו' ובפ"ז בהל' ב' ואע"ג דר"י ור"ל תרווייהו פליגי עלייהו וקאמרי דוקא הכיר ולבסוף שכח אבל תינוק שנשבה בין העכו"ם וגר שנתגייר לבין הנכרים פטור לא סמיך עלייהו משום דמילתייהו אליבא דמונבז הוא כדקאמר התם ורבנן פליגי עליה דמונבז והכ"מ טרח בזה בהא דקאמרי ר"י ור"ל אנן דאמרינן כמונבז אי דס"ל להלכתא כמונבז או לא. ואי שמיע להו להא דרבנן או לא וכל זה ללא צורך דאע"ג דאמרי כמונבז מיהו מילתיה דמונבז גופיה אידחי בכמה דוכחי בש"ס דקיי"ל דשגגת קרבן לא שמה שגגה ודלא כמונבז דלדידיה ע"כ דשמה שגגה דאי לאו הכי דשגג במאי וזה מוכרח מפ אלו נערות ובפ' מרובה ובכמה מקומות. ועוד דטעמא דמונבז כדדריש מסמיכות תורה אחת יהי' לכם לעושה בשגגה וסמיך ליה והנפש וכו' והאי אצטריך לדרשא דרבנן כדמקרי ליה ריב"ל לבריה הוקשה כל התורה כולה לע"ז וכו' ולמונבז ע"כ דלמד לזה כדרבי בפ"ק דיבמות דף ט' מדרשא דעליה

כדכתבו בתוס' בד"ה מה ע"ז וכו' ורבנן פליגי התם אדרבי ודרשי כרבנן דהכא א"כ ליתיה לדמונבז מכמה וכמה מקומות בש"ס ומסוגיא דהכא בגמ' נמי משמע דר' יוחנן גופיה ס"ל כרב ושמואל וכהדא דתני בית רבי ומסיק אליביה היא הדא הוא הדא:

היודע שהוא שבת וכו' חייב על כל מלאכה ומלאכה. כתב הר"ב חטאת אחת ואע"פ שחזר וכפלן בכמה שבתות וכו' ונמשך בזה אחר פירש"י במתני'. וטעמיה דרש"י דהכי מדייק רבא בפ"ג דכריתות בדף טו לפי פירושו בהשאלה דר"ע לר"א דהתם מנא אמינא לה דתנן כלל גדול וכו' ואלו חייב על כל אב מלאכה של כל שבת ושבת לא קתני וכו' אלא פשיטא ר"ע היא וכו' אבל אין דעת הרמב"ם ז"ל לפסוק כרבא אליבא דר"ע אלא כרב חסדא דהתם דקאמר זדון שבת ושגגת מלאכות אפי' ר"ע ס"ל דכגופן דמיין וכי בעא מיניה וכו' ואפי' מעין מלאכה אחת הרבה בשבתות הרבה בהעלם אחד חייב על כל מלאכה ומלאכה של כל שבת ושבת כדפסק בפ"ז מהל' שגגות בהל' ח' וטעמיה דהסוגיא דהתם לקמן מוכחא כרב חסדא והכי מוכחא נמי הסוגיא דהכא. ועיין בהשקלא וטריא דהסוגיא דהכא בפי' השאלה דר"ע ובד"ה ר' זעירא בשם רב חסדא:

אנן תנינן השוכח עיקר שבת וכו' ור' יוחנן כהדא דתני בית רבי וכו'. ומסיק נמי אליביה דהיא הדא היא הדא והרי מכאן ראי' גמורה דר' יוחנן גופיה ס"ל כרב ושמואל דהתם דאפי' תינוק שנכבה בין הנכרים וכו' כהכיר ולבסוף שכח דמי וחייב. וא"כ מה דקאמר התם לר"י ולר"ל אנן דאמרינן כמונבז היינו דאליביה דמונבז הוא דאמרי הכי אבל לא סבירא להו להלכתא כמונבז אלא כרבנן וכמו שזכרתי מזה לעיל:

תני רבי זכיי קומי ר' יוחנן זיבח וקיטר וכו'. כבר זכרתי בחיבורי על סדר נשים מזה דגריס להא ברישׁ פ"ו דנזיר ומוחלפת היא השיטה ממה דגריס להא בבבלי פ"ז דסנהדרין דף ס"ב דר' זכאי הוה ס"ל דאי' חייב אלא אחת ור"י יוחנן פליג עליה התם וס"ל דחייב על כל אחת ואחת. ופריך התם כעין דמקשי ליה ר' יוחנן לר' זכאי לפי שיטתא דהכא. ומשני משכחת לה באומר מותר דכסבור אין ע"ז בתורה. וכתבתי שם דהאי ש"ס לא ס"ל לפנויי הכי אי משום דלא ס"ל אומר מותר שוגג הוא אי משום דלא הוה אלא שגגת זה לזה וס"ל דאינו חייב אלא אחת וכדר' זעירא לקמן בהלכה ב' ויש שם ט"ס בדפוס שכתוב וס"ל האי ש"ס דחייב על כל אחת ואחת וצ"ל דאינו חייב וכו'. ומיהו האי תירוצא בתרא הוא העיקר לפי שיטתא דהאי ש"ס דהרי בהדיא קאמר בהאי תלמודא ברישׁ הוריות דאומר מותר שוגג הוא לענין קרבן וע"ש במה שנתבאר מענין זה וברישׁ פ"ח דתרומות ביארתי הכל בס"ד:

גדול שנשבה בין הגוים רב ושמואל חד אמר מונה ששה ועושה שבת וכו' מסתברא דרב הוא דקאמר מונה ששה וכו' שכן דרך הש"ס הזה היכא דלא קאמר בתרה ולא ידעין מאן אמר דא ומאן אמר דא הראשון הוא דקאמר להאי מלתא קמייתא וזהו כרב הונא בבבלי פרקין דף ס"ט היה מהלך בדרך או במדבר ואינו יודע מהו שבת מונה ששה ימים ומשמר יום אחד וחייא בר רב פליג התם וס"ל כשמואל דהכא והרי"ף ז"ל לא העתיק אלא דברי רב הונא דקבע להלכתא כוותיה. וכן הרמב"ם ז"ל פסק בפ"ב מהלכות שבת בהל' כ"ב כדרב הונא ומשום דהתם איתותבא מלתיה דחייא בר רב ועוד דמילתא דרב הונא קאי כרביה רב דהכא והלכתא כוותיה באיסורי וההיא דר' יצחק בר' אלעזר דהכא מיפרכא מלתיה כדאקשי ליה ר' מנא ומבואר היטב בפנים. והאי קושיא לא קשיא אלא אליבא דר' יצחק דאלו לרב ושמואל לא קשיא מידי דטעמייהו לאו משום חששא דספיקא דההוא יומא דנפיק ביה כלל הוא. אלא דמר ס"ל מכיון דהאי לא ידע אימתי שבת דיינין ליה כעומד בתחלת ברייתו של עולם ומר ס"ל כאדם הראשון כדמפרש התם לטעמייהו ולר' יצחק דטעמיה משום חששא דספיקא דהאי יומא דנפיק הוא דקשיא ליה קושיא דר' מנא ומסיק התם דכל יום ויום עושה לו כדי פרנסתו ואפי' ההוא יומא והאי יומא במאי מינכר ליה בקידושא ואבדלתא. וכתב הר"ן ז"ל וא"ת ולימא דמינכר ליה בתחומין שאינו מהלך באותו יום חוץ לתחום דודאי בשאר הימים יוצא חוץ לתחום דא"א לו לעמוד לעולם במדבר. ותירץ די"ל דאפי' בההוא יומא נמי מותר לצאת חוץ לתחום הואיל ותחומין דרבנן והה"מ בשם הרמב"ן ז"ל כתב דאפי' למ"ד תחומין דאורייתא כיון שאינו איסור סקילה לא החמירו ע"ש ודבריהם לענין דינא אם מותר לו לצאת חוץ לתחום בהאי יומא או לא אבל לענין הדיוק דאמאי לא קאמר הכי בגמרא לא היו צריכין לזה דבלאו הכי לק"מ דנקט מלתא דשייכא בכל גווני ואפי' בהאי דלא נפיק מאתריה ואינו יודע אימתי שבת וכגון שנשבה לבין הנכרים כדקאמר בהדיא הכא דחד דינא אית ליה עם המהלך בדרך או במדבר:

רבי זעירא בשם רב חסדא ר' אילא בשם רשב"ל תריהון אמרין בזדון שבת ושגגת מלאכות שאלו. לקמן מסיק לה אליבא דרבא בשם רב חסדא דקאמר בשגגת שבת וזדון מלאכות שאלו וקשיא דכי לא משגגת שבת אתה תופסו כדפריך לקמן ומסיק דשתים שאלו וכו' וזהו כדמפרש רבא בענין זה בכריתות דף י"ז משום אמרי בי רב דתרתי בעי מיניה וכי'. ובענין בעיא דשבתות קאמר רבא התם דשגגת שבת וזדון מלאכות פשיטא ליה לר"ע דימים שבינתיים הוון ידיעה לחלק זדון שבת ושגגת מלאכות הוא דבעי מיניה אי כגופן דמיין או לא ופשיט ליה וכו' ולא קביל מיניה. ובהאי עניינא היה נראה דדמיא

לה הא דרבא דהתם להך דר' זעירא בשם רב חסדא דהכא דהאי הוא דשאלו ולא קיבל מיניה ר"ע כדאמר הכא לקמן דלא הודי ליה מן מה דאמר ר' שמואל וכו' כל הלכתא הדא כר"א ואמתני' קאי. ומיהו בהאי גופיה נמי לא דמיא להא דרבא דהתם דלא בעי לאוקמי מתני' כר"א דקשיא סיפא העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת וכו' וההיא דלא כר"א וא"כ נמי מיפרכא מילתיה דר' שמואל דהכא דבעי לאוקמי מתני' כר"א. ובלאו הכי יש הפרש באיזה דברים בין שקלא וטריא בהסוגיא דהכא ובין להאי דשקל וטרי בסוגיא דהתם. והא מיהת נקטינן דדברי רב חסדא דהתם דקאמר זדון שבת ושגגת מלאכות אפי' ר"ע ס"ל דכגופן דמיין וכי בעי מיניה שגגת שבת וזדון מלאכות הוא דבעי מיניה וזהו כעין דרבא בשם רב חסדא דהכא לקמיה ומיהו הכא בעי למימר דלא הודי ליה ר"ע והתם קאמר רב חסדא דקביל מיניה להא דאמרינן ימים שבינתים הוון ידיעה לחלק דמסתברא כוותיה דרב חסדא בהא דר"ע קביל מיניה להא וס"ל נמי שבתות כגופן דמיין וכדנראה מסוגיא דהתם דדברי רב חסדא קיימי ואותיב ליה לרבא ומה דשני ליה דיחויא בעלמא הוא וזהו דעת הרמב"ם כנזכר לעיל בד"ה היודע שהוא שבת. ומיהו צריכין לשנויי לדיוקא דרבא דהתם דדייק ממתני' דהכא מדקתני חייב על כל מלאכה ומלאכה ואלו חייב על כל מלאכה ומלאכה של כל שבת ושבת לא קתני מני וכו' והשתא לרב חסדא דקאמר דאף לר"ע ס"ל דשבתות כגופן דמיין אמאי לא קתני במתני' דאליבי' דר"ע אתיא חייב וכו' של כל שבת ושבת והא ודאי כר"א לא מצי לאוקמי מקושיא דסיפא. וצ"ל דתנא דהכא סמיך אמה דתני בכריתות בהדיא ומוכחא מכמה מתני' דר"ע ס"ל דחייב על כל מלאכה של כל שבת ושבת וא"כ לא דייקינן מהא מידי:

הלכה ב

אבות מלאכות ארבעים חסר אחת. פירשתי הדינין דאבות מלאכות ובקצרה בפנים. לפי שיטת הרי"ף והרמב"ם ז"ל והוא העיקר כדמוכח מהסוגיות ואפס קצהו תראה לקמן. ובענין לישנא דמתני' דלא קתני ל"ט מלאכות האריך בכאן התיו"ט. ומפני שכל דבריו פריכי מעיקרא הן אמרתי להעיר בהן ולהודיעך האמת בענין זה וכמו שתראה עין בעין ממספר המלאכות שבתורה שרמזו חכמי הגמרא ז"ל. במ"ש בתחלה דרך סברא לתת טעם דמלתא אגב אורחיה קמ"ל וכו' שיהו ארבעים וחסר אחת שלא תיחשב מלאכה לענין חיוב קרבן והיינו שעל תופר אינו חייב אא"כ שיקשור ג"כ וכו' והקשה על הב"י בסי' ש"ז מדברי רש"י ז"ל בגמרא דף ע"ד ואי חייטיה לפומיה וכו'. יש לתמוה דארכיב מילתיה אתרי רכשי דאם הב"י כתב כך זה הוא לפי דעת הרי"ף והרמב"ם דמבואר הוא מחילוקי השיטות בענין קשירה דלדעת הרי"ף והרמב"ם אינו חייב על קשר אפי' הוא של

קיימא אא"כ הוא ג"כ מעשה אומן וכפי' הרי"ף להההיא דפ' ואלו קשרים דמנעל אמנעל ל"ק הא במנעל דאושכפי דמעשה אומן הוא וקשר של קיימא וכו' וכ"פ הרמב"ם בריש פ' עשירי מה"ש ודעת רש"י והרא"ש דאפי' אינו מעשה אומן חייב בקשר של קיימא וא"כ היאך נקשה על הב"י שדעתו להלכה כדברי הרי"ף והרמב"ם שכן קבע בש"ע ריש סי' שי"ז מהאי דרש"י דהתם דאזיל לשיטתיה שכל תופר וקושר כדי שיתקיים התפירה מתחייב ג"כ משום קושר ולדעת הרי"ף והרמב"ם והסוברים כוותייהו לאו מילתא היא כלל דלא תמצא מעשה אומן בכה"ג שקושר ראשי החוט ואין זה אלא מעשה הדיוט בעלמא וא"כ כל סברת התיו"ט בענין יישוב הלשון דמתני' אינם אלא לשיטת רש"י בלבד אבל העיקר כדעת הרי"ף והרמב"ם ועיין לקמן בד"ה ר' יונה ור' יוסי וכו' שהבאתי להכריח מסוגיא דהכא ומדהתם כדעתם ז"ל. וא"ת היאך מתרצת לה מנין חטאות דאביי דהתם הא ל"ק כלל לדעת הרי"ף והרמב"ם. תריץ דלשיטתם אין המלאכה האחרונה משום קושר אלא משום מכה בפטיש כדקאמר הכא בהדיא בכל גווני דמונה כמה מלאכות בכלי אחת גמר מלאכתו משום מכה בפטיש וזה תמצא בכמה וכמה מקומות בהסוגיא דהכא וכן מפרשין להא דהתם ולא כדפירש"י וכל זה פשוט הוא. ונבא אל הענין מה שהביא התיו"ט לתרץ הלשון בשם בנו מהאי דפ' במה טומנין דף מ"ט וכו' (ובגמרא דילן כתובה הגי' על נכון וקו האמת כנגד מלאכה מלאכתו ומלאכתך שבתורה וא"כ מה שכתב שם בסוף דבריו דברי תוס' הן ובגמ' שהיה לפניו היה ט"ס ועוד דלא מצינו תיבת מלאכתן בתורה כלל ואין להאריך בזה) והנה בנו ניבא ולא ידע מה ניבא דהאמת הוא כך דעיקר טעם הלשון דמתני' משום דהמספר של מלאכה ומלאכתו ומלאכתך שבתורה הם ארבעים דווקא לא פחות ולא יותר ועם הני תרי קראי דמספקא להו בחדא מינייהו אבל לא כדבריהם שם אלא כדלקמן ומה שחזר בנו ושאל לו ממה שמצא כתוב בס' הקונקורדנסים בשורש לאך והנם יותר הרבה והשיב לו על זה שאין להכניס במניינם אלא מלאכה שאין כתוב בה לא אזהרה ולא עונש וכו' דוק ותשכח שיהו ארבעים ולא יותר ובתוכם הני תרי דעלייהו בעי רב יוסף ומצאתי סעד למה שכתבתי וכו' עכ"ל. ואומר אני דלא זו בלבד שהיתר שלו שרצה לסעוד ולסמוך בו מדברי התוס' דיומא הוא מיפרך דשאני התם דאין לנו ללמוד רמז הענויים אלא מהצוויים תענו ועניתם ולא מקרא דכי כל הנפש אשר לא תעונה שאין בו לא צווי ולא אזהרה ולא שייך למיכתב אזהרה גבי עינוי דהיכי לכתוב וכו' כדאמרינן התם בגמרא אבל למה לא נמנה כאן כל האזהרות כל מלאכה לא יעשה בהם או לא תעשה כל מלאכה והדומין להן שהרי הן הן הצווין באזהרה. ונניח לזה שהרי בלאו הכי עיקר היסוד של הבנין שלו נופל בדרך

שרצה לדחוק בו ולמנות המספר בלא הכתובים של אזהרות דהא ברייתא ערוכה היא הכא בריש הסוגיא כדתני רשב"י וביום השביעי עצרת לה' אלקיך לא תעשה מלאכה הרי זה בא להשלים ארבעים חסר אחת מלאכות שכתוב בתורה. ואם היה רואה לזה בודאי היה חוזר בו מדרכו אלא דמלבד כל אלה יש לתמוה ולהפליא עליו במה שראה בהספר הנזכר ובשורש הנ"ל וכתב דוק ותשכח שיהיו ארבעים ולא יותר עם הני תרי דבעי רב יוסף. והנה הרואה יראה שאין החשבון שלו מכוון כלל וכלל. והנני אציע לפרך ברמז ובקצרה שמתוך כך תעלה האמת והדרך הנכון בענין הזה. הכתובים שבתורה שנאמר בהן תיבת מלאכה בלא האות השימוש ומבלתי הכנוי הם כ"ד ובתוכם יש מה שכתוב בהן אזהרות והן תשעה ומה שכתוב בהן עונש והן ארבעה תרי דפר' כי תשא כי כל העושה בה מלאכה ונכרתה וגו' כל העושה מלאכה ביום השבת מות יומת וחד דפ' ויקהל כל העושה בו מלאכה יומת וחד דפ' אמור וכל הנפש אשר תעשה כל מלאכה בעצם היום הזה והאבדתי את הנפש ההיא מקרב עמה. והכתובים עם אותיו' השמוש שלפני תיבת מלאכה כגון המלאכה והמלאכה למלאכה בפתח תחת הלמ"ד או בחוריק תחתיו הן עשרה והכתובים שכתוב בהן מלאכת בנסמך לתיבה שאחריה כגון מלאכת העבודה והדומין לזה שלדעת התיו"ט הם נמנו בכלל המנין ומלבד אותן שכתוב בהן אזהרות אלו הכתובים המה ג"כ עשרה. והכתובים שעם הכנויין כגון מלאכתך הן שתים ומלאכתו שהן גם כן מהכנויים ובלא אות השימוש לפניהם הן ארבעה. ואחד בלבד שהוא הכתוב איש איש ממלאכתו הוא עם הכנוי ועם אות השימוש שנקרא מ"ם המן. הרי לפניך מספר כולם בכלל הן חמשים ואחת. וכשתחסר אותן שכתוב בהן אזהרות שבכ"ד הראשונים ישארו בין הכל ארבעים ושתים. ואם תחסר מהן גם אותן שכתוב בהן עונש לא תמצא כ"א שלשים ושמונה. והן עתה היכן תדוק ותשכח שכתב התיו"ט וזה אפי' לדעתו שמונה הוא המקראות שכתוב בהן שם הסמוך והכנויים ומחסר העונשין והאזהרות וכבר הודעתיך דבלאו הכי נסתרו דבריו מתלמוד ערוך בברייתא ערוכה דרשב"י שהובאה כאן. אמנם כן אציג לפניך ותראה מספר המכוון ועל קו האמת והן הבט נא ופקח עיניך להבין משל ומליצה דברי חכמים וחידותם שאמרו כנגד מלאכה מלאכתו ומלאכתך שבתורה ולא אמרו דרך כלל כנגד מנין מלאכות הכתובים בתורה אלא שהיה רצונם לומר בזה להוציא מהמנין כל תיבות מלאכת שכתוב בתורה ולפי שאינם אלא שמות הנסמכים לדבר אחר כגון מלאכת של העבודה או של מחשבת וכיוצא בזה מהדומים להם שאין אלו בכלל המנין ואין אנו מונין אלא אלו שכתוב בהו תיבת מלאכ' בשלימות וכן תיבת מלאכתו וכן תיבת מלאכתך וא"כ אפי' אותן כתובים שכתוב

בהן אות השימוש לפני תיבת מלאכה הן בכלל המנין כגון המלאכה והמלאכה למלאכה וכיוצא בהן ומפני שיש בהן תיבת מלאכה בשלימות ר"ל מלאכה שלו מלאכה שלך וכדומה המלאכה וכו' וכן אותו שכתוב בהן מלאכתו מלאכתך מבלתי אות השימוש שלפניהן אוחן הן בכלל המנין ולהוציא הכתוב איש איש ממלאכתו שאינו בכלל המנין והטעה שזהו כינוי וגם אות השימוש לפניו ולא נכנס בכלל המנין אלא דוקא אותן שכתוב בהן חיבת מלאכה בשלימות ואף שיש בהן אותיות השימוש לפניהן וכן אותן הכינויים שאין בהם אות השימוש לפניהם כמו מלאכתו מלאכתך. אבל ממלאכתו שהוא הכנוי וגם יש בו אות השימוש לפניו זה לא נכנס בכלל המנין. והטעם הוא מבואר שלא רצו החכמים למנות אלא דבר שהוא בשלימית. ואף אם הוא מהכנויים הרי מ"מ הכינוי הוא בשלימות מלאכתו של זה או מלאכתך. אבל ממלאכתו אין זה בשלימות. ועכשיו תמצא המספר מכוון ארבעים לא פחות ולא יותר ועם הני תרי קראי דבעי רב יוסף. שהן הכ"ד שכתוב בהן מלאכה עם האזהרות והעונשין. ועשרה מהכתוב בהן המלאכה והמלאכה למלאכה הרי ל"ד ומלאכתך הם שתים הרי ל"ו ומלאכתו הן ארבעה הרי ארבעים מכוון במספר ומחמת ספיקא דרב יוסף בהר תרי קראי נקראו ארבעים וחסר אחת. וזהו על דרך וקו האמת. והנה מהקרובים אתה למד על הרחוקים שאפי' דבר קרוב וקל כזה א"א לעמוד על האמת עד אם יהיו עיניו של המעיין משוטטות בים התלמוד הזה וק"ו ובנו של הק"ו לדברים החמורים והשיטוח שבהש"ס והפוסקים שא"א לעמוד ולהבינם על דרך הנכון והאמת ועם המקור והשורש מעניינים שבתורה אם לא יהיה יגע בתלמוד הזה אז יבין גם בתלמוד הבבלי ובדברי הפוסקים ולהוציא דין אמת לאמתו ומכ"ש להבין דברי הרמב"ם ז"ל על בורין א"א לבוא עד תכונת ואמתת דעתו מבלתי עיון הדק בתלמוד הזה ובסדרו. והרי תשובה נצחת לאותן המתחכמין כיש מתעשרים ואומרים די לנו בהבנת תלמוד הבבלי והפוסקים:

דא מילתא ויבא הביתה לעשות מלאכתו מנהון ויכל וגו' ביום השביעי מלאכתו וגו' מנהון. כדפרישית דדא מילתא הוא דמיבעי' להון אם מהמנין הן או לא דהא כדקאמרי לפני ר' אחא כל הן דכתיב מלאכות שתים ודאי לא מצית למימר דמקום שכתוב מלאכות הוא דמיבעי' להו שהרי לא תמצא תיבת מלאכת שבתורה ולא טעו הני רבנן בהכי אלא דהא הוא דקא מיבעי' להו אם מלאכתו דקרא דויבא אינו מן המנין דלא מיתפרש מלאכתו ממש וכן אותן שלש מלאכתו דפ' ויכולו אינם מן המנין לפי שלא מנו אלא אותן מלאכות הכתובים על בני אדם וא"כ אתה צריך להכניס תחתיהן כדי להשלים המנין שתי פעמים כל מלאכתך הכתובים בתורה ולא יותר והן דדברות הראשונות והאחרונות

ומשום דכל מלאכתך לשון רבים הוא ומיעוט רבים שנים והרי כאן ארבעה תחת ארבעה שחסרו מקרא דויבא ומפ' ויכולו או דילמא איפכא דהני מן המנין הן ומלאכתך לא משמע אלא חדא וכעין קרא דכל מלאכה לא תעשו דמיתפרש כל מלאכה המיוחדת לך ואין כאן רמז אלא לאחת זהו פירושא דהבעיא דילהון:

אל"ף חד למ"ד תלתין ח' תמניא לא מתמנעין רבנן דרשין בין ה"א לחי"ת. נראה דנ"מ איכא לדינא בין האי דרשא לדרשא דלעיל מאלה הדברים וכו' וכדדריש נמי הכי בבבלי פרקין דף ע' דברים הדברים אלה הדברים אלו ל"ט מלאכות שנאמרו למשה בסיני וזה דאלו להך דרשה מצינו למימר דאכתי לא נלמד מכאן לחילוק מלאכות וכדכתבו התוס' שם ד"ה יכול וכו' דאי לאו לא תבערו. ה"א דמניינא אתי לאשמעינן שאינו חייב על אחת או שתים עד שיעבור כל ל"ט וכיון דכתיב לא תבערו ילפינן ממנינא דדוקא אל"ט הוא דחייב על כל א' וא' ולא אתולדה במקום אב וכו' ע"ש. והשתא לרבנן דקסרין דדרשי מנין ל"ט מלאכות מתיבת אלה בלבד א"כ דברים הדברים מאי דרשת להו וע"כ דלחלק אתא וא"כ לא איצטריך לא תבערו לדידהו וע"כ צ"ל דסברי כמ"ד לא תבערו ללאו יצא וזהו הנ"מ בין דרשא דרבנן דקסרין לדרשת הבבלי וכדרשא דלעיל ועיין לעיל בפ"ג בהלכה דהמכבה ובמקום אשר ציינתי שם המבואר בענין זה:

ניכר הוא זה שלא עבר על פתחה של תורה. כלומר לעבור ולחקור אחר מפתח המעיין של תורה ולידע מאין הן נובעים מקור הדברים שכל שאינו עושה כן אינו יודע להשיב וכהאי שיגע כל כך ובסוף שאלו אותו ולא ידע להשיב כלום:

ויהא חייב על כל אחת ואחת וכו'. מכלל הדברים היוצאים משיטת כל הסוגיא זו עד כל הן דתנינן אבות יש להן תולדות כבר נתבארו בחיבוריי בפ"ו דנזיר ובפ"ז דסנהדרין וכן בריש פ"ח דכלאים ובארתי שם דמה שהיה נראה לכאורה לומר בענין שאר מלאכות דשביעית שאין בהן אפי' עשה וכר' יוסי דהכא וכן כתבתי בסנהדרין שם אבל האמת יורה דרכו דהמסקנא מכרחת כהאי דר' ירמיה דעובר הוא בעשה על החרישה ושאר עבודות שאינן מפורשין בתורה ולאו הוא שאין בהן ואין לוקין עליהם אלא מכות מרדות מדבריהם. וזהו דעת הרמב"ם בריש הלכות שמיטה ויובל ועיין בריש מס' שביעית שביארתי דבריו שם ושהם למדין מדברי הת"כ. ושארי דברים הנלמדים מהסוגיא הם במקומות הנזכרים וכן בעניינא דהכלל בעשה והפרט בל"ת דלקמן שם תמצא מבואר הכל בס"ד:

רבי אלעזר שאל לר' יוחנן יצאו שתי הלחם וכו'. וא"כ ר' יוחנן הוא דהשיב לו דחייב על כולם במעלם אפי' לכבש ור"א הוא שהקשה לו ממיעוטא דאותם והכי גריס לה נמי

בתלמודא דילן בפ"ה דמנחות דף נ"ז ע"ב דמייתי התם נמי להתוספתא דלעיל ולא כר' יוסי בר' בון דהכא דלקמן אלא ר' יוחנן הוא דאמר חייב וכ"פ הרמב"ם בפ"ה מהל' אסורי המזבח בהל' ג' כר' יוחנן ומיעוטא דאותם מתרץ לה התם דמיבעי' ליה לכדתניא וכו' ללמד שאין באין נדבה וע"ש ודע דהסיפא דהברייתא יכול לעבודה וכו' כדמייתי הכא לא הועתקה שם וזהו דכתב הרמב"ם שם בהל' ג' ואפי' הקטיר דבר שאינו ראוי להקטרה כדבש או כשאור הואיל והוא מן הקרבן לוקה ור"ל בזה שכתב והוא מן הקרבן לא שיש בהן צד קרבן כמו שרצה הראב"ד לכווין דבריו וכתב עליו נשתבש בלשון הברייתא וכו' ולא כמו שהבין לדבריו אלא מן הקרבן כלומר לקרבן ולעבודה ולאפוקי שלא לעבודה ולקרבן כדתני בסיפא דברייתא בהדיא ולפני הכ"מ היה כתוב בדבש וכו' בבי"ת ואינו כן אלא בכף הדמיון הוא וכך הוא בנוסחא האמיתית שלפני מדפוס הישן שנדפס בשנת שי"א. וזה א"צ לפנים:

ולד הטומאה וכו'. כמו שהגהתי בפנים כך הוא בריש ב"ק וכך הוא האמת:

חטין על ידי שהן חביבות וכו'. ולא קאי הכי המסקנא הכי לפי הברייתא דגריס בבבלי סוף פ' ר"ע המוציא גרעינין וכו' אם לנטיעה שתים ואם לאכילה חמש וכו'. כך היא גי' הרמב"ם בפ' י"ח בהל' ז' וא"כ כל הגרעינין שאינם מזרעוני גינה שאינם נאכלין הן בכלל. ורש"י פי' שם גרעיני תמרה וזהו לפי גירסתו דגריס אם לאכילה כמלא פי חזיר וע"ש:

רבי חייה בשם ר' יוחנן המבשל נבלה ביו"ט אינו לוקה. והיינו כר' יוחנן בבבלי ביצה דף י"ב דתני תנא קמיה המבשל גיד הנשה בחלב ביו"ט ואכלו לוקה חמש וכו'. וא"ל פוק ותני לברא הבערה ובישול אינה משנה וכו' והיינו בישול גיד והיינו בישול נבלה דתרווייהו אינם לאכילה ואינו לוקה דאמרינן מתוך וכו':

מעתה החורש ביו"ט אינו לוקה וכו'. סוגיא זו שייכה לקמן בפ"ק דביצה ופירשתיה בפנים לפי השקלא וטריא. ומה דנקטינן מהסוגיא לפי המסקנא דמסיק וקאמר ברם כרבנן מ"מ הרי חרש מ"מ הרי קצר וכדפרישית דלענין שיתחייב גם משום יפוי הקרקע אם נתכוין לכך ואע"ג דמלאכה שאינה צריכה לגופה היא רבנן פליגי על ר"ש וס"ל מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה ושמעינן נמי מהכא דר' יוחנן כר' יהודה ס"ל במלאכה שאינה צריכה לגופה דהא אקשי ליה ר' יוסי לר' אחא את אמרת דא מילתא ולא כן אמר ר' יוחנן וכו' אלמא ר' יוחנן לא ס"ל כר"ש ועיין מזה לקמן פ' הזורק הל' ב' ד"ה תמן תנינן המפיס מורסא בשבת. ובבבלי פ' הבונה דף ק"ג דגריס בהאי ברייתא התולש עולשין וכו' אם לייפות את הקרקע כל שהוא ופריך אטו כולהו לאו לייפות את הקרקע נינהו וכו' לא צריכא דקעביד בארעא דחבריה ופי' התוס' משום דהוי מלאכה

שאינה צריכה לגופה וכלומר אביי ורבא ס"ל כר"ש דפטור וכדאמר בהדיא בריש פ' נוטל דרבא ס"ל כר"ש במלאכה שאינה צריכה לגופה דפטור. והרי"ף והרמב"ם דפסקו דחייב וכתבו המפרשים דסמכו על הא דשמואל בפ' כירה דף מ"ב בדבר שאין מתכוין ס"ל כר"ש ובמלאכה שאינה צריכה לגופה ס"ל כר' יהודה והקשו על זה מהאי דרבא בפ' נוטל ויש קצת סיוע מסוגיא דהכא ומסוגיא דלעיל בפ' במה מדליקין בהלכה דהמכבה לפסק הרי"ף והרמב"ם כשמואל. ומיהו צריך ביאור ביותר והכרח לזה עוד מכמה סוגיות ויעדתי מקום לזה לקמן במתני' דריש פ' נוטל בהגיעי לשם בס"ד:

נטע וזמר בשבת בין על דעתיה דרב כהנא וכו' חייב שתים. ובבבלי פרקין דף ע"ג קאמר רב כהנא דווקא בזומר וצריך לעצים חייב שתים דאי לאו הכי נוטע וזומר מעין מלאכה אחת הן וכ"פ הרמב"ם בפ"ח בהל' ד':

הנותן עציץ נקוב ע"ג עציץ נקוב חייב משום קוצר ומשום זורע ובבבלי פ' המוציא דף פ"א גרסינן אמר אביי פרפיסא הואיל ואתא לידן לימא בה מילתא היה מונח על גבי הקרקע והניחו ע"ג יתדות חייב משום תולש היה מונח ע"ג יתדות והניחו ע"ג קרקע חייב משום נוטע. ומשמע דווקא בהניחו ע"ג קרקע אבל לא בהניחו ע"ג עציץ נקוב אחר ומשום דאינו יונק מן הקרקע להדיא דאל"כ הוי לי' לאשמועינן רבותא טפי. ומשמע נמי דחייב דקאמר מן התורה הוא וכ"פ הרמב"ם שם וכתב חייב סתם ולא כפירש"י והתוס' ע"ש:

הדא איתתא כד מערבא בחיטייא וכו'. כל הני דינים וכן בהא דגריס לקמן בכיוצא באלו ומסיים בכולהו גמר מלאכתו משום מכה בפטיש מכל הלין נלמד דבכל מקום דאיכא כמה מלאכות למיחייב עליהון חייב עוד משום מכה בפטיש בשעת גמר מלאכה וזהו הפירוש שציינתי לעיל בד"ה אבות מלאכות לפי דעת הרי"ף והרמב"ם דאינו מחייב בתופר אלא משום תופר ולא משום קושר דמה שקושר ראשי החוט שיתקיים התפירה לאו מעשה אומן הוא ולפ"ז הא דאביי התם בדף ע"ה האי מאן דעבד חלתא וכו'. ואי חייטיה לפומיה וכו' מתפרש נמי כה"ג מיחייב משום מכה בפטיש שהרי גמר מלאכתו ולא כדפרש"י שם כמבואר לעיל שם וכן צריך לפרש להא דרבא דהתם לעיל האי מאן דעביד חביתא וכו' דכל כה"ג מיחייב נמי לחיוב האחרון משום מכה בפטיש כמו שתמצא בהרבה מקומות בסוגיא דהכא בכעין זה:

רב אמר כבשים שסחטין וכו'. וכך היא פלוגתא דרב ושמואל בבבלי פ' חבית דף קמ"ה וכמו שהגהתי כאן בפנים. ומסיק התם דדבר תורה אינו חייב אלא על דריסת זיתים וענבים בלבד ולגופן מותר לכתחלה לכ"ע כדפסק הרמב"ם בפ"ח בהל' י' וע"ש:

ההן נענעה בחדא שרי וכו'. כדפרישית שמנענע ומנער טליתו כדי לנאותו ונ"ל דטעמא דבחדא שרי משום דלא הוי קפידא בזימנא חדא דאי קפיד על כך חייב חטאת כדאמרינן בבבלי בפ' הנזכר דף קמ"ז המנער טליתו בשבת חייב חטאת וכו' והוא דקפיד עלייהו ואם אינו מקפיד מותר אפי' לכתחלה וכדמוכח נמי מעובדא דעולא דהתם דקאמר רב יהודה נפוצו ליה באפיה אנן לא קפדינן מידי וכן מעובדא דרב יוסף התם וכ"פ הרמב"ם לפ"ח בהל' י"ח:

ההן דסחי וכו'. לטעמא דחששא משום סחיטה איכא פלוגתא בבבלי פ' הנזכר שם ומסיק להלכתא מסתפג באלונטית ומביאה בידו ואין חוששין שמא יסחוט:

חד אמר רוקק ושף וכו'. ובבבלי פ' כל כתבי דף קכ"א מסיק רוק דורסו לפי תומו ולא מחלק במידי. וברוקק והפריחתו הרוח מביאין האחרונים לחיוב מהאי דהכא:

והבורר וכו'. פירשתי במתני' לפי המסקנא דהש"ס דהתם וכעין האי דר' יוחנן דהכא והשאר מהסוגיא השייך לפ"ק דביצה מבואר הוא הכל למאי דפרישית בפנים. ובענין דקאמר בסוף הסוגיא דאליבא דרבנן בעייא דא מילתא מהו לשנות אה הקמח לאחורי הנפה ביו"ט התם בפ"ק דביצה דף כ"ט גבי פלוגתא בברייתא אין שונין קמח ביו"ט וכו' קאמר דביתהו דרב יוסף נהלא קמחא אגובא דמהולתא וא"כ לאחורי הנפה שרי לשנות:

תני חזקיה ופליג אך הוא לבדו הרי אלו מיעוטין וכו'. הסוגיא מבוארת בפנים היטב במה דמחולקין הן ר' יוסי עם ר' אחא בשם רשב"ל ובמה דתני חזקיה ופליג אדרשא דידהו והנ"מ לדינא בענין בורר ביו"ט. ובזה יתבאר לך דברי הרמב"ם בפ"א מהל' י"ט בהל' ז' כיצד אין קוצרין ולא דשין וכו' ולא בוררין וכו' שכל אלו וכיוצא בהן אפשר לעשותן מעיו"ט ואין בכך הפסד ולא חסרון ודקדק הראב"ד על זה בהשגות דא"כ אין טעם למ"ד אין תולשין ואין מלקטין פירות ביו"ט שהרי בני יומן יפין ביותר ומסיים ובירושלמי סומך אותו על אך אשר יאכל וכו' וסמיך ליה ושמרתם את המצות שהיא מלאכה בתלוש. ולמאי דבארתי הסוגיא אין כאן שום קושיא כלל. ובתחלה נבאר דמ"ש ולא בוררין היינו ברירה ממש דודאי הלכתא כב"ה דסברי בורר כדרכו וכו' אבל לא בנפה ובכברה וכדפסק הרמב"ם בעצמו כן והשתא מה דפליג חזקיה הכא על הני אמוראי בברירה כמבואר בפנים משום דלדידהו כל ברירה כדרכה אסור ביו"ט ואזלי מילתייהו דלא כב"ה והלכך פליג וקאמר דאין לנו אלא ג' מיעוטין שלא לקצור ולא לטחון ולא להרקיד ובכלל הרקיד הוי נמי בורר ממש כדרך שבוררין בנפה ובכברה. וזהו אסור ביו"ט דהיינו מרקיד אבל בורר כדרכו בחיקו וכו' וכב"ה ומדקאמר חזקיה למעוטי הני בדיוקא על כרחך דטעמי' משום דבהני ליכא הפסד וחסרון אם עושה כן מעיו"ט דאלת"ה

מנא ליה למעוטי מהג' מיעוטין דווקא להני ולא משארי מלאכות וכגון לישה ואפית וכיוצא שהרי חזקיה פליג אטעמייהו דדרשי מדסמיך ושמרתם את מצות ולא ס"ל להאי דרשה כלל. והשתא למדין אנו לכל המלאכות הדומין לאלו דחזקיה דאסור ותלישת ירק ופירות היינו קוצר וזה אסור לעולם ולכ"ע ולא הותר אלא שאר מלאכות שאינן דומין כלל לשלש אלו אלא דמ"מ מלאכות הן והואיל ויש בהן הפסד וחסרון אותן הוא שדרשו חכמים להיתר מהאי קרא ואסרו השאר הדומין להני מיעוטין וזהו טעמו של הרמב"ם דכחזקיה הוא דפסק ולא מסר הכתוב אלא לחכמים שלא נתיר אלא אותן שיש בהן הפסד או חסרון אם לא יעשו בו ביום אבל לא נתיר אותן שהן יפות ביותר אם יעשו היום דא"כ נתיר כל המלאכות שהן יפות ביותר ומה את עביד להו להני מיעוטין אלא דזה צ"ל לדעתו ז"ל דאע"ג דקאמר להני ג' מיעוטין לאסמכתא בעלמא קאמר. ובזה נוחין כל דבריו ז"ל ועיין בדברי הר"ן ז"ל ריש פרק אין צדין ואין להאריך:

בישל בחמי טבריא מהו. בבבלי פ' כירה ד' מ' גרסינן אמר רב חסדא המבשל בחמי טבריא פטור וכ"פ הרמב"ם בפ"ט מהל' שבת בהלכה ג' ובפ' כל שעה דף מא קאמר רב חסדא המבשל בחמי טבריא בשבת פטור פסח שבישלו בחמי טבריא חייב מאי שנא בשבת דלא דתולדת אש בעינן וליכא פסח נמי לאו תולדת אש היא אמר רבא מאי חייב דקתני דקא עבר משום צלי אש ופירש"י לאו דלא תאכל כי אם צלי אש איכא ולא לאו דבישול וסבר לוקין על לאו שבכללות וזה קשה דאין כאן אלא לאו הבא מכלל עשה כי אם צלי אש. והאי לאו צלי אש הוא ולאו דלא תאכל לא קאי אלא על נא ובשל מבושל ואם היה מחייב על נא ומבושל כאחת שתים היה שייך לומר קסבר לוקין על לאו שבכללות וכדלקמן שם לפי הגירסא שלפנינו וכאן לא שייך לפרש אלא חייב שעבר על מצות עשה ואינו לוקה כלל. ודומיא דקאמר בפ' כירה שם להא דרב הונא מאי חייב נמי דקאמר מכת מרדות. וכך הם דברי הרמב"ם בפ"ח מהל' קרבן פסח בהל' י' צלהו ע"ג סיד או חרסית או חמי טבריא ה"ז אסור שאין זה צלי אש ואסור דקאמר היינו שעבר על מצות עשה וכמ"ש לעיל שם בהל' ו' נא שהזהירה עליו תורה וכו' אבל אם אכלו בשר חי אינו לוקה וביטל מצות עשה שנאמר צלי אש הא שאינו צלי אסור. ולישנא דפלוגתא דהכא למ"ד אסור יש לפרש נמי בכעין זה אסור משום דלא קיים העשה ומציין רישי' דקרא וסמיך על סיפא כי אם צלי אש ולמ"ד מותר אין לפרש כ"א כדפרישית בפנים ופלוגתייהו דחזקיה ור' יוחנן בבישל בחמי טבריא בשבת נמי בהאי דינא הוא דפליגי אם מותר באכילה או לא דחזקיה סבר דהוי כשאר מבשל בשבת וטעמיה משום דס"ל כר' יוסי דפ' כירה דחמי טבריא הוו תולדה דאש דחלפי אפיתחא דגיהנם והלכך אסור

באכילה ור' יוחנן כרבנן ס"ל דלא מקרו תולדה דאש וכדמסקינן המבשל בחמי טבריא פטור אבל אסור לכתחלה והלכך אם בישל הואיל ולא עבר על איסורא דאורייתא לא קנסינן ליה ומותר באכילה וקיימו דברי ר' יוחנן אליבא דהלכתא:

ולא דמיא עוף שאין לו גיזה תלישתה היא גיזתה. והכי משני לה נמי בפ"ג דבכורות דף כ"ה שאני כנף דהיינו אורחיה אבל בעלמא תולש לאו היינו גוזז:

הדא אמרה העושה חבורה ונצרר בה דם חייב. ולהאי מ"ד הא דתניא נצרר הדם אעפ"י שלא יצא כדמייתי לה בבבלי ריש פ' שמונה שרצים ובפ' אלו טריפות דף מ"ו טעמא הויא משום צובע וכדפירש"י שם במתני' בל"א דבדבר שיש לו עור נצבע העור בדם הנצרר בו וחייב משום צובע ולמאי דקאמר לקנייה המוציא דם חייב משום נטילת נשמה שבאותו מקום א"כ צריך לחלק דבנצרר הדם אעפ"י שלא יצא. חיוביה משום צובע דמשום נטילת נשמה לא מחייב עד שיצא הדם. ויש חולקין וס"ל דלא שייך צביעה גבי חבורה וזהו דעת התוס' כדכתבו בפרקין דף ע"ה וכן בריש כתובות דף ה' בד"ה דם מיפקד פקיד וכו' העלו דטעמא דחבורה הוי משום נטילת נשמה וכו' עד ונראה לר"ת לפרש דהוצאת דם חשיבא נטילת נשמה כי הדם היא הנפש וכשנוטל מקצתו נוטל מקצת נשמה וע"ש. ולכאורה יש לפלפל בדבריהם דהרי הכא קאמר בהדיא לחלק שאם מצא דם אז חייב הוא משום נטילת נשמה וכשנצרר ולא יצא חייב הוא משום צובע. ובודאי בדבר שיש לו עור מיירי דביה שייך לחיוביה משום צובע. ומכיון שכן מאי הקשו בכתובות על פירש"י מהאי דמייתי בא"ט ושאר שקצים ורמשים עד שיצא מהן דם והתם מאי צובע איכא הא לית להו עור ומאי קושיא דהתם חיוביה לאו משום צובע אלא משום נטילת נשמה דלא שייכא בהו צביעה והלכך עד שיצא מהם דם כדקאמר הכא בהדיא לחלק כן אלא דנראה דהתוס' כתבו מסברת עצמן כן ולא נאריך בזה. ונבואה אל דעת הרמב"ם דאין דעתו לחייב בחבורה לא משום צובע ולא משום נטילת נשמה ולבאר מהיכן למד לומר כן דלכאורה הוא נגד המבואר בהדיא בהאי תלמודא ולא נתבאר בהדיא מהתם. שבפ"ט מהל' שבת בהל' ז' כתב הדש כגרוגרת חייב ואין דישה אלא בגדולי קרקע והמפרק הרי הוא תולדת הדש וכו' החולב וכו' וכן החובל במי שיש לו עור חייב משום מפרק וכו' ומתחלה צריך שנדע דלדעתו אין חלוק בין נצרר הדם ולא יצא ובין יצא דבדבר שיש לו עור חיוביה משום מפרק דאע"פ שלא יצא נעקר הדם ממקומו ונצרר תחת העור והרי כאן מפרק ובדבר שאין לו עור לא משכחת לה שום חיוב לדעתו אעפ"י שיצא דם דהואיל ואין לו עור אין כאן מפרק. וזה מבואר בהדיא מדבריו דלקמן בהל' ט' שמונה שרצים וכו' הן שיש להן עורות וכו' אבל שאר שקצים ורמשים אין להן עור לפיכך החובל בהן

פטור ואחד החובל בבהמה וכו' או בשמונה שרצים ועשה בהן חבורה ויצא מהן דם או שנצרר הדם אעפ"י שלא יצא חייב והרי כדאמרן ולא סמיך הוא ז"ל אהך ברייתא דפ' א"ט וטעמיה שהוא נגד סתמא דמתני' דשמונה שרצים ושאר שקצים ורמשים החובל בהן פטור ואין חילוק בהן בן יצא דם או לא דאין כאן מפרק. ומכיון שכן תמצא דבריו מבוארין וא"צ להאריך במה שהביא הכ"מ שם בשם הרמ"ך שכתב לא הבנתי דבריו וכו'. ובירושלמי מפורש בהדיא המוציא דם חייב משום נטילת נשמה שבאותו מקום וכו' מ"מ צריך לתרץ לפירושו ההיא דחולין ושאר שקצים ורמשים עד שיצא מהן דם וצ"ע עכ"ל. הנה במה שדקדק בתחלה שכתב דמפרק תולדה דדש היא וכתב אין דישה אלא בגדולי קרקע. לזה א"צ לפנים כלל וכלל דה"ק דחיובא דדישה לא שייכא לקרוא אלא במה שהיא מגידולי קרקע והדומה להן. ורצוני לומר בזה דאף דשם דישה לכאורה משכחת לה אפי' במקום דלא שייכא פירוק שהוא דש ודורס הדבר בידו ואעפ"י שלא נקרא פירוק למה שיצא ממנו מ"מ אינו מתחייב הוא משום דישה דדומיא דגדולי קרקע בעינן שיהא מפרק וכגון להאי דאמרינן התם בפרקין דף הנזכר גבי הצד חלזון והפוצעו דר"י מחייב שתים דקסבר פציעה בכלל דישה ורבנן דלא מחייבי אלא משום צידה משום דאין פציעה בכלל דישה ומ"ט מפרש רבא קסברי אין דישה אלא לגדולי קרקע והיינו דכמו דבגדולי קרקע מפרק התבואה מהקשין שלה כך הוא בכל מקום דשייך לחיובי' משום הכי ולאפוקי פציעת חלזון דמכיון שאין לו עור הרי הוא משאר שקצים ורמשים ובהך סברא גופה פליגי ר' יהודה ורבנן דר' יהודה מחשיב לה כדש ומפרק ממה שהוא דוחקו ומוציא דמו ואעפ"י שאין לו עור ורבנן סברי דמכיון שאין לו עור ולא נבלע ונטמן הדם חשיב ביה א"כ לא שייך למיחייביה משום דישה דאינה אלא במפרק וכמו דש בגדולי קרקע ובמקום דשייכא פירוק וא"כ אזדא לה קושית הרמ"ך גם במה שכתב ועוד דאי חולב וכו' ומשום דבמקום שאין עור לא שייך מפרק וכדילפינן מהאי דחלזון אליבא דרבנן. וכן מה שהניח בסוף דבריו בצ"ע מההיא דאלו טריפות ל"ק מידי דלא סמכינן כלל אההיא ברייתא ורש"י ז"ל כתב שם והך מתניתא קמייתא לא ידענא היכא תניא. ונראה דגם לרש"י היה קשה דהברייתא נגד סתמא דמתני' דריש שמונה שרצים היא וכל זה פשוט הוא. נשאר לבאר במה שניין הרמ"ך ואמר ובירושלמי מפורש בהדיא וכו'. ואומר אני בזה שכבר הודעתיך בכמה וכמה מקומות שאין להקשות או להביא איזה ראיה מהירושלמי אם לא לומד הוא כסדרו ורואה בכל מצפוני' ה"ז נסתר מהסוגיא דלקמן גבי והשוחטו דקאמר ר"ש בן לקיש לית כאן שחיטה תולדת חבורה היא והרי דר"ל רצה למחוק להשוחט ממנין אבות מלאכות וקרא אותה תולדת חבורה והרי לא

מצינו לחובל שנמנה באבות מלאכות ועל כרחך א"א לך לומר בענין אחר אלא דלא ס"ל לר"ל לחייביה להשוחט אלא משום מפרק הדם והרי שחיטה כמו תולדה ודמיא לחבורה שמפרק הדם ושתיהן תולדות דדש הן והשתא אע"ג דבעיקר סברא דר"ל גבי שחיטה לא קיי"ל כוותיה אלא דשחיטה משום נטילת נשמה היא וכמבואר לזה מהכא גבי הצד חלזון דלקמן וכן מהתם גבי צד חלזון דפריך וליחייב נמי משום נטילת נשמה והוצרכו לשנויי שפצעו מת או כרבא דקאמר מתעסק הוא אצל נטילת נשמה וכו' שמעינן מיהת דכל היכא דשייכא נטילת נשמה כולה מיחייב הוא משום נטילת נשמה ולא כדר"ל דהכא גבי שחיטה ומשום האי טעמא גופה פסק הרמב"ם בריש פי"א כשמואל דשוחט משום נטילת נשמה הוא ולא כרב דס"ל אף משום צובע משום דהכי מוכח בהדיא לרבא וכן לר' יוחנן דבכל מקום שיש נטילת נשמה חיוביה הוא משום כך ואפי' בחונק הוא את החי וכו' יש בו משום נטילת נשמה. ומיהת שמעינן מינה דר"ל פליג אהא דקאמר הכא גבי חבורה דהמוציא דם חייב משום נטילת נשמה שבאותו מקום אלא דס"ל דחבורה משום מפרק וכן שוחט. ולפיכך קאמר לית כאן שחיטה דתרווייהו תולדות דדש הן דאם תרצה לפרש דתרווייהו משום נטילת נשמה הוא דהוו א"כ קשיא היכי תנינן להא במנין האבות כי היכי דנמחק שחיטה מהמנין מטעמא דתולדה היא ולא אב ולא קתני אלא משום סדר סעודה כדמסיים ר"ל. והן הבט נא וראה מהיכן למד הרמב"ם לומר דחובל משום מפרק ותולדה דדש הוא ומהיכן למד לומר דשוחט משום נטילת נשמה דחדא למד מהאי דר"ל ואידך לא ומטעמא דאמרן ובזה נתבאר לך כל דבריו וא"צ להאריך יותר בזה:

והסוחט והמכבס מלאכה אחת היא. תוספתא היא בפ' עשירי וכ"פ הרמב"ם בפ' כ"ב בהל' ט"ו המכבס חייב משום מלבן והסוחט כסות חייב מפני שהוא מכבס ומכאן הוא דלמד ודלא כר' ישמעאל:

רבי יונה ורב יוסי וכו' בקשור מכאן ומכאן מיליהון דרבנן פליגין וכו'. הרי למדנו מזה דהעיקר הוא כדעת הרי"ף והרמב"ם שהבאתי לעיל בד"ה אבות מלאכות בענין הקושר שאינו מתחייב אלא בקשר של קיימא ומעשה אומן בדוקא דהרי הכא סותר דברי ר' יונה ור' יוסי דמפרשי להתופר דמתני' בקושר מכאן ומכאן מההיא דרב הממתח צדדיו וכו' דלדבריהם הוי ליה למימר משום תופר ומשום קושר והשתא למאי דמסקינן התם בפרקין דף ע"ד כר' יונה ור' יוסי דפריך על התופר והא לא קיימא וקאמר ר' יוחנן והוא שקשרן. וא"כ קשיא להא דרב וכדמייתי לה נמי התם בריש דף ע"ה המותח חוט של תפירה בשבת חייב חטאת. ואמאי לא חשיב נמי קושר דאי בלא קשר א"כ לא קיימא

כלל. ואמאי ליחייב וע"כ דמתרצינן דאינו חייב משום קושר אלא במעשה אומן דווקא. והאי דליתקיים התפירה קושר ראשי החוט מכאן ומכאן אינו אלא מעשה הדיוט בעלמא. דאין לומר דההיא דרב מיירי שהיה שם יותר משתי תפירות וא"צ לקשור ראשי החוט דבלאו הכי מתקיימת התפירה דהא ליתא חדא שהרי רב רבותא קמ"ל שהמותח חוט של תפירה מתחייב כתופר ואי בהרבה תפירות מיירי אבל אם אין שם אלא ב' תפירות מתחייב נמי משום קושר א"כ הוה ליה לרב לאשמועינן האי רבותא טפי ולימא המותח חוט של ב' תפירות וקשרן חייב משום תופר ומשום קושר ועוד דאפי' בלא ההיא דרב שפיר שמעינן לה דאינו מתחייב משום קושר דכה"ג מהאי דר' יוחנן גופיה דמכדי חזינן דר' יוחנן נחית למנין חטאות כדאמר התם לעיל מההיא הטווה צמר שע"ג בהמה חייב ג' חטאות ואי איתא הול"ל הכא נמי כן והוא שקשרן וחייב שתיים אלא ודאי דקשירה דכה"ג שאינה מעשה אומן לא מתחייב עליה ואפי' היא של קיימא והרי לך ראיה שאין עליה תשובה וכפסק הרי"ף והרמב"ם ז"ל:

הצד חלזון וכו'. עיין לעיל ד"ה הדא אמרה וכו' שנתבאר מכאן דלד"ה מיחייב משום נטילת נשמה במקום דאיכא כולה. ובהא דקאמר דלאידך לית ליה צידה והיינו כדפרישית להאי תנא לא מני כלל לצידה במתני' מטעמיה דאין למדין מדבר שאין לו אלא לשע' וכדקאמר הכא לעיל והיינו דמסיי' ואתיא כהאי דאמר ר"א וכו' וכדפרישי'. ואידך ס"ל דלמדין אף מדבר שהיה לשעה וכדמוכח משיטת הש"ס דילן. והתוס' שכתבו בדף ע"ה ד"ה הצד חלזון וכו' סיימו שם וצ"ע דבירושלמי משמע דצד חלזון לא מיחייב משום צידה. חשבו דלית לה צידה דגריס הכא היינו על צידת חלזון בלבד ואינו כן דא"כ מאי האי דמסיים אתיא וכו' אלא כדפרישית דהאי תנא לא ס"ל כתנא דמתני' למיחשבה לצידה כלל ומטעמא דאמרן:

רבי שמעון בן לקיש אמר לית כאן שחיטה וכו' ולמה תנינתא עמהון וכו' ותיבת לא הנדפס כאן טעות דמוכח הוא. ועיין לעיל ד"ה הדא אמרה וכו' מה שנתבאר מזה ומוכח הוא דחד צד ילפינן לה שפיר מהאי דר"ל ואידך לא ילפינן וכדמוכרח הכל כדלעיל שם ודע דלסברת ר"ל דשחיטה אינה מן המנין של האבות מלאכות א"כ לא משכחת לה ל"ט חטאות להעושה כולן דהא כתולדה דדש היא וכעין תולדה דחבורה ומשום דש הא כבר מיחייב. ועיין בפ"ז דסנהדרין בהל' י"א ד"ה וניתני שלשים ושבע כריתות בתורה מה שביארתי מענין זה בס"ד ושאר כל הדינים המוזכרין כאן עד סוף הלכה מבוארין הן בפנים:

הלכה ג

רבי חונה בשם ר"א לע"ז איתאמרת. התם בפרקין קאי לפרש הרישא כל הכשר להצניעו לאפוקי מאי וכו' והכא מפרש להסיפא מה הוא שאינו כשר להצניעו והיינו הך. ומיהו הא דרב חסדא נשתנית במקצת בענין פירושא דמתני' וכמבואר הכל בפנים ובמתני' פירשתי כפי הנלמד מסוגית הש"ס דילן:

הלכה ד

אמר ר' עזרא קומי ר' מנא שכן שוו בהיסק. והתם בשילהי פירקין דפריך לה נמי כהך דהכא ומשני רבא הכא נמי חזיא לדוגמא. ולא ניחא ליה לשנויי כהאי דהכא דהא מיהת לא אירי במתני' בשלקטן מתחלה לכך. וכעין דפריך עליה ר' מנא וכן ר' יוסי לקמן וניתניי בהוצאת כוס קטן וכמבואר בפנים ואע"ג דשני לה ר' חנניה מ"מ קשיא כהאי דר' מנא והלכך מתרץ לה מטעמא דכולהו חזו לדוגמא וניחא ליה בהצטרפות כולן ביחד:

הדרן עלך פרק כלל גדול

פרק ח

הלכה א

המוציא יין כדי מזיגת הכוס חלב כדי גמיעה. וחלב בהמה טמאה כדי לכחול בו עין אחת כ"כ הרמב"ם בפי' המשנה וכן בחבורו בפ' י"ח בהל' ב' ואינו מבואר לזה בהדיא בהש"ס דהתם אלא הכא בהסוגיא ונראה דזה נלמד נמי מהיא כללא דאביי בפרקין דף ע"ח כל מידי דשכיחא ולא שכיחא אזול רבנן בתר דשכיחא ולקולא שכיחא ושכיחא אזול רבנן בתר דשכיחא לחומרא וכו' חלב אכילתו שכיחא רפואתו לא שכיחא אזול רבנן בתר אכילתו לקולא וכו' והשתא כיון דחלב בהמה טמאה לא חזי לאכילה א"כ אזלינן בתר רפואתו לחומרא. ואע"ג דרפואתו לא שכיחא דלא יהא אלא תרוו יהו שוין אזלינן בתר האי דלחומרא וממילא אם תרווייהו לא שכיחי אזלינן לעולם לחומרא כמו בשכיחא ושכיחא דמאי שנא ולפי הנלמד מהאי כללא א"כ הפחות שבשיעורי הרפואה כשיעור הכחול הוא ולא ניתן בו השיעור לשוף בו את הקילור שזהו שיעור המים דמתני' וטפי שייכי ושכיחי מים לכך מחלב בהמה טמאה ועיין לקמן ד"ה חלב:

מים כדי לשוף בהן את הקילורית. עיין לקמן ד"ה הדא דאת אמר באילין מיא דטלא:

הדא אמרה אפי' שתיין בכרך אחד יצא. אבל בבבלי פ' ע"פ דף קח קאמר רב שתאן בבת אחת ידי יין יצא ידי ארבע כוסות לא יצא וכ"ע הרמב"ם בפ"ז מהל' מצה בהל' ט' ידי חירות יצא ידי ד' כוסות לא יצא וידי יין היינו ידי חירות שתיקנו יין זכר לחירות וכך

פירשו הוא ז"ל במילתיה דרב ובמילתיה דרבא דלעיל מינה אם שתאן חי וקאמר ידי יין יצא ידי חירות לא יצא א"כ הוה משמע לכאורה דידי יין לאו היינו ידי חירות אבל הא ליתא דלגבי מילתא דרבא ששתאן אינן מזוגין שייך שפיר לקרוא ידי יין ולא ידי חירות לפי שבני חורין דרכן לשתות מזוגין וזהו שכתב שם בדיניה דרבא שתה ד' כוסות אלו מיין שאינו מזוג יצא ידי ד' כוסות ולא יצא ידי חירות וכלומר ידי יין דרבא היינו ידי ד' כוסות ולא יצא ידי חירות לפי שאין מזוגין אבל במילתיה דרב דקאמר ידי יין וידי ד' כוסות א"כ ידי יין היינו ידי חירות לפי ששתאן מזוגין והרי יצא ידי חירות אלא מפני ששתאן בבת אחת ולא על הסדר לא יצא ידי ד' כוסות שלא תיקנו אלא על הסדר וזהו דלא כפי' הרשב"ם שפירש ידי יין דרב היינו משום שמחת יו"ט ולא משמע כך למאי דאיירי הכא. ועוד דהא דקאמרו לקמן במה משמחו ביין על מי שיש לו יין אמרו דיכול לקיים בו מצות שמחה והרי לא מצינו שחיוב הוא להדר אחר היין ביו"ט כמו שאמרו בד' כוסות של לילי פסח ולא יפחתו לו מד' כוסות של יין. ובענין יין של שביעית דאמרו כאן לא הזכיר הרמב"ם מזה כלום וטעמו דאזיל לשיטתיה דס"ל דביעור שאמרו בשביעית היינו שצריך לאבדו מן העולם לגמרי וכמבואר הכל במקומו פ"ז ופ"ט דשביעית ובמקומות המצויינין שם וכן לא זכר מיין קונדיטן דס"ל שאין זה דרך חירות וכאן שהתירו לצאת בו הרי התירו ג"כ חיין כהאי דתני ר"ח והתם הא קאמר רבא ידי חירות לא יצא והיה אפשר לפרש להא דהכא דקאמר יוצאין בקונדיטון ובחין ובמבושל היינו ידי יין אבל לא ידי חירות. והטור סי' תע"ב כתב ויין מבושל כתב רב האי שאין יוצאין בו ומברכין עליו שהכל ובירושלמי שיוצאין במבושל ובקונדיטון הבין דברי הש"ס כפשטן ויקבע הב"י בש"ע כן:

כמה הוא שיעורו של כוס וכו' אצבעיים על אצבעיים על רום אצבע ומחצה ושליש אצבע והתם בדף ק"ט גרסינן אמר רב חסדא רביעית של תורה אצבעיים על אצבעיים ברום אצבעיים וחצי אצבע וחומש אצבע והתוס' שם רוצין להשוות הסוגיות וכתבו דבירושלמי איירי באצבעות צפוריים והכא במדבריים וכו' ע"ש ואין כאן מקומו להאריך בזה:

עשה בפרדה של בית רבי וכו'. האי עובדא דקאמר ריב"ל גרסינן לה נמי בפ' י"ב דמנחות דף ק"ג וקאמר התם ושיערו חכמים את דמה ברביעית ומשמע דבשיעור רביעית טמא כנבלה וכדקאמר טעמא הואיל ויכול לקרוש ולעמוד על כזית ור' יהודה דמוריינה דבי נשיאה הוה אורי כשמעתיה ששנה בפ"ה דעדיות דב"ה מטמאין והיינו ברביעית וכדמסיים נמי הכי דפלוגתא דתנאי היא דמ"ד דם נבלה טמא כבשרה כר' יהודה והיינו

ברביעית ולמעלה והא דקאמר הכא עד רביעית טהור היינו עד ולא עד בכלל ומ"ד טהור כר' יהושע בן בתירה דריש פ"ה דעדיות וטהור לגמרי מטומאת נבלה שאין דמה כבשרה וכהאי מתני' דמכשירין שדם השרץ כבשרו ואין לנו כיוצא בו. ומה דמציינין התוס' שם בד"ה הואיל ויכול לקרוש וכו' וכן מוכח בירושלמי דאמר דם נבלה טמא והתנן דם השרץ ובשרו מצטרפין ואין לנו כיוצא בו ור"ל לפי מה דמסיים הכא דעלה קאי האי ואין לנו כיוצא בו דדם השרץ מטמא כשיעור בשרו והלכך מצטרפין אבל דם הנבלה אין שיעור טומאתו כבשרו ולא כדבעי למיפשט מעיקרא דעל מטמא ואינו מכשיר קאי וכמבואר בפנים. ולדינא פסק הרמב"ם בפ"א מהלכות אה"ט כר' יהושע בן בתירה דטהור לגמרי מטומאת נבלה כמ"ש שם בהל' ד' ודם הנבלה אינו מטמא כנבלה אלא הרי הוא כמשקין טמאין שאינו מטמא לא אדם ולא כלים מן התורה. ומשום דבמנחות שם גריס להה"א דפ"ח דעדיות העיד רבי יהושע ור' יהושע בן בתירה על דם נבלה שהוא טהור ופליגי אדר' יהודה כדקאמר הכא והתם וכדמסיק הכא דסתמא דמכשירין אתיא הכי דאין לנו כיוצא בו שיהא דמו כבשרו לענין טומאה וא"כ אפי' ברביעית טהור מטומאת נבלה דהיינו רביעית בלח והיינו כזית ביבש כדאמרינן גבי דם למאן דמטמא ברביעית וכן גבי יין הכא לעיל וכן התם. ומה דאמרינן הכא גבי יין דההיא דר' נתן כר"ש היא לא סמיך הרמב"ם אהא ומשום דהתם נמי בעי למימר ברישׁ פרקין דר' נתן. ור' יוסי בר' יהודה דגבי דם נבלה אליבא דר' יהודה אמרו דבר אחד ודחי לה אביי דילמא לא היא וכו'. ולפיכך פסק הרמב"ם כהאי דר' נתן בפ' י"ח מהל' שבת בהלכה ב':

חלב הדא דאת אמר בחלב בהמה טהורה וכו' דבש הדא דאת אמר כהין עתיקי וכו'. ופסק הרמב"ם שם בפ' י"ח כהאי דהכא לחלק בחלב אבל בדבש לא פסק כהאי דהכא אלא בדבש כדי ליתן על ראש הכתית וכדבעיא דרב אשי דף ע"ח אפומא דכילה כתית או אמורשא קמא דכתית ולא אפשיטא ובאיסורא דאורייתא פסק לחומרא. וזהו שרמזתי לעיל ברישׁ פרקין דטעמא דפסק בחלב כהאי דהכא משום דזה נלמד ג"כ מהאי כללא דאביי אבל בדבש סותר הוא לכללא דאביי דקאמר התם דבש אכילתו שכיחא רפואתו שכיחא אזול רבנן בתר רפואתו לחומרא ופסק כהאי דאביי דהתם:

הדא דאת אמר באילין מיא דטלא וכו'. כן פסק הרמב"ם שם טל כדי לשוף את הקילורין וכו' ומים כדי לרחוץ פני מדוכה. ועיין בהה"מ מה שכתב שם ונ"ל שהוא פוסק כאביי וכו' ואע"ג דרבא פליג עליה הירושלמי מכריע זהו דעתו ז"ל עכ"ל ולא ניחא למרייהו למימר הכי דא"כ בכל מקום דמשמע מכאן כאביי ולא כרבא נפסוק כאביי ואין הדבר כן שאין לנו לומר דמכח האי דהכא נדחה להאי כללא דאמרינן התם בכל מקום הלכתא

כרבא לגביה דאביי בר מיע"ל קג"ם אלא דנראה דהרמב"ם ז"ל היה מפרש להא דרבא גופיה כהאי דהכא דהא דקאמר רבא אפי' תימא בשאר מקומות כדשמואל דאמר שמואל כולהו שוקייני מסו ומטללי לבר ממים דמסו ולא מטללי והיינו במים של טל דאי לא תימא הכי קשיא משמואל גופיה ממה דאמרינן לקמן פ' שמונה שרצים שלח ליה ר' ינאי למר עוקבא לישדר לן מהנך קילורין דמר שמואל שלח ליה שדורי משדרנא לך דלא תימא צר עין אנא אלא הכי אמר שמואל טובה טיפת צונן לתת בעיניו שחרית ורחיצת ידים ורגלים בחמין ערבית מכל קילורין שבעולם והשתא לכאורה קשה אהאי דשמואל דאי הכי אמאי לא שיערו במים בטיפת צונן בלבד שיהא יותר מועטת מלשוף את הקילור והא בכל כי האי גוונא אזלינן בשיעורין לחומרא ועל כרחך משום דהאי מילתא דמיא לשכיחא ולא שכיחא ואזול רבנן בתר דשכיחא לקולא והיינו משום שטיפת מיקרי לא שכיחא שאינה אלא בשחרית דווקא ולשוף בהם את הקילור היא כל היום ומכיון שכן דמוכרח הוא מהא דשמואל גופיה דכה"ג קרינן שכיחא מה שיותר נוהג ובכל זמן ולא שכיחא קרינן לדבר שאינו פעם אחד ביום א"כ קשיא השתא אעיקרא דשנויא דרבא. וכהאי דשמואל שהרי ודאי שתיית מים עכ"פ יותר שכיחא ושכיחא מהאי דרפוא' בקילורין וזה ודאי מיקרי לא שכיחא לגבי שתייה דנוהגת בכל זמן ולכל אדם וזה אינו אלא למאן דחש בעיניו וזה פשוט הוא דכמו דקרינן לא שכיחא לדבר שאינו אלא לשעה לגבי דבר שנוהג בכל עת כך הוא נמי דקרינן לא שכיחא לדבר שאינו אלא לאדם מיוחד לגבי דבר שנוהג הוא בכל אדם דמאי שנא ודבר זה מבואר' הוא וא"צ לראיה כלל. ודוגמא לדבר נזכיר למה שאמרו בפט"ז דיבמות לא כל האדם ולא כל המקום ולא כל השעות שוין הרי דמה שהיא אינו שוה לכל האדם דומה הוא למה שאינו שוה בכל השעות וכן הוא לכל כיוצא בזה ומעתה הדרינן לקושיא דאביי אמאי אזול רבנן בתר רפואתו לחומרא והא ודאי לא דמי לדבש דשתיהן שוין הן דלא כל אדם אוכל דבש ולא כל אדם נצטרך לרפואתו והרי הן תמיד שקולין. אבל במים אכתי קשה אלא דעל כרחך במים של טל שנינו במתני' כדקאמר הכא דרפואתו יותר שכיחא משתייתו דמי הוא זה שממתין על שתיית על ורפואתו ודאי שכיחא דניתן לרפואה למאן דמיצטריך ליה והלכך נמי בשאר מים דשתייתן שכיחא והדחתן שכיחא אזלינן לחומרא וכדי להדיח פני מדוכה שהוא דבר מועט יותר ממי ששותה מים דסתם שתייה של מים לרוות צמאו היא זה מה שנ"ל לדעת הרמב"ם ז"ל:

הלכה ב

המוציא חבל וכו'. בהלכה זו יש דברים שהן כאותן האמורים בסוגיא דהתם ובסוף פרק דלקמן ויש שנשתנו במקצת ובענין שמחלק הש"ס ביניהם ופסק הרמב"ם שם כפי שנשנו בש"ס דילן וכסתמא דהתוספתא בפ"ט ובריש פ' עשירי:

הלכה ג

עור כדי לעשות קמיע. כתב הר"ב לכסות בו את הקמיע ולישנא דמתני' ודאי אין לפרש כן וכדקאמר בגמרא אית תניי תני וכו' וכה"ג נמי אמרינן התם בדף ע"ט שלשה עורות הן מצה חופה ודפתרא וכו' וכמ"ש הרמב"ם בפ' י"ח בהל' י"ד וכדפרישית בפנים:

שכן אשה כוחלת אחת מעיניה ומטמנת חברתה ויוצאת לשוק. הרי המסקנא כדאמר רב הונא התם בדף פ' שכן צנועות כוחלות עין אחת ומותיב עליה מהאי דתוספתא סוף פ"ט אם לרפואה כדי לכחול עין אחת אם לקשט בשתי עינים כי תניא ההיא בעירניות כלומר שכן דרכן להתקשט בב' עינים ואינם צריכין לצנועות כדפי' רש"י. וא"כ בסתם מקומות בין לרפואה בין לתכשיט כדי לכחול עין אחת וכך הם דברי הרמב"ם שם בהל' י' המוציא כחול וכו' ובמקום שאין דרכן להתקשט אלא בכחול שחי עינים וכו'. כלומר במקום שאין דרכן בצנועות לפי שאינן צריכות לכך. וזהו הפי' הנכון של עירניות ובחנם השיג כאן הראב"ד וכתב עירניות שאינן צנועות ולעולם מתקשטות שתי עיניה. דעתו לומר שכך הוא הדין לעולם בשאינן צנועות ואפי' במקום שאין דרך שאר הנשים לעשות כן אבל אנשי הוצל קשיתיה שהרי מסקינן לקמן בפ' המצניע דף צב גבי המוציא משאוי על ראשו שפטור ואת"ל אנשי הוצל עושין כן בטלה דעתן אצל כל אדם וא"כ אפי' אחד מאנשי הוצל עושה כן בהוצל פטור להך מסקנא דלישנא דר' חייא דהתם ומכ"ש אם עושה כן בשאר מקומות אלא דווקא אם היו שכיחי שאר מקומות שעושין כן אז מתחייב באלו המקומות שדרכן של כולם כן וכך היא הדבר הזה לדעת הרמב"ם ז"ל שאין שיעור ב' עינים אמור אלא במקום שדרכן בכך אבל לא באלו שאינן צנועות ועושות כן במקום שאין דרכן בכך דודאי בטלה דעתן. ואפי' להך לישנא דהתם לעיל מהמסקנא לר' חייא ומכ"ש לפי המסקנא מהיכא תיתי לן לומר להקל בהשיעור באלו שעושין זה במקום שאין דרך כולן בכך ודי שנקל במקום שדרך כולן בכך דלא אמרינן כאן בטלה דעתו אצל שארי מקומות וכעין דהתם ומשום דמיהת שכיחי מקומות שעושין כך:

הלכה ז

וקשיא על דרבי יוחנן וכו'. כדמסיק להקושיא דאפי' לר' יוסי דמקואות הא לא אמר אלא בשלם דאפי' בפחות מרביעית חשוב כלי אבל לא בשבור ומילתיה דר' יוחנן מיפרכא

ואע"ג דתני ר' חייא כותיה דהכי מסיק רבא בפ' המצניע דף צ"ה דלא כר' יוחנן דהכא דקאמר התם חמש מדות בכלי חרס וכו' ניקב ככונס משקה טהור מלקדש בו מי חטאת וא"כ אפי' בשלם וניקב בכונס משקה אינו כלי לקדש בו ומכ"ש בשבור וכ"פ הרמב"ם כהאי דרבא בפ' י"ט מהלכות כלים בהלכה ב' ובפ"ו מהלכות פרה אדומה בהל' ו':
הדרן עלך פרק המוציא יין

פרק ט

הלכה א

אמר רבי עקיבא. כתיב תועבה בנדה וכו'. סוגיא זו בארתי וביררתי היטב בפ"ג דע"ז בהלכה ו' וכתבתי שם דהאי סוגיא כר' אלעזר בבבלי פרקין הוא דאתיא דבאבן מסמא כ"ע לא פליגי דלא מטמא כי פליגי במשא וכו' ולמאי שבארתי שם מתיישב הגי' שלפנינו דהתם במלתיה דר"א ור"ע למאי הלכתא איתקש לשרץ למשמשיה שכתבו התוס' בד"ה ור' אלעזר אומר וכו' דרבינו שמואל לא גריס להא דהא איצטריך למעוטי אבן מסמא וכו' דל"ק דיש לומר דאין ה"נ דהיקשא דשרץ אתא למעוטי דלא נקיש ע"ז לנדה לגמרי וממילא ידעינן דלא איתקש לנדה לא לענין אבן מסמא ולא לענין משמשיה דבהך היקשא דשרץ גלי לן קרא להוציא ממשמעות הכתוב תזרם כמו דוה שלא נחמיר בה כל החומרות דנדה אלא לענין משא בלבד דהא כתיב תועבה ולחדא מילתא מיהת הוקשה לנדה לר"ע והיא עצמה אבל לא משמשיה והא ואבן מסמא ילפינן למעוטי מהיקישא דשרץ. וע"ש שמבואר הוא ג"כ בענין דמתבאר מהאי סוגיא בהך ג"ש דנתיצה נתיצה דמכללא דהך מילתא אין לנו להכריח דטומאת ע"ז מדרבנן היא. וכדמוכח מסברת דר' מנא דהכא דאף לקושיא דמילתא הכי הויא מ"מ מצינן למידחי ולומר דטעמא דרבנן דמקשי לקולא ולא לחומרא מדכתב רחמנא להיקשא דמת הוא דנפקא לן ולטמויי באוהל לא מצית למימר דהא ילפינן נתיצה נתיצה מבית המנוגע דאינה מטמאה אלא בביאה ועד שיכניס ראשו ורובו אבל לא טומאת אהל שהוא משיכניס ראש אצבעו וסוגית הבבלי בפרקין דמסיק לה להכריח דטומאת ע"ז מדרבנן ומשום דאינהו לא ילפי להך ג"ש דנתיצה נתיצה ואיכא למימר דלא הוו גמירי להו להך ג"ש והלכך ע"כ לומר מדלא מקשו רבנן לחומרא אלא לקולא משום דטומאת ע"ז דרבנן וע"ש עוד במה שמבואר מכל עניינים היוצאים מסוגיא זו עד סוף הלכה ואין לנו לכפול בכ"כ דברים במה שכבר בארתי שם:

הלכה ב

ולא מן הים למדת וכו'. כדפרישית בפנים ומסיק דמשום ספינה של חרס איצטריך למילף מים וכן נמי משום ספינת הירדן כדאמר בבבלי פרקין דף פ"ג דלחנניה דלמד מן השק ספינה של חרס וספינת הירדן טמאה והלכה כסתמא דמתני' וכ"פ הרמב"ם בפי"ח מהל' כלים בהל' ט' שאין הספינה מקבלת טומאה בין היא של חרס בין היא של עץ בין היא גדולה בין היא קטנה:

זרעה זרעיה זרועיה. בפ"ג דכלאים הנ"מ בין למאי דיליף הכא ובין למאי דיליף בבבלי ולפי שנוי הנוסחאות במתני' וכן בארתי לכל ענייני הערוגה וצורתה ועם הגבולין וכולה סוגיא דשמעתא דהכא לדהתם והנלמד מהן את הכל תמצא שם מה שביארתי בס"ד:

הלכה ג

אמר ר' יוחנן מסיני למדו וכו'. דברי ר' יוחנן לכאורה קשים הן דאם מסיני למדו מאי האי דקאמר אבתרה זו בסיני אבל לדורות או בארבע או בשש וע"כ לומר דאיכא כמה לישני בסוגיא דשמעתין אליבא דר' יוחנן דהא לקמן נמי אמר ר' יוחנן מדברי כולן טבולי יום קבלו ישראל את התורה והכא אמר בששי פלטה בלילה טמאה ביום טהורה וא"כ היו יכולין לטבול בששי והיה להן הערב שמש אלא ודאי מר קיבל מר' יוחנן כך ומר קיבל כך ונשתנה סוגיא זו בענין דאינו מפורש מיומי האומרים בשם ר' יוחנן בהני לישני דפליגי אהדדי. ועיקר ביאור הסוגיא כמה שבארתי בפנים דלהאי לישנא דר' יוחנן דלקמן אתיא שפיר כפי סוגית הבבלי בענין פלוגתייהו אימת עביד פרישה ובענין העונות. והתם קאמר ראויה היתה ליתן לטבולי יום אבל היו טבולי יום משום שטבלו מבעוד יום ולא אירע להן פליטת זרע והיו טהורין לגמרי:

אמר רבי יוחנן זו דברי ר"א בן עזריה ור' ישמעאל ור"ע אבל דברי חכמים עד שלשה ימים כדפרישית דעד ולא עד בכלל וזהו ג' עונות שלימות כמבואר בפנים ומוכרח הוא מהאי דדריש מהיקשא דזאת תורת הזב וכו' ואי שלשה ימים ממש לזבה מיבעי ליה לאקושי דהא אמרינן תלה הכתוב להזב בראיות ולזבה בימים ואי אמרינן עד ולא עד בכלל אתיא שפיר כמבואר בפנים. ופסק הרמב"ם בפ"ה מהל' אה"ט בהל' י"ג כחכמים דהכא דג' עונות שלימות בעינן ולא יותר וזהו לפי הגי' דהכא. ובבבלי פרקין גריס בדר' יוחנן זו דברי ר' ישמעאל ור"ע אבל חכמים אומרים שש עונות שלימות בעינן. ובאמת שגי' זו קשה דהא מיהת מסיני ילפינן וא"כ אפי' בלילי שבת לא טבלו ואפי' לרבי יוסי ואליבא דר"ע וכדפירש"י שם וזה לכאורה קשה שכתב שאותן שטבלו ליל שבת ופלטו לאח"כ הוצרכו לטבול בשבת שחרית ולפיכך נתעכבה שכינה מליתן עד הבקר ולא משום

לא בסתר דברתי לחודיה והא מ"מ קשיא מהא דאמרו לעיל וליטבלו בצפרא דשבתא וליקבלו תורה בצפרא דשבתא אמר ר' יצחק שלא יהו הללו הולכין לקבל התורה והללו הולכין לטבילה. וא"כ אכתי למה לא פירש אותן קודם ליל ד' שלא יצטרכו לכך שיהא הללו הולכין וכו' אלא דהוא ז"ל כתב כך לפי משמעות דהתם הגי' בדברי חכמים דע"כ כך היה ויש שגורסין גם שם כהגי' דהכא וכמ"ש הה"מ שם ונראה להביא ראיה להיש גורסין כדהכא מדגריס התם זו דברי ר' ישמעאל ור"ע ולא כדקאמר הכא זו דברי ר"א בן עזריה וכו'. ומשום דלעיל בריש הסוגיא קאמר התם דמאן דלא מוקי להמתני' כתנאי תנא רישא טהורה ומוקי לה לכולה מתני' כר"א בן עזריה וא"כ סתמא דמתני' כר"א בן עזריה דלאחר ג' עונות שלימות טהורה אם פלטה ביום השלישי והיינו דקאמר זו דברי ר' ישמעאל ור"ע אבל חכמים והיינו סתמא דמתני' וכר"א בן עזריה קסברי שלש עונות שלימות בעינן ותו לא:

הלכה כר"א בן עזריה. והכי איפסיק נמי הלכתא בבבלי פ' ר"א דמילה דף קלד ובין הרחצת גופו וכו' כדפרישית במתני'. וכ"פ הרמב"ם בהל' מילה בהל' ח' ומה שטען הראב"ד שם שהבין דאף לפני המילה דעתו שמחממין לו חמין בשבת כבר השיב לחכמי לינול שאין הבנת דבריו כן כמבואר מדבריו דלעיל שם מלו את הקטן בשבת ואח"כ נשפכו החמין וכו' ודוקא לאחר המילה או בשלישי שחל להיות בשבת כמו שהובא שם בכ"מ. ומיהו דעתו שדוקא בשלישי שחל להיות בשבת ולא מקודם ולא כדעת הר"ן שהובא שם וזה מבואר להדיא מהכא דקאמר טעמא דרבי אלעזר בן עזריה מדכתיב כואבים ולא כתיב כואב בשעה שכל אבריהם כובדים עליהם ולא מקודם:

הלכה ד

מנין שהוא מחוור בעשה. כבר נתבאר מזה בפ"ב דמעשר שני בהלכה ב' בסייעתא דשמיא:

הלכה ו

מודה ר' שמעון באיסורי הנייה. עיין בפרק דלקמן בהל' ו':

הלכה ז

למי נצרכה לר"א וכו'. התוס' בדף צ בד"ה המוציא קופח הרוכלין כתבו ור"י מצא בירושלמי וכו' ופי' דס"ד דתמחויין מחלקין וכו'. ומיהו היה לו להזכיר ר' יהושע. ובלאו הכי אין זה במשמע הדברים שלא תאמר מינים הרבה יעשו כהעלמות הרבה ואין כאן רמז מתמחויין והעיקר הוא כדפרישית דמה שהוקשה להם בפשיטות ואפי' לר"א דאמר קצר וקצר וכך כך הוא לפי האמת. אבל מהו דתימא לר"א הרבה מינין בהוצאה אחת

הוי כקצר וקצר שעושה ר"א כהעלמות הרבה ואפי' עשאן בהעלם אחת קמ"ל דאף ר"א מודה בה:

הדא דאת אמר בטהור וכו'. הרמב"ם לא הביא לזה בביאור ופשוט הוא דאוכלין כגרוגרת שאמרו בראוין לאכילה אלא שלא ביאר השיעור האמור כאן ואפשר דדעתו שהוא בכלל נבלה שאמרו שיעורה בכזית:

תמן אמרינן וכו'. בכל מקום חמן אמרין היינו בבבל ובבבלי שלהי פרקין קאמר ועבדי ליה לחוכמא וכו'. ואין זה סובל לפרש להא דקאמר מאן דבעי נפרוש מן דרך הארץ. וכן הא דקאמר אסור ומותר אין במשמע להא דקאמר התם ואם נפרש אסור משום סכנתא וכו'. מ"מ פרישות דרך הארץ קשה לפרש על החכמה ושמא דתרווייהו איתנהו ביה:

הדרן עלך פרק רבי עקיבא

פרק י

הלכה א

המצניע. חזר והכניסו וכו'. כתב הר"ב אם נמלך בו שלא לזרעו וכו' והא ליתא דאם נמלך בו אכתי מאי למימרא אלא ודאי לאוקימתא דאביי בסיפא דמתני' אפי' לא נמלך עליו בפירוש מיירי וכן פירש"י ז"ל מתני' בשלא נמלך עליו בפירוש אלא שזרקו לאוצר וכו' וכך הם דברי הרמב"ם בפ' י"ח בהל' כ"א ע"ש. ויש כמה וכמה מקומות ולא כיוון הרב בפירושו להלכה לפי המסקנא ובפרק הזה תמצא עוד במתני' דלקמן שכתב ברישא דבאסקופה כרמלית מיירי כדאסיק בגמרא ופירש כגון שגבוה מג' ועד תשעה ורחבה ד' מדין כרמלית היא ג"כ ביותר מתשעה ועד עשרה ולא עשרה בכלל כדאמרינן פ"ק דף ז' ותופסת עד עשרה וכו' בעמוד תשעה שהוא עומד בר"ה הוא דקאמר עולא בדף ח' דהואיל ורבים מכתפים עליו הוי כר"ה וזה לא שייך כאסקופה של הבית. וכ"כ הרמב"ם בפ' י"ד בהל' ח' בדינא דעולא דדוקא אם הוא בר"ה ואין משגיחין על מדת ארכו ומדת רחבו וכו' וע"ש. וכן במ"ש הר"ב בהאי מתני' דלקמן בהסיפא עד שיוציא את כל הקופה ולא שנו אלא בקופה מלאה קשואין ודלועין וכו' זהו כחזקיה דהכא ודהתם והמסקנא כר' יוחנן דאפי' במלאה חרדל כדפרישית לקמן וכ"פ הרי"ף והרמב"ם בפ' י"ב בהל' י"א. וכן כל הפוסקים דרבא ס"ל נמי כוותיה בתר דקם בשיטתיה דאביי. ואגב כלי שמיה אגד. ועוד הרבה והרבה כהנה בסדר הזה ואין לי להאריך בכך אלא כמודיע אני שבפירושי תמצא גם בהמשנה מה שהוא מוסכם להלכה ולפי המסקנא המוכרחת:

דרבי יהודה היא וכו'. ולפ"ז לא הוה האי דלדוגמא להלכה דהא לא קיי"ל כר' יהודא בהא כמבואר לעיל בפ"ק בהל' ג'. אבל בבבלי לא חילקו כלום בזה וטעמא שאף כבר נתפייס הלוקח מ"מ חזי לדוגמא לאנשי אחרינא וכעין דאמרינן בפ' דלעיל גבי קשר מוכסין דחזיא להראותו למוכס אחר וא"כ כל הני דקחשיב במתני' אליבא דכ"ע הן:

הלכה ב

חזקיה אמר בקופה של קשואין ושל דלועין היא מתניתא. כבר כתבתי בראש הפרק דהמסקנא להלכתא כר' יוחנן וכרבא. ונקטינן מיהת מהאי סוגיא דאין דין כרמלית בכלים כמבואר וכ"כ רש"י ז"ל:

הוציא חבילה מרה"י לר"ה וכו'. דין זה לכאורה הוא דומה להא דאמר רבא בפ"ק דף ח' ע"ב המעביר חפץ מתחלת ד' לסוף ד' בר"ה אעפ"י שהעבירו דרך עליו חייב. ופי' רש"י שהגביהו למעלה מי' והוי מקום פטור וכך הוא דעת הרמב"ם כדעת רש"י שכ"כ בפי"ב בהל' י"ד אע"פ שהעבירו למעלה מראשו חייב וזהו כפירש"י. וא"כ ה"ה במוציא מרה"י לר"ה אעפ"י שהעביר החפץ דרך מקום פטור חייב אם אח"כ הניחו בר"ה אלא מדסיים הכא הואיל ואין כולה ניחה בר"ה פטור א"כ האי גוונא אחרינא הוא ודמיא ממש להאי דרבא בדף הנזכר לעיל גבי כוורת אפי' אינה רחבה ו' פטור מ"ט א"א לקרומית של קנה שלא יעלו למעלה מעשרה וכדפירש"י שם דכיון דלא ניחא כולה בר"ה לא הוי הנחה לחיובא דהקרומיות עולין למעלה מי' שהוא מקום פטור. וא"כ ה"נ בכה"ג הוא דאיירי ומוסכם הוא לדינא. וכ"פ הרמב"ם בזה בפ' י"ד בהל' ט'. ובענין שהשיג הראב"ד בפי"ב שם ופי' דהאי דרך עליו דקאמר רבא היינו דרך עצמו וכו' ע"ש בחידושי שבת ועירובין שלי הארכתי בזה ותירצתי לכל הקושיא של התוס' בענין זה ואין כאן מקומו להאריך כ"א אחת מהראיות שכתבתי שם לפירש"י והרמב"ם אביא כאן ודי בזה. וזהו ממה דאמר רבא לקמן פ' המוציא דף פ' הוציא חצי גרוגרות והניחה וחזר והוציא חצי גרוגרת והעבירו דרך עליה חייב. והאי עליה ע"כ עליה ממש קאמר ולא דרך צידה דהא פריך עלה והא לא נח ומוקי לה כגון שהעבירו תוך שלשה ואי בדרך צידה פשיטא דתוך שלשה היא דהא קמייתא מונחת על הארץ היא. ופי' ר"ח שהעבירו נגד גופו וכפי' הראב"ד קשה מאי קמ"ל רבא דקאמר אעפ"י שדרך גופו הוא מעביר דס"ד אמינא דהוי כמונח דמהיכי תיתי לומר כן דמסתמא כל דרך העברה הוא בכך. וכן ביארתי שם למאי שדקדק הרמב"ם וכתב אעפ"י שהעבירו למעלה מראשו דאשמעי' נמי אגב אורחיה דלא תימא אין דרך העברה למעלה מראשו וכהאי דמשוי על ראשו דלעיל שם בהל' הנזכר דמחלק בין משאוי כבד שכן דרכו לבין משאוי קל דפטור הואיל ואינו אוחזו בידו וכו'

הלכך קמ"ל כאן דהעברת חפץ בידו העברה היא ואפי' למעלה מראשו וחייב ושמעינן מיהת מהאי דרבא דהעברה דרך מקום פטור העברה הויא והלכך מותיב עליה מהאי דאיסקופה. ומשני התם לא נח הכא נח ואין כאן מקום להאריך יותר. ושארי דינים דהסוגיא מבוארים הן וכדפרישית בפנים. והאי בעיא דר' בון עקר אבן וכו' ולא נפשטה פשוט הוא דנלמד מדין דכורת דלעיל דכל הגבוה י' ורחב ד' רה"י הוא ואם זרק רשות כזה מרה"י לר"ה פטור דהוי כמרה"י לרה"י ואם בר"ה ממקום למקום כדאיירי הכא א"כ נלמד מההיא דזירזא דקני המוזכר שם בפ"ק רמה וזקפה רמה וזקפה לא מחייב עד דעקר ליה. וא"כ אם עקר כולה ומשכה מתחלת ד' לסוף ד' חייב כמ"ש הרמב"ם בפי"ג בזה. והאי בעיא דר' יוחנן מסתברא כיון דלא איפשיטא לית כאן חיובא דאורייתא ודמיא האי להא דגרסינן בבבלי פ' הזורק דף צט ע"ב בבעיא דר' יוחנן בור תשעה ועקר ממנה חוליא והשלימה לעשרה מהו עקירת חפץ ועשיית מחיצה בהדדי קאתו ומחייב או לא ואת"ל כיון דלא הוי מחיצה עשרה מעיקרא לא מיחייב בור עשרה ונתן לתוכה חוליא ומיעטה מהו הנחת חפץ וסילוק מחיצה בהדדי קאתו ומיחייב או לא וכו' ולא איפשיטא ופסק הרמב"ם בפי"ד בהל' כ' בתרווייהו לפטורא משום דספיקא הוא ולקולא. ופשיטא דהאי דהכא היא כעין בעיא קמייתא ואיפשטא לפטורא כדרכו. ודרך הגאונים ז"ל דכל את"ל דמיא לפשיטותא. ודע דבהאי עניינא דלעיל בפירושא דדרך עליו בהא דרבא כתבתי וביארתי עוד בחידושי שבת ועירובין שלי בהא דכתב הרמב"ם בריש פ' ט"ו בדינא דמתני' דעירובין עומד אדם בר"ה וכו' וברה"י ומטלטל בר"ה ובלבד שלא יוציא חוץ לד' אמות ואם הוציא פטור מפני שהוא ברשות אחרת והשיג עליו הראב"ד דהא בגמרא אמרו מסייע ליה לרבא המעביר חפץ מתחלת ד' לסוף ד' אעפ"י שהעבירו דרך עליו חייב וכבר פירשתי למעלה וכו' עכ"ל. והה"מ רצה שם להגיה כמו שמצא כתוב בקצת ספרים חייב אלא שאין משמעות לשונו מכוון וכו' ע"ש ואני בארתי דבחנם הרעישו עליו כל הרעש הזה דודאי פטור הוא האמת כפי משמעות כוון לשונו וכך הוא בנוסחת דפוס הישן מבלתי הכ"מ ומה שדקדקו מהסוגיא דעירובין לק"מ שהרי אינו נתבאר מהתם להמסקנא בדין זה דמעיקרא קאמר לימא מסייע ליה לרבא וכו' משום דס"ד דדמיא ממש להא דרבא ודחי לה מי קתני הא הוציא חייב חטאת דילמא אם הוציא פטור אבל אסור. וטעמא דלא דמיא להא דרבא דהתם הוא והחפץ ברשות אחד הן אבל הכא מכיון שהוא עומד ברשות אחרת לא מיחייב אטלטול ד' אמות בידו שברשות אחרת. וזהו ממש כהאי דאמרינן בפ"ק דמכלתין ידו בתר גופא גרירא שבארתי במקומו שם שדעת הרמב"ם כדעת הר"י בתוס' וכדעת בעל המאור דלא מחשבינן היד ברשות שהיא עכשיו פשוטה

לשם. וא"כ הכא שלא הוציא החפץ מרשות לרשות והניחו אלא שמטלטלו בידו בהרשות שהחפץ היה שם ופטור מכיון שהוא ברשות אחרת. והשתא אפי' ללישנא בתרא דהתם דקאמר לימא תיהוי תיובתא דרבא וקאמר מי קתני הא הוציא פטור וכו' נמי לדחוייא בעלמא היא דזיל הכא וכו' ומכיון שכן נשאר לנו הספק בפירושא דמתני' דהתם והואיל וספיקא הוא א"כ אתה מחמיר בספיקא דאורייתא לענין איסור אבל לא לענין חיוב קרבן מספק ולהביא חולין לעזרה וזה הדרך הוא הנכון בדברי הרמב"ם וכנוסחת הספרים אשר לפנינו ולא כאותן קצת הספרים אשר הטעות נפל בהם:

הלכה ד

תמן תנינן ר' שמעון שזורי ור"ש וכו'. מבוארת הסוגיא היטב בפנים וכולה אליבא דפירושא דר' אלעזר דלקמן וכדאמר נמי בבבלי פרקין דף צב תברא מי ששנה זו לא שנה זו דקסבר דטעמא דמתני' דמיא להההיא דכריתות משום דלא איתעבידא מחשבתו אבל לא קאי הכי למסקנא אלא כטעמא דרבא דהתם וכדפרישית בהמתני' וכדמתרץ רב אשי התם דדיוקא דמתני' נמי לק"מ:

הלכה ה

הדא דאת אמר בשצריכין לכיליין כגון אילין תותייא וכו'. הראב"ד הביא לזה בהשגות בפ' י"ח בהל' כ"ח על מה שכתב שם הרמב"ם לדין דהמשנה בסתם וכתב בירוש' מפרש כהלין תותים שהן צריכין לכלים. וכתב הה"מ על זה ואיני רואה כן דרך גמרתינו אלא כל מידי דמבטל ליה לגביה אעפ"י שאינו צריך לו פטור והכין משמע בהדיא פרק נוטל עכ"ל ואני איני רואה שום משמעות בפ' נוטל לזה שיהא מוכרח משם לסברא זו והתם בריש הפרק מייתי סייעתא להאי דרבא בהא דקאמר הוציא תינוק חי וכיס תלוי בצווארו חייב משום כיס דלא מבטל ליה לכיס לגבי תינוק וקאמר עלה תניא כוותיה דרבא המוציא כליו מקופלים ומונחים על כתיפו וסנדליו וטבעותיו בידו חייב ואם היה מלובש בהן פטור המוציא אדם וכליו עליו וסנדליו ברגליו וטבעותיו בידיו פטור ואלו הוציאן כמות שהן חייב וא"כ סיפא דהברייתא כהאי דרבא שאם האדם הנישא על גביו אינו מלובש בהן חייב המוציאו דלא בטלי לגביה ואם היה מלובש בהן פטור דבטלי לגבי האדם ואינו חייב עליו שהחי נושא את עצמו וכ"פ הרמב"ם בפ' י"ח בהל' ט"ז והשתא לכאורה איפכא משמע מכאן דדוקא כשהוא מלובש והן לצרכו של הנישא אז בטלי לגביה ואם לאו לא בטלי וחייב על הכלים. וה"ז דומה להא דהכא דדוקא בשצריכין לכליין אז בטל להפחות מכשיעור ופטור אף על הכלי ואם לאו חייב על הכלי ונהי דמצינן למידחי דשאני התם שאפשר לו להוציא האדם על גביו מבלתי שהוא מלובש

בכליו אבל הכא אי אפשר להוציא התותים מבלתי הכלי מכיון שהן רכים וסורטין את היד או מלכלכין אותו מכל מקום לא מצינו שום ראיה משם שאפי' הוציא שאר מיני פירות שאין הכלי צורך להם דנימא נמי דבטלי לגבי הפירות. אלא דהנראה לנכון לתרץ דעת הרמב"ם דלא חילק כהאי דהכא מפני שהוא ממקומו מוכרע דלא כהאי דהכא דגרסינן התם בפרקין דף צ"ג על המתני' ת"ר המוציא אוכלין כשיעור אם בכלי חייב על האוכלין ופטור על הכלי וכדפירש"י שהוא טפילה לאוכל ואם היה כלי צריך לו להשתמש תשמיש אחר במקום שמוציאו שם חייב אף על הכלי ש"מ אוכל שני זיתי חלב בהעלם אחד חייב שתים בתמיה וכו' אלא אמר רב אשי כגון ששגג בזה ובזה ונודע לו וחזר ונודע לו ובפלוגתא דר"י ור"ל והשתא קשה דמכיון דחזינן דעיקר כוונת התנא בהאי ברייתא להשמיענו דקיי"ל כהאי מ"ד דידיעות מחלקות לחטאת ואי איתא דלא אמרינן הכלי בטל לגבי האוכל אלא דוקא בגוונא שהאוכל צריך הוא להכלי שא"א להוציאו אלא בהכלי למה ליה להתנא לאהדורי בסיפא ולמימר אם היה הכלי צריך לו להאדם לתשמיש אחר דחייב אף על הכלי לישמועינן רבותא טפי דאפי' בשאין צורך להאדם לתשמיש אחר אלא שהאוכל הוא צריך להכלי חייב שתים על האוכל ועל הכלי וג"כ בשנודע לו וחזר ונודע לו אלא ודאי דהא ליתא דלעולם אמרינן שהכלי בטל לגבי האוכל ואפי' בשאין האוכל צריך לכלי ואינו חייב אלא על האוכל וא"כ אם האוכל הוא פחות מכשיעור לעולם הוא פטור ומכאן הוא דמוכרח דהש"ס דילן לא מחלק כלום בהאי דינא וזהו טעמו של הרמב"ם שסתם ולא חילק ומה שלא הביא הרמב"ם לדינא דהאי ברייתא שאם הוציא כשיעור אינו חייב אלא על האוכלין פשוט הוא דכבר שמעינן לה מדינא דמתני' בהוציא קופת הרוכלין אע"פ שיש בה מינין הרבה אינו חייב אלא אחת דכולה חדא הוצאה היא וכמו שהביא שם לזה. ומילתיה דרב אשי דידיעות מחלקות כדאוקי להסיפא דהברייתא כבר ביאר זה במקומו בריש פ"ה מהל' שגגות:

תיפתר במת עכו"ם שאין בו ריח רע להוציאו לכלבו. מכאן מוכח דמת עכו"ם אינו אסור בהנאה וכבר הבאתי לזה בחיבורי על סדר נזיקין בפ"ק דב"ק בהלכה א' ד"ה יצא אדם שאין לו הנייה במותו והרחבתי שם הדבור בענין הזה ובכמה עניינים היוצאים מתוכו והבאתי שם לביאור הסוגיא דהכא ודלא כמו שפי' לפי סברתן מפני שלא ראה לפרש על הסדר וכבר הודעתיך בהרבה מקומות שא"א לעמוד על האמת אלא למי שידע לפרש לכולא דהאי ש"ס ועל הסדר. וכאן הוספתי לבאר להסוגיא בקצת יותר ביאור כמו שתראה בפנים:

הלכה ו

דתמן אמר ר' זעירא בשם ר' יוחנן הקולע שלש נימין וכו'. לא נמצא לזה במקום אחר כ"א למאי דגרסינן בבבלי בפ' במה אשה דף ס"ד ע"א גבי הא דמייתי מוסף שק על הבגד וכו' אטו בגד לאו אריג הוא ה"ק מוסף השק אעפ"י שאינו אריג טמא למאי חזי אמר ר' יוחנן שכן עני קולט שלש נימין ותולה בצואר בתו. ופירש"י אע"פ שאינו אריג אלא קלע קטן עשה מנוצה של עזים וכו' וה"ק שהוא טמא משום אריג ואעפ"י שאינו אריג. כלומר שאינו אריג ממש ומיהו הקליעה אריגה מיקרייא וכן הוא לענין חיובא דשבת. וכ"כ הרמב"ם לדין דקליעת נימין בפ"ט בהל' י"ט וכן הקולע את הנימין ה"ז תולדת אורג והמ"מ לא ציין מקומו ומהך דאמרן הוא נלמד. ובזה מבואר הוא ג"כ הא דלקמן הדא דאת אמר באדם וכו' וכמבואר בפנים:

עציץ נקוב וכו'. עיין בסוף פ"ז דכלאים במה שבארתי בענין עציץ נקוב בס"ד:

הדרן עלך פרק המצניע

פרק יא

הלכה א

הזורק מרה"י וכו'. עיין לקמן ד"ה העומד והחלל מצטרפין בארבעה בענין שיתבאר מקצת דיני רה"י:

איתתניי תני כיצד וכו'. התוס' ריש פרקין מביאין לזה וכתבו ומיהו יש בירושלמי וכו' וכלומר דלהאי מ"ד דאוקי פלוגתייהו בלמטה מי' באמת לא תני כיצד במתני'. ומיהו להאי מ"ד הא דקאמר הא למעלה מעשרה אסור היינו איסורא דרבנן. וא"כ האי ילפותא לזורק ממושיט אינו אלא לענין איסור אבל לא לחיובא דחטאת. והכי מוכחא מריש הלכה דלקמן דקאמר לרב למעלה מעשרה מותר ולשמואל אסור וזהו כעין דמשתמע נמי מסוגיא דהכא וכן משמע נמי מסוגית הבבלי דפרקין דקאמר התם דף צ"ז במסקנא כהאי ברייתא בתוך שלשה ד"ה חייב למעלה מעשרה אינו אלא משום שבות וברשיות שלו וכו' פליגי רב ושמואל התם ואיפכא דרב לאומרא ושמואל לקולא ומיהו בלמעלה מעשרה קיימא כוותיה דשמואל דהכא דהכי תני בברייתא וכ"פ הרמב"ם בפ' י"ג בהל' ט"ז שכתב בזורק מרה"י לרה"י ור"ה באמצע אעפ"י שעבר דרך. אויר ר"ה פטור וכחכמים דר"ע. וא"כ למעלה מאויר ר"ה נמי פטור ואין כאן אלא איסורא לכתחלה וכדשמואל. ובחידושים שלי הארכתי בענין הסוגיא דפרקין ודריש פ"ק בהך סוגיא דבעי רבה בלמעלה מעשרה פליגי וכו' ואין כאן מקומו:

תני בשם ר' יודה זרק ארבע אמות בר"ה חייב. היינו הך ברייתא דמייתי לה בבבלי פרקין דף צ"ז ע"ב מרה"י לר"ה ועבר ד' אמות בר"ה ר' יהודה מחייב וחכמים פוטרין וכדס"ד התם דפליגי בקלוטה כמי שהונחה דמי והכי משמע בהדיא לקמן בפ' המוציא תפלין בהל' ג' דקאמר דר' יהודה היא דאמר אסור להשתמש באויר עשרה טפחים וכהאי מ"ד הכי לעיל בפ"ק בהל' א' וע"ש:

הלכה ב

בשם ר' יוחנן אפי' מרוח אחת וכו'. והכי קאי המסקנא שהרי מעגלות אנו למדין ובאורך ר"ה היו מהלכין. ובמאי דקאמר הכא בלבד ע"י שנים והכי קאמר נמי לעיל בפ' כלל גדול בסוף הלכה כל המלאכות באחת וזו בשתים אבל אינו מבואר מהבבלי כן דבסתם אמרו בהושיט למעלה מעשרה וכו' בדיוטא אחת חייב וכן סתם הרמב"ם לדין דהושיט בדיוטא אחת שם בהל' יח דחייב דמשמע דלא בעינן שיקבלו אחר אלא אפי' הושיט איזה דבר ארוך ונמצא שמונח ברה"י אחר חייב והטעם שמה שלמדין ממה שהיה במשכן היינו אם אותה המלאכה היתה נוהגת במשכן. אבל לא דבעינן שיהא עשיית המלאכה ממש כמו שנעשה במשכן שלא היה אפשר בקרשים בענין אחר. והך דר' מיישא דהכא יחידאה הוא והכי משמע נמי מהתוס' ריש מכלתין דף ג' ד"ה בעשותה וכו' דעיקר הקושיא הכא על האי דמחייב נמי בעלמא בהושטה ע"י שנים דווקא. ופריך בכל אחר וכו' ומשני שכך היתה וכו' וכלומר דלתרוצי להך דר' מיישא דלא תיקשי עליה מבעשותה אבל לקושיא דמילתא איכא למימר דלא קאי האי דר' מיישא מיהו מהאי דכלל גדול משמע דסתמא דהאי ש"ס ס"ל הכי בהושטה:

העומד והחלל מצטרפין בארבעה. במה שפי' בפנים בפירוש הא' הוה ניחא נמי לדינא בענין דגבי חולית הבור מצטרף העומד להחלל ובין ברוחב ובין לגובה עשרה. כדלקמן אלא דא"א לפרש להאי דר' יוחנן דקאי על האי מתני' חדא דהא לקמי' הוא דמציין על המתני' חולית הבור וכו'. ועוד דהא לקמן בהדיא מסיק דמצטרף בין לרחב ד' ובין לגבוה י' ומאי קמ"ל ר' יוחנן בהא ומה אירא דקאמר בארבעה אפי' לגובה מצטרפין הן והאמת יורה דרכו דלקמן בפ"ה דעירובין הוא דשייך להאי דר' יוחנן כדגריס לה התם וכמבואר בפנים. ובענין שכתבו התוס' כאן בדף צ"ט בד"ה מסייע ליה לר' יוחנן וכו' א"נ מייתורא דמתני' שמעינן דמצטרפין לארבעה ולהשתמש על גבה וכו' האמת הוא דמצטרף החוליא לרחב ד' כדמשמע בפ' חלון. אבל בהא דסיימו ומיירי כשהחוליא גבוה י' וכו' לא משמע הכי לא מסוגיא דהכא דקאמר בהדיא דכן אנן קיימין בשאינן לא רחבים ד' ולא גבוהים עשרה. וא"כ האי גבוהין עשרה דקתני ע"י צירוף החוליא גבוהין י'

הוא דקאמר וכן לא משמע כן מסוגיא דהבבלי פ' המוצא תפלין דף צ"ט דקתני נמי התם בור בר"ה וחולייתו גבוה עשרה טפחים וכו' וקאמר ר' יוחנן נמי התם אפ"ת בסמיכה הא קמ"ל דבור וחולייתו מצטרפין לעשרה אלמא דהצירוף נמי לגובה הוא וכדפירש"י שם וסך הכל גבוה עשרה מקרקעית הבור וכו' וכך הם דברי הרמב"ם בפ' ט"ו בהל' ט' הבור וחולייתו מצטרפין לעשרה וכו' וקשיא מההיא דעירובין לדברי התוס' בפי' הזה. ובענין הצטרפות העומד עם החלל ברה"י דעלמא כתב הט"ז בסי' שמ"ה משמע דעובי המחיצות הם נמדדין עם החלל לד' טפחים וכו'. ויש לתמוה על שרצה לשנות לדברי הרמב"ם לכוונה אחרת שכתב שם וכן מקום המוקף ד' מחיצות גובהן י' וביניהן ד' על ד' וכו' וביניהן לא משמע בענין אחר אלא החלל שביניהן. ומה שהביא ראיה מהתוס' והרא"ש בההיא דהכוורת מה ראיה היא זו דודאי התם מצטרף הכל לרחב ד' שהרי זרקו וכיון דיש כאן בין הכל גבוה י' ורחב ד' הרי רשות הוא שזרק וכן בחולית הבור והסלע מצטרף החוליא לרחב ד' דטעמא דחזי למינח על גבה מידי אבל היאך נלמד מכאן לשאר חלל רה"י ולהשוותו לזה שנאמר אם זרק מר"ה לדבר שהוא גבוה י' ואין בהחלל ד' אא"כ תצרף גם להמחיצות יתחייב זה ודאי לא עלתה על הדעת ואף אם לא היינו מוצאים במקום אחר מבואר בהדיא דלא כדבריו ומכ"ש שמבואר בדברי התוס' בעצמן דבעלמא אין המחיצות מצטרפין להחלל. וכן מבואר מהש"ס בהדיא דבפ' חלון דף ע"ח ע"א ד"ה אלא וכו' כתבו שם לפ"ד דלעיל בפ' הזורק וז"ל ולא קאי האי טעמא אלא היכא דאין הבור רחב ד' מבפנים אלא ע"י צרוף חוליא והחוליא גבוה עשרה מבחוץ לר"ה דאע"ג דתוכו לאו רה"י הוא על גביו רה"י משום דאי בעי מנח עליה מידי ומשתמש. הרי מבואר דהתוס' בעצמן כתבו דלא הוי רה"י לתוכו אלא דוקא על גבה וא"כ ע"כ צריך אתה לחלק גם בכוורת מטעמא דאמרן דאל"כ דבריהם סותרין זה את זה. ועוד בהדיא מבואר בגמרא דעירובין דף פו ע"ב ופ"ז גבי האי דר"ח בן עקביא גזוזטרא שיש בו ד' אמות וכו' דלעולם בחלל רה"י בלחוד הוא דבעינן ד"ט על ד"ט דקאמר חוקק בה ד' על ד' וכו' וכדפירש"י שם ובציר מהכא לא סגי דאין מחיצה פחות מי' גבוה ואין מחיצה פחות מד' טפחים חלל שביניהם. והאי לא מצית לפרש כמו שרצה הט"ז לפרש דברי הרמב"ם ואין כאן ספק שביניהם שכתב הרמב"ם ג"כ על החלל בלבד הוא דקאמר:

תמן תנינן המפיס מורסא בשבת וכו' אמר ר' יוחנן לית כאן פטור אלא מותר. היינו כשמואל התם ברישׁ מכלתין כל פטורי דשבת פטור אבל אסור בר מהני תלת דפטור ומותר צידת צבי וצידת נחש ומפיס מורסא. והתוס' שם הקשו בשם בה"ג דשמואל אדשמואל בפ' כירה דף מ"ב דפוסק כר' יהודה במלאכה שאינה צריכה לגופה והא צידת

נחש ומפיס מורסא דפטור ומותר כר"ש הוא דאתיא דלדידיה מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור והלכך משום צערא דגופה שרי לכתחלה ותירץ ר"ת דשמואל אליבא דר"ש הוא דקאמר וליה לא ס"ל ועל פי זה הקשו מהמפרשים על הא דפסק הרמב"ם בצידת נחש ומפיס מורסא דפטור ומותר כדכתב בפ' עשירי מהל' שבת בהל' י"ז המפיס שחין בשבת וכו' ואם הפיסה להוציא ממנה הליחה שבה ה"ז מותר ובסוף הפרק שם כתב ג"כ בצידת נחש כשנתכוין להנצל מנשיכתו מותר לצודו בשבת והרי הוא ז"ל פוסק כר' יהודה במלאכה שאינה צריכה לגופה כדכתב לעיל בפ"א בהל' ז' ועיין במה שתירץ הה"מ בזה והוא דוחק. ועוד מ"ש ויעיד על זה דשמואל אמר בהנהו פטור ומותר וכו' וזה עדות מתוך הקושיא היא דהא מהאי גופה הוא דהקשו עליו דמנא לן לומר דשמואל אליבא דנפשיה ס"ל הכי דילמא אליבא דר"ש דווקא הוא דקאמר וכפי' ר"ת דלעיל. אלא דנראה דטעמיה דהרמב"ם מכאן הוא דנלמד דמדחזי' הכא דר' יוחנן פסק דפטור ומותר בהני והא ר' יוחנן גופיה כר' יהודה ס"ל במלאכה שאינה צריכה לגופה כדאמרינן בהדיא לעיל בפ' כלל גדול בהל' ב' אליביה דמילתיה דהתם אזלא אליבא דרבנן דפליגי אדר"ש. ועיין לעיל שם בד"ה מעתה החורש ביו"ט אינו לוקה וכו' ובהסוגיא המבוארת שם ותראה עין בעין דר' יוחנן ס"ל מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה. וא"כ ע"כ דאפי' למ"ד חייב פטור ומותר בהני משום דבמורסא איכא צערא דגופה ובנחש שלא יזיקנו. ועוד דר"ז מכריח הכא דתנא דמתני' דעדיות ס"ל הכי במפיס מורסא כמביאר בפנים וא"כ בצידת נחש נמי כן מדתני להו גבי הדדי ש"מ דשוין הן וזה ברור הוא ובגופא דמילתא דפסק הרמב"ם במלאכה שאינה צריכה לגופה דלא כרבא ריש פ' נוטל כבר אמרתי שם דבפ' נוטל יתבאר דלא אזלא פסקיה כשמואל לחוד אלא כרבינא דהוא בתראה והלכתא כוותיה לגביה דרבא וע"ש:

הלכה ג

על דעתיה דר"מ בין שיש בו ארבעה על ארבעה וכו'. את רואה את הכותל כגמום. התוס' בפ"ק דף ז' ע"ב ד"ה והלכה ונחה בחור כל שהוא הביאו לזה על הא דתירץ ר"י דאיירי בחורין שדרכן לעשותן בשעת הבנין שמפולשין לר"ה ובצד רה"י הם רחבים ד' אבל לא מצד ר"ה וכו' וכן משמע בירושלמי דגריס התם על דעתיה דר"מ בין שיש שם ד' בין שאין שם ד' רואין את הכותל כגמום. ולכאורה הא משמע מהכא שלא כדבריהם שהרי אפי' אין בו ד' קאמר לר"מ דחוקקין להשלים. ועיין במהרש"א במה שרצה לתרץ ולבאר דבריהם ותראה דכולו מוקשה הוא ועיקרא דמילתיה שהתוס' מביאין ראיה מן הירושלמי דחוקקין להשלים דקאמר על הרוחב ולא אגובה משום דחורי רה"י לא בעו

גובה י' וזה דבר שאין לו שחר דמהיכא תיתי לומר דליבעי החור גובה י' הא אנן לא קפדינן אלא על גובה הכותל שיהי' עשרה ויש שם חור רחב ד' והויא ממש דומה לכיפה ועוד דאף לפי פירושו עדיין מנגד להם דברי הירושלמי ברוחב דקאמר בהדיא בין שאין שם ד' רואין כו' ואין כאן מקום להאריך. ובחידושי שיטות ועירובין שלי הרחבתי הדבור לבאר כל דברי התוס' במה שיש לדקדק עוד בדבריהם דלקמן וביארתי הכל על נכון בס"ד. וכאן לא אביא אלא למה שצריך ביאור לראייתם מהירושלמי וזה נתבאר ביותר לפי דבריהם ביומא דף יא ע"ב ד"ה הכל מודים כו' שהקשו גם שם מההיא דכיפה והביאו בתחלה כתירוץ הר"י והקשו על זה וכתבו ולא נהירא לי וכו' עד ולי נראה לתרץ וכו' דע"כ אי איירי דנח בחור שיש בו ד' מבפנים ובכותל עב שיש לו לחוק ולהשלים וכו' ע"ש הוסיפו לבאר שם בענין החור שהיא עולה ג"כ כדברי הר"י שהביאו כאן אלא שהוא בקצת יותר ביאור. ומשום דלא משכחת לה שנח בחור שהרי דרכו למיהדר ואתי אלא באופן הזה שאין שם ד' מבחוץ אלא מבפנים היא דאיכא ד' והכותל עב ונתעכב החפץ בהחור ויש כאן לחוק ולהשלים וא"כ בר"מ אתיא. וזהו כוונת דבריהם גם כאן שהרי לתירוץ הר"י נמי הכי הוא בענין פירושא דהחור שדרכן להיות מפולשין לר"ה ובצד רה"י הם רחבים די ולא מצד ר"ה ועל זה הוא שהביאו ראיה מן הירושלמי דגרס התם על דעתיה דר"מ וכו' כלומר בין שיש שם ד' היינו מבחוץ במקום שזרק ונח שם דבהא פשיטא דהחורין ברה"י הן שהרי הן בגובה י' כדמסקו לקמן ובין שאין שם מבחוץ ד' אבל יש בו מבפנים ד' כגון שהכותל עב ושפיר משכחת לה להאי גוונא שהחור המפולש לר"ה יש בו מבפנים ד' ואין בו מבחוץ ד' והלכך שפיר אמרינן ביה רואין את הכותל כאלו הוא גמום בחוקקין להשלים. ומזה תבין דעיקר ראייתם דבחור בכה"ג הוא דמיירי ושיהא בו שייך בהכותל לומר חוקקין להשלים אליבא דר"מ ודמשכחת לה נמי שמתעכב בו החפץ ולא מיהדר ואתי. ויותר באור דבריהם בהא דכתבו לקמן ודוקא אותם שלמעלה מי' וכו' כתבתי שם ולא נאריך בזה כאן. ולענין דינא כתבתי שם דממה שכתב הרשב"א והביאו הה"מ בפ' י"ד בהל' י' ומהו שיקרא חורי רה"י שהוא כרה"י לכ"ע. חור שבכתלים של רה"י ועוברים כלפי פנים. עכ"ל וכלומר חור המפולש מר"ה לרה"י נקרא חור רה"י כמו שנתבאר ג"כ מדברי התוס' אלא שלא חילק בין למעלה מי' ובין מלמטה מי' כמה שחלקו בהתוס' ולא הוזכר מזה בדברי הראשונים שהרי"ף כתב בפ"ק בהדיא בענין חורי מפולש חורי רה"י כרה"י דמו חורי ר"ה אביי אמר כר"ה דמו ורבא אמר לאו כר"ה דמו והלכה כרבא. וכיון דלא כר"ה דמו אי אית בהו ד' על ד' טפחים וגביהי עשרה הוו להו כרה"י. ור"ל בזה גביהי עשרה שהן כגבוה עשרה של הכותל וזהו

פשוט. ואי אית בהו ד' על ד' ולא גביהי עשרה הוו להו כרמלית ואי לית בהו ד' על ד' טפחים ואע"ג דגביהי עשרה מקום פטור הן וכך הם דברי הרמב"ם בפי"ד בהל' י'. ומה שכתב המ"א בסי' שמ"ה בסעיף ד' חורים אפי' הן למטה מי' ומ"ש התוס' דלמטה מי' שייך לר"ה היינו לפי הס"ד. והם דברים אינם צריכים ואינם שייכים לכאן דמ"ש התוס' בחורין המפולשין מר"ה לרה"י הוא ואין בהן ד' מבחוץ ומאי שייך כאן ס"ד או מסקנא והסוגיא כולה אליבא דאביי הוא דאזלא. ופי' התוס' אליבא דהך מימרא דרב יהודה שהביא לראיה לשנוייא דמשני בכותל דלית ביה חור וכו' ולהכריח דלא מצית לאוקמה בכותל דאית ביה חור. וכי מעיינת בהסוגיא ובדברי הרי"ף והרמב"ם אשכחת לה דחורין המפולשין אם הם רחבים ד' בין מבפנים בין מבחוץ ודאי לכ"ע חורי רה"י חשיבי ואפי' הם כלפי ר"ה בלבד וגבוהים עשרה ורחבין ד' כרה"י הן ואם הן כלפי פנים בלבד פשיטא ופשיטא שבין מלמעלה ובין מלמטה רה"י הן ובכה"ג לא דברו התוס' כלל וכלל ואין להאריך בזה:

הלכה ה

נסר שהוא חוץ לספינה ואין בו רוחב ארבעה וכו'. לפי הנראה א"כ רב המנונא ס"ל כרב הונא בבבלי דף ק' דלא בעינן רוחב ד' אלא זוז כל שהוא סגי ור' אבון דלקמן ס"ל כרב חסדא ורבה בר רב הונא עושה מקום ד' ולפיכך כתבתי בפנים שנראה שצ"ל לקמן שיש בו רוחב ד' דאי לאו הכי מה שייך לומר רואין את המחיצות כאלו עולות הרי אין כאן רוחב ד' והך דתיבה פחותה וסל פחות לאו משום דינא קאמר אלא כדפרישית בפנים. אבל בחידושי הרשב"א ז"ל ראיתי שכתב על האי דאמרו שם עושה מקום ד' ואיכא למידק היכי דמי אי למעלה מי' היינו רה"י ואי למטה מי' היינו כרמלית ולעולם מטלטל הוא מכרמלית לרה"י פי' רבי' האי גאון ז"ל בשם הגאונים ז"ל שאותו מקום כגון תיבה פחותה או סל פחות ונמצא סיוע בתלמוד ירושלמי אמר רב המנונא נסר וכו' עד סל פחות אלמא משמע שצריך לפחות אותו ולעשות כמין תיבה פחותה או סל פחותה וכו' עכ"ל ואף שלפ"ז צריך לדחוק הרבה בהא דלקמן בדברי ר' אבון שאין בו רוחב ד' שבזה הלשון הועתק שם צריכין אנו לבטל דעתינו מפני דעת הגאונים ז"ל וע"ש:

הלכה ו

רבי אבהו בשם ר' יוחנן הזיד בחלב וכו'. כבר בארתי בזה בפ"ו דתרומות ובפ"ז ובפרק מרובה ובפ"ג דכתובות בס"ד:

הדרן עלך פרק הזורק

פרק יב

הלכה א

הבונה תני אחד מביא את התבן וכו' עיין בפרק כלל גדול מה שנתבאר בזה:

מאן דהורי ליה כרשב"ג הורי ליה. והכי נמי אמר רבא בבבלי סוף פ' כירה אנא כרשב"ג סבירא לי דאמר אם היה רפוי מותר ולפיכך פסק הרמב"ם כן בפי':

הלכה ג

מאן תנא סימניות ר' יוסי וכן גריס הרי"ף במתני' סימניות וכן הרמב"ם בפ' י"ג בהל' י' בכל כתב ובכל לשון חייב ואפי' משני סימניות ומדסתם לן התנא הכא כר"י ש"מ דהל' כר"י לחייבו ברושם וזהו טעמו של הרמב"ם שפסק שם בהל' י"ז כר' יוסי דחייב ברושם אבל לא לענין דר' יוסי משוי ליה אב כדמשמע מדבריו לא נתחייבו וכו' אלא בהא הלכה כסתם משנה דאבות מלאכות הכותב הוא אב והרושם תולדה דכותב הוא:

הלכה ד

כתב בדיו על עלי ירקות וכו'. מהאי תוספתא והלכה היא כמו שפסק הרמב"ם שם בהל' ט"ו למדנו שמצינו מה שהוא אינו כתב גבי שבת ופטור עליו וגבי גט הוי כתב וכשר שהרי משנה שלימה שנינו בפ"ב דגיטין בכל כותבין וכו' אין כותבין לא במשקין ולא במי פירות ולא בכל דבר שאינו של קיימא על הכל כותבין על העלה של זית וכו' הרי בדיו על העלה כשר בגט ובשבת בעינן עד שיכתוב בדבר של קיימא על דבר של קיימא ומזה נמצינו למדין דלא לכל ענין חמיר ענין חיובא דשבת מענין פסול בגט דיש שהוא כשר בגט ופטור בשבת ומתורצין הן דברי הרמב"ם בכך כמו שכתב בפרק ד' מהל' גירושין בהלכה ז' כמו שתראה בדבור דלקמן המתחיל הקורע על העור:

אמר ר' אבא בר ממל בסידרה. ראיתי בתחידושי הרשב"א שכתב על הא דגרסינן נמי בבבלי פרקין דף ק"ד אמר ר' אמי כתב אות אחת בטבריא ואות אחת בציפורי חייב כתיבה היא אלא שמחוסרת קריבה וז"ל פי' כתב אות אחת במגילה בטבריא ואות א' באותה מגלה בציפורי אבל רבינו האי גאון ז"ל כתב כך היו הראשונים ז"ל מפרשים כי טבריא וציפורי סמוכות זו לזו והיה השער של זו מסוייד בסיד עד קצה העיר וכן שער של זו מסוייד בסיד עד קצה העיר ואם תכתוב אות גדולה עד קצה זו כאשר יכתב על השערים אות גדולה כמוה עד קצה זו לזו אעפ"י שאין קרובות זו לזו הרי הרואה את זו ומהלך עד שרואה את זו יודע הוא כי תואמות הן ומכוונות זו לזו והיינו דאמרינן כתיבה היא אלא שמחוסרת קריבה עכ"ל ודבר רחוק הוא זה אבל מצאתי בירושלמי ענין יורה על פירוש זה דגרסינן התם ר' יעקב וכו' בשם ר' אלעזר כתב אות אחת בטיבריא וכו' אמר

ר' אבא בר ממל תיפתר בסיד דק עכ"ל הרשב"א ואם הגי' היתה כך לפניו מ"מ אינו מורה לא כפי' רב האי גאון דמה ענין סיד דק לפירושו ופשיטא דלא כפי' הה"מ בפי"ג בהל' י"ב שהביא להגי' זו וכתב ואפשר שזהו פי' ירושלמי שאמרו בתירוץ קושיא זו תפתר בסיד דק פי' שהמגלות הם מסיד דק ואדם יכול לכרכן ולקרב האותיות שבאמצעיתן יפה כך צ"ל לפי לשון רבינו עכ"ל וזה יותר רחוק ודחוק ואין הדעת סובלו ופשיטא לפרש דברי הרמב"ם בכך וכי מה צריך למגילה של סיד דק שיהא נוח לכרכה יותר מבקלף או גויל ועוד שאין לשון הרמב"ם מורה כלל על מגלה הנכרכת וכי לשון מגלה מתפרשת בנכרכת דווקא והלא שנינו בפ"ב דסוטה בא לו לכתוב את המגילה וכו' וכן לקמן אין כותבין לא על הלוח וכו' אלא על המגילה וכו' ולא מצינו שתהא פרשת סוטה נכרכת ופשיט הוא דמגיל' נקראת קלף או גויל שכותבין עליו. וזהו לשון המקרא במגלת ספר כתוב עלי. ובענין פי' דברי הרמב"ם אינו מורה כ"א כפירש"י שכתב בטבריא על איזה מגילה בקצה שפתה ובמדינה אחרת באותה יום כתב במגילה אחרת נמי כן בקצה שפתה וזהו שסיים שבזמן שמקרבן נהגין זה עם זה ודבר זה א"צ לפנים בפי' הרמב"ם ובענין הגי' כאן בסיד דק על זה נאמר אם קבלה היא נקבל. אבל יותר היה נוח לפרש שכתב האות הא' על סיד דק שעל הגויל ונוח היא לקלוף אותו ולקרבו עם האות שכ' בצפורי על הקלף או על הגויל. ומיהו לפי מה שכתוב לפנינו בסדרה יותר נוח היא הגי' וכדפרישית בפנים שעולה כהאי דהתם וכפי פירש"י. ואפשר שהרגל של הה"א היה ארוך בהעתקה ונדמה להמעתיק שם לקו"ף וכתוב בסיד דק איך שיהיה הנכון הוא כדפרישית בס"ד:

הקורע על העור כתבנית כתב חייב וכו'. כך פסק הרמב"ם בפי"ג מהל' שבת בהל' ט"ז וגרסינן בהאי תלמודא בפ"ב דגיטין בהל' ג' לענין גט נמי כן המקרע על העור כתבנית כתב כשר הרושם על העור כתבנית כתב פסול ובתוספתא פ"ב דגיטין נישנו הדברים בהפך הקורע פסול הרושם כשר וכן הוא לענין שבת והרמב"ם שפסק בשבת כגי' האי תלמודא שתפסו לעיקר אבל בהל' גירושין בפרק ד' בהל' ז' פסק בגט בין המקרע בין הרושם על העור כתבנית כתב כשר והביא שם הה"מ בשם הרשב"א שתמה על זה שהרי אפי' לענין חיוב שבת פסק שהרושם על העור אינו כתב ולמה אמר בגט הרושם כשר ולא מצאו טעם נכון לזה וממה שנתבאר בדבור דלעיל תמצא טעם נכון לדבריו שמהיכן למדנו דחומר בשבת מדברי ר' יוחנן למדנו שם בדף כ' וכעין דאמר הכא וכי מפני שאנו מדמין נעשה מעשה וכלומר לענין שבת אנו אומרין זה לחומרא בעלמא כדפירש"י שם אבל היאך נכשיר לכתחלה בכה"ג בגט. ומעתה תקשה לר' יוחנן הרי מצינו דבשבת פטור ובגט כשר וזהו בדבר של קיימא ע"ג דבר שאינו של קיימא ואם בגט הוי כתב

כדלעיל א"כ היה לנו להחמיר בשבת בכה"ג אלא ודאי דה"ק ליה אין דמצינו שיש קולא בשבת ולא מיחשב כתב לחייבו כגון הא דלעיל ובגט כשר. וכן נמי ברושם על העור דבשבת לא הוי כתב ובגט כשר אבל לא מפני כך תבא ללמד ממה שאנו מחמירין בשבת לחומרא בעלמא ותרצה ג"כ להכשיר בגט זה ודאי לא מצית למילף להקל בגט הואיל ואנו מחמירין עליו בשבת. ומיהת איכא דמה שמקילין בשבת ועם כל זה הוי כתב בגט כההיא דעלה של זית וכהאי דרושם על העור וטעמא דמילתא לפי האמת משום דגבי שבת תרתי בעינן שיהא הכתב דבר של קיימא וכן ע"ג דבר של קיימא אבל גבי גט אף דהכל בכתב תליא מילתא דוכתב בעינן מ"מ בחדא מינייהו סגי והיינו אם הוא על דבר של קיימא ה"ז כתב אפי' ברושם על העור ואם הוא על דבר שאינו של קיימא לא כלום הוא עד שיכתוב בדבר של קיימא כדמוכח מההיא דעלה של זית. והשתא דיו ע"ג סיקרא דפסול בעדי גט משום האי טעמא גופה דהואיל וסיקרא כתב הוא א"כ לא עשו כלום מה שחתמו עצמן עליו דנהי דלענין שבת איכא חיובא ומשום דמ"מ כתיבה מקריא לענין עדי הגט מיהת כתב עצמן בעינן:

הדרן עלך פרק הבונה

פרק יג

הלכה א

רבי אליעזר אומר האורג וכו'. שיעור האורג קתני לקמן בהל' ד' האורג שני חוטין שיעורו כמלא הסיט ומלא הסיט הוא רוחב שתי אצבעות כדכתב הרמב"ם בפרק ט' בהל' י"ח וכן כתב בפי' המשנה כי כך קיבל מפי' הקדמונים שמלא הסיט הוא שתות הזרת ומלא רוחב הסיט הוא רחוק מה שיראה בין הגודל והאצבע. והזרת הוא חצי אמה כמפורש בפי' עושין פסין דף כ"א. וא"כ שתות הזרת הוא שתי אצבעות. ומ"ש מלא רוחב הסיט זהו כל מה שיכול אדם להרחיק ולהרחיב בין הגודל והאצבע היינו רוחב הסיט כפול דאלו רוחב הסיט אינו אלא כל מה שיכול להרחיק ולהרחיב בין אצבע לאמה בתכלית הריחוק והוא שמונה אצבעות והרוחב הסיט כפול בתכלית הריחוק הוא ששה עשר אצבעות וזהו שכתב שם בפ' הנזכר בהל' ט"ו בשיעור הטווה. וכן לעיל בהמלבן והמנפץ וצובע שיעור חוט ארכו ארבעה טפחים שזהו מלא רוחב הסיט כפול. ויש פירושים הרבה בשיעור הסיט ולדעת ר' אליעזר הקליר ביסודו הזרת הוא שליש אמה כמה שהביאו התוס' בעירובין שם. ולדעתו הסיט הוא ארבעה אצבעות כשיעור הטפח. וחשבונו של הרמב"ם כפי אשר קבל מפי הקדמונים:

הלכה ב

העושה שני בתי נירין וכו'. כדפרישית בפנים הוא העולה מפי' הרמב"ם שכ"כ בחבורו בפ"ט בהל' ט"ו העושה שני בתי נירין וכו' וכדסיים שם וכן כל העושה שני בתי נירין בדבר שעושין אותו בתים בתים וכו' א"כ המשמעות על חוטי הסירוג או החבלים או כל כיוצא בזה שמסרגין ועושין בתים בתים ונראה שפי' להא דאביי דהתם תרתי בנירא וחדא בנירא כפי' הערוך שכתב על זה פי' כד אזלא נירא תרי זימני סחור סחור נקיט חד זימנא מאותו חוט עבה שהולך בעבר על הנירא. והוא דרך הסירוג בדבר שעושין אותו כעין בתים בתים:

הלכה ג

הקורע בחמתו ועל מתו. מסקינן בגמרא דמתני' דקתני פטור ר"ש היא דס"ל מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה והכא הוא דמדייק מדלא קתני בהדיא דיצא ידי קריעה כמבואר מהסוגיא כדפרישית בפנים והתם מדייק לה מרומיא דמתני' והברייתא אהדדי דקתני הקורע בחמתו ובאבלו ועל מתו חייב וכו' עד חמתו אחמתו נמי ל"ק הא ר"ש הא ר' יהודה וכו' אימור דשמעת ליה לר' יהודה במתקן במקלקל מי שמעת ליה האי נמי מתקן הוא דקעביד נחת רוח ליצרו. וכדנראה מפירש"י ז"ל דלבתר דאוקי מתני' כר"ש והברייתא כר' יהודה דהתו אמתו נמי בהכי מיתרצא כדמסיים שם ולא מיתוקמא אלא כר' יהודה דהא מלאכה שאינה צריכה לגופה היא במוציא את המת לקברו ומה שפירש הר"י בתוס' שכתבו דלא מתרץ אלא חמתו אחמתו אבל בעל מתו לא פליגי דבמת דעלמא פטור דמקלקל הוא ובמת דידיה דאיכא מצוה חשיב מתקן אע"ג דלקמן משמע דלצורך מצוה לא חשוב ר"ש תיקון דהא יליף ממילה והבערת בת כהן דמקלקל בחבורה ובהבערה חייב התם מקלקל הוא לגמרי שאינו צורך אחר אלא מה שהוא צורך מצוה אבל גבי קריעת אבל הוי תיקון הבגד ע"י קריעה שיוכל ללבשו בכל שעה וכו'. כל זה דוחק הוא לחלק בהכי ומלבד מה דשדי נרגא הרשב"א ז"ל על פירוש זה דאי איתא דבכל מקום דאיכא תיקון לצורך מצוה אף ר"ש מודה א"כ אף המוציא מת לקברו יהא חייב דמצוה קעביד. ואין לומר דהתם לא רמי עליה ממש להוציאו דאפשר על ידי אחרים. אבל קריעה הוא חייב בכך דמת מצוה מאי איכא למימר. ואנן המוציא את המת סתמא תנן ומה דמפרשי משום דצריך ללבוש בגד קרוע כל שבעה אם כן מקריא מלאכה הצריכה לגופה אף לר"ש גם זה אינו מחוור דהא משמע מהסוגיא דאף אדם כשר או בשעת יציאת נשמה הרי הן כמותו והנהו אינן חייבין ללבוש בגד קרוע אלא מאחין הן מיד וכו' ודברי רש"י ז"ל נראה לי עיקר עכ"ל. ולקמן אביא מה שכתב עוד בענין מת מצוה אליבא דר"ש

ומה דאיכא למידק בדבריו. נקטינן מיהא דרישא דמתני' לא מיתוקמא אלא כר"ש ואע"ג דסיפא דתנן כל המקלקלין פטורין סתמא ומשמע אפי' חובל ומבעיר והך לא מיתוקמא אלא כר' יהודה דאיהו הוא דסבירא ליה כל המקלקלין פטורין ואינו מתחייב בחובל ומבעיר אלא בגוונא דאיכא תיקון כגון בחובל וצריך הדם לכלבו ובמבעיר וצריך לאפרו דאלו לר"ש מקלקל בחבורה ובהבערה בלאו הכי חייב כדיליף מדאיצטריך קרא למישרי מילה בשבת ואסר להבערה בבת כהן וכדאוקי התם לקמן דסיפא דמתני' כר' יהודה היא ובריית' דתני ר' אבהו סתמא חוץ מחובל ומבעיר כר"ש וכפירש"י ז"ל. והרמב"ם פי' בדרך ושיטת רש"י ז"ל ולפיכך לדעתו דפסק כרבי יהודה במלאכה שאינה צריכה לגופה דחייב כמבואר בפ"א ובכמה מקומות פסק בחובל ומבעיר דפטור אא"כ בחובל וצריך לכלבו ובמבעיר וצריך לאפרו כמו שכתב בפרק ח' בהל' ז' וח' בחובל בבהמה בחיה ובעוף ובריש פי"ב במבעיר. ולדידיה ל"ק ממילה ובת כהן וכדשני רב אשי אליבא דרבי יהודה דמילה תיקון הוא וכן הבערה בבת כהן מה לי וכו'. ולר' יהודה כל היכא דאיכא תיקון מצוה שפיר נקרא מתקן ואפי' מתקן אצל יצרו נקרא תיקון כדקאמר התם בהסוגיא וכדפסק הרמב"ם בפרק ח' שם בחובל בחבירו דמשום הכי חייב דהוי כמתקן וכן בקורע בחמתו ועל מתו דמתיישב דעתו בדבר זה כדכתב בפרק י' בהל' י'. וזה נלמד דבר מדבר הוא. וכל זה פשוט הוא. ולפיכך נמי במבעיר גדישו של חברו דתנינן בהדיא בפ' מרובה דמתחייב בנפשו וסתמא קתני דמשמע אפי' אינו צריך לאפרו דטעמא הויא מפני שכוונתו להנקם משונאו ונתקררה דעתו בזה ונקרא תיקון כדכתב בפי"ב שם. ומה שתמצא כתוב בענין זה הכל המה אריכות דברים בחנם. ודבר אחד אביא בענין שכתב הרשב"א אליבא דר"ש ואף דלאו אליבא דהלכתא הוא. שסיים בפרקין וכתב על הא דרב אשי מה לי וכו'. ומיהו אפשר דרב אשי לאו דסבירא ליה כר' יהודה אלא מפרש טעמיה דר' יהודה והתם נמי ביבמות הדין טעמא דאמר אימור דשמעת ליה לר' יוסי דהבערה ללאו יצאת ה"מ הבערה דעלמא וכו'. התם הוא משום דבין לר' יוסי ובין לר' נתן ליה להו דר"ש דהא לר"ש הבערה לגופה איצטריכא וכו' וכך הם דברי המתני' בהסוגיא. וכך מבואר הוא הכא לעיל בפ"ב בסוגיא דהמכבה דלמאן דאית ליה דחובל ומבעיר חייב אפי' בשאינו צריך להדם ולהאפר מקשה התם הרי הבערה יצאת ללמד על כל המלאכות שבתורה וכילהן לצורך דווקא והיא שלא לצורך ומשני דהיינו דווקא למ"ד דהבערה לחלק יצאת וללמד על כל המלאכות שבתורה אבל האי מ"ד וזהו אליבא דר"ש דאיהו הוא דסבירא ליה דכל המלאכות לצורך בדווקא הוא דחייב לא סבירא ליה דהבערה ללמד יצאת אלא כר"א דקאמר הבערה לימדה על עצמה והיינו לא ללאו כדנראה כך

לכאורה וכן פרישית שם בפנים אבל לא משמע הכי בהסוגיא דהתם אליבא דר"ש אלא לגופה יוצאת וללמד על עצמה דכל מקלקל בהבערה חייב וכך כתבתי שם במראה ד"ה ר' יוסי ור"ש אמרו דבר אחד. ומיהו הא דפי' התוס' כאן דלר"ש נפקא ליה לחלק מהיכא דנפקא ליה לשמואל זה קשה דע"כ אי אפשר לומר כן אליבא דר"ש דבהדיא אמרינן בפ' אלו נערות דף ל"ד דר"ש סבירא ליה כר' יוחנן הסנדלר דמוקי לקרא דמחלליה במזיד ולא בשוגג כדשמואל אלא דלר"ש אמרינן דנפקא ליה לחלק כדאמר הכא לעיל שם דנפקא ליה לר' אלעזר מדרשא דאחת שהיא הנה והא דכתבו התוס' כאן בפשיטות וליכא למימר דנפקא ליה מאחת מהנה כדמפיק ליה ר' יוסי דהא בהדיא פליג ר"ש אר' יוסי בפ' הבונה דף ק"ג ודריש ליה לדרשא אחריתא. הוכחה זו לאו הוכחה היא כלל דלא פליג עליה אלא על דרשא דמאחת דר' יוסי דריש אחת שמעון מאחת שם משמעון ור"ש דריש עד שיכתוב את כולו כדקאמר התם. אבל לענין דרשה דאחת שהיא הנה וכו' וזהו לחלק לא שמעינן מהתם לא בהדיא ולא ממשמעות דפליג. ושפיר איכא למימר דר"ש נמי דריש לה הכי כדרשת ר' יוסי לענין חילוק מלאכות. וכתב עוד הרשב"א שם ואכתי קשיא לי כיון דקיום מצוה לא חשיבא ליה תיקון בגופו של דבר ומלאכה שלא לצורך היא ואם כן קבורת מצוה תדחה שבת ובשלמא לר' יהודה כיון שיש תיקון אצל המת אסור וכ"ש דליכא חפירה בקרקע קלקול אלא לר"ש קשיא. ויש לומר דלר"ש אין הכי נמי דשרי והא דאמרינן התם קבורת מת מצוה תוכיח שאינה דוחה את השבת דלא כר"ש דלר"ש ודאי דוחה. ותדע דבפ' המצניע קאמר פוטר היה ר"ש במוציא את המת לקברו וכללא כייל אפי' במת מצוה זה נראה לי לפי שיטת רש"י ז"ל עכ"ל. ולפי דבריו יש לנו עוד ראיה גמורה דאין הלכה כר"ש דהא בפשיטות קאמר סתמא דהש"ס וכדר' יוחנן בפ' אחד דיני ממונות דף לה דאין קבורת מת מצוה דוחה שבת וכן בכמה מקומות. בהש"ס. ויתבאר עוד מזה לקמן ריש פ' נוטל שיעדתי מקום לזה בהגיעי לשם בס"ד:

בעון קומי רבי בא וכו'. הך בעיא היא אליבא דר"ש היא וכמבואר בפנים אבל לר' יהודה דמוקמינן התם בהסוגיא להך ברייתא דקתני הקורע בחמתו ועל מתו חייב כמבואר בדבור דלעיל לשיטת רש"י וכן לשיטת הרמב"ם ז"ל דמתו אמתו נמי מיתרצא בהכי לפי המסקנא וקתני בהדיא ואעפ"י שמחלל את השבת יצא ידי קריעה וכך כתב הטור בי"ד סי' ש"מ והרמב"ם שלא ביאר זה בהדיא בהל' אבל לא היה צריך לכך דממילא משמע מדבריו כאן כן שכתב בפ"י כמוזכר בדבור דלעיל הקורע וכו' הרי הוא כמתקן וחייב ואם נקרא תיקון פשיטא שיצא ידי חובתו:

אמר ר' אילא אלה המצות וכו'. וא"כ דעת ר' אילא בדר' יונה דאין עבירה מצוה ואין לברך עליה וזהו דפסק הרמב"ם בהל' ברכות שאין לברך על מצוה הבאה בעבירה וכר' אילא ור' יונה לגביה דר' יוסי וכבר זכרתי מזה לעיל בפ"ק דחלה:

הלכה ה

מחלפא שיטתון דרבנן וכו'. הכא מקשי לה מדיוקא דמתני' דהתם אדמתני' דהכא. אליבא דרבנן ושפיר אתיא האי שנויא כדמשני כאן בגדולה כאן בקטנה. אבל התם בהסוגיא דף ק"ו דדמי הך ברייתא דהתוספתא אדמתני' דהתם ומשני עופות אעופות דהא דקתני צפור למגדל דוקא בצפור דרור עסקינן וכו' וקאמר רב אשי דחיה אחיה נמי לא קשיא הא בביבר גדול הא בביבר קטן. והשתא למאי דדייק הכא נשארה כקושיא להסוגיא דהתם דאי מוקמינן למתני' דהתם בביבר קטן פשיטא דקשיא דאמאי לא קתני התם דצדין נמי מגינה וחצר קטנה כמו דאיירי בביבור קטן ואם באנו ליישב זה צריך קצת לאריכות ואין כאן מקומו להאריך בזה:

הלכה ז

אני לא שמעתי מאבא וכו' אף כופין עליה כלי מהני תרי ענייני מכפיית הכלי ומצדדי הבהמה כבר נתבאר לעיל בפ' במה טומנין ובפ' במה בהמה בהלכה ב' בס"ד:

הדרן עלך פרק רבי אליעזר

פרק יד

הלכה א

שמונה שרצים האמורים בתורה. והחובל וכו'. כדפרישית והוא דעת הרמב"ם ז"ל והוא עיקר. ורש"י ז"ל פי' דיש להן עור וכו' והויא ליה תולדה דשוחט ל"א כיון דיש להן עור נצבע העור בדם הנצרר בו וחייב משום צובע וכבר בארתי לעיל פ' כלל גדול ד"ה הדא אמרה העושה חבורה ונצרר בה דם חייב וכו' שמה שאמרו בזה אינו מוסכם ונסתר מהאי דר"ל דהתם לקמן וע"ש שתירצתי כל מה שדקדק הרמ"ך והוכחתי לדעת הרמב"ם ולטעמו דפוסק דחובל חייב משום מפרק ולשוחט משום נטילת נשמה כדשמואל ולא כרב ותמצא שם הכל מבואר בס"ד:

רבי יוחנן אמר לא שנו אלא לאיסור ולטומאה וכו'. והכי קאמר רב התם בריש פרקין דעד כאן לא פליגי רבנן עליה דר' יוחנן בן נורי אלא לענין טומאה אבל לענין שבת אפי' רבנן מודו וכהאי דאמר לקמן על הא דאמר רב עור הוא וכו' ואתיא כההיא דאמר רב יוחנן וכ"כ הרמב"ם בפ"ד מהל' מ"א בהל' כ"א ואלו שעורותיהן כבשריהן וכו' הרי הן כבשר

לכל דבר בין לאיסור אכילה בין לטומאה ודקדק וכתב לאיסור אכילה אבל לא ללקות כמבואר שם לעיל דאין לוקין על עור נבלות וטריפות. ולענין שבת כבר ביאר במקומו בה"ש בפ"ח הל' ט' שמונה שרצים האמורים בתורה הן שיש להן עורות לענין שבת: פתר לה בבאין להזיק האי אוקימתא כהאי אוקימתא דרב יוסף היא בבבלי פ' כל כתבי דף קכ"א דאוקי להאי ברייתא חמשה נהרגין בשבת ברצו אחריו ודברי הכל ואפי' לרב יהודה דמחייב במלאכה שאינה צריכה לגופה והרמב"ם שכתב בפ' אחד עשר בהל' ד' באלו חמשה מותר להורגן בשבת כשיראו ושאר כל המזיקין אם היה רצין אחריו מותר להרגן ועיין בהה"מ שנתן טעם למאי דפוסק הרמב"ם כרבי יהודה במלאכה שאינה צריכה לגופה ואפ"ה מתיר להרגן בהראותן בלבד משום פקוח נפש הוא. ולי נראה דטעמו משום הא דאמר לקמן התם לפשוט הבעיא בההיא דאמר רבי פגע בו כיוצא בו וכו' מהא דבעי מיניה מר' ינאי מהו להרוג נחשים ועקרבים בשבת ואמר להו צירעא אני הורג נחש ועקרב לכ"ש וזהו כר' ינאי דהכא ואע"ג דקאמר התם דילמא לפי תומו היינו למידחי דלא תפשוט מינה להאי בעיא דלעיל אבל לענין דינא לעולם אפי' לכתחלה מותר להרגן בהראותן בלבד כדמשמע לישנא דר' ינאי דהכא דמותר להרוג לכתחלה קאמר: **הדא אמרה שור שמרד הצדו בשבת חייב**. הרמב"ם לא ביאר זה להדיא אלא העתיק לשון המשנה בפ"י בהל' כ"ד הצד חיה ועוף שברשותו וכו' פטור ואפשר שסמך על דקדוק הלשון דמשמע דוקא שברשותו ומ"מ אם היה דעתו כהאי דהכא היה לו לבאר לענין חיוב ושמא דדעתו דלכתחלה הוא דאסור כדעת שהובא בהגהמ"י שם:

הלכה ב

הילמי צריכה אומן. מהאי לישנא משמע דמלאכתה גופה היא שצריכה אומן וזהו כטעמיה דהרמב"ם שכתב בפ' כ"ב בהל' י' מפני שנראה כעושה מלאכה ממלאכת התבשיל דאלו לטעמיה דרש"י שכתב שהוא כמעבד וכו' כדי שיתקיים לא שייכא לישנא דצריכה אומן אלא הוא כמלאכת אומן מיבעי ליה למימר:

הלכה ג

זה שהוא לוחש וכו'. כדפרישית דלהעלות גידי אזנים מיירי וכדגריס להדיא לעיל בפ' במה אשה בהלכה ה' החושש אזנו נותן שמן ע"ג ראשו ולוחש ובלבד שלא יתן לא ביד ולא בכלי. וזהו כהאי מ"ד דהכא ופירושו נתבאר בפנים. ולענין דינא נראה דלמאי דמסיק מאי כדון ובלבד שלא יעשה בשבת כדרך שהוא עושה בחול. דלכאורה היה נראה לפרש דמשום הכי אסור בכלי אפי' בלא נתינת שמן. ומיהו מדחזינן דהאי פלוגתא בבבלי פ"ב דע"ז הוא וגריס שם בדף כח ע"ב אמר ר' חנינא מעלין אזנים בשבת תני רב שמואל בר

יהודה ביד אבל לא בסם איכא דאמרי בסם אבל לא ביד והשתא נוכל לפרש להמסקנא דהכא ג"כ בענין זה ובלבד שלא יעשה בשבת וכו' כלומר דמותר בין ביד בין בכלי ובלבד שלא יתן שמן או סם דזהו עובדא דחול היא דהויא. ולפ"ז מתבאר לנו דברי הרמב"ם בדין זה שכתב בפ' כ"א בהל' ל"א שהותר להעלות אזנים בין ביד בין בכלי וזהו כמשמעות דלישנא קמא דהתם דלא אסרו אלא בסם ואע"ג דלא נתבאר בהדיא מהתם להתיר בכלי סמיך על המסקנא דהכא שלא אסרו לעשות כדרך שהוא עושה בחול. ומכיון שמדרך לעשות בחול בשמן או בסם כל היכא דמשני שפיר דמי ולא היה צריך לבאר בהדיא דבסם אסור דזה למד בפשיטות מדבריו:

הלכה ד

כל שהוא מן השפה ולפנים וכו'. הכי משמע מסקנת הש"ס דע"ז שם אע"ג דמדחי התם לפשיטותא לדיחוייא בעלמא קאמר וכ"פ הרמב"ם בפ"ל מהלכות שבת בהלכה ה' דכל שהוא מן השפה ולפנים מחללין את השבת דבכה"ג אזלינן לקולא כל היכא דלא איפשיטא. ושאר כל הסוגיא עד וחי בהם ומהיוצא ממנה נתבאר הכל בע"ז שם בהלכה ב' בס"ד:

הדרן עלך פרק שמונה שרצים

פרק טו

הלכה א

אלו קשרים. כבר ביארתי לעיל בפ' כלל גדול בהלכה ב' דדעת הרי"ף והרמב"ם הוא עיקר שאין חייבין על הקשר של קיימא עד שיהי' ג"כ מעשה אומן והא בלא הא לא סגי לענין חיוב עד דליהוי תרוייהו קשר של קיימא ומעשה אומן וע"ש בד"ה ר' יונה ור' יוסי תריהון אמרי בקשור מכאן ומכאן וכו' דמוכח מסוגיא דהכא ומסוגיא דהתם כדעתם ז"ל וכן מתפרש מתני' דלקמן יש לך קשרים וכו' יותר בפשיטות לפי שיטתם דתרוייהו בעינן וכמבואר בפנים:

מאורגי יריעות למדו וכו'. התם בפ' כלל גדול בדף ע"ד פריך רבא על דאביי דהוה בעי למימר הכי וקא"ל תרצת קושר מתיר מאי איכא למימר וכ"ת דאי מיתרמו ליה תרי קיטרי בהדי הדדי שרי חד וקטר חד השתא לפני מלך ב"ו אין עושין כן לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה עושין אלא שכן צדי חלזון קושרין ומתירין. ולמאי דפרישית לעיל בפ' כלל גדול להא דקאמר הכא מכיון שהיה מגיע לארוג היה שרי לה ומעייל לה שהיה מתיר להקשר ומעייל לה לראשי החוטין בהאריגה ומחליקן והרי היה קושר ומתיר ולא היה נראה

שום קשר בהיריעה לכאורה הוה ניחא להאי קושיא דרבא דלא היה נמצא שום קשר אלא דרש"י ז"ל רצה להסביר הקושיא דכשמתירו היה נראה הנקב ביריעה שחוטיה היו כפולין ששה וכו' ואין שם שנים קשרים סמוכין. ולפי פירושו היה צריך להזהר שלא יהי' צריך להתיר כלל ולפיכך הוכרח רבא ללמוד מצדי חלזון. וזה לפי שיטת הבבלי דס"ל דלמדין ממשכן אף מדבר שלא היה אלא לפי שעה שהרי החלזון לא היה אלא לפי שעה שאינו עולה אלא אחד לשבעים שנה כדכתב רש"י שם. אבל לשיטת הש"ס דהכא דאין למדין מלשעה כדקאמר הכא וגי' דהכא עיקרית מכיון שהבטיחן המקום וכו' כמו שהוא לשעה ולפיכך מסיק וקאמר והיידא אמרה דא וכו' שאין לנו ללמוד ממקום אחר אלא מאורגי יריעות שעשו כדי להתקיים כך וזכרתי מזה לעיל שם וכדמוכח נמי מהא דקאמר לעיל בפ' כלל גדול גבי הצד חלזון וכו' דאיכא למ"ד דלית ליה נידה כלל שיהא במנין אבות דמצדי חלזון לא למדנו וכדמסיק התם ואתיא כהאי דאמר ר' אלעזר וכו' כעין חיה טהורה ברא הקב"ה למשה במדבר וכו' ונגנזה וא"כ לא למדנו צידה מתחש מהאי טעמא גופיה שלא היה אלא לפי שעה וע"ש ד"ה הצד חלזון וכו' והשתא על כרחך בעינן לשנויי להאי קושיא דרבא שלא היה שם נראה שום נקב כלל לפי שהיו מעלין ראשי החוטין לאחר שהתיר הקשר בתוך אריגת היריעה ולא היה לא נקב ולא קשר וזה הכל לשיטתא דהאי ש"ס שאין למדין מדבר שלא היה אלא לפי שעה כמבואר:

הלכה ב

מודין חכמי' לר"מ בחותמות שבקרקע וכו'. והכי מייתי נמי להאי ברייתא בבבלי ביצה דף ל"ב על הא דשמואל דהתם והרמב"ם לא הזכיר כלל דין זה ונהי דמצינן למימר דלענין קשר שיכול להתירו לא היה צריך לבאר שכבר כתב דין הקשר במקומו פ"י ומיהו לענין שאין לו לחתוך היה צריך לבארו וצריך טעם לזה וראיתי בשלטי הגבורים פ' המביא שכתב שם בלשון הזה ומיימוני השמיט הפקעת החותמות וכלל אותו בדין מגופת חבית פכ"ג מהל' שבת. ובודאי מי שאמר זה לא ידע בכוונת הרמב"ם ולא ירד לסוף דעתו בחבורו דמה ענין זה לזה. ואני אבאר לך דעת הרמב"ם שכלל אותו בדין סותר ומקלקל ובלאו הכי אין כאן סותר ממש במה שחותך החבלים מהחותמות שבקרקע כמבואר לזה בפ"ג דעירובין דף ל"ה גבי הא דאמרו התם במנעול וקטיר במיתנא עסקינן ובעי סכינא למיפסקיה וכו' ופרש"י דאין חתיכה אסורה אלא במחובר אבל הכא מקלקל הוא ושרי כדתניא במס' ביצה וכו' ואע"ג דהכא אהל הוא ואמרינן התם שבקרקע אסור לחתוך גזירה דרבנן הוא דמיחזי כסותר ולא סותר בנין ממש הוא דהא פתיחת דלת בעלמא היא וכו' ומכ"ש לדעת הרמב"ם דאין סותר חייב אלא בסותר ע"מ לבנות כמו שביאר זה בפ"י

בהל' ט"ו ואם סתר דרך השחתה פטור. ואם כן כבר ביאר דין זה דכל סותר דרך השחתה פטור אבל אסור וה"ה בחותך להחותמות שבקרקע וכל כיוצא בזה:

הא רבנן לא. על הכלל דתני בשם ר' יהודה הוא דפריך כדפרישית בלשון הב' והוא העיקר. ולפי שיטת הש"ס דהכא דבחבל שהוא משוחל בפסיקייא מיירי אם כן פליגי בהא דלרבנן אעפ"י שעדיין מחובר במקצת להפסיקייא. א"נ שהוא משוחל ונמשך ממנו וגזרינן דילמא מבטל ליה ולר' יהודה מכיון דאכתי מחובר במקצת הוא א"נ שנמשך ממנו ואפי' אינו מחובר כלל לפסיקייא מכיון שהוא של הפסיקייא אינו מבטלו כמו שאינו מבטל להפסיקייא אלא שיטלו אחר כך מהדלי ויחברנו להפסיקייא. והתם מוקי פלוגתייהו דבחבל גרדי הוא דפליגי דרבנן סברי גזרינן אבל דגרדי אטו חבל דעלמא ור"י סבר לא גזרינן ולא בעי הש"ס דהתם לאוקי פלוגתייהו בחבל שהוא של הפסיקייא דהיינו כמו חבל דעלמא. והרמב"ם כתב דין זה בפ"י בהל' ג' בסתם וקושרין דלי וכו' אבל לא בחבל ונכלל בזה בין חבל דגרדי ובין חבל דפסיקייא וחבל דעלמא. ומ"ש שם גבי דין חבל שהיה קשור בפרה וכו' ואם היה חבל גרדי שמותר לטלטלו הרי זה מביא וכו'. ודקדק שם הה"מ דהא משמע דחילוק החבלים משום ביטול הוא וכן הביא הכ"מ בשם הרמ"ך ולאו קושיא היא דהוא ז"ל לא היה מפרש להא דרב מביא אדם חבל מתוך ביתו וקושרו וכו' דמטעם ביטול נגעו בה אלא ברייתא דאסרה בחבל דעלמא משום שאסור לטלטלו לפי שאין תורת כלי עליו כמבואר זה בדבריו בפכ"ה בהל' ו' אבל חבל גרדי מותר לטלטלו כדגריס התם אבתרה אמר שמואל כלי קיואי מותר לטלטלן בשבת וכן כל השייכים לכך תורת כלי עליהן. ורש"י שפי' גבי וקושרו בפרה וכו' ולא חיישינן וכו' ויבטל אותו שבפרה ונמצא האחד של קיימא לשיטתיה הוא דאזיל דדעתו דכל קשר של קיימא אפי' אינו מעשה אומן חייבין עליו אבל דעת הרי"ף והרמב"ם דתרוייהו בעינן וכל דלית ביה אפי' אחת מהן מותר לקשרו אף לכתחלה. וזהו דמסיים שם הרמב"ם בדין זה מפני שכל אלו הקשרים מעשה הדיוט הן ואינן של קיימא וכו'. ועיין בריש פרקין ובמקומות המצויינין שם מה שנתבאר מזה. ומה שכתב לעיל גבי דלי אבל לא בחבל לאו משום טלטול הוא כמו שרצה הה"מ להבין דבריו דהכי נמי משום טלטול הוא דליתא אלא דגבי דלי ודאי טעמא משום ביטול ואסור מיהת לכתחלה לקשור בכל חבל דקשר של קיימא הוא ואפי' אינו מעשה אומן לכתחלה מיהת אסור הוא. וזהו שמרמז הרמב"ם כאן גבי חבל דפרה ודאבוס פעם קושר ופעם מתיר וכו' ובכה"ג דוקא הוא דמותר אפי' לכתחלה וזה פשוט. ודע דאהאי דינא דחבל שבאבוס קושרו בפרה פריך עלה בהאי תלמודא לעיל פ' במה בהמה בהל' ב' ולא נמצא כמשתמש בצדדי בהמה בשבת וכו'

עד דמסיק התם במספק חבל על חבל והאי דינא מוסכם הוא דאסור להשתמש בצדדי הבהמה ולא היה הרמב"ם. צריך לבאר זה כאן דדבר מבואר הוא במקומו לקמן בפכ"א בהל' ט' שכתב ואין נסמכין לצדי בהמה וכו' וא"כ ודאי מיירי כאן באופן שאין צריך לו לסמוך על צדדי הפרה אלא במספק חבל על חבל או כל כיוצא בזה:

כיני מתני' כל קשר וכו'. עיין בתוס' דף קי"ג ד"ה כלל אמר ר' יהודה תימא וכו' א"נ אמאי דקתני ברישא וכו' וזהו כמו דמפרש הכא כמבואר בפנים. ובמה שדקדק כאן לומר והוא לשעה היה מקום להביא ראיה לדעת מי שסובר דאפי' אינו של קיימא אלא שעשאו להתקיים כמה ימים כקשר של קיימא הוא ואין להאריך בזה דלאו דהלכתא היא:

הלכה ג

יום הכפורים שחל להיות בשבת. צ"ל בע"ש וכדגריס בבבלי שלהי פרקין והא דפריך הכא ויבדיל וכו' לכאורה היה נראה דאביה"כ עצמו קאי דאע"ג דמבדילין בו בלילה מ"מ פריך דיבדיל מקודם כדי להודיע להתיר וכו' והיה שפיר מתפרש כוס אין כאן וכו' אלא דאין משמעות הסוגיא מתפרשת כן. והתם לא מדייק כלל אהבדלה אלא דליתקע בחל בע"ש וכו' ומשום דעיקר הסימן להודיע בתקיעה היא ולא בהבדלה:

הדרן עלך פרק אלו קשרים

פרק טז

הלכה א

כל כתבי הקודש. מן מה דתנינן אע"פ שכתובים בכל לשון וכו' הדא אמרה שמצילין אותן מפני הדליקה. סוגיא דהכא אזלא כהאי תנא דגיפטית דמייתי בבבלי בריש פרקין וכדאוקי לרב הונא התם דתנאי היא והרמב"ם פסק כר' הונא בפ' כ"ג בהל' כ"ו דאין מצילין אותן דמילתיה דר' יוסי דברייתא היא ומעשה דר"ג מסייעא ליה ומעשה רב והרי"ף ז"ל נתן טעם דהלכתא כרב הונא דרב חסדא תלמיד הוה ואין הלכה כתלמיד בפני הרב. ובמקום אחר כתבתי דהא רב חסדא תלמיד חבר דרב הונא הוה כדמוכח מההיא דסוף אלו מציאות דבעא מיניה תלמיד וצריך לו רבו מאי א"ל חסדא חסדא לא צריכנא לך וכו' והאי כללא דאין הלכה כתלמיד וכו' ברבו מובהק הוא לדעת הרמב"ם:

לית לך אלא כהדא דתני ר' נחמיה וכו'. והכי מוקמי התם דף קט"ז להא דשמואל דמדייק מהמתני' כהאי דהכא אבל לרב דפליג התם והלכתא כוותיה באיסורי הכי הוא דמדייק לא שנו אלא בזמן בית המדרש וכו' וקמה טעמא דמתני' אליבא דרב:

הלכה ב

בשלא עירבו אנן קיימין היינו למאי דדייק דבמפולש לא אפי' מהלך דרך עליו וקשיא מהא דלעיל בפ"ק כדפרישית בפנים אבל אינו מוכרח כל כך דה"ק לשאינו מפולש אין מצילין במניח שם. וא"כ הוי מצי לאוקמי בחצר שעירבו אלא דהאמת הוא כך דכתבי הקודש מצילין אפי' לחצר שאינה מעורבת וכדכתב הרמב"ם שם כן:

הלכה ג

ולרעבתן כדי מזונו. זה נכלל בדברי הרמב"ם שם בהל' כ' שכתב מזון שהוא צריך לו לאותו שבת אלא דבחולה וקטן לא הזכיר כלום ומסתמא הוא כך ולא דמיא לעירוב כמבואר בפ"ז דעירובין:

תני אף מכבין להציל. זהו דווקא אליבא דר"ש אבל לר' יהודה דמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה אין מכבין וכן לא היזכר מזה בבבלי כלום:

הלכה ד

לכך שנינו נקרא פקח. כדפרישית וזהו לפירושא דהאי ש"ס אבל התם מפרש לה לענין השכר וכדפרישית במתני' תמן אין לו צורך בעשבים וכו'. מדברי הרשב"א נראה שפירש להא כפשטה ולפיכך כתב דזה שלא כדרך גמרתנו דמשמע מהכא שאין שומעין לו אפי' בשאינו עושה על דעת אביו. אבל קשה על פירוש זה דקאמר ברם הכא יש לו צורך כיבוי דמהיכא פסיקא ליה דיש להקטן הזה צורך כיבוי וסתם קטן אין לו צורך כיבוי ואדרבה יותר הוא נהנה כשהנר דולק. ולמאי שפירשתי בפנים ניחא ושפיר עולה כדרך גמרתנו. ודע דלדעת הרמב"ם בענין זה כך הוא דכל שהקטן עושה על דעת עצמו אין הב"ד מצוין להפרישו אפי' באיסור דאורייתא וכמ"ש לדין משנתינו בפי"ב בהל' ז' וכיבוי אסור מן התורה ורבי יהודה דפסק כוותיה וכהמסקנא דדוקא בעושה על דעת אביו כגון ששמע מאביו דניחא ליה בכך. ודוקא ב"ד אין מצוין להפרישו אבל אביו מצוה עליו לגעור בו ולהפרישו כדי לחנכו בקדושה כמ"ש בפ' י"ז ממ"א בהלכה כ"ח ול"ק דאי הכי מאי דוחקיה דהגמ' לאוקמי כאן בשעושה על דעת אביו משום דלישנא דאין שומעין לו משמע דמדינא הוא ולא משום מצוה ולהאכילו בידים אסור ואפי' דברים שאיסורין מד"ס כדכתב במ"א שם לעיל. וזה נלמד מהאי דרב משרשיא פ' תולין דף קל"ט גבי כשותא בכרמי דקאמר וליתב ליה לתינוק ישראל אתי למסרך וא"כ אפי' בשאר כל אדם אסור למיתב ליה בידים משום האי טעמא. והא דכתב בפ' כ"ד מהלכות שבת בהל' י"א קטן שעשה בשבת דבר שהוא משום שבות כגון שתלש מעציץ שאינו נקוב וכו' אין ב"ד מצוין להפרישו לאו דאי באיסור דאורייתא מצוין הן להפרישו דא"כ הוה קשיא דידיה

אדידיה אלא להכי נקט משום שבות דטעמא דהואיל שכבר עשה אין מצוין עליו לגעור בו אבל אסור להרגילו בכך ואפי' בדברים שהן משום שבות כדכתב במ"א בהל' כ"ז ובהכי נוחין הן כל דבריו בענין זה ואין צריך למה שנדחק הכ"מ בזה וע"ש:

הלכה ח

הדא אמרה לצורכו ולצורך ישראל אסור וכו'. יש לפרש להא דבעי ר' יוסי למידחי שנייא היא וכו' כלומר דמהכא לא תפשוט די"ל משום דא"א בענין אחר וכי היה יכול שמואל לומר לו אם צריך לך צא והשתמש לאורו והלא ביתו של נכרי היה ואין מטריחין וכו' ולעולם בעלמא אפשר דלא בעינן שיהא ניכר דלצורכי הוא דאדלקה אלא אפי' לצורך עצמו ולצורך ישראל נמי שרי ואהדר ליה ר"א אי משום שאין מטריחין א"כ למה הפך שמואל אפוי אחר כך כשראהו קירא בשטרותיו ונהנה גם שמואל מאורו היה לו לשמואל להחמיר על עצמו אלא ודאי דניכר היה שלצורך עצמו בלבד הוא דאדלקיה והפך שמואל אפוי ונהנה משום דנר לאחד נר למאה אבל היכא דלא ניכר הוא בזה אפי' עושה לצורכו ולצורך ישראל אסור. והכי משמע נמי מהתם בהאי עובדא דשמואל דלצורך שניהם אסור דקאמר כיון דחזא דאייתי שטר וקא קרי אמר אדעתא דנפשיה הוא דאדליק אהדרינהו איהו לאפיה גבי שרגא וכלומר אדעתא דנפשיה בלחוד וכך נראה דכל בכה"ג כשהוא מחצה על מחצה אסור כדמסיק מהא דנר הדלוק במסיבה וכו' דלעיל התם וכ"פ הרמב"ם בפרק ו' בהלכה ד' וע"ש. והרשב"א רצה להגיה כאן מותר במקום אסור וע"ש שאין דבריו מוכרחים ואין פירושו מבואר ואין להאריך:

הדרן עלך פרק כל כתבי

פרק יז

הלכה א

כל הכלים ניטלין בשבת. דלתות הבית דרובה וכו' כדפרישית ובבבלי ריש פרקין מפרש אביי דה"ק כל הכלים ניטלין וכו' ואעפ"י שנתפרקו בחול ניטלין בשבת וכדפרישית במתני'. ומשום דקשיא ליה לישנא דמן המוכן דהסיפא דמשמע מינה דברישא טעמא דהיתרא משום דמן המוכן הוא וא"כ מאי אעפ"י שנתפרקו בשבת דקתני אדרבה בשבת מוכנין הן ע"ג אביהן. ולהאי תלמודא לא דייק ליה לישנא דמן המוכן דאין פירושו כמוכן דבעלמא אלא שאין תשמישן מוכן לכך כ"א להשתמש ע"ג קרקע כדמפרש להסיפא לקמיה וא"כ בכל הכלים דרישא מתפרש האעפ"י כפשוטו אעפ"י שנתפרקו בשבת. וסד"א מכיון דדלתות הכלי אין תשמישן אלא אגב הכלי לא קמ"ל כמבואר בפנים. ומיהו

לדינא אין נ"מ בין הסוגיות. דלתרוייהו דלתות הכלים ניטלין הן בין נתפרקו בשבת בין נתפרקו קודם השבת ודלתות הבית אין ניטלין בין נתפרקו קודם השבת ובין נתפרקו בשבת. ויש קצת ראיה לפי' דהאי ש"ס במן המוכן מהאי דתנינן בפ"ג דביצה גבי בכור שנפל לבור ר"ש אומר כל שאין מומו ניכר מבעוד יום אין זה מן המוכן וכפי פירש"י ז"ל דאין זה משום מוקצה דהא ר"ש לית ליה מוקצה אלא דנראה כמתקנו והוה כדן דין והתוס' לא הסכימו לפי' זה משום דבפ' כירה משמע דמשום מוקצה הוא וע"ש וזהו לפי שיטת הבבלי נמי בהא דהכא:

כיון שנחשדו להיות מחללין ימים טובים ושבתות הדא הוא דכתיב בימים ההמה וכו' ואסרו להן הכל. מהכא משמע להדיא דלאו משום הוצאה כלחוד הוא שהחמירו עליהן בימי נחמיה בן חכליה דהא ימים טובים נמי קאמר ועוד דסתם מחללין קאמר וכדמביא ראיה מן הכתוב שהיו דורכים גיתות ומפני שראו שמחללין בכל מיני חילול גזרו עליהן אף טלטול הכלים מפני גדר. ומכאן תשובה למה שרצה הראב"ד לפרש להא דאמרו ג"כ התם בדף קכ"ג בימי נחמיה בן חכליה נשנית משנה זו וכו' שמפני חיוב הוצאה אסרו בטלטול מה שאסרו כדכתב בהשגה בפרק כ"ד בהלכה י"ב וע"ש:

קודם להתרת כלי' שנו וכו'. הכא מדחי להא דר' ינאי דקאמר בחצר שלא עירבה מיירי דא"כ מ"ט דר"ש דקאמר הרי היא ככל הכלים וכו' והתם מדחי להא דר"א דאמר קנין וכו' וגלוסטרא ומדוכה קודם להתרת כלים נשנים וכו' גלוסטרא כדר' ינאי וכו' ור' יהושע סבר תוך הפתח כלפנים ור"ש סבר כלחוץ וכעין הא מדחי לקמן דאיכא למימר דבשלשה כלים וכו' הוא דקאמר שמטלטלין בחצר וכההיא דתוספתא שהבאתי ובחצר המעורבת קאמר ומשום דאידחי הא דר' ינאי ולא בעי לאוקי פלוגתייהו כדאוקי התם. אמר ר' זעירא מכיון דאת אמר בשנים מותר אפילו בארבעה ובחמשה מותר. כלומר שהרי אפי' בשנים שיהא עליהן תואר כלי בעינן כדאמרי בימי ר' אילא ומכיון שכן מה לי בשנים ומה לי ביותר ונמצינו למדין דכל שיש תורת כלי עליו ניטל אפילו בהרבה בני אדם זהו שכתב הרמב"ם בפכ"ה בהלכה ו' אבן גדולה או קורה גדולה אעפ"י שהוא נטלת בעשר בני אדם אם יש תורת כלי עליה מטלטלין אותה. והה"מ הביא כאן שיש שהקשו מההיא דרבה ורב יוסף סוף פ' במה מדליקין גבי כוורת וכו' עד ומדברי ההלכות ורבינו שלא הזכירו כלל להא דבמה מדליקין נ"ל שהן סבורין שמימרות אלו חלוקות ורבה ורב יוסף הוא שמחמירין בטלטול ואין הלכה כמותן עכ"ל. האמת הוא דרבה מחמיר בטלטול וכדמשמע מפירושו בדף קכ"ד לפלוגתא דר' נחמיה ורבנן במתני' לקמן כל הכלים ניטלין לצורך ושלא לצורך וכו' ורבא פליג עליה כדמפרש התם אלא דהוא גופה טעמא בעי מפני

מה פסקו הרי"ף והרמב"ם כרבא לגבי רבה דהוא רביה וכדביאר הרמב"ם שם לעיל בהל' ג' וד' ואנן חזינן דבעלמא פסקו כרבה לגביה דרבא כההיא דפ' המוציא דף פ' הוציא חצי גרוגרת וכו' אמר רבה והוא שיש חיוב חטאת ביניהן וכו' והבאתי זה לעיל בפ"ק בהלכה א' בד"ה מה דאמר ר' יוחנן וכו' וע"ש וכן מצינו בהרבה מקומות דפסקו כרבה לגביה דרבא. ונראה דטעמייהו כאן משום דקאמר התם בסוף הסוגיא דהאי פלוגתא דר"נ ורבנן ואף רב ס"ל להא דרבא וכו' וכן משמע מהכא מהסוגיא דלקמן בהלכה ד' על האי פלוגתא דקאמר ר' יוחנן ורבנן דתמן חד אמר וכו' דנמי פליגי כעין פלוגתא דרבה ורבא דהתם בפירוש פלוגתייהו דר"נ ורבנן דמתני'. וכבר ביארתי בכמה מקומות דכל היכא דלא קאמר הש"ס בכל כה"ג ולא ידעינן מאן אמר דא ומאן אמר דא כדרכו בשאר מקומות דנראה דדברי ר' יוחנן הוא דאמר כהאי וחרנא אמר לצורך לצורך גופו ולצורך מקומו וכו' וזהו נמי כהאי דרבא דהתם. וא"כ קמו רב ור' יוחנן בשיטתא דרבא:

כובד העליון והתחתון מטלטלין וכו'. אבל בבבלי פ' אלו קשרים דף קי"ג גריס בהאי בעיא דר' יוחנן לר' יהודה בן לוי כלי קיואי כגון כובד העליון וכובד התחתון מהו לטלטלן בשבת ופשיט ליה דאין מטלטלין וכ"פ הרמב"ם ברישׁ פ' כ"ו דאף כובד העליון והתחתון אין מטלטלין לפי שאינן ניטלין מפני שהן תקועין:

הלכה ב

מתניתא דר' נחמיה וכו'. זהו כאוקימתא דרב יהודה דהתם ברישׁ פרקין דאמר דוקא קורנס של אגוזים אבל של נפחי' לא דקסבר דבר שמלאכתו לאיסור אפי' לצורך גופו אסור אבל לרבה דהתם וכן לר"י דהתם דלקמן קורנס של זהבים שנינו אם כן אפי' מלאכתו לאיסור מותר ואפילו לרבה דלקמן גבי פי' פלוגתייהו דרב נחמן ורבנן דזהו לצורך גופו וכבר נתבאר לעיל בד"ה אמר ר' זעירא וכו' מענין פלוגתייהו דר"נ ורבנן ואליבא דאמוראי דפליגא בפירושא דהאי פלוגתא:

מודים חכמים לר' נחמיה בזיירא וכו'. נראה דלשון דעציר ביה הוא כהאי חזייה דקא מעצר ליה דריש במה טומנין וזיירא כעין האי מעצרתא זיירא דבפ"ד דע"ז שמכבש להוציא המשקה מלשון ויזר טל מן הגיזה ומביא רש"י לזה בפרקין דף קכ"ג גבי האי דקאמר נמי התם הכל מודים בסיכי זיירי ומזורי דכיון דקפיד עלייהו. והתוס' בשם הערוך מביאין שם לפרש מלשון מכבש שמכבשין הבגדים וכתבו וכן מפרש בירושלמי זיירא דעציר ביה. אלא דקשיא הא דהלכה דלעיל דקאמר שמואל בפשיטות מכבש מיטות מטלטלין אותן בשבת ומאי שנא האי מכבש מהאי מכבש והא הכל מודים ביה

דאסור והרמב"ם כלל אלו בדבריו בפכ"ה בהל' ט' כל כלי שמקפיד עליו וכו' אסור לטלטלן בשבת וזהו הנקרא מוקצה מחמת חסרון כיס:

רבי בא בעא קומי ר' מנא מהו מוגבילתא ביו"ט א"ל אינו אוכל נפש. זהו כסברת אביי בבבלי פ' ר"א דמילה דף קל"ד דא"ל לרב יוסף מאי שנא מלישה ור' יוסף פשיט ליה התם לאיסור משום דלישה לא אפשר מעי"ט הכא אפשר וקיי"ל כרב יוסף רביה דאביי וזה נכלל בדברי הרמב"ם במ"ש בפ"א מהל' יו"ט בהל' ה' כל מלאכה שאפשר להעשות מערב יו"ט ולא יהיה בה הפסד ולא חסרון אם נעשות מבערב אסרו חכמים וכו' אף על פי שהיא לצורך אכילה:

הלכה ג

רבן שמעון בן גמליאל אומר מותקן אעפ"י שאינו קשור ותלוי. והכי מייתי לה נמי התם בפרקין דף קכ"ו גבי מתני' דפקק החלון דלקמן וקאמר ר' יוחנן התם הלכה כרשב"ג וכן פסקו הרי"ף והרמב"ם ואע"ג דר' יוחנן קאמר שם לעיל כמחלוקת כאן כך מחלוקת בנגר הנגרר בכן אמר נמי הכא לקמן אתייא יחידאה דהכא כסתמא דתמן וכו' משום דמפרש להא דלחכמים דלקמן בין כך ובין כך פוקקין כהאי דרב כהנא דהתם בין קשור ובין שאינו קשור והוא שמתוקן ועיין להרשב"א שהאריך בזה. וראיה לפסק זה מהא דפריך מהאי דר' יוחנן דהכא משכני חילפיי והראני גר של בית רבי קשור אעפ"י שאינו תלוי ומשני ר' יודן מכיון שהיא ניטל וכו' וכדפרישית בפנים. ואע"ג דלקמן בהל' ז' פשיט לה מהאי דר' יוחנן דכר' יהודה עבדין עובדא מכל מקום הא דר' יודן דכאן קשותיה ואזלא כהאי דר' יוחנן דהתם דכרשב"ג היה ג"כ האי נגר של בית רבי. ובענין מ"ש הרמב"ם בפכ"ו בהל' י' נגר שאין בראשו קלוסטרא וכו' וכן אם היה ניטל ואגודו עמו וכו' והשיג עליו הראב"ד יתבאר במקומו בעירובין פרק בתרא בהגיעי לשם ברחמי ובס"ד:

הלכה ד

הלכה כר' נחמיה. ובסוף הסוגיא מיפרכא מילתיה דרב דהא דר' נחמיה כב"ש דתוספתא היא. ובענין דפליגי הכא בפירושא דפלוגתייהו כבר נתבאר לעיל בהל' א' ד"ה אמר ר' זעירא וכו' וע"ש:

הלכה ו

אנן תנינן והאבן בתוכה. עיין לקמן ריש פ' נוטל:

הלכה ז

אמר ר' יוחנן משכני חילפיי וכו'. עיין לעיל בהלכה ג' ד"ה רשב"ג אומר וכו' מה שנתבאר מזה בס"ד:

נקמז וכו'. עיין במה שפירש"י ז"ל לנקמז בסוף פ' בתרא דעירובין דף ק"ב ולמאי דקאמר הכא מדדהו בראשי אצבעותיו משמע כדפרישית. וראיתי בערוך שכתב נקמז מלשון נקמץ:

הלכה כר' יוסי. זהו אם מיתפרשא המתני' כפשטה והכי משמע מהכא דלעיל בפ' במה אשה אבל התם קאמר בכיסוי כלים כ"ע ל"פ וכו' וכדפרישית במתני':

הדרן עלך פרק כל הכלים

פרק יח

הלכה א

מפנין אפי' ארבע וחמש קופות. בגמרא אמרו נלמד סתום מן המפורש דתנינן תמן בשלש קופות של ג' ג' סאין והביאו התוס' לזה. ונראה דלא אזלת הך סוגיא אלא אליבא דרב חסדא דהתם בריש פרקין דמפרש על הא דמדייק השתא חמש מפנין ארבע מיבעיא וקאמר רב חסדא ארבע מחמש חמש מאוצר גדול ומאי אבל לא את האוצר שלא יתחיל באוצר תחלה ומני ר' יהודה היא דאית ליה מוקצה ושמואל אמר ד' וה' כדאמרי אינשי ואי בעי ואפי' טובא נמי מפנין ומאי אבל לא את האוצר שלא יגמור כולו דילמא אתי לאשוויי גומות אבל אתחולי מתחיל ומני ר"ש היא דלית ליה מוקצה. והשתא הא דמפרש הכא דאיכא שיעורא לקפות אליבא דרב חסדא היא דאלו לשמואל לא שייך שיעורא כלל להקופות דאי בעי מפנה בקופות גדולות או בקטנות בכמה פעמים שהוא רוצה ובלבד שלא יגמור את האוצר כולו. ונחלקו הגאונים ז"ל בפסקא דהאי דינא דאיכא דפסקו כרב חסדא משום דסוגיא דשמעתין כוותיה הוא דאזלא דשקיל וטרי התם לקמן בשיעורא דמתני' ואיכא דפסקו כשמואל משום דאוקי למתני' כהלכתא דקיי"ל כר"ש דלית ליה מוקצה בשבת כ"כ הרי"ף ז"ל ועיין בהרא"ש במ"ש הטעם למה נסתפק הרי"ף כאן לפי שאם נפרש המתני' כרב חסדא א"כ א"א לפרש אבל לא את האוצר שלא יגמור את האוצר דא"כ היינו רישא ארבע מחמש וכו' וזו היא קושית הרמב"ן על פירושו של בעל המאור שרצה לפרש כן ולאוקמי המתני' כר"ש דקיי"ל כוותיה בשבת וע"ש ולא נאריך במה שהמה בכתובים. כ"א זאת אומר אני דהא בלאו הכי קשיא לישנא דמתני' אליבא פירושא דרב חסדא דקתני אפי' ארבע וחמש ולרב חסדא מאי אפי' דקאמר הא ארבע מחמש בדוקא הוא וכן חמש מאוצר גדול ולפירושא דשמואל ניחא דכדאמרי אינשי הוא וקמ"ל אפי' טובא נמי ואין לומר דלרב חסדא ה"ק אפי' ד' וכו' התירו בדבר מצוה דוקא ומכ"ש אם אינו צריך לפנות כ"א ג' או פחות דאכתי קשה דלישנא יתירא

הוא לא ה"ל למיתני אלא מפנין ד' קופות וכו' ותו לא וממילא שמעינן לה דמכ"ש בפחות ועיין בהרשב"א שהביא גי' הגאון רב אחא משבחא בהא דשמואל דלא גריס אפי' טובא נמי ואתיא כולא שמעתא דקיי"ל כוותיה וכו'. ולא ראיתי למי שדקדק לשון אפי' דמתני' אליבא דרב חסדא והיה צ"ל דרב חסדא לא היה גורס במתני' תיבת אפילו. ודעת הרמב"ם לפסוק כשמואל וכפירושו בין ברישא ובין בסיפא ומתחילין באוצר לפנות לדבר מצוה וכמ"ש בפכ"ו בהל' ט"ו אוצר של תבואה וכו' אסור להתחיל בו לפנותו אלא לדבר מצוה וכו'. וא"כ מתני' דאיירי בדבר מצוה מותר אף להתחיל ומפנה אפילו טובא ואין שיעור להקופות וכדמסיים וכיצד מפנין אותו כל אחד ואחד ממלא ד' או ה' קופות עד שגומרין ור"ל עד שגומרין את מה שצריכין לפנות ומפנין וחוזרין ומפנין עד שגומרין להצריך להם אבל לא יגמרו את כל האוצר כמ"ש ולא יכבדו קרקעיתו של אוצר וכו' כמה שביאר זה לעיל בפכ"א בהל' ב' וזה הכל כשמואל ואליבא דר"ש דקיי"ל כוותיה. בשבת וכגי' הספרים שלפנינו ובזה אזדא לה השגה של הראב"ד שכתב שמפרש משנתינו כרב חסדא וכשמואל. דלא היא אלא כשמואל לחודיה. ומה שסיים עוד אלא נכנס ויוצא בו ועושה שביל ברגליו וכו' זהו כדמפרש התם הברייתא אין מתחילין באוצר תחלה דהיינו שכשרוצה להתחיל לפנות יזהר שלא יתחיל אלא בכה"ג שעושה שביל ברגליו וזהו דרך הליכתו. וכפשיטות גם כן דהכא בגמרא מסיפא דהברייתא ושוין וכו' כדפרישית בפנים ובזה ניחא הכל בס"ד:

מפנין תרומה טהורה. הא דקתני טהורה דוקא זה ודאי מוסכם הוא דתרומה טמאה אין מטלטלין אותה בשבת מכיון דלא חזיא אלא לשריפה ודוקא עם הטהורה או עם החולין הוא דמטלטלין אותה כדתנינן בריש פ' נוטל וזה פשוט ג"כ דתרומה טמאה שמטלטלין אותה עם החולין היינו דוקא שלא נתערבו עם החולין אם הן פחות ממאה דאם נתערבו אם כן הכל מדומע מחמת תרומה טמאה ולא חדא לאכילה אף להכהן ואינו עומד אלא לשריפה וכדקאמר הכא בגמרא בהדיא דמ"ד מטלטלין את המדומע דוקא במדומע בתרומה טהורה אלא הא דמוקי בגמרא ומטלטלין את התרומה טמאה עם החולין כר"א וכדפרישית בפנים וזהו ודאי בשנפלו למאה חולין דבהכי הוא דאיירי ר"א דתרומות האי אוקמתא לאו דוקא היא ולא משמע הכי מסוגיות הש"ס דילן שלא הזכירו מזה כלל. ונראה דפשוט הוא דאף לחכמים דהתם מטלטלין אותה אגב החולין דקאמרי דיעלו ויאכלו נקודים וכו' ואם כן חזיא לאכילה הן ולאו מוקצה נינהו. ורש"י ז"ל פי' במתני' גבי טהורה וז"ל דחזיא לבהמת כהן אבל תרומה טמאה לא דאפי' לבהמת כהן לא חזיא בשבת דאע"ג דבחול חזיא כדתניא בפ' כל שעה שאם רצה הכהן מריצה

לפני הכלב בשבת ובי"ט לא חזיא דזו היא ביעורה מן העולם וכו' וכתבו עליו בעל המאור והרשב"א ז"ל על הא דציין בפ' כל שעה שאין דבריו נכונים דלאו הכי היא דהא דתניא התם מריצה לפני כלבו לאו בתרומה טמאה תניא אלא בתרומת חמץ וכר' יוסי הגלילי דאמר חמץ בפסח מותר בהנאה אבל תרומה טמאה אינה ראויה לכלב דבת שריפה היא א"נ להדליקה בנר ואינה עומדת אלא לכך עכ"ד. ולי נראה ליישב דברי רש"י דהתם קאמר בדף ל"ב גבי פלוגתא דר"א בן יעקב ור"א בן חסמא באוכל תרומת חמץ בפסח לענין תשלומין דמדמה לה ר"א בן חסמא תרומת חמץ בפסח לתרומה טמאה בשאר ימות השנה וקאמר דמה תרומה טמאה יש לו בה היתר הסקה אף בזו יש לה בה היתר הסקה שאם רצה הכהן מריצה לפני כלבו או מסיקה תחת תבשילו. ובודאי דברי ר"א חסמא לא אתיא אלא כר' יוסי הגלילי דמתיר חמץ בפסח בהנאה וכדמשמע התם דלקמן אלא דמשמע נמי מדמדמי להו אהדדי א"כ כמו דתרומת חמץ מותר בהנאה להאכיל לבהמה ולהסקה כך תרומה טמאה נמי להאי מ"ד וזה מוכרח הוא מיתור לשונו דר"א בן חסמא דלמאי איצטריך ליה למימר להני תרתי מריצה לפני כלבו או מסיקה הא בחדא מינייהו סגי לאשמועינן דס"ל חמץ בפסח מותר בהנאה וכן לענין התשובה שהשיב לר"א בן יעקב אלא ודאי משום דאגב קמ"ל נמי דס"ל דכמו דדמי חמץ בפסח לתרומה טמאה לענין היתר הנאה כך מדמי נמי איפכא תרומה טמאה לחמץ בפסח דכל מיני היתר הנאה הותרו בה ואם כן הא דאמרינן בכל דוכתי דתרומה טמאה לא ניתנה אלא לשריפה דלא כר"א בן חסמא הוא. והשתא ה"פ דדברי רש"י דהכא אע"ג דבחול חזיא וכו' כלומר ואפי' להאי מ"ד התם דיש לומר דס"ל בתרומה טמאה נמי דין דתרומת חמץ יש לה להכל בין להאכיל לבהמה ובין להסקה מ"מ ודאי בשבת א"א להאכילה לבהמה לכ"ע דזו היא ביעורה ואין מבערין קדשים לא בשבת ולא בי"ט וא"כ לא הוסיף רש"י בזה אלא לפרש דמתני' דנקט טהורה דווקא ככ"ע אתיא ומיהו לדינא מבואר הוא כדאמרן:

(**שייך לדף פד ע"ב בגמ'**) **מאן תנא מטלטלין ר' אליעזר וכו'**. האי ודאי לא קאי אלא אמתני' דנוטל וכדפרישית בפנים וזהו מבואר. ולענין דינא נתבאר בדבור דלעיל בס"ד:

הלכה ב

אבל אם היה גורר אסור. אסור הוא אבל אין כאן חיוב חטאת כך הוא לדעת רוב גדול הפוסקים וכן לדעת התוס' ולא כמ"א בסי' ש"ח ועי' לקמן בריש הפרק ויתבאר לך הכל:

הלכה ג

ומחללין עליה את השבת. התם בדף קכ"ח מדייק הש"ס מכדי תנא ליה מילדין את האשה וקורין לה חכמה ממקום למקום ומחללין עליה את השבת לאתויי מאי לאתויי

הא דת"ר אם היתה צריכה לנר וכו' פשיטא לא צריכה בסומא וכו' וכתב התוי"ט על זה ומהכא שמעינן דסוגית הש"ס ס"ל דאיכא איסור תחום מן התורה דאלת"ה מאי קשיא ליה להש"ס ומחללין לאתויי מאי הא ודאי דאיצטריך דעד השתא לא שמעינן אלא דאין חוששין לאיסור תחומין ואינן אלא מד"ס אלא ודאי דאיכא נמי תחומין דמדאורייתא. ולהכי שפיר מקשינן לאתויי מאי וסייעתא לפסק הרי"ף בספ"ק דעירובין ובו' עכ"ל ואני אומר דאין מכאן לא סייעתא ולא תיובתא לאינך דחולקין על הרי"ף והרמב"ם בזה. ומתחלה צריך לידע דהא דמשמע מדבריו דהאי דמילדין נמי ליכא אלא שבות מדרבנן בעלמא דאל"כ הא כבר שמעינן נמי למידי דאורייתא דדחינן ליה ואכתי מאי קאמר להכריח מדמקשה לאתויי מאי אלא דנראה דהיה פשוט לו דבמילדין ליכא שום איסור דאורייתא אבל הא ליתא דהתוס' בע"ז בדף כ"ו כתבו בהדיא דתרי מיני מילדין איכא דאם כלו חדשיו ופסקו גדוליו אינו אלא שבות ואם לא כלו חדשיו אית ביה איסורא דאורייתא וכהאי דאמרינן בפרק שמונה שרצים הושיט ידו למעי בהמה ודלדל העובר שבמעיה חייב משום עוקר דבר מגדולו וע"ש בד"ה סבר רב יוסף למימר אולודי בשבת וכו' ותמצא מבואר כן וא"כ הכא דקתני מילדין את האשה סתמא גם לידה דמקודם שכלו לו חדשיו בכלל ואיסורא דאורייתא איכא והרשב"א בחידושיו כתב בפשיטות דבמילדין איכא חיוב חטאת וע"ש. והשתא מפרשינן לפי דעת התוס' דע"ז לסוגית הש"ס דהתם בהאי עניינא דקאמר מכדי תנא ליה וכו' ולכאורה למה ליה למינקט כולי האי ולמידק מדקתני להני ולא קאמר בקצרה ומחללין לאתויי מאי וכדקאמר בעלמא זה הכלל לאתויי מאי או כל כיוצא בזה אלא דה"ק מכדי תנא ליה מילדין את האשה ותני נמי וקורין לה חכמה וכו' והני תרתי למה לי אלא ודאי דאי לא תני אלא מילדין בלחוד ה"א דמאי מילדין דקאמר היכא דליכא אלא משום שבות כגון בידוע שכלו לו חדשיו להכי הדר קתני וקורין לה חכמה וכו' דהסיפא לגלויי רישא דאפי' בהיכא דאיכא איסורא דאורייתא נמי מילדין דאל"כ הני תרתי דרבנן למה לי אלא דקתני איסורא דאורייתא ותני איסור תחומין שאינן אלא מדבריהן ולגלוי על הרישא כדאמרן והשתא מחללין לאתויי מאי לאתויי הא דת"ר וכו' וקמ"ל אפי' סומא כך הוא לאינך רבוותא דחולקין על הרי"ף והרמב"ם בתחומין וכן תפרש נמי לדעת הרי"ף והרמב"ם בפשיטות מכדי תנא ליה מילדין וקורין וכו' ואי לא הוי תני אלא מילדין ה"א דלא התירו אלא בדבר שהוא משום שבות בעלמא להכי הדר תני נמי וקורין וכו' לאשמועינן דאפילו ממקום שהוא י"ב מיל קורין דהוי אסורא דאורייתא וא"כ מילדין נמי אפי' היכא דאיכא איסורא דאורייתא והשתא מחללין לאתויי מאי וכו'. ומכיון דאיכא לפרש להאי גיסא ולהאי גיסא אין כאן לא תיובתא ולא סייעתא לא

למר ולא למר אלא דעיקר פיסקיה דהרי"ף והרמב"ם בענין תחומי י"ב מיל נלמד מהאי תלמודא לקמן בפ"ה דעירובין בהלכה ד' דקאמר ר' שמעון בשם ר' אחא אין לך מחוור מכולם אלא תחום שנים עשר מיל כמחנה ישראל וכענין שהקשה הרא"ש מהא דאמרו בפ' כלל גדול דידע ליה בתחומין ואליבא דר"ע יתבאר בהגיעי לשם ברחמי ובס"ד:
הדרן עלך פרק מפנין

פרק יט

הלכה א

רבי אליעזר אומר אם לא הביא כלי מע"ש מביאו בשבת מגולה. התוס' כתבו וא"ת ויביאו התינוק אצל כלי דהשתא ליכא שבות כלל דהחי נושא את עצמו ויש לומר דקטן צריך לאמו הוא ואחר המילה היה צריך להחזיר לאמו ואז הוי כפות לפי שהוא חולה וכו'. מה שכתבו ליכא איסור כלל פשוט דלאו דווקא הוא דהא בהדיא אמרינן לעיל בפ' מפנין גבי האשה מדדה את בנה לר' יהודה דהלכתא כוותיה שלא בא אלא לפרש וקאמר אם היה גורר אסור וא"כ איסורא דרבנן מיהת איכא וכן העתיק הרשב"א לדבריהם שבכאן וכתב הקשו בתוס' למה יביא איזמל אצל התינוק יביא תינוק אצל איזמל דליכא אלא שבות דאדם חי נושא את עצמו לכ"ע ועל תירוצם הקשה הוא ז"ל דמכל מקום עכשיו אינו כפות למה נחלל עליו עכשיו דכיון דהשתא מיהא ליכא אלא שבות ודלמא לאחר המילה תהא שם מניקה. ואיך שיהי' מ"מ כל שאפשר עכשיו בלא חילול נעשה בלא חלול ולאחר מילה כיון דלא אפשר נביאהו אצל אמו דהא הותרה אצלו מלאכה זו אלא יש לומר דאפי' קודם מילה הוי ככפות דתינוק קטן כל כך אינו נושא את עצמו ויש מי שתירץ גם בתוס' דלר"א כיון שהתירה התורה מכשירין לא טרחינן ולא משנינן ותדע לך מדאמרינן מעשה היה ושכחו וכו' כדכתבו התוס' לתירוץ הב' מדבריו משמע. דמסתפקא ליה לזה אם אמרינן דתינוק קטן כל כך ככפות דמי או לא ולפיכך הלך לו לדרך תירוץ הב' של התוס'. ולדעת התוס' מיהת שמעינן בהדיא דאפי' בתינוק כל כך אמרינן דחי נושא את עצמו וכבר זכרתי לזה בחידושי שבת ועירובין שלי דמ"ש המ"א בסי' ש"ח סעי' מ"א בפשיטות וכ"ע דקטן כל כך שצריך לגרר אם נשאו חייב חטאת וכ"כ התוס' דף צ"ד ע"ב ואשתמיטתיה דברי התוס' דכאן שכתבו בפשיטות דאפי' בקטן כ"כ חי נושא את עצמו ואין כאן ספק דלדעתם אין כאן אלא שבות בעלמא וכדעת רש"י בפ' מפנין דף קכ"ח שכתב והאשה מדדה את בנה אפי' בר"ה דא"נ מגביה ליה חי נושא את עצמו דהכי מוקמינן התם דבאדם מודו רבנן לר' נתן וכך הוא דעת הרמב"ם בפ' י"ח

בדין זה שכתב שם בהל' ט"ז המוציא בהמה חיה ועוף וכו' אבל אדם חי אינו משאוי ואם היה כפות או חולה המוציא אותו חייב והאשה מדדה את בנה בזמן שנוטל אחת ומניח אחת הרי שלא חילק בין קטן כל כך או לא לענין חיוב. ואי איתא שאם גורר חיוב חטאת איכא לא הוה שרי ר' יהודה בשום פנים לדדות דליגזר דילמא אתי לידי חיוב חטאת דאתיא למעבד נמי בגורר כן והיינו נמי דקאמר ר' יהודה אבל אם היה גורר אסור ולא קאמר חייב וזה פשוט. ומה שהקשו התוס' בדף צ"ד על פי' רש"י דפ' מפנין מההוא דריש פ' נוטל דמשמע דפליגי נמי באדם דקאמר גבי תינוק רבא כר' נתן ס"ל כתבתי שם דאי מהתם יש לומר דהא דמוקי להא דרבא כר' נתן דווקא היינו לפי דעת המקשן דהתם דס"ד לחלק בין קטן לגדול וזה מוכרח הוא מדמקשי עליה דרבא ולחייב נמי משום תינוק דאטו מי לא ידע המתני' דהמצניע את החי במטה וכו' ואיהו גופיה מקשי ליה מהאי מתני' לקמיה וליבטל כיס לגבי תינוק מי לא תנן את החי במטה וכו' וא"כ מאי מקשה מעיקרא וליחייב נמי משום תינוק אלא ע"כ דהוה ס"ד לחלק בין גדול לקטן דאפשר דבקטן אמרינן דמשרביט נפשיה כמו בהמה וכסברת הרשב"א בתוס' דף צ"ד והלכך פריך וליחייב נמי משום תינוק ומשני ליה דאף לפי הס"ד דידך מצינן לשנויי דרבא כר' נתן ס"ל דאפי' בבהמה וחיה ועוף פוטר והיינו נמי דנקט הש"ס בלישניה בריש נוטל כר' נתן ס"ל דאמר חי נושא את עצמו ולא קאמר אדם חי כדקאמר בפ' המצניע אליבא דרבנן משום דלפי ס"ד דהמקשה שרצה להשוות קטן כשאר חי ולא כאדם הוא דמשני ליה הכי וכדאמרו. נקטינן מיהת דלדעת רוב גדולי הפוסקים לא מחלקינן בין קטן לגדול ואפי' בקטן כ"כ שצריך לנושאו ליכא חיוב חטאת אלא שבות דרבנן הוא. ומה שנמצא מוגה בתוס' דף צ"ד עפ"י הגהת רש"ל שתירצו ושמא בפ' נוטל איירי בתינוק בן יומו אינו נכון ויש לתמוה על הגהה זו דא"א לפרש להההיא דנוטל בתינוק בן יומו. ועיין בתוס' שם ד"ה תינוק מת וכו' א"נ תינוק חי הוא צריך לכיס לטייל בו וכו'. וא"כ פשוט הוא דלאו בתינוק בן יומו מיירי ובענין קושית התוס' על רש"י מחוורתא הוא כדשנינן. וכתב עוד הרשב"א להקשות אליבא דר"א ואמאי לא ישנה כל דיכול לשנות והא אמר ר"ל כל מקום שאתה מוצא עשה ול"ת אם אתה יכול לקיים את שניהן מוטב וכו'. וי"ל דשאני הכא דאי אפשר שלא לדחות מיהא לגבי מילה עצמה והלכך אף היא ומכשיריה כמילה אריכתא דמי וכו' וע"ש שלדבריו ניחא נמי קושית התוס' דלקמן ד"ה שלא ברצון ר"א וכו' ועיין במ"ש המהרש"א בזה ואין להאריך יותר:

הדא אמרה לא בכל הדברים חלוק ר' אליעזר וכו'. הכא פלוגתא דאמוראי היא אליבא דר"א והתם בדף קל"א קאמר ר' יוחנן בפשיטות לא לכל אמר ר"א מכשירי מצוה דוחין

את השבת שהרי שתי הלחם חובת היום הן ולא למדה ר"א אלא מג"ש וכו' ונשתנה הג"ש דהתם מדהכא ויש קצת נ"מ בהאי ילפותא אבל אין כאן מקומו להאריך בזה:
כד אתון לעירובין וכו'. יתבאר מזה במקומו בס"ד ובענין מחיצה של בני אדם דלקמן:

הלכה ב

הלכה כדברי התלמיד. היינו בענין נולד כשהוא מהול שצריך להטיף ממנו דם ברית אבל אין מחללין עליו את השבת כדר' אבהו דלקמן ובגר שנתגייר כשהוא מהול צריך להטיף ממנו דם ברית כדמוכח מההיא דפ' החולץ כדכתבו התוס' בדף קל"ה ד"ה לא נחלקו וכו' וכבר ביארתי לזה ולכל היוצא מהסוגיא דהכא בפ' הערל בהל' א' וע"ש:

הלכה ד

מי שהיו לו שני תינוקות אחד למול בע"ש וכו'. נוסחא דהכא עיקרית וכדמבואר מהסוגיא לר' יוחנן אליבא דר"מ וכהאי דתני ר"ח דהתם דף קל"ז אומר היה ר"מ וכו' וכן הובאה בבבלי פסחים פ' אלו דברים. ומכל אלו למד הרמב"ם לפסוק כן אליבא דר' יהושע דהלכתא כוותיה ודברים מבוארים כפשטן כמ"ש בפ"ב מהל' שגגות בהל' ח' וכן מי שהיו לו שני תינוקות אחד למול בשבת ואחד למול בע"ש או באחד בשבת ושכח ומל שניהן בשבת פטור וכו' ומ"ש הכ"מ לפרש דהא דקאמר ומל שניהם בשבת משום חלוקה א' למול בע"ש וכו' אבל בחלוקה אחד למול אחר השבת וכו' ונתחלף לו ומל שלאחר השבת בשבת פטור לר' יהושע מאחר שהיה שם מי שראוי למולו בשבת. מלבד שאין לשון הרמב"ם מורה כן שהרי על שני חלוקות אלו כתב ושכח ומל את שניהן בשבת וכו' אלא שאין הדין כן לר' יהושע דהא בעינן שיהא לו עכ"פ תינוק אחר למולו בשבת ושיהא טועה בזה האחר ומלו ג"כ בשבת דאי לאו הכי טעה בדבר שאין לו טרדה היום וכדאמר בהדיא בהסוגיא הכא א"ר יוסי מיליהון דרבנן עבדין לון בדבר שיש לו קצבה והוא שיש שם תינוק אחר למול וכמו שביארתי בפנים דהא ההיא דפסחים בנתחלף לו הזבח בפסח מיירי ובהא הוא דפוטר ר' יהושע. וא"כ מתני' דנתחלפו התינוקות נמי בעינן שיהא לו תינוק אחר למול בשבת ומלו בשבת ומל לזה האחר ג"כ בשבת דאז הוי דומיא דהתם גבי פסח דנהי דלפי המסקנא דתני ר"ח לא בעינן דעביד מצוה וכנוסחא דהכא דלעולם פטור הוא לר' יהושע ורישא כדר' ינאי מיתוקמא דקדם ומל של שבת בע"ש והלכך הוא דחייב הא לאו הכי פטור הוא במכ"ש וכן נמי בסיפא פטור אע"ג דלא קעביד מצוה בזה שהוא של אחד בשבת מ"מ בעינן שיהא טרוד בדבר מצוה בזה שהוא של שבת ומלו ג"כ בשבת דבענין אחר לא דמי להאי דפסח אליבא דר' יהושע וזה מבואר למעיין בהסוגיא ויתר הדברים מהסוגיא עד סוף הפרק נתבאר הכל בפ' הערל שם בס"ד:

הלכה ה

יש קטן נימול ליומו וכו'. לא דמיא הא להא דר' חמא בברייתא שהובאה בבבלי דף קל"ה דגריס בדברי ר' חמא ילדה ואח"כ הטבילה זהו יליד בית שנימול לאחד הטבילה ואח"כ ילדה זהו יליד בית שנימול לח' והכא נקט ונתגיירה משום דהני קראי קודם מתן תורה כתיבי דלא היה נוהג טבילה וכעין דכתבו התוס' בזה שם בד"ה כגון שלקח זה שפחה וזה עוברה וכו' ויש לדמות לפי גי' דהכא כעין האי דת"ק דהתם. ולפי דברי הרמב"ם בפ"א מהלכות מילה נראה שנוטין דבריו לדברי הת"ק ודלא כר' חמא ואע"ג דר' אסי פסק כוותיה מ"מ משמע נמי מהכא דלא תליא בטומאת לידה וע"ש:

הדרן עלך פרק רבי אליעזר דמילה

פרק כ

הלכה א

רבי אליעזר אומר תולין את המשמרת בי"ט. וכא לא בתוספת אנן קיימין הכא מקשה אליבא דחכמים וכמבואר בפנים ועל הא דאמרי אין נותנין לתלויה בשבת ובבבלי לא מדייק אלא אליבא דר"א ומדשרי לתלות בי"ט ומשני כעין האי דר' חיננא דלקמן. והא דלא מדייק ליה התם אליבא דחכמים טעמא דהואיל דמסיק שם אביי דמדרבנן היא שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול ובאמת מדינא היה מותר וא"כ תו ל"ק נמי מידי מההיא דפקק החלון אליבא דחכמים ול"צ לאוקימתא דהכא דבמשמרת חדשה מיירי. ועוד יש לומר דהש"ס דבבלי בלאו הכי לא מחשב לה להוספת אהל במה שנותן לתוך התלויה:

הלכה ב

נותנין מים ע"ג שמרים. פי' רש"י ז"ל ע"ג שמרים הנתונים במשמרת מבע"י כדי שיהא צלולין לזוב את היין מפני הקמחים ופירושו נראה דמהא דזעירי הוא נלמד דגרסינן התם בדף קל"ט אמר זעירי נותן אדם יין צלול ומים צלולין לתוך משמרת בשבת ואינו חושש והביא לזה הרי"ף להלכה אבל דעת הרמב"ם אינו נראה כן דדעתו כל שהוא ניתן לתוך המשמרת איכא למיחש שמא יבא לשמר. ולפיכך כתב בפ"ח בהל' י"ד ונותנין מים ע"ג שמרים בשביל שיצלו ואלו היה דעתו שאף כשהן במשמרת נותן היה מבאר בהדיא ונראה שדעתו דלא חש להא דזעירי בענין שמתיר אף במשמרת וטעמו דמדאמרינן גבי מסננין את היין בסודרין ובלבד שלא יעשה גומא ומשום שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול ויבא לשמר במשמרת וכדכתב לזה הטעם בהדיא בפכ"א בהל' י"ז א"כ כל שהוא נותן במשמרת איכא למיגזר שמא יבא לשמר. ובענין מסננין את היין בסודרין כתב בפ"ח

שם אבל מסננין את היין שאין בו שמרים או מים צלולין בסודרין או בכפיפה מצרית כדי שיהא צלול ביותר ומשמע דיין צלול קאמר וכן מבואר ביותר לזה בפ' כ"א שם שכתב לפיכך אעפ"י שמותר לסנן יין צלול או מים צלולין בסודרין או בכפיפה מצרית לא יעשה גומא בסודר וכו' והה"מ בפ"ח שם הביא לדברי הרשב"א שכתב פי' מסננין את היין יין עכור שאינו צלול שאם היה צלול אף במשמרת היה מותר כזעירי אלא ע"כ ביין עכור וגם אין בו שמרים דכיון שאפשר למשתייה הכי אין כאן משום בורר וכיון דמשני קצת ומסננן בסודרין שרי עכ"ל הרשב"א. ולפי הנראה מדברי הרמב"ם לא היה דעתו לפרש אלא בצלולים וכדי שיהיו צלולים ביותר וגם אין דעתו להתיר במשמרת אפי' בצלולים מטעמא דאמרן:

הלכה ג

כיני מתניתא אבל נותנה לפניו לתוך החומץ. משמע דאלו לשרות אף בחומץ אסור אבל הרמב"ם כתב בפ' כ"ב בהל' ז' אין שורין את החלתית בין בפושרין בין בצונן אבל שורה אותו בתוך החומץ ונראה דטעמו הואיל דמסיק אביי התם בדף ק"מ דמדרבנן הוא שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול א"כ מכיון שאין דרך לשרותו בחול בחומץ הוי שינוי ושרי:

הלכה ה

תני ר' חייה הדין דין לעני. כדפרישית ולפיכך לא כ' הרמב"ם בדין זה בפכ"ה בהל' כ"ב אלא כלשון המשנה ממש לא ינענענו בידו אבל מנענעו בגופו ומשום דבאצילי ידיו נשאר כאן בספק ולחומרא:

ושל כובסין לא יגע בו. פירש"י מפני שהוא עשוי לתקן הבגדים ותוחבו בחזקה ומיהדק והתרה שלו דומה לסתירה. והרמב"ם בפ' כ"ו בהל' י"ב נתן טעם אחר מפני שהוא מוקצה מחמת חסרון כיס וכדפרישית בפנים וההה"מ כתב שם לפי שלדברי רש"י קשה למה נחלק הת"ק על ר' יהודה באם היה מותר מע"ש וכו' וטעם חלוש הוא זה ועיקר טעמו של הרמב"ם נלמד מכאן דאי משום סתירה אטו גרע מחותמות שבקרקע שמותר להתירן אף בשבת וכדפריך הכא מהאי ברייתא דאע"ג דמשני וקאמר הדא אמרה מכבש עשו אותו כקרקע וכדפרישית בפנים שינוייא דחיקא היא ולא סמיך עלה ולפיכך פירש דהכא משום דהכובס קפיד עליה והוי מוקצה מחמת חסרון כיס דמוקצה הוא אף לר"ש. ועיין מה שבארתי מדין חותמות שבקרקע גופיה לעיל בפ' אלו קשרים בהלכה ב' בס"ד:

הדרן עלך פרק תולין

פרק כא

הלכה א

נוטל. גרסינן התם בריש פרקין אמר רבא הוציא תינוק חי וכיס חלוי בצוארו חייב משום כיס תינוק מת וכיס תלוי בצוארו פטור וכו' ופריך אתינוק מת ולחייב משום תינוק רבא כר"ש ס"ל דאמר כל מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה. ומכאן למדו התוס' בריש מכלתין ד"ה הצד נחש וכו' לפסוק כר"ש דקיי"ל כרבא דבתראה הוא וכן הוא דעת הראב"ד בהשגות בפ"א מהל' שבת בהל' ז' וכן הוא דעת הרשב"א והקשו על מה שפסק הרמב"ם שם כר' יהודה במלאכה שאינה צריכה לגופה וזהו כשמואל בפ' כירה והא רבא כר"ש ס"ל וכבר זכרתי בכמה מקומות דהרמב"ם לא סמוך אהא דשמואל אלא אהא דרבינא דהתם בדף מ"ב דקאמר בתר ההיא דשמואל דלעיל הלכך קוץ בר"ה מוליכה פחות מד' אמות ולכרמלית אפי' טובא ואף דלכאורה יש לומר שמעתתא דרבינא אפי' לר' שמעון אזלא דהא לכ"ע במקום דאיכא היזיקא דרבים שרינן מיהת מידי דרבנן ואפשר דמש"ה כתב הה"מ שם על הא דציין וכן המעביר קוץ בר"ה וכו' ושם נראה דרבינא ס"ל כר' יהודה וכו' ולא כתב לדעת מוחלטת כך דרבינא כר' יהודה וע"ש אבל האמת הוא דמוכרח דרבינא כר' יהודה ס"ל ולא כר"ש דהרי העברת קוץ מר"ה כדי שלא יזיקו רבים היא גופה הוי מלאכה שאינה צריכה לגופה כדכתב הרמב"ם שם שאינו צריך לגוף ההעברה אלא להרחיק ההיזק וא"כ אי כר"ש אפי' בר"ה טובא נמי ורבינא דלא שרי אלא פחות פחות מד' אמות בר"ה על כרחך דכר' יהודה ס"ל דמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה ולא שרינן משום הזיקא דרבים אלא מידי דליכא חיובא דאורייתא כ"א שבות בעלמא וכהאי דשמואל וזה פשוט וא"כ פסק הרמב"ם כרבינא דהוא בתראה לגביה דרבא ובפי' מלאכה שאינה צריכה לגופה פשוט היא דדעת הרמב"ם כפי' התוס' בדף צ"ד שעושה מלאכה וא"צ לאותו צורך אלא לענין צורך אחר וכהאי דמכבה את הגחלת ומעביר קוץ. וע"ש שהקשו על פירש"י שפי' שברצונו לא היה באה לו ולא היה צריך לה שאינה אלא לסלקה מעליו. וע"ש ד"ה ר"ש פוטר וכו' דקשה על זה מההיא דסותר על מנת לבנות וכו' ודבריהם יותר מבוארים בפרק קמא דחגיגה דף י' ד"ה מלאכת מחשבת וכו' שהקשו דאם כן סותר ע"מ לבנות במקומו למה מחייב דהא לא ניחא ליה שהיה הבנין בעולם וכו'. והרמב"ם דמחייב בזה כמו שכתב בפ"י ובכמה מקומות ומפרש כפי' התוס' בזה. ובענין מקלקל ומבעיר בזה שיטתו כשיטת רש"י בענין הפלוגתא דתליא במלאכה שאינה צריכה לגופה כמבואר שם בדף ק"ו ולא כשיטת התוס' שם בזה וזה מבואר מדעתו כמה שהבאתי לעיל בפ' האורג וכן הרשב"א הכריח כשיטת רש"י והקשה

על שיטת התוס' וע"ש בהלכה ג' ד"ה הקורע בחמתו וכו' ויתבאר לך עוד משאר מקומות ראיה לפסק הרמב"ם כר' יהודה. ומה שהקשו התוס' שם על הא דקאמר ר' יוחנן ור' אבהו פוק תני לברא מהאי דפ"ק דקולין יש לומר דלא דמי דהתם משתיק ליה רב קאמר ופריך שפיר אטו מאן וכו' אבל הכא משום דלא סבירא ליה לר' יוחנן כר"ש קאמר פוק תני לברא דשמעתא דידך כר' יהודה וכו' ודוגמתו בפרק קמא דביצה דף י"ב ועיין שם:
הדרן עלך פרק נוטל אדם

פרק כב

הלכה ג

חבית שובר אדם את החבית לאכול ממנה גרוגרות. הקשה הרשב"א על פירש"י שפי' משום דמקלקל אין בו איסור שבת וכלומר בדבר שהוא לצורך השבת כדפרישית בפנים. והא בפ"ד דביצה דף ל"ג אמרינן גבי הא דתני חדא קוטמו ומריח בו ותני אידך לא יקטמנו להריח בו ל"ק הא ברכין הא בקשין מתקיף לה רב אחא בר יעקב בקשין אמאי לא מ"ש מהא דתנן שובר אדם את החבית לאכול ממנה גרוגרות וכו' ואם איתא מאי קושיא שאני הכא דמקלקל הוא וכיון דבעלמא פטור אבל אסור הכא מותר לכתחלה. עכ"ל בהקושיא ויש לומר לדעת רש"י דגם התם מקלקל נקרא דכשהן קשין ראויין הן לדבר אחר ואמאי לא יקטמנו להריח דזה היא לצורך ומותר במקלקל כהאי דהכא וכך הוא נראה לדעת הרמב"ם ויש ליישב בענין זה למ"ש בפרק י"א בהל' ז' בדינא דמתני' דפרק המביא הנוטל קיסם של עץ מלפניו וכו' ויתבאר מזה במקומו בהגיעי לשם ברחמי ובס"ד:
הדרן עלך פרק חבית

פרק כג

הלכה א

שואל ובלבד שלא יאמר לו הלויני. הפי' הב' שפירשתי בפנים הוא פי' התוס' ומיהו לישנא דמתני' דייקא טפי כפי' הא' והוא פירש"י דלפי' התוס' אכתי איכא למידק למה ליה להתנא לינקוט בלישניה כדי יין וכדי שמן הו"ל למיתני סתמא שואל אדם מחבירו ובלבד שלא יאמר לו הלויני וכל מידי בכלל אלא דקמ"ל דאף דאלו שדרכן למיהדר שלא בעינה לא הוי בכלל הלואה וכל שאומר בלשון שאלה שפיר דמי ומשום שלא ניתנה לכתוב בדרך הלואה שהיא לזמן מרובה דאי משום דהשאלה הדרה בעינה אף אי הוה תני

סתמא שואל אדם מחבירו הוה ידעינן להאי טעמא. ולפי' התוס' יש לומר נמי דאיפכא לרבותא קמ"ל ואין להאריך:

הלכה ג

כלל אמר אבא שאול וכו'. וכדפרישית בפנים דדברי אבא שאול לאתויי דמחשיכין להביא את הבהמה הואיל וזכאי באמירה שהרי מותר לקרות לה ואפי' עומדת חוץ לתחום כך נראה ממסקנת הסוגיא בדף קנ"א בפירושא דמילתא דאבא שאול והמעיין בדברי הרמב"ם בפכ"ד בהל' ג' דפסק כאבא שאול דמחשיכין להביא את הבהמה ומטעמא דאמרן יראה דכך הוא כמו שכתבתי וההיא דמתני' דלקמן בדבר מצוה כ"ע ל"פ ומודים בזה כדפסק שם בהל' ה' וע"ש:

הדרן עלך פרק שואל

פרק כד

הלכה א

מי שהחשיך לו בדרך נותן כיסו לעכו"ם. פירש"י מבעוד יום ועיין בהרא"ש שהקשה עליו הרבה וכתב ולא נהירא לי וכו' ובחידושי שבת ועירובין שלי תירצתי הכל בעזרת האל אבל אין כאן מקומו להאריך בזה וכתבתי דאי קשיא לדעת רש"י הא הוא דקשיא דהא אמרינן בגמרא אין שם לא עכו"ם ולא חמור וכו' מאי אמר ר' יצחק עוד אחרת היתה ולא רצו חכמים לגלותה ומאי היא מוליכו פחות פחות מד' אמות. והנה דברי ר' יצחק לדינא הוא דכן פסקו כל הפוסקים במקום דלא אפשר אלא שלא היו רוצים לגלותה ולפרסמה והשתא לדעת רש"י אם לא נתן להנכרי מבעוד יום היכי עביד דלא מצית אמרת דמוליכו פחות וכו' הא ודאי ליתא שהרי אמירה לעכו"ם בשבת ודאי יותר קל משבות דמוליכו פחות מד' אמות וכהאי דאמרינן בעירובין דף ס"ח ולא שני לך בין שבות דאית ביה מעשה לשבות שאין בו מעשה וה"נ שבות דמעשה ודאי חמירה היא מאמירה לעכו"ם ועוד דאיכא למיגזר שיבא להוליכה ד' אמות ואיכא איסורא דאורייתא וכהאי דאמרינן ריש המוצא תפלין גבי נותנו לחבירו וכו' והכא ודאי כ"ע מודים דאמירה לעכו"ם טפי עדיף. ואי אמרת דרש"י לא קאמר אלא לכתחלה צריך שיתן לו מבעוד יום ואי לא יהיב ליה מבעוד יום אין ה"נ דיהיב ליה אף משחשיכה לזה לא היה צריך לו לכתוב מבעוד יום דכ"ע ודאי מודים בזה דאם אפשר ליתן לו מבעוד יום יתן דמהיכי תיתי נאמר שיהא עובר לכתחלה על שבות דאמירה לעכו"ם. ולענין דינא פסק הרמב"ם כן דאעפ"י שנתנו לו משחשיכה מותר כדכתב בפרק ו' בהלכה כ"ב. ובענין מציאה שפסק

שם שלא יתן להנכרי אלא מוליכה פחות פחות מד' אמות ויותר מבואר בדבריו בפ' כ' בהל' ו' וכדפרישית בפנים ורבו המשיגים עליו בזה ואני כתבתי שם דאף שהוא ז"ל לא השיב לחכמי לוניל אלא מצד סברא בעלמא כמו שהובאו דבריו בפ' כ' בדברי הה"מ מ"מ מבואר הוא בהדיא כדבריו בע"ז דף ע' אמר רבא אמר לי איסור גיורא וכו' ולא ידענא דסבירא לן כר' יצחק המוציא כיס בשבת מוליכו פחות פחות מד' אמות ואפשר שהוא ז"ל לא זכר מזה בשעה שהשיבו לו כמו שהעיד על עצמו באגרותיו שלעת זקנותו ומחמת טירדותו שכח מאין יצא לו מהרבה דברים שכתב בחבורו והאיגרת הזאת כתובה בספר המכונה נובלות החכמה. ואיזה תלמיד מבהיל אמר לי שיש לפרש להה"א דע"ז בענין הוצאה שהוציא את הכיס. וראיה שכן כתוב בספרי הדפוס המוציא ביו"ד והשבתי לו אם אתה סומך על טעות הדפוס סמוך ג"כ על הנדפס בפ' בתרא דעירובין המוציא תפילין ביו"ד וזו תשובה לאנשים כאלה. שוב הראני אחד ספר ממחברי האחרונים שכתב לדעת הרמב"ן והרשב"א מתפרש ההיא דע"ז בענין הוצאה ולדעת הרמב"ם מתפרש בענין מציאה ואמרתי שבודאי הרמב"ן והרשב"א אמרו להמחבר הזה שקילא טובותיך ושדיא אחיזרי שרצה לפ' דרך פשרה ולומר שלא נעלם מעיניהם הסוגיא דע"ז ומשוה להו כטועין בדבר הלכה שחלילה וחלילה לנו לפרש להאי דע"ז בענין הוצאה ואין זה אלא להני דמשתבשי ותני לביאור הסתירה בדבר הזה ללא צורך הוא ויותר נוח לנו לומר דהם ז"ל סמכו על הסוגיא שבמקומה כאן בשבת דמשמע דרבא אפי' במציאה דאתי לידיה מסתפקא ליה להאי לישנא בתרא ומכ"ש ללישנא קמא דמיהת היכא דלא אתיא לידיה חמירא מציאה מכיס והרמב"ם סמך עצמו על ההיא דע"ז דמשמע דרבא הדר ביה והודה להאי דא"ל איסור גיורא מדמישתיק שתיק ליה והארכתי בעיקר הדין בחידושים שם ואין כאן מקומו:

הלכה ה

מפירין נדרים בשבת. בגמרא מייתי פלוגתא דתנאי בברייתא דתניא הפרת נדרים כל היום ר' יוסי בר' יהודא ור"א בר' שמעון אמרו מעת לעת ומוקי למתני' דקתני סתמא מפירין ואף שהן שלא לצורך השבת כתנא דמתני' דפ"י דנדרים כדפרישית ובברייתא דתני רב זוטי דבי רב פפי מפירין נדרים בשבת לצורך השבת בדוקא כהני תנאי דסבירא להו הפרת נדרים מעת לעת ולפיכך נדרים שאינן לצורך השבת אין מפירין שיכול הוא להפירן עד מעת לעת. ולכאורה איכא למידק אהא דגרסינן לעיל בפ' כירה דף מ"ו ע"ב רמי ליה אביי לרבה תניא מותר השמן שבנר ושבקערה אסור ור"ש מתיר אלמא לר"ש לית ליה מוקצה ורמינהו ר"ש אומר כל שאין מומו ניכר מבע"י אין זה מן המוכן הכי

השתא התם אדם יושב ומצפה מתי יכבה נרו הכא אדם יושב ומצפה מתי יפול בו מום מימר אמר מי יימר דנפל ביה מומא ואת"ל שנפל ביה מומא מי יימר דנפל ביה מום קבוע ואת"ל דנפל ביה מום קבוע מי יימר דמזדקק ליה חכם מתיב רמי בר חמא מפירין נדרים בשבת לצורך השבת ואמאי לימא מי יימר דמזדקק לה בעל התם כדרב פנחס משמיה דרבא כל הנודרת על דעת בעלה נודרת והשתא מאי פריך ליה מהאי ברייתא דרב זוטי דלמא ר"ש ס"ל כסתמא דמתני' דהכא דמפירין נדרים סתמא קאמר ואפי' הן שלא לצורך השבת וא"כ ל"ק כלל ואפי' אי הוה אמרינן הכא מי יימר וכו' דאין כאן משום מוקצה שהרי ע"כ צריך להפר לה היום ואף שהן שלא לצורך השבת וזה ודאי פשיט הוא דנדרים דקתני היינו הכל בכלל למר כדאית ליה כל שהן לצורך השבת ולתנא דמתני' כל הנדרים ואפי' הן שלא לצורך דאל"כ תיקשי מאי מיתיב לה מהאי ברייתא דאע"ג דקתני לצורך השבת דילמא מיירי בנדרים שנדרה היום בשבת דהשתא כי מיפר לה לית בהו משום מוקצה דהא בין השמשות הוי חזי לה וכי נדרה אידחי וכי מיפר לה הדר חזיא וקיי"ל אין מוקצה לחצי שבת ועיין לעיל בפ' כירה בהל' ו' מה שנתבאר מענין זה אלא ודאי דהמקשה מדייק מדקתני נדרים סתמא משמע כל נדרים שהן לצורך ואפי' אם נדרה מקודם השבת ומכיון שכן דייקינן נמי מדתני תנא דמתני' נדרים סתמא משמע דכל נדרים בכלל ואפי' הן שלא לצורך וקשיא כדאמרן. וצ"ל דרמי בר חמא דמותיב להאי תיובתא ס"ל מדחזינן בברייתא דר"א בר"ש ס"ל מעת לעת ש"מ דהכי שמיע ליה מאבוה ואם כן ר"ש נמי ס"ל דדוקא לצורך השבת הוא דמפירין ושלא לצורך לא והיינו דמותיב לה דהא השתא ה"נ איכא מי יימר ואמאי יפר לה דאית ביה משום מוקצה והוי שלא לצורך וע"כ דאתינן לשנוייא דרבא דעל דעת בעלה נודרת ואין להקשות דאי הכי דע"כ רמי בר חמא דמותיב ס"ל דר"א בר"ש ור"ש בחדא שיטתא קיימי וכדאמרן. וא"כ הא דס"ל ר"ש גבי בכור ס"ל נמי לר"א בר"ש הכי דהא אמרת דמסתמא איהו ואבוה בחדא שיטתא היכי דלא אשכחן בהדיא דפליגי ואפי' לא אשכחן נמי בהדיא דס"ל כותיה דאבוה אמרינן דמסתמא לא פליג עליה דאבוה אם כן אדמותיב ליה אדר"ש מההיא דהפרת נדרים לותיב ליה אדר"א בר' שמעון דתרוייהו שמעינן ליה בהדיא דלית ליה מוקצה כאבוה כדאמרינן התם לעיל דף מ"ד ושמעינן ליה נמי בהדיא גבי הפרת נדרים דקאמר מעת לעת ועדיפא האי תיובתא לר"א בר' שמעון מתיובתא דמותיב לר"ש ולא שמעינן מיניה בעלמא בהדיא דס"ל בהפרת נדרים כבריה דהא ליתא דאף דר"א בר"ש נמי לית ליה מוקצה כאבוה הא אמרינן נמי התם ס"ל כאבוה בחדא ופליג עליה בחדא דאלו אבוה סבר כבה אין לא כבה לא ואיהו סבר אע"ג דלא כבה וא"כ לר"א בר"ש לא

צריכין למיתי להאי סברא כלל דאדם יושב ומצפה מתי יכבה נרו דהא אפילו לא כבה שרי והשתא אפי' במקום דאיכא למימר מי יימר אמרינן נמי דלדידיה לית ליה מוקצה. וליכא למיתב כלל אליבא דרבי אליעזר בר"ש מהאי דהפרת נדרים והלכך לא מותיב ליה אלא אליבא דר"ש בלחודיה:

מדבריהן למדנו שפוקקין ומודדין וקושרין בשבת. כדפרישית בפנים דשתיהן בשל מצוה הוא דאמרו וכדכתב הרמב"ם בפרק י' בהל' י' מותר לקשור קשר שאינו של קיימא לדבר מצוה וכו' ורצה לומר שאעפ"י שהוא מעשה אומן דאי לאו מעשה אומן אפי' שאינו של מצוה מותר לקשרו לכתחלה אם אינו של קיימא כדביאר לזה כבר לעיל בראש הפרק ע"ש. ולאו מהאי מתני' שמעינן להא דהא ודאי לא היה כאן מעשה אימן בקשירת המקידה בגמי ולפי שעה אלא דמכאן מדידה של מצוה נלמדת דמותרת בשבת וקשירה ממקום אחר הוא נלמד וממתני' קושרין נימא בכנור במקדש דפרק המוצא תפלין כדפרישית התם וע"ש. וכבר נתבאר לעיל מדיני קשירה לדעת הרי"ף והרמב"ם. ועיין בפרק כלל גדול במתני' דאבות מלאכות ובמקומות המצויינין שם ותמצא הכל מבואר שם בסייעתא דשמיא:

סליק פירקא וכולא מסכתא ברחמי ובסייעתא דשמיא